Premiul Uniunii Criticilor din Norvegia 2015

POLIROM

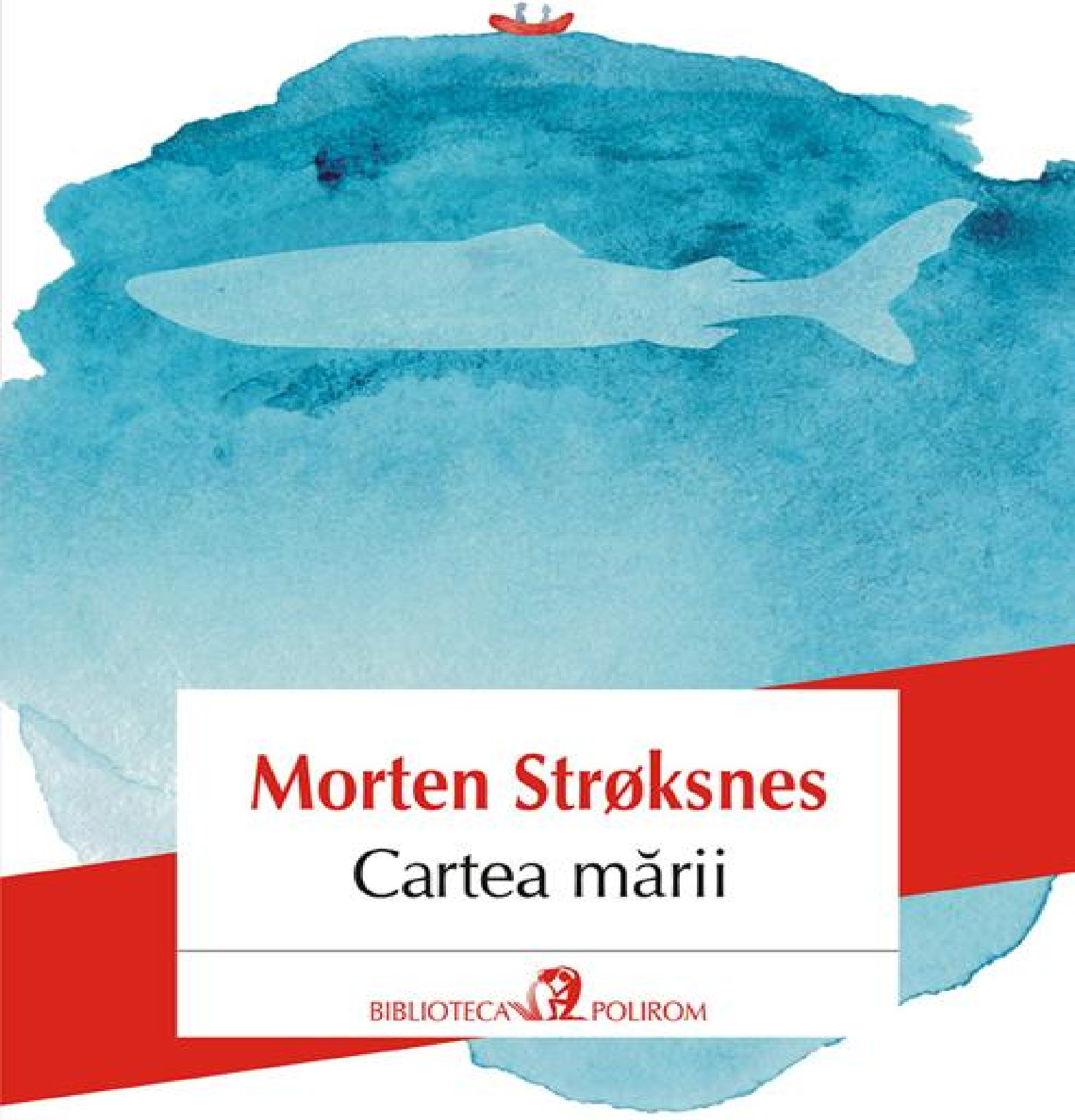

Morten Strøksnes

Cartea mării

BIBLIOTECA POLIROM

Table of Contents

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

35
36
37
38
39
Mulțumiri
Note

Morten Strøksnes

Cartea mării

sau

Arta de a prinde un rechin uriaş
dintr-o barcă pneumatică pe o mare
întinsă în patru anotimpuri

Traducere din limba norvegiană
de Diana Polgar

POLIROM
2021

Morten Strøksnes, *Havboka eller Kunsten å fange en kjempehai fra en gummibåt på et stort hav gjennom fire årstider*
Copyright © Morten A. Strøksnes and Forlaget Oktober, Oslo 2015
Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS, Copenhagen
© 2020 by Editura Polirom, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-8778-7
ISBN PDF: 978-973-46-8779-4
ISBN print: 978-973-46-7949-2

Coperta: Carmen Parii
Pe copertă: © Tohin6/Depositphotos.com (prelucrare)

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

MORTEN STRØKSNES (n. 1965) este scriitor, istoric, jurnalist şi fotograf norvegian. După ce a studiat la Oslo şi la Cambridge, a ales să urmeze o carieră jurnalistică. A scris reportaje, eseuri, articole şi recenzii pentru cele mai importante ziare şi reviste norvegiene şi este o voce activă în dezbaterile publice. A publicat patru volume de reportaj literar care s-au bucurat de aprecierea criticii şi a colaborat la multe altele. *Cartea mării* (2015), întîmpinată cu mult entuziasm de cititori şi tradusă deja în peste douăzeci de limbi, a fost distinsă, printre altele, cu Premiul Brage şi Premiul Uniunii Criticilor din Norvegia.

„Ai pătruns până la izvoarele mării? Sau te-ai plimbat prin fundurile adâncului?“

Iov, 38, 16

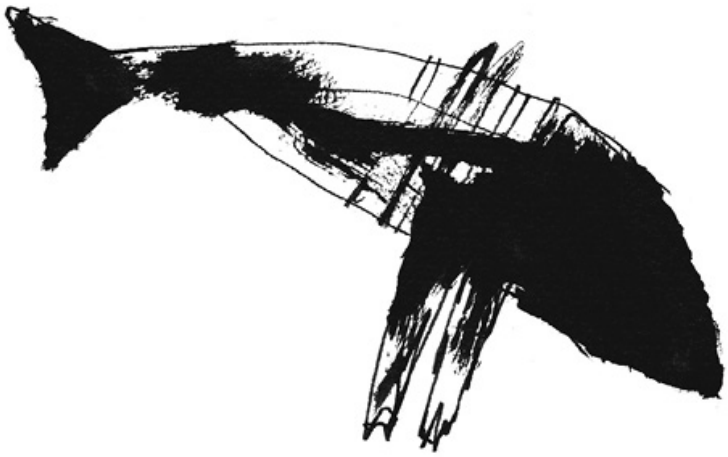

1

Trei miliarde și jumătate de ani au trecut de la apariția primei forme de viață în adâncul mării până când Hugo Aasjord m-a sunat într-o sâmbătă din iulie, seara târziu, când eram la o petrecere în centrul Osloului.

— Ai văzut prognoza pentru săptămâna viitoare? m-a întrebat el.

Așteptam de ceva timp un anumit tip de vreme. Nu însorită, nici caldă, nici măcar fără ploaie. Nouă ne trebuia cât mai puțin vânt pe mare în zona dintre Bodø și Lofoten, mai precis în Vestfjorden. Dacă ai nevoie de ape liniștite în Vestfjorden, e bine să nu te grăbești. Urmărisem săptămâni la rând buletinele meteo. Mereu vânt puternic sau moderat, niciodată slab sau deloc. Până la urmă, aproape uitasem de ele, căzând în letargia ritmului de vacanță al verii de la Oslo, cu zilele ei calde și nopțile luminoase.

Astfel, când am auzit vocea lui Hugo, care urăște telefoanele și nu sună decât dacă are de transmis mesaje de importanță majoră, mi-am dat seama că momentul mult așteptat a sosit, în sfârșit.

— Mâine îmi iau bilet. Sunt la Bodø luni după-masă, am răspuns eu.

— Bine! Ne vedem acolo.

Clic.

În avion spre Bodø, mă uitam pe geam, iar gândurile îmi zburau spre ceea ce îmi închipuiam că ar putea fi adâncul mării. Cu câteva miliarde de ani în urmă, probabil cu excepția

unor insulițe răzlețe, tot pământul era înghițit de ape. De altfel, și astăzi mările și oceanele ocupă șaptezeci la sută din suprafața planetei. Cineva spunea că planeta n-ar trebui să se numească Pământ. Ar trebui să se numească, evident, Ocean.

Sub mine se întindeau munți, păduri și văi. Odată ajuns în Helgeland, acestea au lăsat locul fiordurilor, iar spre vest, mării înspumate, până la punctul în care granița dintre apă și cer se dizolva la orizont într-o licărire cenușie, delicată ca puful de pasăre. De fiecare dată când plec din Oslo spre nord, am același sentiment că am scăpat, în sfârșit – de continent, de mușuroaie, de conifere, de râuri, de apele dulci din lacuri și bălți și de cele stătute din mlaștini. Spre mare, așadar – marea liberă și nesfârșită, unduitoare și ritmată precum cântecele vechi de pe vremea navigației cu pânze, care se fredonau pe toate mările lumii, pe corăbii aflate în drum spre porturi clasice ca Marsilia, Liverpool, Singapore sau Montevideo, în timp ce pe punte toată lumea trăgea de frânghii, ridicând, ajustând sau strângând velele.

Când ajung pe pământ, marinarii arată ca niște vizitatori neliniștiți. Mulți poate că nu vor mai ieși în larg niciodată, dar totul la ei, de la vorbă la gesturi, pare să spună că nu sunt decât în trecere. Dorul de mare nu-i părăsește niciodată. Marea îi cheamă, dar trebuie să se mulțumească cu răspunsurile lor evazive.

Aceeași chemare trebuie s-o fi simțit și stră-străbunicul meu când a plecat din inima Suediei și s-a îndreptat spre vest, cutreierând văi și munți. La fel ca somonul, a străbătut râuri mari, mai întâi contra curentului, apoi în aval, pân-a ajuns la mare. Tot timpul după aceea ar fi spus că nu-și dorise decât să vadă marea cu ochii lui. Dar, ajuns acolo, nici nu i-a mai trecut prin cap să se întoarcă de unde a venit. Poate că nu suporta gândul să se învârtă tot restul vieții, cu capul plecat, pe o palmă de pământ sterp dintr-un sătuc suedez de munte. Trebuie să fi fost o figură, un visător cu picioare puternice, dacă a ajuns el pe coastă. Aici și-a întemeiat o familie și s-a angajat pe un cargobot. Acesta s-a scufundat în Pacific și tot echipajul s-a înecat. Era ca și cum ar fi venit din adâncul mării

și acolo ar fi trebuit să se întoarcă. Era ca și cum acolo ar fi fost locul lui, și ar fi știut dintotdeauna. Eu așa mi-l imaginez.

Tot marea a zămislit și poezia lui Arthur Rimbaud. Marea a devenit cheia unui limbaj complex, care avea să-i ducă în modernitate, și pe el, și opera sa, cu „Corabia beată“ („Le Bateau ivre“, 1871). Eul liric, corabia, e o navă veche de transport care tânjește după libertatea mării și se lasă purtată de un fluviu până pe coastă. Ajunsă apoi în larg, corabia este cuprinsă de furtună și se scufundă în adâncuri, devenind una cu marea:

„Mă scald, de-atunci, în mare ca-ntr-o poemă gravă –
Licoare lactescentă cu irizări de sori –
Și sorb azurul verde, în care – pală navă –
Vreun înecat coboară, pe gânduri, uneori“[*1.1]

În avion, încercam să-mi amintesc cât mai mult din „Corabia beată“. Valurile izbesc în stânci ca niște vaci zălude, iar pe fundul mării, câte-un Leviatan putrezește în bălți dospinde, cu stufărișuri care ademenesc corabia beată și o trag cu tentaculele lor. Corabia simte, la leghe depărtare, maelstroamele și chiții gemând în rut, perechi, vede epave colcăind de balauri roși de purici, pești de aur cântători, planete electrice, hipocampi – lucruri pe care oamenii și-ar fi putut numai *închipui* că le-au văzut…

Corabia este tulburată de viziuni și simte puterea înfricoșătoare, eliberatoare a mării, freamătul necontenit al talazurilor sale, până când se satură, copleșită de toropeală. După care începe să simtă dorul de uscat. De băltoaca neagră pe care un copil împinge o bărcuță.

Rimbaud nu văzuse marea niciodată când a scris poezia – avea șaisprezece ani.

[*1]. Arthur Rimbaud, „Corabia beată“, în Arthur Rimbaud, *Integrala poetică*, traducere, prefață, tabel cronologic și note de Petre Solomon, Editura Eminescu, București, 1992 (n.tr.).

2

Hugo locuiește pe insula Engeløya din Steigen. Ca să ajungi acolo din Bodø, trebuie să iei feribotul, care te duce printre insulițele și localitățile mici din nord, înșirate ca niște scoici de-a lungul coastei stâncoase. După vreo două ore, feribotul ajunge în Bogøy, un sătuc care face legătura cu Engeløya printr-un pod. Hugo mă așteaptă la debarcader cu vești bune: o s-avem, probabil, momeală. Un taur scoțian a fost tranșat acum trei zile. Resturile zac pe câmp, numai bune de cules. O lăsăm pe-a doua zi, pentru că plouă când mașina traversează podul spre Engeløya și se oprește în fața casei lui Hugo, o vilă impozantă cu turn, galerie la subsol și vedere spre vest, la Vestfjorden.

Când ajungi acasă la Hugo, te simți ca-n bârlogul unui pirat. Garajul e plin de lucruri provenite parcă dintr-un jaf de-a lungul coastei, în vreme ce pe coridorul care duce la galerie sunt expuse trofee și alte obiecte. Pe multe le-a găsit în mare, inclusiv catargul unei corăbii și niște ancore vechi, imense. În grădină se află elicea unei nave englezești de pescuit care s-a scufundat lângă Skrova. În magazie atârnă o pancartă în rusă pe care a pescuit-o din mare. Hugo a crezut că provine de pe vreo navă rusească, dar s-a dovedit că nu e decât un afiș electoral de pe lângă Arhanghelsk. Lângă magazia mare, Hugo a mai construit două mai mici, plus un grajd pentru cei doi ponei de Shetland, Luna și Veslegloppa. Înăuntru și în jurul magaziei au fost depozitate mereu câteva bărci. Barca de mahon cu fundul plat, care arăta de parc-ar fi tânjit mereu după Riviera, a vândut-o.

Hugo n-a pus gura pe o crochetă de pește în viața lui. Și nici n-are de gând să afle ce gust are. După o supă de calamari proaspeți cu urzici, leuștean, linte și cârnat de elan făcut în casă, luăm două pahare cu vin și coborâm la galerie. Lucrările în ulei ale lui Hugo sunt, în mare parte, abstracte, dar oamenii din nord văd în ele, de obicei, reprezentări realiste ale peisajelor marine, adică motive din mediul în care trăiesc. Și e de înțeles, pentru că în toate este redată lumina aceea specifică a zonelor de coastă aflate la nord de Cercul Polar, mai ales iarna. Semnătura lui Hugo e albastrul arctic, ușor de recunoscut, al zilelor reci și senine din nopțile polare, când, în ciuda numelui lor, *mørketid*, „perioada întunericului“, nu e deloc întuneric. Lumina se găsește în tot spectrul, chiar dacă e mai slabă sau refractată. Culorile cerului au o strălucire intensă, sidefie, iar aurorele boreale pot să apară în orice clipă, ca niște improvizații psihedelice.

Unele picturi aflate încă în lucru sunt cu Batteri Dietl, care se află pe coasta Engeløyei. În al Doilea Război Mondial, germanii au ridicat pe insulă cea mai mare și mai scumpă fortificație din nordul Europei. Acolo au fost trimiși peste zece mii de oameni, soldați germani și prizonieri de război ruși, care au construit unul dintre cele mai mari orașe din nordul Norvegiei, cu cinematograf, spital, cazărmi, săli de mese și chiar bordeluri, unde veneau femei din Germania și Polonia. Întreaga zonă a fost echipată cu radare, stații meteorologice și centre de comandă cu tehnologii de ultimă oră. Bateria de artilerie a fost construită pentru apărarea întregului Vestfjorden, având o rază de acțiune de mile întregi. Și buncărele aveau mai multe niveluri. Deși sute de prizonieri ruși, victime ale muncii forțate, și-au pierdut viața aici, lui Hugo zona i se pare pitorească și liniștită. În lucrările sale, bateria apare ca o aglomerare de forme cubiste.

Acum câțiva ani, Hugo a expus cadavrul unei pisici îmbălsămat în mod natural. Înainte să moară, animalul se refugiase într-un zid spart al unui grajd abandonat de pe marginea drumului. Ziarul *Avisa Nordland* l-a întrebat pe

Hugo: „E o pisică moartă artă?“ – când s-a aflat că urma să fie expusă la Bienala de la Florența.

Hugo a copilărit pe ambele părți ale Vestfjordenului, întotdeauna a stat la mare sau în apropierea ei. O singură dată în viață a locuit mai mult în inima continentului, când a plecat la studii la Münster, devenind cel mai tânăr student admis vreodată la prestigioasa școală de artă. Străzile erau încă pline de invalizi de război, care mergeau în cârje, nu mai aveau o mână, erau în scaun cu rotile sau desfigurați. Avea colegi germani radicali, care discutau cu înflăcărare despre Războiul din Vietnam, în vreme ce al Doilea Război Mondial era tabu. Îi plăcea să ia trenul de Hamburg și să meargă spre nord, pentru că pe drum aerul își schimba consistența, devenind mai tare, cu un ușor iz marin.

După absolvire, Hugo s-a întors în Norvegia cu diplome care atestau că stăpânește tehnicile clasice de pictură, grafică și sculptură. Și a mai adus un bagaj, de alt gen: faptul că a făcut parte din grupul studenților germani radicali din anii 1970 a avut asupra lui o influență care se vede uneori și astăzi. Dar n-are legătură cu politica, pentru că el n-a fost niciodată radical. Nici atât cu stilul, deși poartă ochelari rotunzi și are mustață și părul lung. Mai degrabă cu o perspectivă neconvențională asupra modului în care se fac lucrurile și în care trebuie trăită viața. Și a mai rămas cu un obicei: să se uite la *Derrick*[*1] în fiecare zi la ora 17. Și să te ferească sfântul să-l deranjezi cumva.

După ce Hugo îmi arată lucrările mai noi, mergem la mansardă. De acolo avem o priveliște perfectă asupra luxuriantei Engeløya. E o seară blândă de vară, roua se așterne pe iarbă și pe pământurile negre din sud, în vreme ce liniștea învăluie întreaga insulă adormită. Chiar și șoaptele se aud la distanță. Suntem înconjurați de o pădure de foioase, mesteceni, scorușși, sălcii și plopi. Mă duc pe balconul de la prora casei, care seamănă cu puntea unui vapor, dar printre copacii din apropiere liniștea lipsește cu desăvârșire. Pădurea e plină de polen și mustește de clorofilă. Aud școlopaci, culici și sitari. Un cor de triluri răsună în fundal, și durează ceva până

când urechea reușește să le distingă pe fiecare în parte. Paseriformele ciripesc, sturzul cântă, cucul face cucu. Cintezele, vrăbiile și pițigoii chiărie în voie. Culicii scot, cel mai adesea, un fluierat melancolic, aproape singuratic, cu toate că, de obicei, își schimbă brusc tonalitatea, aducând mai degrabă cu o mitralieră duioasă. Mai e o pasăre care scoate un sunet sec, ca o monedă care cade pe o suprafață tare.

Un ciuf de câmp se apropie la înălțime mică. Aripile imense îl fac să se poticnească în aer. Fiordul e sclipitor și alb. Zăpada nu s-a topit încă pe piscurile negre ale insulei, atât de înalte, încât au prăbușit trei avioane de vânătoare pân-acum. Două aparate de zbor Starfighter la începutul anilor 1970, urmate, în 1999, de un Tornado german care a căzut peste plaja din Bø, după ce piloții au reușit să se catapulteze. Amândoi au fost apoi recuperați de niște bărcuțe care pescuiau la trenă în strâmtoarea Skagstadsundet, între insulele Engeløya și Lundøya.

Păsările spun multe despre diferența dintre Engeløya și Skrova, insulă aflată de cealaltă parte a Vestfjordenului. Acolo nu se găsesc decât specii marine. În Skrova, Hugo și Mette încearcă să pună pe picioare vechea pescărie Aasjord, o fabrică mică de procesare a peștelui și a uleiului din ficat de cod. După cum indică și numele, pescăria a aparținut inițial familiei lui Hugo, dar, după câteva decenii, a fost închisă și apoi vândută, la începutul anilor 1980. Când Hugo și Mette au reușit s-o răscumpere, se afla într-o stare avansată de degradare. Acum, Aasjord a fost parțial renovată. Dar Mette și Hugo au planuri mari cu ea.

Engeløya este o comunitate agrară. Aici totul, inclusiv mentalitatea, e complet diferit de sătucurile pescărești, cum e Skrova. Apa mării are încă de la țărm o adâncime de sute de metri. Pescăria Aasjord va fi baza noastră când vom porni la vânătoare de rechini.

În sufragerie, Hugo începe să-mi spună o poveste ciudată, dar tipică pentru el. Cum a ajuns la asta, habar n-am, dar are un talent aparte de a sări de la una alta. Îmi povestește cum a adoptat odată un berbecuț aproape nou-născut care urma să

fie ucis pentru că fermierul avea impresia că e ceva în neregulă cu el. Lui Hugo i s-a făcut milă și l-a luat acasă. Berbecuțul a fost instalat în bucătărie, iar el și Mette au hotărât să-l taie în toamnă. Câteva săptămâni mai târziu, Hugo s-a întâlnit cu fermierul, care i-a zis așa, într-o doară, că berbecuțul ar fi păcat să sufere de singurătate. După care i-a mai adus unul.

Luni și ani întregi au trecut, iar berbecuții s-au făcut mari și puternici – și greu de stăpânit. De la un moment încolo, n-au mai putut fi ținuți în preajma copiilor sau a câinilor, așa că Hugo i-a dus cu barca pe o insuliță. Aici puteau să pască în voie. Au crescut și mai mult și s-au îngrășat, dar au uitat să mai fie recunoscători. Când Hugo încerca să se apropie de insuliță, berbecii înotau amenințător spre el până când lâna îngreunată de apă îi trăgea la fund, iar Hugo trebuia să-i salveze. Într-o zi frumoasă de vară, când a acostat la țărm, fără să simtă primejdia, un berbec a sărit la el, chiar înainte să se dea jos din barcă. În încheiere, Hugo își ridică puloverul și-mi arată cicatricea lungă și adâncă de pe braț.

La scurt timp după aceea, berbecii au fost sacrificați. Mila familiei dispăruse cu desăvârșire. Pieile lor tronează acum pe un buștean în magazia mică.

Era o seară ca asta, acum doi ani, când Hugo a văzut prima dată rechini boreali. Tatăl său mersese la vânătoare de balene de la opt ani și văzuse cu ochii lui cum rechinii boreali ieșeau din adâncuri și mușcau hălci de grăsime de pe balenele pe care echipajul le tranșa la marginea punţii. Povestea cum odată înfipseseră harponul într-un rechin obraznic, după care îl ridicaseră de coadă cu macaraua. Chiar și așa, pe jumătate mort, fluturând în bătaia vântului cu un harpon în spate, rechinul tot apucase să înhațe o halcă de balenă de pe punte.

Timpul trecea, însă, și rechinul nu mai murea. Stătuse suspendat ore în șir, urmărindu-i cu privirea pe marinarii care umblau pe vapor, înfiorându-i până și pe cei mai neînfricați mateloți. Tatăl lui Hugo ținuse să-i povestească și ce se întâmplase odată, într-o zi caldă de vară, când se aflau pe vasul de pescuit Hurtig în Vestfjorden. Un marinar sărise în apă ca să

se răcorească. Dar se întorsese extrem de repede, după ce zărise un rechin boreal venind spre suprafață, la doar câțiva metri depărtare, spre marea surprindere a întregului echipaj.

Astfel de povești au găsit teren fertil în imaginația lui Hugo și, vreme de patruzeci de ani, au germinat și s-au dezvoltat. De fiecare dată când vorbește despre rechini, are o strălucire aparte în privire și un ton cu totul special. Hugo n-a uitat nici una dintre poveștile auzite în copilărie și a văzut cu ochii lui majoritatea animalelor marine, dar un rechin boreal n-a văzut niciodată.

Nici eu. Așa că n-a trebuit să ducă muncă de convingere, am mușcat momeala, ca zic așa, din instinct. Și eu am copilărit aproape de mare și am mers la pescuit de mic. Fiecare fir mușcat îmi dădea mereu sentimentul că din adâncuri ar putea să iasă orice. Dedesubt, în mare, era cu totul altă lume, ce adăpostea nenumărate ființe despre care nu știam absolut nimic. În cărți, văzusem imagini cu toate speciile marine cunoscute, și nu mi-a trebuit mai mult de-atât. Viața din adâncuri părea mult mai bogată și mai interesantă decât cea de pe uscat. Chiar sub nasul nostru aproape, mișunau tot felul de animale stranii, dar noi nu le vedeam, nu le știam, doar ne imaginam ce se petrece acolo.

De atunci, pentru mine marea nu și-a pierdut farmecul niciodată. Multe lucruri care ni se par misterioase și fascinante în copilărie încep deja să-și piardă aura când ajungem la adolescență. Dar, în cazul meu, marea a devenit și mai mare, și mai adâncă, și mai uimitoare. Poate era un atavism, o trăsătură care sărise peste generații și pe care o moștenisem de la stră-străbunicul meu, fiindcă el pe fundul mării își găsise sfârșitul.

Și mă mai atrăgea ceva la planul lui Hugo, ceva de care nu-mi dădeam încă seama, și de care poate nu-mi dau nici acum, decât așa, ca la periferia câmpului vizual când lumina rotitoare a unui far străpunge o clipă întunericul și-l face să pară și mai adânc apoi.

Aveam, de fapt, o grămadă de treabă, dar i-am răspuns fără să clipesc: „Da, hai pe mare să prindem un rechin boreal“.

3

Am cartografiat toată planeta și acum nu mai avem spații goale pe care să le umplem cu monștri stranii și ființe fabuloase, izvorâte din imaginația noastră. Dar poate-ar trebui. Suntem departe de a fi descoperit toate formele de viață de pe pământ. Pe lângă cele aproape două milioane de specii de animale descrise științific până acum, biologii estimează că pe glob ar exista, în total, zece milioane de organisme pluricelulare.[2] Cele mai mari descoperiri ne așteaptă în mări și oceane, unde sunt găsite permanent specii noi. Nici despre animalele mai mari care trăiesc în apele din apropiere de coastă nu știm mare lucru. S-ar putea ca pe lume să existe tot atâţia rechini câţi oameni.[3] Și cine îşi dă cu adevărat seama că în gropile adânci și canalele Vestfjordenului trăiesc rechini boreali, rechini care pot ajunge la șapte, opt metri lungime și două sute de kilograme? În afară de Hugo, desigur.

Rechinul boreal este o specie veche, întâlnită în regiunea cuprinsă între fiordurile norvegiene și Polul Nord. Rechinii de adâncime sunt, de obicei, mult mai mici decât cei de suprafață. Însă cel boreal este marea excepție. Acesta poate depăși în dimensiuni rechinul alb, devenind astfel cel mai mare rechin carnivor din lume (rechinul-pelerin și rechinul-balenă sunt mai mari, dar se hrănesc cu plancton). De curând, biologii marini au descoperit că poate să trăiască două sute de ani. Teoretic, s-ar putea ca rechinul pe care vrem noi să-l prindem să se fi născut în perioada războaielor napoleoniene.

Încă ceva: rechinul boreal nu e înrudit cu rechinul scrumbiilor, cum crede multă lume. Sunt specii total diferite. Rechinul scrumbiilor are o carne extrem de gustoasă, care ar putea fi servită în restaurante. Dacă n-ar fi o specie protejată. În schimb, la rechinul boreal nu sunt restricții, pentru că nu se înghesuie nimeni să guste vreo bucățică din corpul lui uriaș.

Plănuim de doi ani seara asta. Orice-ar fi, suntem hotărâți să capturăm un monstru feroce, rodul a sute de milioane de ani de evoluție, cu toxine potențial letale în sânge, paraziți în ochi și dinți ca o capcană de fier supradimensionată, numai că mult mai mulți.

E o noapte de vară și cerul este portocaliu ca icrele. Stăm și ne punem la curent cu „știrile despre rechini“, pentru că amândoi am mai aflat câte ceva de la ultima întâlnire. În majoritatea studiilor, rechinul boreal e prezentat ca încet și apatic. Cei mai rapizi rechini pot atinge viteze uluitoare de până la șaptezeci de kilometri pe oră. Hugo nu crede că rechinul boreal poate să fie chiar atât de încet.

— Cum se explică atunci că în stomacul rechinilor boreali s-au găsit rămășițe de urs polar și pești superrapizi, gen somoni mari și halibut? *Cât de încet să fie, în cazul ăsta?* mă-ntreabă Hugo.

— Există o teorie care spune că își hipnotizează prada cu ochii lui verzi care luminează în întuneric. Majoritatea au un parazit care atacă corneea, lăsându-i aproape orbi. Unii sunt reprezentați chiar cu niște chestii ca niște viermișori care le atârnă din ochi. Poate de la paraziţi au ochii fosforescenți. Dar nu există studii, adaug, încântat că pot să zic și eu ceva despre lumea marină ce Hugo să nu știe.

Bucuria îmi trece repede. Hugo nu e impresionat.

— Atunci, cum reușește să prindă reni în Alaska? Cum reușește să prindă păsări? Tot așa, îi hipnotizează?

Apoi începe să țină o prelegere despre aparatul senzorial al rechinului boreal. Ca mulți alți rechini, poate detecta tensiuni fine de o miliardime de volt cu ajutorul așa-numitelor ampule Lorenzini, cavități pline cu gel de la nivelul botului. Faptul că e orb sau aproape orb reprezintă un handicap mult mai mic

decât pare, mai ales că la adâncimi mari e întuneric. Cu ajutorul ampulelor, rechinul boreal poate detecta schimbările infime de tensiune din câmpul electromagnetic pe care le produce prada. Așa reușește, se pare, să ia prin surprindere și să vâneze focile care dorm pe fundul mării.

Mă uit la el, străduindu-mă să nu-i arăt că asta chiar e o noutate pentru mine.

— Ce, nu știai că focile dorm și pe fundul mării? spune el ușor malițios, continuându-și prelegerea: Se prea poate ca rechinul, având chestiile-astea, să poată prinde animale mult mai rapide decât el sau să detecteze peștii răniți sau ascunşi în nisip. Poate că se mișcă încet, imperceptibil, camuflat perfect, când vrea să-și ia prin surprindere prada…

Din câte-mi dau seama, mai are puțin și trece la subiect.

— Dar sunt sigur că poate să prindă viteză în salturi. E singura explicație logică, conchide el, rămas fără argumente.

Sunt și detalii pe care nu le-am discutat încă, printre care: Ce facem după ce scoatem rechinul din apă? Am putea încerca să-l legăm cu sfoară de coadă și să-l tragem cu barca. În felul ăsta, ar leșina, explic eu, pentru că, spre deosebire de majoritatea peștilor, rechinii trebuie să înoate încontinuu ca să respire, la fel ca macroul, de altfel.

Hugo clatină din cap și zice că așa ar exista riscul ca rechinul să se scufunde. Mai bine am încerca să-l atragem spre mal, cum fac inuiții. Partea proastă la acest plan e că rechinul trebuie momit să înoate în direcția în care vrem noi. Inuiții folosesc două caiace, între care îl prind și îl mână în direcția dorită. Noi n-avem decât o barcă. Apropo, în cultura inuiților există credința că rechinul boreal e unul dintre animalele care-i ajută pe șamani.

— Am putea să-l tragem pe o insuliță, dacă reușim să ne-așezăm cumva ca insula să fie între noi și rechin.

Hugo ignoră din start această propunere, probabil pentru că e de-a dreptul idioată.

— Și dacă-l tragem pe țărm? Dacă apucăm să înfășurăm sfoara în jurul unui copac, putem s-o luăm cu barca în direcția opusă și să-l tragem pe plajă, zic eu.

— Mai bine, dar acum, că mă gândesc, cred că știu ce trebuie să facem. Când rechinul se apropie, înfigem în el un cârlig și-l legăm de o baliză cu o sfoară scurtă. Așa o să putem să facem ce vrem cu el.

Dacă reușim să aducem rechinul cu fața sau cu spatele pe un doc sau o plajă din jurul Skrovei, pe Hugo îl interesează, în primul rând, ficatul. Din el poate să extragă un butoiaș cu ulei și să facă vopsea cu care să zugrăvească toată pescăria. Hugo născocește tot felul de proiecte artistice la care rechinul i-ar putea fi de folos.

După ce-o ținem așa câteva ore, epuizăm cam tot ce se poate discuta pe tema asta. Nu e o zi polară, dar nu s-a întunecat încă. Stau pe verandă și admir natura. E o noapte frumoasă, aproape fără vânt. Dinspre mare vine un iz de sare și de alge putrezite. Toate echipamentele sunt pregătite și ne așteaptă în Skrova, la Aasjord. Ne-am înarmat cu lanțuri și peste patru sute de metri de fir de nailon de cea mai bună calitate. Avem cârlige din oțel inoxidabil de douăzeci de centimetri și greutăți din fier care să le tragă la fund. Plus două balize mari pe care să le aruncăm peste bord în caz că rechinul mușcă momeala și trebuie să-l obosim și să-l ținem la distanță de bărcuța noastră pneumatică.

Nu ne mai lipsește decât momeala. Dacă rechinul e orb într-adevăr, trebuie să aibă mirosul extrem de bine dezvoltat. Avem neapărat nevoie de hoitul ăla ca să încărcăm cârligele cu momeală, și mie îmi revine misiunea să adun rămășițele taurului scoțian care zac împrăștiate pe câmp. Hugo n-are stomac pentru așa ceva. De fiecare dată când încearcă ceva de genul, îi vine să verse, deși, din punct de vedere fiziologic, n-are cum să vomite.

Din fericire, eu încă am.

4

Nu poate să existe viață fără moarte, și acest ciclu e motorul vieții pe planetă. Cel puțin cu ideea asta filosofică mă consolez când pornesc a doua zi, după prânz, de unul singur prin pădure, urmând niște indicații vagi unde ar trebui să găsesc un hoit putrezit de taur scoțian. Vaca scoțiană e o specie veche, robustă, care stă afară toată iarna și seamănă cu boul moscat cu breton. Animale de turmă, cu o ierarhie foarte bine stabilită, vacile scoțiene devin extrem de periculoase când au pui, pentru că și-au păstrat toate instinctele nealterate. Sunt spaima culegătorilor de fructe de pădure, iar coarnele lor lungi și ascuțite pot provoca leziuni mult mai serioase decât ale berbecilor nervoşi.

Există un fermier care a început să crească vaci scoțiene acum câțiva ani. Când s-a hotărât să sacrifice, pentru prima dată, un exemplar – mascul –, a folosit un tip de asomator care ar fi ucis instantaneu orice bovină obișnuită. Vaca scoțiană are însă o cutie craniană groasă de șapte centimetri, iar cartușul n-a reușit decât să-l amețească, s-a dovedit ulterior. După ce fermierul i-a tăiat carotida, taurul și-a revenit și a început să fugă panicat de colo-colo, cu sângele țâșnind în toate părțile și împroșcându-i pe fermier și pe copiii săi, care abia au reușit să scape cu viață.

Taurul, care acum va fi momeală pentru rechin, a trebuit împușcat de mai multe ori cu o pușcă de calibrul 308, care poate ucide de la sute de metri un elan. A căzut abia după al treilea foc.

Dar unde-o fi hoitul?

Urmând indicațiile pe care le-am primit, ajung pe câmp. Din ce mi s-a spus, rămășițele taurului ar trebui să fie împrăștiate printre copacii din față. E o zi caldă de vară, senină și plăcută, cum rareori ți-e dat să vezi în nord. Păsărelele ciripesc de parc-au băut șampanie la micul dejun, bondarii bâzâie leneș în jurul florilor de toate felurile, trifoi roșu, margarete, mușcate și o mulțime de floricele din alea galbene și cărnoase, cunoscute sub o sumedenie de denumiri: ghizdei, trifoișteț, motocel, sămătișă. E o floare cu un miros specific, de-asta localnicii i-au dat tot felul de porecle mai profane: floarea puturoasă, floarea necuratului și, nu în ultimul rând, febra intestinelor uscate, probabil cel mai urât nume dat unei flori vreodată.

Măcar aici, pe Engeløya, e-o vreme perfectă pentru picnic. Engeløya e un fel de Norvegia în miniatură – o bucată de pământ brăzdată de fiorduri și înconjurată de arhipelaguri cu plaje albe. În zona de coastă e un teren mănos, peisajul fiind completat de o centură forestieră cu elani și alte feluri de vânat. Şi mai sunt văile și munții, dintre care cel mai înalt e Trohorn (şase sute patruzeci şi nouă de metri). Insula asta, pe care o poți parcurge cu bicicleta în câteva ore, are de toate. Nici nu-i de mirare că e locuită de peste șase mii de ani.

Nu departe de locul în care caut eu hoitul, în Sandvågan, se găsește un altar, o piatră pe care în vechime se făceau sacrificii. Piatra de sacrificiu a început să mă intereseze datorită lui Hugo, care a pictat-o. Profesorul Povl Simonsen de la Universitatea din Tromsø e printre puținii autori care au scris despre aceste altare în *Fortidsminner nord for Polarsirkelen* (*Amintiri de la nord de Cercul Polar*), carte apărută în 1970. El spune că nu există decât două pietre de sacrificiu de felul ăsta în nordul Norvegiei, una pe insula Sørøya, în Vest-Finnmark, și cealaltă la Sandvågan, pe Engeløya. Simonsen datează piatra între 1000 î.H. și 1000 d.H. O aproximare care te lasă cu gura căscată. Zice că ar putea fi ori de la sfârșitul epocii bronzului, ori de la sfârșitul epocii fierului. Inscripția, adăugată recent de Direcția Patrimoniului Cultural, e și mai și. Spune că piatra de sacrificiu datează din perioada 1500 î.H.-1000 d.H. Cu alte cuvinte, ar putea avea și două mii cinci sute, și o mie de ani. Așa că n-avem cum să știm cine a folosit-o, când sau în ce fel. E

ca și cum ai citi în ziar că noul record mondial la atletism la proba de o sută de metri este mai mic de o oră și a fost stabilit de un bărbat sau o femeie cu vârsta cuprinsă între unu și o sută de ani.

Scobiturile de pe suprafața pietrei, indicii clare că era folosită pentru sacrificii, aveau rolul de a colecta sângele sau grăsimea victimei, care putea fi animală sau umană. Amplasarea ei spre vest ar putea-o lega, de asemenea, de practici specifice cultului soarelui. Nu se știe ce fel de jertfe erau aduse aici, poate fecioare sau animale domestice, ori poate lapte, unt sau grâne. Poate ritualul avea loc o dată pe an. Era un prilej de consolidare a relațiilor de grup. Toată lumea participa și sigur erau muzică, dansuri, droguri și oarecare sete de sânge, aş zice eu. O modalitate de evocare sau reconstituire a violenței care i-a adus laolaltă pe străbuni.[4]

Și uite-așa umblu cu gândul aiurea la animale și jertfe, când o adiere slabă îmi arată că sunt pe drumul cel bun. Vântul aduce o duhoare atât de puternică, încât îmi vine mâncarea înapoi și, forțându-mă să nu vărs, ochii mi se umplu de lacrimi și privirea mi se încețoșează, așa că mă împiedic de o moviliță și am norocul să cad direct într-o balegă de vacă. După vinul roșu pe care l-am dovedit cu Hugo aseară, e ultimul lucru de care-s pregătit acum. Mușteleе se-aud din partea cealaltă a câmpului. Hugo m-a echipat cu ceea ce credeam că e o mască de gaze, dar se vede treaba că nu e de gaze, ci de praf, care nu mi-e de nici un folos în fața duhorii morții. Exact așa miros cadavrele umane. În partea noastră de lume, majoritatea oamenilor au uitat mirosul morții. Putoarea începe să se răspândească aproape imediat ce moare corpul, însă abia după trei zile, când bacteriile din stomac se îndreaptă spre suprafață, devorându-și organismul-gazdă, devine îngrozitoare. Pe parcursul procesului de putrefacție se formează gaze reziduale și fluide foarte toxice, al căror miros fetid e un semnal de alarmă pentru sistemul nostru senzorial, care ne somează să stăm departe de aceste toxine letale, nu să le căutăm, cum fac eu acum.

Un renumit biolog evoluționist spunea că, oricât de importanţi sau cultivaţi am fi noi, oamenii, tot niște canale de zece metri prin care trece mâncarea suntem. Toate celelalte elemente pe care le-am dobândit de-a lungul evoluției – creier, glande, organe, mușchi, schelet și așa mai departe – nu ar fi decât „accesorii“, care s-au dezvoltat în jurul acestui canal.

Redus la funcția lui de bază, din om nu prea mai rămâne nimic interesant. Cu toate astea, cel mai răspândit organism de pe uscat, cu excepția microorganismelor, e un canal înconjurat de un mușchi. Puține animale au reușit să colonizeze uscatul mai bine decât viermii, iar cei mai mulți dintre aceștia sunt pe fundul mării. Un hoit de balenă e habitat pentru milioane de viermi.

Mii de balene mor în fiecare an. Ele nu sunt înmormântate în cimitire legendare de balene și nici n-au parte de ceremonii sfâșietoare cu bocet de balenă în sumbru acompaniament de orgă. Unele ajung la țărm, dar majoritatea se scufundă în adâncuri. Mirosul atrage necrofagi de pretutindeni, și o adevărată explozie de viață se produce când paraziți de toate soiurile colonizează hoitul putrezit. Întregul proces poate dura decenii bune până când din balenă nu mai rămâne decât un schelet bine lustruit. Dar și el e hrană pentru un anume tip de vierme, care seamănă cu un palmier mic și roșu. Însă nici acesta nu e ultimul festin, căci după viermi sosesc bacteriile. Ele transformă sulfurile toxice în sulfați nutritivi. Numai acest proces în sine reușește să hrănească patru sute de specii diferite, printre care scoicile. După ce nu mai rămâne nimic, acestea pleacă mai departe, consumând din rezervele de hrană acumulate, care le vor ajuta să supraviețuiască până la descoperirea unei oaze noi. Avem atâtea informații despre asta grație cercetătorilor care au studiat cadavrele balenelor eșuate, scufundându-le în adâncuri ca să vadă ce se întâmplă mai exact.[5]

Îmi pun mănușile de cauciuc și încep să bag mațele și oasele în saci de plastic. Ochii îmi lăcrimează, muștele bâzâie voioase în jur, iar soarele strălucește ca într-o zi frumoasă.

Ducând treaba la bun sfârșit, mă gândesc că, de fapt, Hugo ar fi trebuit să facă asta în locul meu. Că incapacitatea lui de-a vomita i-ar fi oferit calificarea perfectă.

5

Două ore mai târziu, ne aflăm deja în portul din Bogøy, pregătiți să traversăm Vestfjordenul în RIB-ul (Rigid Inflatable Boat) lui Hugo, o ambarcațiune canadiană produsă de Bombard, despre care știu că face și trenuri de mare viteză. Punem sacii de plastic și restul echipamentului în barcă, umflăm pontoanele cu o pompă mecanică de picior și o luăm prin strâmtoarea Flaggsundet cu o viteză de treizeci şi şapte de noduri, care n-ar fi trebuit să fie o problemă pentru motorul recondiționat al bărcii, un Suzuki de o sută cincisprezece cai-putere. Această barcă semirigidă e total diferită de celelalte ambarcațiuni pe care le-a avut Hugo vreodată. Poate atinge o viteză de patruzeci şi trei de noduri, echivalentul a optzeci de kilometri pe oră. Având o chilă aproape inexistentă și fiind umplută cu aer, nu se scufundă deloc în apă, ci plutește pe suprafața ei. Înțeleg de ce e Hugo îndrăgostit de ea. Poate să meargă pe apă.

Istoria familiei lui Hugo se poate scrie în funcție de bărcile pe care le-a avut. De-a lungul generațiilor, membrii familiei Aasjord au fost pescari, într-un fel sau altul, inclusiv vânători de balene. Străbunicul lui Hugo, Norman Johan Aasjord, inițial cantor, tâmplar și profesor, a fost un pionier în dezvoltarea pescăriilor. A început pe cont propriu, iar după o vreme, când a devenit cunoscut ca negustor de pește în Finnmark, a preluat o pescărie falimentară din satul Helnessund, în regiunea Steigen. Sus, pe muntele la poalele căruia se afla pescăria, acesta a construit un lac artificial care îngheța iarna în totalitate, astfel încât vara pescăria putea fi mereu alimentată cu gheață pe un

tobogan de lemn, avantaj care-i dădea posibilitatea să exporte pește proaspăt în Europa.

Hugo a copilărit și el acolo, în Helnessund, făcându-și veacul în sau pe lângă pescăria familiei sale. Iarna, copiii se jucau în magazia în care peștele era pus la uscat. Pe vremea aceea, mulți bărbați ieşeau pe mare de pe la opt ani. La zece, doisprezece ani, Hugo și prietenii lui stăteau în larg toată noaptea ca să pescuiască lupi de Atlantic cu *pik*-ul – un harpon cu vârf întărit care se aruncă din barcă pentru a străpunge lupii de Atlantic sau calcanii care înotau nestingheriți pe fundul apei. Cum lumina se refractă în apă, pescuitul cu harponul devenea o artă în toată regula. Ar fi fost probabil mai ușor să arunci un fir cu cârlig, dar și această tehnică necesită antrenament și precizie, pentru că trebuie să tragi de el la momentul potrivit. Lupii de Atlantic albaștri sunt atât de agresivi, încât vin după tine dacă ratezi, în vreme ce somnii mici şi maronii încearcă să dea bir cu fugiții. În una dintre aceste expediții, Hugo, tatăl și fratele lui au fost cât pe ce să prindă un somn imens, care le-a scăpat însă chiar după ce-au reușit să-l tragă la suprafață. S-au năpustit atunci cu toții să-i dea de urmă pe fundul mâlos, dar somnul parcă intrase-n pământ. Apoi au auzit, dintr-odată, cum chila bărcii de lemn începe să crape.

Fiul lui Norman și străunchiul lui Hugo, Hagbart (care nu trebuie în nici un caz confundat cu Hagbart, tatăl lui Hugo, sau cu Hagbart, nepoțelul său de patru ani) a fost una dintre figurile legendare în zonă. Inovator al pescuitului, Hagbart a elaborat noi metode de pescuit și-a început să prindă specii pe care nu le apreciase nimeni până atunci.

Străunchiul Hagbart a ajuns vânător de balene din pură întâmplare. Aflat la pescuit de halibut în largul coastei de vest a Canadei și Alaskăi, un amic american, care făcea harpoane, l-a inițiat în tainele vânătorii de balene. Când Hagbart s-a întors la Bodø, câțiva ani mai târziu, și-a făcut singur un harpon și a împrumutat un tun vechi cu care se vânau rechini-pelerini – rechini fitofagi și a doua cea mai mare specie de peşte din adâncuri, după rechinul-balenă, care înoată cu gura larg

deschisă şi arată absolut înspăimântător. Rechinul-pelerin era vânat pentru ficat.

Urmărirea prea îndeaproape a rechinului-pelerin avea riscurile sale. Dacă ambarcaţiunea ajungea să se interpună între acesta și soare, rechinul, percepând umbra, era instinctiv tentat să o dea la o parte cu coada. Dacă o nimerea, era pericol să fie ridicată în aer, răsturnată sau chiar zdrobită. Astfel, capturarea rechinilor-pelerini era, de cele mai multe ori, o treabă de precizie. De altfel, majoritatea pescarilor preferau să folosească harponul de mână. Acesta trebuia aruncat exact în momentul în care coada ajungea în dreptul navei, forțând astfel rechinul să lovească în direcția opusă, moment în care harponul se înfigea în carne.

Nimeni n-a luat în serios noua îndeletnicire de vânător de balene a lui Hagbart, dar, după câteva încercări eșuate, echipa sa a ajuns să prindă până la treizeci de balene minke pe săptămână. Trei ambarcaţiuni fuseseră pregătite și echipate în acest sens. Așa a ajuns vânătoarea industrială de balene în Steigen și Vestfjorden, iar mica insulă Skrova din Lofoten, în drum spre care mă aflu cu Hugo acum, a devenit, în cele din urmă, inima acestei activități. Astăzi e unul dintre puținele locuri din țară în care se mai procesează carne de balenă.

Odată, Hagbart și doi colegi au prins cu harponul o balenă cu înotătoare imensă. Balena cu înotătoare poate ajunge la dimensiunile balenei albastre, care este cel mai mare animal din lume. În plus, corpul său suplu, ca un trabuc, o face mai rapidă decât majoritatea balenelor. Balena le-a tras ambarcaţiunea mile întregi, ieșind din Vestfjorden, până la zidul Lofoten.

Povestea nu e nici pe departe o exagerare. În 1870, scriitorul Jonas Lie se afla în larg, pe vaporul cu aburi al pionierului vânătorii de balene Svend Foyn, când o balenă cu înotătoare rănită le-a tras vasul prin aproape tot fiordul Varanger. Au fost purtați contra vântului și, deși motorul cu aburi mergea la capacitate maximă ca să țină piept balenei, nu le-a fost de mare folos. Foyn a ridicat şi o velă, care a plesnit însă din cauza vântului. Valurile loveau prora neîncetat și echipajul ajunsese la capătul puterilor, doar bătrânul Foyn mai găsea

energia să se-nvârtă de colo-colo pe punte. Jonas Lie relatează: „Situația devenea din ce în ce mai sumbră; era ca și cum l-am fi străpuns cu harponul pe zeul mărilor, nu o balenă, atât de neostenită era în goana ei fără oprire. Când, în sfârșit, am început să încetinim, multe suflete au răsuflat ușurate la bord, dar nici unul mai tare decât al bătrânului Svend Foyn, căci deja se apropia furtuna. Câți cai-putere n-am atins în goana după balena aceea!“[6]. Întreaga tărășenie l-a inspirat pe Foyn – inventatorul tunului cu harpon, ce a făcut vânătoarea de balene de șase ori mai eficientă – să inventeze o bârnă cu „urechi“ care se putea scufunda, mărind simțitor puterea de frânare a vaporului.

Familia Aasjord deținea puncte de descărcare a peștelui, fabrici de filetare, o fabrică de ulei din ficat de cod și tot felul de firme de export care vindeau pește proaspăt, sărat, uscat și *klippfisk*, o specialitate de cod uscat și sărat. Ambarcațiunile erau foarte importante pentru activitatea lor. Când Hugo povestește despre tatăl, bunicii, unchii sau alte neamuri de-ale lui, inevitabil ajunge să menționeze ce fel de nave au avut. Nu mi-a arătat niciodată poze cu rudele sale, doar cu ambarcaţiunile lor. Nici nu mai știu de câte ori le-am auzit numele: Hurtig, Kvitberg, Kvitberg II și Kvitberg III, Havgull și Helnessund I și II. Sau Elida, o barcă veche din lemn, cu fund plat și cu pânze, prevăzută cu bompres și o velă aurică, ce s-a aflat în posesia familiei până la începutul anilor 1930. Mai era apoi un trauler ajuns la Steigen din Islanda cu prora avariată în urma unei coliziuni cu o navă militară britanică în timpul războiului codului din anii 1970.

Hugo avea doar opt ani la scufundarea lui Kvitberg II, dar vorbește despre vas cu atât drag, de parc-ar fi fost o rudă apropiată. Era un cuter de douăzeci și ceva de metri care s-a scufundat în largul insulei Stabben, între Bodø și Helnessund. Transporta pe punte var, ciment și fose septice. Vânturile puternice de pe lângă Karlsøy au făcut încărcătura să se deplaseze, iar vasul s-a scufundat într-o clipită. Hugo mai ține minte și-acum că unchiul său Sigmund a ajuns înot până la Helnessund, ud leoarcă și acoperit de var din cap până-n

picioare. Încărcătura se dizolvase în mare când vaporul se scufundase și întregul echipaj fusese acoperit de un strat alb de tencuială.

Kvitberg II nu a fost singura ambarcațiune a firmei Aasjord & fiii care s-a scufundat. În 1960, chiar de Anul Nou, Seto, un trauler devenit unul din cele mai mari pescadoare din țară, a naufragiat pe lângă Møre, după o captură consistentă de trei mii două sute de hectolitri de hering. Era în drum spre port ca să lase captura, când s-a răsturnat și s-a scufundat în câteva clipe. Echipajul a reușit să se salveze cu o barcă, fiind apoi recuperat de nava de escortă. A doua zi, *Bergens Tidende* a scris: „Un echipaj naufragiat în noaptea de vineri spre sâmbătă a ajuns la Ålesund la bordul navei de escortă Kvitberg, după ce ambarcațiunea în care se afla, pescadorul Seto din Leines, în apropiere de Bodø, s-a scufundat într-un banc de heringi, la 10 mile vest de Runde. Echipajul nu a reușit să recupereze nimic din bunurile personale pe care le avea la bord. Nici măcar portofelele“[7]. Căpitanul Ludvig Åsen era de părere că unul dintre pereții etanși ai calei trebuie să fi cedat, provocând deplasarea unei greutăți de zeci de tone. Dacă accidentul ar fi avut loc mai aproape de uscat, soarta celor douăzeci de oameni de la bord ar fi fost pecetluită.[8]

După încheierea Primului Război Mondial, Svein, bunicul lui Hugo, și străunchiul Hagbart au cumpărat un dragor de mine. Era din stejar, pentru ca minele magnetice să nu se prindă de carenă. Hugo vorbește și acum cu nostalgie despre Cargo, aşa se numea vaporul. Ca și cum viața ar fi mult mai săracă dacă n-ai prin preajmă un dragor de mine englezesc din stejar.

Ieșind din strâmtoarea Flaggsundet, trecem pe lângă crescătoria de pește și mă gândesc la Kvitberg I și la tot ce mi-a povestit Hugo despre ea. Era o navă robustă, construită în 1912 și destinată vânătorii de foci din zonele arctice. După ce și-a făcut datoria mulți ani, în 1961 a fost abandonată la țărm în golfulețul din Helnes, unde a ruginit și a fost îngropată în nisip. Acolo ar fi rămas până când s-ar fi dezintegrat de tot, însă

Hugo a avut alte planuri cu ea. În 1998, a dezgropat prora și o parte din flanc. Ambele fragmente au fost apoi expuse la întâlnirea organizată de Asociația Artiștilor din Bodø. Deși Bjarne Aasjord (1925-2014), ultimul proprietar al navei, probabil nu prea înțelegea ce căuta vaporul lui vechi la o expoziție de artă, după ce zăcuse îngropat în nisip aproape patruzeci de ani, s-a dus pentru prima dată în viața lui la un vernisaj.

După expoziție, Hugo a dus prora lângă o crescătorie de somon din Steigen, unde a și rămas câțiva ani, afundându-se din nou în nisip, fără ca Hugo să fie înștiințat. Acum se gândește s-o dezgroape din nou, probabil pentru altă expoziție. Pesemne că prora începe deja să se-ntrebe ce se petrece cu ea.

Hugo vorbește despre navele acestea ca și cum ar fi binevoitoare, vrednice, harnice, frumoase, dar și dificile, certărețe și, de ce nu, uneori chiar trădătoare. Despre cele mai multe vorbește cu dragoste. E-adevărat că au și ele capriciile și excentricitățile lor, dar, dacă le tratezi cu respectul cuvenit și le iei cu binișorul ca să le afli secretele, descoperi că sunt niște bărci fantastice. Când vorbește despre ele, Hugo încearcă să le scoată în evidență calitățile, nu defectele sau slăbiciunile, așa cum ne referim la un prieten drag care nu mai e printre noi. Nimeni nu-i perfect, la urma urmei.

Acum zece ani, a avut un iaht Viksund pe care nu se simțea niciodată în siguranță. Pe vânt puternic, când începea să se balanseze, din rezervor se scurgeau reziduuri care supraîncărcau filtrul, putând provoca oprirea motorului. Ceea ce ar fi pus toată ambarcațiunea în pericol, mai ales în apele înșelătoare din larg, unde mergea Hugo de obicei, în zonele din sudul Engeløyei, spre Engelvær, în special pe întuneric și cu doi copii mici dormind în față. Motorul Viksundului nu era fiabil și, deși nu a naufragiat niciodată, Hugo nu găsea decât cuvinte urâte la adresa lui.

De fapt, până și pe mine mă legau doar amintiri neplăcute de Viksundul ăla. Țin minte că odată, pe un vânt năprasnic, iahtul se înclina atât de tare, încât mi s-a făcut rău. Hugo a găsit atunci momentul perfect să mă tachineze, așa că, luându-

și o mină extrem de serioasă, în vreme ce eu stăteam aplecat peste balustradă, mi-a spus: „N-am înțeles niciodată cum e posibil să suferiți de rău de mare. Faceți intenționat? Întotdeauna am vrut să știu cum e, dar n-am reușit să aflu. Cred că tu ai fi cel mai indicat să-mi explici“.

Din câte-mi amintesc, am încercat să-i trag fularul și să i-l îndes în elice, dar nu m-au ținut puterile. Mai târziu mi-a povestit că, de fapt, suferise de rău de mare până la paisprezece ani. De multe ori i se făcea atât de rău, încât părinții se vedeau nevoiți să oprească la câte o insuliță ca să simtă pământul sub picioare.

Pescarii adeseori vorbesc despre bărcile lor ca și cum ar fi vii. Dacă sunt forțați de împrejurări, recunosc, până la urmă, că barca e un obiect neînsuflețit, dar în sinea lor au certitudinea că perspectiva asta generală e greșită. Probabil pentru că există o legătură extrem de strânsă între ei, pescarul trebuind să cunoască barca foarte bine, să-i simtă capriciile, puterile și slăbiciunile, fiindcă de multe ori de asta poate să depindă viața lui. Împreună au puterea de a stăpâni mările, atâta vreme cât navei i se arată respectul cuvenit. Astăzi, să vorbești în astfel de termeni despre o barcă nu mai e de mult un lucru obișnuit.

RIB-ul iese în viteză din Flaggsundet și ne apropiem din ce în ce mai mult de Vestfjorden. În larg plutește o liniște desăvârșită, singurele unde care tulbură marea fiind ale noastre. Deocamdată, Hugo nu poate decât să „are înainte“, cum îi place lui să spună, cel puțin deocamdată. Condițiile se schimbă aproape mereu când ne apropiem de Engeløya și intrăm în Vestfjorden, care nu este un fiord propriu-zis, ci o mare capricioasă. Unii îi spun „bazinul Lofoten“, nume care pe mine întotdeauna mă face să mă gândesc la piscina cu cea mai rece apă din lume. Urmează să traversăm o zonă de cinci kilometri, sau șaptesprezece mile, în linie dreaptă. Vestfjordenul e o zonă despre care pescarii și marinarii vorbesc adeseori, pe lângă Hustadvika, Stadhavet, Folla și

Lopphavet. Este însă unul dintre cele mai mari cimitire de nave de pe coasta norvegiană.

Aici, până și cea mai slabă adiere de vânt dinspre vest, sud sau nord poate crea valuri de o mărime considerabilă. În plus, există fenomenul numit *storsjøtt*, care transformă Vestfjordenul într-o zonă și mai capricioasă: când e lună plină sau lună nouă și apar diferențe extreme între flux și reflux, o cantitate uriașă de apă e împinsă spre îngustul și adâncul Tysfjorden. La reflux, un volum colosal de apă în retragere se întâlnește cu curenții aduși de rafalele de vânt dinspre sud-vest, ceea ce face ca nivelul mării să crească enorm și să apară curenți neprevăzuți.

De-a lungul Vestfjordenului există stânci și bancuri de care s-au zdrobit nenumărate vase, lăsând în urmă multe văduve și copii orfani. Un simplu studiu al hărților acestor zone indică foarte clar că până și numele bancurilor – Bikkjekjæften („Colții cățelei“), Vargbøen („Vizuina lupului“), Skitenflesa („Stânca de rahat“), Flågskallene („Sloiul de cranii“), Galgeholmen („Insulița furcii“), Brakskallene („Trosnetul craniilor“) etc. –, unele vizibile, altele ascunse imediat la suprafață, spun multe despre istoria acestora. Pe furtună, ele sunt acoperite de marea agitată. Unele dintre ele însă se văd numai atunci, fiind și cele mai imprevizibile.

Pe vremuri, pescarii erau nevoiți să stea și să aștepte cu săptămânile la vechiul punct comercial de pe insula Grøtøy sau prin vreun sătuc de pe coasta Vestfjordenului, până când se liniștea apele, înlesnind traversarea. Aşa ajungeau să facă datorii la negustorul și totodată proprietarul sătucului, Gerhard Schøning[9], care după aceea îi avea la mână pe toți. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, îmbarcat pe vasul său cu aburi Grøtø, acesta a bătut tot fiordul și satele datornicilor doar pentru a-i înștiința ce partid să voteze. Așa se face că partidul conservator, Høire, a înregistrat o victorie surprinzătoare în rândul pescarilor și țăranilor împovărați de datorii.

Proprietarii satelor pescărești împărțeau marea între ei, împiedicând pescarii străini să pescuiască în apele lor, fără să

se dea în lături de la acte de violență, dacă împrejurările o cereau. Când exista pește din belșug, proprietarii colaborau, oferind doi pești la prețul unuia și furându-le pescarilor jumătate din plata cuvenită. Era un feudalism marin, iar pescarii nu erau nici mai mult, nici mai puțin decât niște iobagi aflați la mila moșierilor.10

*1. Serial polițist german de mare succes, difuzat în perioada 1974-1998, cu Horst Tappert în rolul principal (n.tr.).

6

După nici jumătate de oră, vedem Vestfjordenul în toată splendoarea lui. În sfârşit pe mare, atât de largă şi de întinsă, locuită de mulţimi atât de mari, că nu le poate ține nimeni socoteala. Pe aici trec vapoarele. Pe aici se joacă Leviatanul.

Marea e extrem de liniștită, ca o întindere albă de metal lichid, așa cum, de altfel, a anticipat și Hugo. E una dintre cele mai liniștite zile din an pe Vestfjorden. În linii mari, putem cuprinde cu privirea zidul Lofoten de la un capăt la altul: la nord-vest se întinde satul Lødingen, urmat de Digermulen, Storemolla, Lillemolla, apoi de insula Skrova, care cuprinde orășelul Svolvær și accesul spre satul Kabelvåg. Mai departe, spre vest, se află muntele Vågakallen, apoi localitățile Henningsvær și Stamsund, iar în depărtare, aproape în cealaltă extremitate a Lofotenului, înghițite de un văl somnoros de ceață, Nusfjord, Reine și Å. În capăt de tot se află Moskstraumen.

Putem s-o luăm drept spre nord, în direcția Skrovei. Fără traversări anevoioase în zigzag ca să ne ferim de valurile învolburate, care te izbesc atât de tare, încât ai senzația că ți se desprinde carnea de pe oase. Nu e cazul, de data asta. Distingem clar deja detalii de pe cealaltă parte a zidului Lofoten, care pare mai mare acum, în ziua asta caldă și senină. Unele părți ale acestor munți stâncoși și negri se află aici din cele mai vechi timpuri.

Priveliștea oferită de renumitul zid Lofoten a fost considerată de mulți uluitoare. Când a vizitat Vestfjordenul

într-o zi de iarnă din 1895, Christian Krohg a notat: „Da, este fără doar și poate o priveliște impresionantă: cea mai curată între cele curate, cea mai rece între cele reci, cea mai de preț între cele mai de preț, cea mai nobilă în închipuirea omului, altar închinat zeului singurătății și castității divine de neatins. Greu – greu se poate picta ceva de o asemenea splendoare! Greu se pot reda măreția și calmul indiferent al naturii implacabile și necruțătoare“[11].

Krohg nu găsea nici o motivație artistică în pictarea Svolværului. În viziunea sa, orașul nu se asorta cu împrejurimile, dimpotrivă, nu avea ce căuta acolo. Cromatica sa maronie era în prea mare contrast cu restul peisajului, totul era spălăcit și anost, nereușind să se armonizeze cu grandoarea naturii care-l înconjura.

Dacă Krohg ar fi știut ce se ascunde în adâncuri, ar fi devenit probabil primul suprarealist din istoria artei. Pe uscat, viața se trăiește pe orizontală. Aproape toate activitățile se desfășoară pe pământ sau, cel mult, la înălțimea celui mai înalt copac. Doar păsările pot ajunge mai sus, dar până și ele își petrec cea mai mare parte a vieții jos, pe sol. Spre deosebire de uscat, marea e verticală, o coloană de apă de sine stătătoare cu adâncimea medie de patru mii două sute şaizeci şi şapte de metri, unde există viață de la suprafață până în adâncuri. Aproape toate habitatele de pe uscat există și în mare.[12] Toate celelalte medii specifice doar vieții pe uscat, cum ar fi pădurile tropicale, pălesc în comparație cu frumusețile de-aici.

Dacă am pune cap la cap toate cunoștințele pe care le avem despre adâncimea și întinderea mărilor și oceanelor, am putea spune fără reținere că tot ce se găsește pe uscat – munți, dealuri, câmpii, păduri, deșerturi, până și orașele și tot ce e făcut de mâna omului –, toate ar putea să încapă lejer în ele. Înălțimea medie peste nivelul mării este de doar opt sute patruzeci de metri. Și dacă am scufunda Munții Himalaya la cea mai mare adâncime în ocean, n-am face decât să tulburăm suprafața apei înainte ca întregul lanț muntos să fie înghițit fără urmă. Există atât de multă apă în mări și oceane, încât,

dacă s-ar întoarce toate cu susul în jos și fundul ar deveni suprafața, atunci toate continentele ar fi acoperite cu totul de kilometri întregi de apă sărată. Doar vârfurile celor mai înalte lanțuri muntoase s-ar ivi printre unde.

Ne aflăm pe o suprafață lină, de o strălucire orbitoare, lumina puternică a soarelui oglindindu-se în apa mării. *Transtilla*, așa se numește în Lofoten acest fenomen rar de acalmie desăvârșită. În fața noastră se află adâncimi de cinci sute de metri, și nici măcar nu bănuim ce se petrece sub această peliculă aproape albă. Da, chiar sub noi, printre alge, trăiesc o mulțime de pești, cum ar fi codul negru*1, eglefinul, codul de Atlantic, pollackul*2 și multe alte specii. Dincolo de pădurile de alge, la adâncimi de o sută cincizeci, două sute de metri, lumina e absorbită aproape în întregime, indiferent de cât de limpede sau curată ar fi apa, rămânând doar o lumină slabă, cenușie, cum aveau televizoarele pe vremuri. Iar mai jos, la cinci sute de metri, e întuneric beznă. Fotosinteza încetează, ceea ce înseamnă dispariția oricărei forme de vegetație. Rechinul boreal trăiește la asemenea adâncimi.

Ce se întâmplă în adâncurile de nepătruns ale mărilor şi oceanelor a fost întotdeauna o enigmă. Abia în ultimii o sută cincizeci de ani am început să aflăm mai multe despre asta. Progresele au fost treptate și s-au descoperit lucruri care au înlocuit cu totul teoriile de până atunci. În 1841, după o expediție în Marea Egee, un important naturalist din epocă, britanicul Edward Forbes, a emis teoria că în zonele de mare adâncime din mări și oceane nu există viață. Și asta în ciuda faptului că se întreprinseseră expediții până la două mii de metri adâncime – cum ar fi cea de la Polul Nord, din 1818, condusă de John Ross –, care aduseseră dovezi că în adâncuri există o faună bogată și variată.

Pe o insulă din mijlocul mării, undeva în Sognefjorden, locuia cineva care știa foarte bine că teoria lui Forbes n-avea cum să stea în picioare. Michael Sars și fiul său Georg Ossian Sars au fost printre primii cercetători din lume care au

susținut cu argumente științifice că adâncurile mărilor n-au cum să fie niște deșerturi în care nu trăiește nimic, rămânând în istorie ca unii dintre cei mai importanți oameni de știință ai Norvegiei. Contribuția lor nu e mai puțin valoroasă dacă ne gândim de unde au plecat. Michael Sars provenea dintr-o familie modestă din Bergen, așa că ideea de a face o carieră din ceea ce îl pasiona cu adevărat, și anume viața pe mare, era de neînchipuit.[13] Așa că a plecat la Oslo, a devenit teolog și s-a logodit cu Maren Welhaven, sora prietenului său. În 1831, după ce a fost numit vicar pe insula Kinn din Sognefjorden, Sars a început să studieze tot mai mult fauna marină. Prima recunoaștere a obținut-o în 1853 cu lucrarea *Beskrivelser og Iagttagelser over nogle mærkelige eller nye i Havet ved den Bergenske Kyst levende Dyr* („Descrieri și observații ale unor specii marine noi din largul coastelor Bergenului"), când Parlamentul și-a dat seama de potențialul lui extraordinar și i-a acordat o bursă. Așa a reușit să călătorească în Europa și să intre în legătură cu cei mai mari biologi de la universități renumite din Paris, Bonn, Frankfurt, Leipzig, Dresda, Praga și Copenhaga. La începutul anilor 1850, cerceta adâncurile Mării Mediterane doar cu o barcă cu vâsle și o dragă, dovedind existența vieții marine până la opt sute de metri adâncime. Până aici a reușit să ajungă.

Unul dintre numeroșii oameni fascinați de descoperirile lui Sars a fost chiar Peter Christen Asbjørnsen, cunoscutul culegător de basme și legende norvegiene. În timp ce colinda sătucurile de munte în căutare de basme populare, lui Asbjørnsen trebuie să-i fi zburat gândul, cel puțin uneori. Îşi dorea să fie cercetător marin, iar idolul lui era Michael Sars. Astfel, în 1853, Asbjørnsen a publicat o lucrare intitulată *Bidrag til Christianiafjordens Litoralfauna* („Contribuții la fauna zonei de litoral a fiordului Christiania"). În carte vorbea despre diferitele forme de viață de pe coastă din zona cunoscută astăzi ca Oslofjorden. Dar pe Asbjørnsen îl fascina viața din adâncuri.

În același an în care a fost publicată lucrarea, Asbjørnsen a primit o bursă de la stat și a pornit spre Vestlandet ca să

cerceteze viața marină în fiordurile din regiune. Prima oară s-a dus la Michael Sars, care slujea atunci în Manger, pe insula Radøy din nordul provinciei Hordaland. Asbjørnsen făcuse demersuri pentru înființarea unui post special la universitate, destinat, în realitate, lui Michael Sars, iar după ce a reușit să-l convingă să candideze, și-a început cercetările marine. Rezultatele obținute l-au adus în atenția zoologilor. Asbjørnsen a reușit să scoată o stea de mare cu unsprezece tentacule de la patru sute de metri adâncime în Hardangerfjorden, cu un instrument de dragat fundul mării pe care-l confecționase singur. Steaua de mare roșie-coral era, la vremea aceea, o noutate științifică. Pentru că el a descoperit-o primul, Asbjørnsen a trebuit să-i găsească un nume, așa că i-a spus *Brisinga endecacnemos*, de la Brisingamen, splendidul colier al zeiței Frøya pe care Loki l-a ascuns pe fundul mării.

Asbjørnsen susținea că bijuteria lui de stea de mare e o specie nouă, dar a renunțat la idee când a văzut că Michael Sars are îndoieli. Ulterior, s-a dovedit că ipoteza lui Asbjørnsen era corectă, dar n-a apucat să se bucure de recunoașterea care i s-ar fi cuvenit.[14]

În ciuda muncii lui asidue, Asbjørnsen n-a primit nici bursele, nici posturile la care a candidat, așa că scurta sa carieră de biolog marin a ajuns la final destul de repede și s-a văzut nevoit s-o apuce pe alt drum. Până la urmă, și pădurile îl fascinau. În 1856, a plecat să studieze în Germania, la Academia Regală de Silvicultură din Tharandt. A luat toate examenele cu notă maximă și a devenit o voce tot mai puternică în domeniul administrării pădurilor și mlaștinilor.[15]

Uneori, oamenii primesc recunoașterea pe care o merită. Marele biolog evoluționist german Ernst Haeckel scria despre Michael Sars: „Nouă, celor care au avut norocul să-l cunoască, spiritul lui veşnic tânăr, bunătatea, claritatea gândirii și versatilitatea formării sale ne vor rămâne mereu în suflet“[16]. Primul vas de cercetare marină a fost numit după Michael Sars. Cea mai nouă navă folosită de cercetătorii norvegieni, dotată cu tehnologie de ultimă oră și, în plus, extrem de

silențioasă, pentru ca sunetul motoarelor să nu bruieze instrumentele acustice, a primit numele fiului său Georg Ossian Sars.

Acesta a continuat munca tatălui său, care cu multă dăruire și stăruință pusese bazele cercetării marine în Norvegia. În 1864, Georg Ossian Sars a fost primul norvegian angajat la stat ca „cercetător marin“. În același an, el s-a mutat în Lofoten, mai precis în Skrova, unde și-a stabilit baza de cercetare, recoltând o mulţime de mostre din apele adânci ale Vestfjordenului.

În 1868, odată cu publicarea concluziilor sale, G.O. Sars a reușit să atragă atenția comunității științifice internaționale, mai ales după ce a descoperit specia care astăzi îi poartă numele, crinul de mare din Lofoten al lui Sars (*Rhizocrinus lofotensis*).[17] Crinul de mare era, după descrierile lui Sars, o „fosilă vie“, iar descoperirea lui a fost un moment de răscruce în istoria științei, într-o perioadă când cercetătorii erau în căutarea unor astfel de lucruri, care să susțină teoria evoluției și să determine vârsta Pământului și momentul apariției vieții.

Cu toate astea, a durat foarte mult până când descoperirea bogăției vieții de la adâncimi mari a fost larg acceptată. În 1860, un inginer care participa la instalarea primului fir de telegraf pe fundul Oceanului Atlantic a relatat că atât stelele de mare, cât și globigerinele (specie de plancton care trăiește în număr foarte mare pe fundul mării) se lipeau de sondă la o adâncime la care teoriile vremii susțineau că nu ar putea exista viață. Majoritatea oamenilor de știință au fost sceptici. Unii susțineau că vietățile s-ar fi putut lipi de sondă când fusese ridicată la suprafață, deși multe erau, evident, specii bentonice. Dar primul pas fusese făcut și, cu timpul, o mare parte din descoperiri au devenit din ce în ce mai greu de ignorat.

Atât steaua de mare a lui Asbjørnsen, cât și crinul de mare din Lofoten al lui Sars au revenit în atenția oamenilor de știință în 1864, când zoologul englez Charles Wyville Thomson a cerut sprijinul academiei de științe din Londra pentru susținerea expediției Lightning. Scopul era cercetarea

adâncurilor în largul Scoției, iar expediția avea să confirme și să ducă mai departe descoperirile cercetătorilor norvegieni. Cele mai interesante forme de viață au fost găsite la o adâncime de o mie două sute de metri.

C.W. Thomson a fost printre primii care și-au manifestat dorința de a participa la prima expediție modernă de amploare ce urmărea explorarea adâncurilor și avea să fie întreprinsă de britanici în 1872. Cu un echipaj de două sute șaptezeci de oameni (inclusiv căpitanii și cercetătorii), HMS Challenger a străbătut toate mările și oceanele lumii patru ani la rând. S-au folosit sonde de adâncime, au fost cartografiate mișcările curenților și măsurată temperatura apei. Largul mării a fost traulat la diferite adâncimi și au fost recoltate mostre cu același tip de instrument pe care îl folosise și Michael Sars.

Rezultatele obținute de Challenger au pus bazele oceanografiei moderne. Nimeni nu mai putea spune că marile adâncuri sunt lipsite de viață, mai ales acum, că oameni de știință faimoși (și britanici, pe deasupra) susțineau contrariul. Ce se găsea în adâncuri a devenit un subiect dezbătut cu înflăcărare atât în presă, cât și în diferite articole ştiinţifice de popularizare. Antologia *Skildringer af Naturvidenskaberne for alle*[18] („Descrieri ale științelor naturale pentru toți“) din 1882 cuprindea, de exemplu, articole traduse ale celor mai importanți oameni de știință și specialiști europeni, iar adâncurile erau o temă predilectă. Philip Herbert Carpenter, expert englez în crinoide care luase parte și la expediția Challenger, își începea articolul intitulat „Havets Bund“ („Fundul mării“) în felul următor: „Pentru cei mai mulți dintre noi, adâncul mării e un tărâm necunoscut, mai cu seamă din pricina așezării sale, care face cu neputință o cercetare nemijlocită, a lui și a minunilor dintr-însul“. Carpenter era un om înzestrat, dar, în același timp, extrem de tulburat. Insomnia cronică l-a adus în pragul nebuniei şi și-a pus capăt zilelor otrăvindu-se cu cloroform în 1891. Cu toate astea, a reușit să descrie mult mai bine decât înaintașii lui peisajele marine subacvatice: „Cercetările întreprinse până acum ne-au arătat

că fundul mării seamănă, din multe puncte de vedere, cu uscatul. La fel ca el, are munți, văi și câmpii neregulate vaste. De asemenea, fiecare găzduiește elemente foarte felurite; există deopotrivă deșerturi și regiuni mănoase, păduri și zone stâncoase, iar asemenea întinderilor de pe uscat, toate sunt populate de animale și plante diferite în funcție de zonă, dar și în funcție de condițiile de viață specifice fiecărei regiuni“[19].

La aproape o sută de ani de la scrierile lui Carpenter, teoriile general acceptate susțineau că există foarte puțină variație printre formele de viață existente pe fundul mărilor şi oceanelor și că la cele mai mari adâncimi se găsesc doar castraveți de mare, viermi și alte viețuitoare mici. Și astăzi există doar câteva capsule subacvatice care pot suporta presiunea de la adâncimi mari. Și totuși, cu fiecare expediție nu numai că se descoperă specii noi, ci și forme de viață necunoscute până atunci. La fel se întâmplă aproape de fiecare dată când cercetătorii își scufundă năvoadele sau sondele la adâncimi mari, neexplorate până atunci. Majoritatea speciilor pe care reușesc să le aducă la suprafață sunt cu totul noi și nu există în descrierile științifice.

Adâncurile, pe care până de curând le credeam moarte, sunt pline de viață, de fapt. În întunericul total de pe fundul mărilor și oceanelor, cele mai multe specii produc lumină de toate culorile și felurile, ca să le ademenească sau să le deruteze pe altele. Adâncurile mișună de licăriri și lumini care mai de care. Aici, în întuneric, trăiesc mai multe specii decât pe uscat și fac din acest limbaj, și anume semnalul luminos, cea mai răspândită formă de comunicare de pe planetă. În multe zone, la mii de metri adâncime, trăiesc cele mai neînchipuite animale, care emit lumini strălucitoare, intermitente, pulsatile. Mulți pești, cum sunt peștii-undițari, au o tijă arcuită și luminoasă la capăt, care pornește din vârful capului sau din maxilarul inferior și le atârnă în fața ochilor. Aceștia stau nemișcați în apă cu gura larg deschisă, care e plină de dinți mari și ascuțiți. Pe corp au sute de antene lungi, cu care simt și cea mai mică mișcare. Când prada se apropie suficient de mult,

o înghit dintr-odată. Multe specii sunt aproape la fel de transparente ca sticla. Doar micul aparat digestiv le trădează prezența când emit lumină. Dacă se află în primejdie, unele pot să înghită cantități mari de apă ca să devină și mai transparente. Există animale marine rotunde și acefale, în timp ce altele arată ca niște sfori sau benzi de plasmă pulsatilă care se deplasează grațios și aparent cu o coordonare perfectă. Există un tip de colonie de meduze, *Praya dubia*, care poate să atingă patruzeci de metri lungime și să aibă până la trei sute de stomacuri. Și o specie de calamar cu organe luminescente mari pe toate cele opt tentacule care, atunci când vânează, pot să lumineze simultan, ceea ce ar putea face prada să creadă că e atacată de o decorațiune enormă de Crăciun.[20] Atunci când e atacată, meduza *Atolla wyvillei* începe să emită mii de lumini albastre ca o mașină cu girofar. Spectacolul luminos orbește și derutează atacatorul sau atrage alți prădători mai mari, care mănâncă spectatorii năuciți și înlătură pericolul.

Majoritatea speciilor bioluminescente din adâncuri emit lumină albastră, pentru că albastrul ajunge la cea mai mare adâncime. De-asta e și marea albastră. Lumina albastră este singurul tip de lumină pe care îl pot distinge majoritatea speciilor din adâncuri. Altele, cum ar fi peștii-dragon *Pachystomias microdon*, au dezvoltat și lumini roșii. Cu ajutorul lor, reușesc să se apropie de alte animale, fără ca ele să-și dea seama că se află în lumina reflectoarelor. Mai există o specie de pește-dragon, cunoscută în latină ca *Malacosteus niger*, dar care în norvegiană ar trebui să se numească *slengkjeften* („gură-cască“). Aceasta poate să-și disloce maxilarul, elastic ca o praștie, și să-l arunce asupra prăzii.

Alte specii folosesc lumina pentru a-și găsi pereche. Ceea ce e periculos, pentru că semnalele luminoase pot atrage prădători. Unii au dezvoltat mecanisme ingenioase prin care imită semnalele de împerechere ale altor specii, ca să le ademenească și să le mănânce.

În adâncul mării, inamicii pândesc la fiecare pas, clipă de clipă. De-asta multe specii care trăiesc la sute de metri

adâncime au în interior lumini ce le camuflează și le ajută să se confunde cu marea când sunt privite de sus sau de jos. Sunt mecanisme de apărare foarte ingenioase, ce pot deveni însă și indicii care să le dea în vileag. Unele specii pot să distingă lumina artificială produsă de bacteriile din tubul digestiv al prăzii când trece pe deasupra lor.

Castravetele de mare, care poate să trăiască până la adâncimi de cinci mii de metri, își leapădă pielea când este atacat. Aceasta este lipicioasă ca o bandă adezivă cu două fețe și se lipește de agresor când încearcă să-l apuce. Alte specii folosesc substanțe toxice sau țepi. N-a zis nimeni că viața în adâncuri e ușoară sau frumoasă.

Dacă am putea să înotăm până în întunericul și frigul de acolo, ar fi ca și cum am pluti prin spațiul cosmic, înconjurați de stele strălucitoare și de organisme pe care nici nu ni le-am fi putut închipui: pești viu colorați cu brațe, care merg pe fundul apei, crabi Yeti cu blană albă, pești-undițari păroși (*Caulophryne polynema*) cu „undițe“ pe cap, care se balansează înainte și înapoi ca un pendul de metronom şi au o lumină ademenitoare în capăt. Nici un pește nu luminează însă mai puternic decât linofrina arboriferă (*Linophryne arborifera*), așa-numitul „diavol luminat“, care are o antenă lungă pe bot și un apendice ramificat ca un pămătuf sub bărbie. Dar vorbim numai despre femelă, pentru că masculul e un parazit mic ce se prinde de burta ei de când vine pe lume aproape. Și așa trăiește toată viața. Îşi ia substanțele nutritive din sângele ei, în schimbul cărora donează lapţi la intervale regulate de timp.

Calamarul gigant (*Architeuthis*) se deplasează pe orizontală cu mare viteză, la poate doar câțiva metri de fundul mării, cu tentaculele strânse mănunchi la spate care-l transformă într-o săgeată acvadinamică, cu ochi cât farfuriile care nu clipesc niciodată și un sistem de propulsie și de camuflare demn de invidiat și de armata americană.

Mult mai mulți oameni au ajuns în spațiu decât pe fundul mării. Avem mult mai multe cunoștințe despre suprafața lunii și chiar și despre oceanele uscate de pe Marte. Acolo, în adâncuri, viața e ca un vis din care e foarte greu să te trezești.

Acolo, jos, prin întreaga coloană de apă, plouă, sau mai degrabă ninge, necontenit cu materii organice, iar un număr ameţitor de animale diferite, fiecare îndeplinind o funcţie anume, folosesc absolut tot ce au la îndemână.[21] În ultimii ani, în adâncuri s-au descoperit atât de multe specii noi numai în urma recoltării de mostre, încât unii cred că doar acest ecosistem ar putea găzdui milioane. Într-adevăr, cea mai mare parte a vieţii acvatice se află în apele mai de la suprafaţă, unde populaţiile sunt mai numeroase. Dar majoritatea speciilor trăiesc în adâncuri. Acolo, toate animalele au caracteristici uluitoare, ca şi cum ar veni de pe altă planetă sau din timpuri imemoriale, unde domnesc cu totul alte legi şi unde orice fantezie poate deveni realitate.

7

Mergem spre Vestfjorden, dar undeva, pe la jumătatea drumului, n-am încotro și-l rog pe Hugo să încetinească puţin ca să-mi dau jos costumul termoizolant. Pentru mine, căldura n-a mai fost niciodată o problemă aici, în largul mării. Zidul Lofoten e și mai aproape acum, dar ceața îi șterge contururile, ca și cum munții s-ar fi înmuiat și ar fi pe cale să se topească.

După ce Hugo accelerează din nou, zăresc o coloană de apă care se înalță direct din suprafața de oglindă a mării, multe mile în față, spre tribord. Mă întorc să i-o arăt lui Hugo, care dă din cap și pornește cu viteză într-acolo. Ne apropiem cu repeziciune de ceva ce pare o insuliță albicioasă strălucind în soare. Suntem însă în largul mării, aici nu există insulițe, iar punctul ăsta îndepărtat e în mișcare. Am văzut deja niște marsuini, dar asta pare cu totul altceva. Hugo începe să gândească cu voce tare.

— Hm, n-are cum să fie o balenă minke. Poate vreun grup de delfini-pilot?

Suntem la câteva sute de metri depărtare când Hugo își dă seama că nici ipoteza asta n-are cum să fie corectă. Ce se află în fața noastră nu pare să aibă înotătoare dorsală, cum au delfinii-pilot. În plus, nu e un grup, ci un animal enorm. O clipă, îmi trece prin minte că ar putea să fie un submarin. Încordat, cu privirea fixă și gura căscată, Hugo pare că răsfoiește în minte catalogul interior cu specii de cetacee. Când ne apropiem la vreo două sute de metri, exclamă:

— E un *cașalot*!

La câțiva metri în față se află cel mai mare odontocet din lume. Pe măsură ce ne apropiem, cașalotul începe să se răsucească. Iar când ajungem la vreo treizeci de metri, mai aruncă un jet de apă și bagă capul la fund. Coada și spatele i se înalță din mare într-o poziție perfect verticală, totemice ca în gravurile rupestre, după care apele le înghit cu totul. Cașalotul dispare, ca tras în adâncuri de un fir nevăzut.

Hugo oprește motorul. În ultimii cincizeci de ani, de când merge pe mare, cel mai mult în Vestfjorden, aproape că a devenit el însuși parte din fauna locului. A văzut cam tot ce se poate vedea. Grupurile de delfini-pilot sunt ceva obișnuit pentru el, ca să nu mai vorbim de balenele minke, balenele albastre sau marsuini. Însă niciodată n-a văzut un cașalot.

Acum nu mai trebuie decât să așteptăm, pentru că, deși cașalotul își poate ține respirația nouăzeci de minute, mai mult decât orice alt animal cu plămâni, la un moment dat tot trebuie să revină la suprafață.

Cașalotul (*Physeter macrocephalus*) nu e doar cel mai mare carnivor din lume, ci și cel mai mare carnivor *care a existat vreodată pe pământ*. Este mai greu și mai lung până și decât *Tyrannosaurus rex*, megalodon și *Kronosaurus*. Nici unul dintre animalele care au trăit vreodată sau care trăiesc încă pe pământ, inclusiv celelalte cetacee, nu se compară cu el.

Exemplarul pe care l-am zărit e un mascul singuratic ce are douăzeci de metri lungime și peste cincizeci de tone. Femelele și masculii sunt diferiți. Femelele au doar o treime din greutatea masculilor și sunt, de obicei, animale de turmă care au grijă de pui, ai lor sau ai femelei din grup care se scufundă în căutare de hrană. Și masculii tineri înoată în grupuri. Atunci când ating vârsta de treizeci de ani și pubertatea e deja încheiată, cașaloții nu mai simt nevoia de socializare, devenind vânători solitari ce cutreieră mările și oceanele. Cașalotul nostru e posibil să fi venit din Oceanul Antarctic. Dacă le ies femele în cale, masculii se împerechează, dar își văd liniștiți de drum imediat după aceea. Pot să devină agresivi când întâlnesc alți masculi. Poate din aceeași frustrare sexuală care îi face și pe bărbați să se bată, chiar și când n-au băut nimic.

Un cașalot excitat poate să fie la fel de nebun ca un elefant în călduri, crede Hugo.

Cașalotul care tocmai a dispărut în adâncuri trebuie să fie în căutare de caracatițe sau de calamari giganți, care pot ajunge până la cinci sute de kilograme. În timpul scufundării, cașalotul poate să prindă caracatița și s-o zdrobească de fundul mării. Dacă nu reușește să găsească ceva la coborâre, își încearcă din nou norocul în apele de deasupra. După ce ajunge pe fundul mării, se răsucește și începe să înoate pe spate, căutând diverse siluete în lumina slabă ce răzbate dinspre suprafață. Cașalotul își folosește sonarul, pe care-l are la nivelul capului, ca să localizeze bancuri de pești sau de calamari. Dacă îi atrage ceva atenția, se îndreaptă într-acolo în mare viteză, cu gura larg deschisă, în care ar putea să-ncapă ușor și barca în care mă aflu cu Hugo acum.

Cașaloții eșuați la mal au pielea plină de semne de ventuze, unele dintre ele cu diametrul şi de douăzeci de centimetri. Oamenii n-au văzut niciodată o luptă între un cașalot și un calamar gigant, dar, dacă s-ar fi ivit ocazia, biletele s-ar fi epuizat imediat. Calamarul gigant, care vreme îndelungată a fost considerat personaj de basm, nu are doar opt brațe de până la opt metri, ci și un cioc osos îngrozitor, cu care poate zdrobi aproape tot ce-i stă în cale. Tentaculele acestei adevărate ciudățenii a naturii sunt ca părul unei furii, scria Jules Verne. Contactul vizual ar trebui să fie posibil, pentru că are ochii rotunzi și imenși, dar nu și pleoape, așa că nu clipește niciodată.

Pe partea frontală a capului, cașaloții au ceea ce s-ar putea considera cel mai mare organ care produce sunete din lumea animală. Doar acesta poate cântări zece tone. Sunetele ascuțite pe care le produce ating două sute treizeci de decibeli, echivalentul zgomotului unei puști care trage la zece centimetri de ureche. Masculii emit sunete mai joase, în timp ce femelele vorbesc mai repede, ca și cum ar folosi codul Morse.

Fiind un adevărat campion al evoluției la categoria grea, cașalotul ar trebui să poarte la brâu o centură uriașă de argint. Cu toate astea, nici viața lui nu e lipsită de primejdii. Face

puțini pui, mai puțini decât oricare alt cetaceu, pe care trebuie să-i hrănească și să-i protejeze ani la rând până devin independenți. Puii sau femelele rănite pot să cadă victime grupurilor de orci sau delfini-pilot. În caz de pericol, cașaloții se așază în așa-numita formație de margaretă, în cadrul căreia adulții formează un cerc în jurul puilor, în așa fel încât orcile, mult mai rapide și flexibile, să nu poată să-i separe de grup, pentru că atunci soarta le-ar fi pecetluită. Cașaloții se pot așeza atât cu fața, cât și cu spatele la atacatori, apărându-se cu dinții sau cu coada.[22]

Cașaloții se pot scufunda la adâncimi de aproape trei mii de metri, ceea ce pentru mamifere e un record.[23] La o asemenea adâncime, presiunea apei asupra plămânilor este imensă. În craniu au un spațiu mare care preia din presiune, astfel încât substanța de-aici – uleiul de cașalot, sau spermanțetul – ajunge la o temperatură foarte mică, se întărește și devine mai densă odată cu adâncimea. Când cașalotul revine în apele de suprafață, uleiul se încălzește și devine din nou fluid. Acum vreo sută de ani, când încă nu se descoperiseră înlocuitori sintetici, spermanțetul era cel mai scump ulei din lume datorită proprietăților sale. Este pur, transparent și parfumat. Capul unui cașalot adult poate conține până la două mii de tone de ulei. Din această grăsime ceroasă și rozalie se făceau cele mai fine lumânări, săpunuri și tot felul de alte cosmetice. De asemenea, era folosită la ungerea celor mai scumpe instrumente de precizie ale vremii.

Cașaloții erau valoroși și din alte motive. Un singur exemplar însemna zeci de tone de grăsime și carne, iar dinții imenși erau la fel de scumpi ca fildeșul. Circula o legendă conform căreia vânătorii de balene își făceau impermeabile doar din pielea penisului imens de cașalot. Pe lângă aceste înzestrări, cașalotul are cel mai mare creier care a existat vreodată pe pământ: cântărește de șase ori mai mult decât al unui om. Penisul, de câteva sute de ori mai mult.

În plus, cașalotul secretă în tractul digestiv o substanță numită ambră, sau chihlimbar cenușiu. Ambra, considerată de mulți ca având proprietăți fantastice, era cea mai valoroasă

parte din întregul cașalot, fiind folosită la fabricarea parfumurilor. În vechime, când era descoperită plutind pe mare sau ajungea la țărm, oamenii credeau că e saliva șerpilor monstruoși din adâncuri. Hugo a găsit și el ambră, denumită odinioară chihlimbar de balenă, pe țărm după reflux. Zice că e ca niște bulgări gri de ceară, cu un miros neobișnuit, dulceag.

Cașalotul era la mare căutare și a fost atât de vânat de-a lungul timpului, încât astăzi a ajuns aproape pe cale de dispariție. În largul coastei de pe lângă Andenes, vânătorile de cașaloți au continuat până în anii 1970. Înainte de apariția tunului cu harpon, vânătorii foloseau harpoane care străpungeau corpul animalului, fixându-se în carne cu niște cârlige. Cu toate astea, multe exemplare reușeau să scape, iar dacă organele vitale nu erau atinse, cașalotul putea să înoate ani de zile cu harponul în el.

În jurul nostru e liniște deplină. Nu se aude decât murmurul melodios al mării. Din adâncuri, apa își linge pe dos membrana în care se-oglindește cerul, ce veghează asupra înălțimilor și văilor adânci.[24] Marea e ca o coală nesfârșită de lumină, atât de strălucitoare, că pare propria sursă de lumină. Spre vest, ia forma unui arc convex, ca un castron prea plin. Vedem curbura pământului. În continuare nu se zăreşte nici urmă de cașalot, și, dac-ar fi o zi obișnuită, șansele să se arate din nou ar fi foarte mici. Însă nu e o zi obișnuită, marea este atât de liniștită și cerul, atât de senin, încât am putea zări o namilă de cașalot de la mile întregi.

Hugo începe să-mi povestească o întâmplare de la începutul secolului trecut, când un cașalot a atacat o ambarcațiune mică în care se afla o familie numeroasă în drum spre biserică. Mergeau de la Lottavika spre Leines, când cașalotul le-a sfărâmat barca. Singurul supraviețuitor a fost o fată de șaisprezece ani, restul au pierit înecați. Se pare că buzunarele rochiei i s-au umplut cu aer și au ținut-o la suprafață.

Există un sâmbure de adevăr în povestea asta, dar istoricii locali spun că animalul venise în zonă după hering, iar coliziunea cu barca nu a fost decât un accident.

Lucrurile au stat însă cu totul altfel în 1820, când baleniera Essex din Nantucket a fost atacată de un cașalot în sudul Pacificului. Echipajul navei, care măsura douăzeci şi şapte de metri lungime, susținea că animalul avea și el douăzeci şi şase de metri. Nu mai văzuseră niciodată un animal atât de mare. Cașalotul a înotat multă vreme în fața corabiei, ca și cum ar fi supravegheat-o. Dintr-odată, fără să dea vreun semn, a pornit în viteză spre vas, lovindu-l cu o forță uriașă și făcând o gaură mare în proră, așa că echipajul de pe punte a căzut în apă. După câteva clipe, cașalotul a lovit și cealaltă parte a navei, sfărâmând-o, și a ținut-o tot așa până când întreaga ambarcațiune de două sute treizeci şi opt de tone a ajuns pe fundul mării. Owen Chase și cea mai mare parte a echipajului său au reușit totuși să se salveze. Chase a relatat cu sobrietate întâmplarea în *Narrative of the Most Extraordinary and Distressing Shipwreck of the Whale-Ship Essex* („Povestea celui mai straniu și cumplit naufragiu al balenierei Essex“), care a apărut în 1821.

Nu e singurul caz documentat de ambarcațiune mare scufundată de cașalot. Povestea navei Essex este însă cea mai cunoscută, inspirându-l și pe Herman Melville în celebrul roman despre cașalotul alb, sau balena albă cu spermanțet, *Moby Dick*. Cartea abundă în capitole de natură documentară pe tema vânătorii de cașaloți, dar și a anatomiei și a comportamentului acestora („Capul cașalotului“, „Dimensiunile scheletului de balenă“, „Se va micșora oare balena? Va pieri ea?“ ș.a.). După relatările lui Ishmael, cașalotul alb devine pentru căpitanul Ahab întruchiparea tuturor forțelor malefice pe care unii oameni „melancolici“ le simt acționând înăuntrul lor:

> „Răul prezent în lume de la începuturile ei, Răul căruia înșiși creștinii moderni îi atribuie dominația asupra unei jumătăți din univers și pe care ofiții de odinioară din Orient îl divinizau sub forma unor statui diavolești era recunoscut și de Ahab; dar el nu i se închina la fel ca ei, ci transfera ideea acestui Rău în mult detestata Balenă Albă și se năpustea nebunește asupră-i, așa mutilat cum era. Tot ceea ce chinuie și scoate din minți, tot ceea ce răscolește drojdia din lucruri, tot ceea ce e perfid într-un adevăr, tot ceea ce zdruncină nervii și tulbură mintea, toate lucrurile subtil demoniace ale vieții și ale gândirii omenești – într-un

cuvânt, tot răul din lume era întruchipat, în ochii nebunului Ahab, de Moby Dick“*3.

Căpitanul își pierduse mințile, iar nebunia sa era contagioasă. Cașalotul alb devenise inamicul întregului echipaj, și aproape în egală măsură. Într-un fel, nici măcar Ishmael nu înțelegea – aici intervine vocea autorului, care ni se adresează direct – că Moby Dick ajunsese, în „mințile lor inconștiente“, „marele demon care lunecă pe mările vieții“:

„Cum ar putea oare minerul din subteran care scormonește în sufletul fiecăruia dintre noi să știe, după sunetul înăbușit și mereu schimbător al târnăcopului său, unde anume duce galeria pe care-o sapă?“*4.

Întregul echipaj se lasă condus de Ahab, pentru că aceeași chemare o simte și el: o forță instinctivă și criminală care devine distructivă pentru lume și tot ce e în jur. În plus, este autodistructivă. Moby Dick reprezintă atât mamiferul vânat în zeci de mii de exemplare pe vremea lui Melville și aflat pe cale de dispariție, dar și întruchiparea celor mai tenebroase forțe ale naturii umane, cum ar fi dorința de răzbunare, căutarea monomaniacală a adevărului sau pornirea de a lua în stăpânire natura „pură“. Ahab vânează cașalotul alb, nu invers. În final, acesta este tras la fund de firul propriului harpon înfășurat în jurul gâtului. Așa ajunge contopit de-a pururi cu balena albă.

Peste două sute de milioane de specii de cetacee au fost vânate într-o sută de ani, până în deceniul al șaptelea al secolului trecut. În câteva decenii, din populația locală de zeci de mii de cetacee nu au mai rămas decât câteva exemplare îngrozite.25 Diferite companii norvegiene din Larvik, Tønsberg și Sandefjord s-au ocupat cu vânătoarea de balene peste cincizeci de ani în Oceanul Antarctic, dar și în largul coastelor Australiei, Africii, Braziliei și Japoniei. Pe șantierele navale din Norvegia s-au construit nave-uzină enorme, iar alte vase dotate cu cuptoare extrem de eficiente au fost duse în jurul insulelor Georgia de Sud și Deception. Doar la aceasta din

urmă erau în 1920 treizeci și șase de astfel de oale sub presiune, fiecare cu o capacitate de zece mii de litri. Înainte ca balena albastră să devină una dintre speciile pe cale de dispariție, vânătorii ucideau câteva mii de exemplare în fiecare sezon de vânătoare, iar asta pe lângă alte specii de cetacee. Puii vii erau smulși din pântecele balenelor albastre gestante și aruncați în cuptoarele care funcționau fără oprire. Zilele nu mai erau măsurate în ore, ci în numărul de balene capturate și în cantitatea de ulei obținută. Fumul și aburul de la cuptoare pluteau deasupra navelor ca o pătură groasă. O balenă albastră poate avea peste opt mii de litri de sânge, iar oamenii care le tranșau înotau tot timpul în sânge, grăsime și carne pe tot parcursul celor patru luni, cât dura sezonul de vânătoare.

Duhoarea morții și a cadavrelor era de nedescris. Adesea, din cauza greutății imense, navele nu reușeau să se urnească din loc, așa că abandonau hoituri de balenă pe țărm, care intrau în putrefacție și se umflau ca niște zeppeline. Când erau ciugulite sau plesneau, mirosul era atât de groaznic, încât uneori oamenii leșinau. Țărmurile dimprejur deveneau cimitire imense de balene, unde zăceau mii de cadavre, schelete și oase în putrefacție. Unii spuneau chiar că de duhoarea de balenă putrezită nu mai scapi, fiindcă le rămăsese în nări zeci de ani la rând.[26]

Toate balenele au capacitatea să comunice pe distanțe mari, dar traficul naval din ce în ce mai intens îngreunează acest lucru. Și asta nu-i nimic în comparație cu greutățile pe care le întâmpină „cea mai singuratică balenă din lume“. Balena cu înotătoare comunică, de obicei, pe o frecvență de douăzeci de hertzi, putând să perceapă doar sunetele care se apropie de această frecvență. Însă, acum câțiva ani, cercetătorii au descoperit cu stupoare un exemplar care are un handicap cel puțin interesant, emițând sunete pe o frecvență de aproximativ cincizeci şi doi de hertzi. Ceea ce înseamnă că nici un individ din specia lui nu-l poate auzi și nu poate socializa în

nici un fel. Probabil e marginalizat de semeni, care-l consideră mut sau din altă specie sau o ciudățenie a naturii. „Cea mai singuratică balenă din lume“ trăiește doar în lumea ei, și nici nu poate să urmeze traseele de migrație ale celorlalte balene prin mările și oceanele lumii.[27]

Când era mic, Hugo mergea adeseori cu Kvitberg III, o navă echipată pentru pescuitul de orice tip și care, în timpul sezonului, participa și la vânători de balene. Hugo își amintește cum odată a văzut de la debarcader inima încă bătând a unui delfin-pilot, cu sângele țâșnind pe punte. Dar chiar și el începuse să se îndoiască de amintirea asta, pentru că animalele erau deja tranșate în hălci de treizeci de kilograme când Kvitberg se întorcea din Marea Barents. Să fi fost vreun animal prins în Vestfjorden? Totuși, vasele de sânge groase ca niște cabluri se vedeau bine când i-au tăiat inima-n două. La debarcaderul din Helnessund, oamenii erau pregătiți. Au preluat bucățile de carne și inimile, în care au înfipt cârlige lucioase, și apoi le-au târât de la debarcader până la depozitul frigorific.

Unde a dispărut cașalotul? În jurul nostru, marea mișună de heringi. E atât de netedă, încât vedem de la distanță bancuri întregi de pești cum se îndreaptă spre noi. Dacă am avea năvod, ceea ce ar presupune și o barcă mult mai mare, am putea prinde ușor câteva tone. Păsările urmăresc și ele mișcarea bancurilor, înhățând repede tot ce-apucă. Sunt furtunari ai ghețurilor (din familia *Procellariidae*), cormorani, eideri, alce mici și pescărușii obișnuiți. Până și o chiră arctică, pasărea cu cel mai lung traseu de migrație din lume, a trecut foarte aproape pe deasupra noastră. Cât e ea de mică, pasărea asta parcurge în fiecare an distanța de la Polul Sud la Polul Nord și înapoi.

Murmurul ușor al mării, căldura uscată a soarelui, cerul senin, totul inspiră pace. E una din acele zile de care o să ne-amintim ani la rând de-acum încolo. Un singur lucru strică momentul idilic – taurul scoțian. Mirosul răzbate prin cei trei saci de plastic în care l-am băgat. Încearcă să pună stăpânire

pe tot Vestfjordenul. Unele păsări fac stânga-mprejur când ajung în dreptul bărcii, altele se poticnesc ca și cum le-ar lua amețeala o clipă. Au trecut deja mai bine de trei sferturi de oră. Să fi ieșit cașalotul la suprafață prea departe în larg ca să-l mai vedem noi? Și după aia să se fi scufundat din nou?

Tocmai vorbim despre cum o fi apărut expresia „beat ca o alcă“, când auzim un zgomot în depărtare. Ne oprim și ascultăm. Se aude din nou.

— Zici că-s niște pietre care se rostogolesc. Cred că s-au apucat ăștia să foreze-n stâncă undeva la mal, spune Hugo întorcându-se și examinând țărmul dinspre Kabelvåg.

Se aude din nou un huruit, care pare să se propage pe suprafața apei. Seamănă cu sunetul grav al unei orgi scufundate în adâncuri, amestecat cu un gâlgâit gros. Nu e zgomot de foraj. E cașalotul care trage și scoate aer prin orificiul respirator.

— Uite! exclamă Hugo, arătând spre nord cu o mână și cu cealaltă învârtind cheia în contact.

Undeva, în depărtare, un jet de apă ca o fântână arteziană tulbură suprafața întinsă a mării, iar Hugo pornește în trombă într-acolo. Câteva minute mai târziu, suntem deja aproape de cașalot, care plutește liniștit la suprafață, respirând. Se aude un huruit puternic de fiecare dată când expiră, iar apa țâșnește din orificiul aflat pe partea stângă a capului ca dintr-un hidrant. Auzim cum aerul pătrunde în plămâni ca prin geamul deschis al unei mașini în viteză. Uneori se-aud bubuituri puternice. E geamătul chitului, un Behemot, în rut.

Cașalotul se răsucește puțin, arătându-ne corpul lui straniu, cu umflături și falduri de grăsime. Doar partea pe care o vedem e aproape de două ori mai mare decât barca noastră. Sub apă îi zărim vârful capului, care are aceeași formă ca Peninsula Kola. Cașalotul e cât un autobuz. Ochii sunt mult mai jos, în apă, și nu-i putem vedea. Dar ei sigur ne văd pe noi.

Am fost în Africa, India și Indonezia, și nu de puține ori am rămas mut în fața măreției naturii și a animalelor sălbatice. Acum stau și mă uit ca prostul, copleșit de mărimea și de forța acestei extraordinare creaturi din fața noastră, după care-mi mai revin și scot aparatul de fotografiat.

Hugo se apropie atât de mult de cașalot, încât începe să-mi fie teamă. Dacă se enervează și ne trage una cu coada? Am zbura cu tot cu barcă, cu elicea și motorul pornite, și suntem foarte departe de uscat. Hugo spune însă că n-o să pățim nimic dacă rămânem în partea din față a animalului.

Aproape toată lumea a auzit de Moby Dick, și încă și mai mulți știu povestea cu Iona înghițit de balenă. Și George Orwell a scris despre cum e să ajungi în pântecul balenei, în eseul „Inside the Whale“, doar că într-un sens metaforic:

> „Figura istorică Iona, dacă putem să-l numim așa, s-a bucurat când a scăpat din pântecul balenei, dar în sinea lor, în fantezie, mulți oameni îl invidiaseră. Motivul este cât se poate de simplu. Pântecul unei balene nu este altceva decât reprezentarea unui uter în care poate încăpea un om mare. Acolo stai, pur și simplu, în întuneric, la adăpost, într-un spațiu exact pe măsura ta, despărțit de realitate de un strat de grăsime de câțiva metri, și poți rămâne complet indiferent la tot, *orice* s-ar petrece. O furtună care ar putea scufunda toate navele de război din lume n-ar ajunge la tine nici ca un ecou. Nici măcar mișcările balenei înseși probabil că nu le-ai simți. S-ar putea bălăci la suprafață, printre valuri, sau avânta în întunericul mărilor centrale (până la un kilometru și jumătate, după Herman Melville), fără ca tu să-ți dai seama vreodată. Cu excepția morții, nu ar fi altceva decât stadiul ultim, suprem, al lipsei de responsabilitate“[28].

După probabil vreo trei minute, care par însă cincisprezece, cașalotul dă semne că e gata să se scufunde. Își arcuiește partea din față a corpului, ca un fel de manevră preliminară. Ne aflăm la aproximativ trei, patru metri distanță când își îndreaptă botul în jos, lăsând restul corpului să-l urmeze încet, până când coada în formă de semilună se ridică din apă în fața noastră și dispare în liniște.

Dar se întâmplă ceva ciudat. Apa din față, probabil la vreo douăzeci de metri de locul în care s-a scufundat cașalotul, începe să vibreze și să se învolbureze ușor, ca și cum ar fi devenit un câmp electric de înaltă tensiune. Animalul vine după noi. Mă uit la Hugo, probabil îngrozit. A văzut și el. Pune mâna pe accelerație și virează încet din calea forței de nestăvilit care se îndreaptă spre noi. Dintr-odată, totul se liniștește și marea începe să strălucească din nou ca o peliculă albastră de crom. Cașalotul a pornit spre adâncuri.

La vânătoare de rechini boreali? După ce-am întâlnit cașalotul, pare că de-acum încolo mergem la pescuit.

8

Vânătoarea trebuie să înceapă în orice moment, deja ne aflăm la locul stabilit. După ce ne uităm pe hărți și ne determinăm prin triangulație poziția după reperele de la țărm (farul de pe Skrova, o stâncă conică de pe cea mai îndepărtată insuliță și muntele Steigberget de la capătul ghețarului Helldalsisen, aflat de cealaltă parte a fiordului), facem găuri în sacii de plastic plini de intestine, rinichi, ficat, cartilaje, oase și fragmente de oase, grăsime, zgârciuri, larve și viermi, și cu greu mă abțin să vărs. Cum spuneam, Hugo nu poate să vomite, dar pare să-și dorească din tot sufletul. Aruncăm din barcă patru din cei cinci saci, la fundul cărora am pus câteva pietroaie, iar aceștia se duc la fund imediat. În al cincilea sac sunt câteva bucățele de carne mai de soi pe care o să le folosim ca momeală în cârlig.

Aici, apa are cel puțin trei sute de metri adâncime. Am citit în cărțile de istorie locală că pescarii așteptau, de obicei, o zi și-o noapte înainte să se întoarcă și să arunce momeala. Așa o să facem și noi, deși n-ar trebui să fie necesar. Dacă se află vreun rechin boreal prin preajmă, e doar o chestiune de timp până o să simtă mireasma sacilor cu bunătăți care zac pe fundul apei. Ca și ceilalți rechini, rechinul boreal are un miros foarte dezvoltat, putând localiza prada cu mare precizie. Și, chiar dacă nu sunt valuri, în largul Skrovei există întotdeauna curenți puternici, iar aceștia vor răspândi mirosul cărnii cu rapiditatea vântului pe uscat. Asta e, oricum, teoria noastră. Mâine o să vedem dacă are vreo noimă.

Rechinul boreal a început să fie vânat din nou în timpul Primului Război Mondial. Carnea o consumau oamenii nevoiași, iar ficatul era folosit la fabricarea uleiului de lampă, a uleiurilor medicinale și în multe alte scopuri. Străbunicul lui Hugo, Norman Johan, și fiii săi, Svein, Hagbart și Sverre, au fost primii din regiune care au început să-i vâneze pentru ulei. Cu alte cuvinte, Hugo are vânătoarea de rechini boreali în sânge. Dacă există cineva îndreptățit să reia tradiția de-acum cincizeci de ani, ăla e el, fără îndoială.

Mergem până aproape de farul de pe Skrova, aflat pe o stâncă mică, și dăm peste noi bancuri de heringi. Aceștia sunt împinși în lături printre licăririle argintii din jurul bărcii. Prin părțile astea, marea nu se liniștește niciodată complet, dar astăzi e foarte aproape. Valurile abia deslușite mângâie stâncile alunecoase încet, fără să se spargă. Marea e molcomă și densă ca o gelatină lichidă.

Aruncăm momeala chiar în apropierea insuliței pe care localnicii o numesc Kvalhøgda. Drumul legănat al firului spre adâncuri e oprit de o mulțime de pești. Heringii sunt cel mai la suprafață și se înfruptă din zooplancton. Sub heringi e un cod negru care urmărește tot zooplanctonul. Sub heringi, zooplancton și cod se află pești mai mari. Un halibut se repede la codul negru pe care-l avem în cârlig și îi sfâșie pielea, fără a se lăsa însă prins și el.

După ce intrăm în strâmtoarea mică dintre insulițele Saltværøya și Skarvsundøya, zărim Skrova, care nu e, de fapt, o insulă propriu-zisă, ci mai mult o aglomerare de insule și insulițe. Satul pescăresc de aici a fost sute de ani un adevărat centru al pescuitului și vânătorii de balene. Motivul e geografic și topografic – insula e situată în largul mării, aproape în mijlocul bancurilor de pești și al locurilor ideale de vânătoare de balene din Vestfjorden, având totodată un port straşnic și sigur.

Acum, pe Skrova locuiesc două sute și ceva de oameni. Punctele de debarcare a peștelui sunt închise, cu excepția sezonului de pescuit, dar există în continuare un centru de procesare a somonului de crescătorie. De asemenea, tot aici, în

clădirea modernă a pescăriei Ellingsen Seafood, sunt aduse toate balenele minke capturate primăvara în Vestfjorden.

Skrova are un port natural, cu un spațiu lin de acostare, ce dă spre un golf ideal ca lungime și lățime. Pe insula Heimskrova, casele sunt foarte apropiate unele de altele, ceea ce îi dă aşezării un aer mai intim şi mai de ţară decât au satele, de obicei, în nord. Acolo unde există mai mult spațiu, cum ar fi de-a lungul unui fiord, oamenii din nord își construiesc casele izolat, mai ales pentru că fiecare trebuie să aibă o fermă micuță cu terenuri arabile, grajduri de vite și poate și pășune, asta pe lângă locul de acostare. Pe Skrova există puține pășuni, așa că majoritatea caselor sunt foarte aproape una de alta, atât în sat, cât și pe celelalte insulițe din jur.

Insula e mereu scăldată în lumina pe care o reflectă marea (zi și noapte, din mai până-n septembrie), iar acum, când intrăm cu barca noastră pneumatică în portul din golf, vechea pescărie Aasjord e prima clădire pe care o zărim. Ridicată pe piloni, pe insulița Risholmen, e înconjurată de mare din trei părți, atrăgând în mod firesc privirea oamenilor care acostează în port. În această perioadă a anului, în clădirea Aasjord bate soarele toată ziua, ca și cum pescăria însăși s-ar întoarce după soare.

Ultima dată când am fost aici, mi s-a părut că mai are puțin și se prăbușește în mare. Debarcaderul și pilonii erau putreziți. După decenii în care nu mai fusese întreținută, pescăria ajunsese aproape o ruină. Era pustie și fusese lăsată în paragină de când dăduse faliment, în anii 1980, până s-o preia Hugo și Mette.

Acum miroase a lemn proaspăt și a ulei de in. Cheiul e și el nou-nouț. Pilonii care susțin debarcaderul și clădirile fabricii sunt acum din lemn de plop, care nu putrezește în apă. Pereții din lemn ai clădirilor au fost recondiționați și vopsiți în alb, ceea ce le face vizibile de la kilometri întregi. În spate se văd răsărind din mare stâncile negre ale insulei Lillemolla. În condițiile astea, e de înțeles de ce Christian Krohg nu prea voia să-și instaleze șevaletul aici. Întrebat de medic în ce împrejurări şi-a pierdut mințile, Lars Hertervig a spus că s-a uitat „prea mult la peisaje în lumina puternică a soarelui“ și că

„n-are culorile necesare“ să redea peisajele așa cum se cuvine.29

Hugo și Mette locuiesc într-una din clădiri, la etajul al doilea, într-un apartament mic cu două camere, care a fost construit în anii 1970 pentru muncitorii de la pescărie. Pe lângă aceste câteva apartamente, în cea mai mare parte a clădirii se află spații mari, deschise. Sunt ticsite cu fire de pescuit, plase, năvoade și tot soiul de alte chestii care-ţi trebuie ca să ţii în mişcare navele mari de pescuit, centrul de debarcare a peștelui și fabrica de ulei din ficat de cod. Lucarne cu geamuri duble mari se întind pe două dintre marginile ambelor clădiri, în așa fel încât totul să poată fi ridicat sau coborât direct din nave.

Acoperișul, cheiul și pereții exteriori au fost izolați. În câțiva ani, totul o să fie gata. Planul e ca pescăria să fie transformată în restaurant, pensiune, galerie și loc de întâlnire pentru artiști. Lui Hugo i-ar plăcea să pună pe picioare şi un centru micuț, cu circuit închis, de debarcare a peștelui ca să le arate oaspeților cum se prelucra materia primă pe vremuri. E un proiect îndrăzneț și costisitor, care va avea nevoie de sprijin din multe părți, dar și de bunăvoința băncilor după aceea, dacă va fi să se realizeze până la urmă. Mette și Hugo și-au ipotecat deja casa din Steigen. Îi așteaptă ani grei de muncă, sub amenințarea permanentă a eșecului.

Skrova nu e la mare. Skrova e *în* mare. Până și pescăria Aasjord e ridicată pe piloni de lemn şi aparţine uscatului și apei deopotrivă. Pe uscat, singurul drum de acces e pe cheiul vecinilor. Primăvara, când crește nivelul mării, e presiune mică și bate vântul din vest, apa se poate umfla atât de mult, încât pescăria pare că plutește.

Casa noastră e ca o cochilie de murmurul valurilor împresurată. Doar marea udă țărmul întruna, așa cum făcea și-altădată.30

*1. Denumire comercială a pollackului negru (*Pollachius virens*), înrudit cu codul (familia *Gadidae*) (n.tr.).

*2. *Pollachius pollachius*. Tip de pollack mai deschis la culoare (n.tr.).
*3. Herman Melville, *Moby Dick*, traducere, note și glosar de Petre Solomon, Polirom, Iași, 2007, pp. 240-241 (n.tr.).
*4. *Ibid.*, p. 244 (n.tr.).

9

Seara mă duc cu Hugo și Mette în vizită la Arvid Olsen, cel mai bătrân pescar din Skrova. În casă se intră chiar din stradă, așa cum se intră, de fapt, în toate casele de pe insulă. La adăpostul stâncilor și al munților cresc uimitor de multe feluri de copaci, arbuști ornamentali și plante din sud sau din est, ajunse aici în urma comerțului cu pomorii*1, printre care arțarul și brânca-ursului. Au fost aduse de cei mai de vază oameni din sat, căpitani de vas și negustori de pește. În anii 1930, cineva a adus un crin tocmai din Australia, care se cultivă și azi în grădinile din zonă. Nu s-ar zice că o asemenea specie ar putea rezista într-o regiune atât de nordică, dar aici, în mijlocul mării, temperaturile negative nu durează niciodată prea mult.

Când ajungem la Olsen și batem la ușă, nu ne deschide nimeni. Intrăm, până la urmă, și batem la ușa de la bucătărie. Olsen apare din sufragerie, spunându-ne că a auzit că bate cineva la ușă, dar că prin locurile astea numai sudiștii bat la ușă și, cum știa că nu e cazul nostru, nu și-a închipuit că suntem noi.

Pe masă se află un tort, pe care l-au adus mai devreme fiul și nora lui pentru că azi e ziua lui Olsen. A împlinit aproape nouăzeci de ani, dar mă uit la el și nu-mi vine să cred. Ca și cum ar vrea să ne și demonstreze că e încă tânăr, începe să dea din mâini, încercând să prindă o muscă.

Olsen s-a ocupat cu pescuitul din adolescență până a împlinit șaizeci și cinci de ani. A prins de toate la viața lui: cod, pește roșu, pollack și halibut prin toate metodele posibile – cu

năluci, paragate, năvoade și plase de pește, însă cel mai mult i-a plăcut la pescuit de ton. Pentru capturarea unui ton mare, fiecare membru al echipajului putea fi remunerat cu treizeci de coroane. Pe de altă parte, pentru un kilogram de cod de cea mai bună calitate primea douăzeci și șapte de øre. Olsen ne spune că de la ton mâncau doar carnea din zona capului.

Acum douăzeci de ani, problemele de sănătate l-au silit însă să renunțe la pescuit. După o operație pe cord, a făcut o formă rară de alergie la soare. Toate geamurile sunt acoperite cu o folie neagră care împiedică pătrunderea razelor ultraviolete. Are pielea hipersensibilă și vara nici nu poate să iasă din casă fără să se ardă.

Noi am venit pentru rechinul boreal. Pentru Olsen, el nu era decât o mare bătaie de cap. De multe ori mușca bucăți mari din halibutul prins în plasă sau în cârlig.

— Înfulecă tot ce prinde. Dacă vreți să capturați rechini boreali, trebuie să umflați cu aer leșul pe care-l folosiți ca momeală, asta după ce i-ați scos ficatul. Dacă ajunge să se scufunde, rechinii o să-l halească pe tot la fund și, după ce se ghiftuiesc, nu se mai ating de cârlig.

Dau din cap, fără să mai spun că noi ne mulțumim și cu un singur rechin.

— Cât fir aveți?

— Patru sute de metri.

— Lanț?

— Șase metri, la capătul firului.

— Și ce momeală?

— Un hoit putrezit de taur scoțian.

Olsen dă din cap încântat.

Felul lui de-a vorbi îmi amintește de o rubedenie, un nene bătrân din Vesterålen pe care-l știu de când eram mic. Multe cuvinte pe care le folosește au înțelesuri speciale, iar pescarii apelează la ele când vorbesc despre mare. *Høgginga* e, de exemplu, fenomenul prin care curenții încep să se liniștească la trei zile și trei nopți după luna plină sau luna nouă, când vântul și vremea se schimbă, de obicei. *Skytinga* este fenomenul prin care curenții încep să crească după *småsjøtt*, care înseamnă o diferență mare de nivel al apei între flux și

reflux. În ambele situații, e bine să ieși pe mare, pentru că e mult pește atunci.

În următoarele zile, încerc să-mi însușesc și eu din arhaismele pe care le-am auzit la Skrova. Dar când le folosesc eu sună ca nuca-n perete. Nici nuanțele nu prea le stăpânesc, așa că mai bine o las baltă până nu-ncep să-l calc pe nervi pe Hugo.

În drum spre casă, Hugo și Mette povestesc că oamenii din Skrova au început să descopere surse alternative de proteine. Mănâncă pulpe de cormoran la conservă, iar dacă se-ntâmplă să mai prindă în plase vreo vidră de mare, o filetează și pe ea. Și nu e vreun obicei din timpuri imemoriale. Mette a auzit-o cu urechile ei de la un elev. Oarecum mirată, i-a întrebat pe toți copiii apoi: „Și voi mâncați vidre?“. La care patru au dat bucuroși din cap și i-au spus că sunt supermegadelicioase.

Când ajungem înapoi la Aasjord, Hugo scoate și-mi arată o cutiuță. Înăuntru sunt poze făcute după război de unchiul lui Sigmund Aasjord, care era fotograf amator din copilărie. Hugo a găsit cutia în vechea pescărie a familiei din Helnessund. Multe fotografii înfățișau pescuitul de *makrellstørje*, „macrou mare“ (*Thunnus thynnus*), sau pur și simplu ton, așa cum era mai bine cunoscut. Câțiva ani după război, în Vestfjorden s-au găsit cantități uriașe. În fotografii apar plase pline cu ton. Peștii mari puteau atinge trei metri şi jumătate și cântări şapte sute cincizeci de kilograme. Exemplarele din poze sunt mai mici, dar Hugo își amintește că Sigmund și alții povesteau că, după ce le scoteai măruntaiele, puteau ajunge și la trei sute de kilograme. Pe piețele italiană și japoneză, tonul era, așa cum spunea și Arvid Olsen, extrem de scump comparativ cu alte specii de la noi. Dar era și un pește cu totul diferit față de ce erau obișnuiți să prindă pescarii norvegieni. Dacă nu reușea să se miște în plasă, tonul murea imediat, iar cincizeci sau o sută de tone de ton mort se duceau la fund într-o clipită, atrăgând după sine pierderi uriaşe.

Tonul este un pește marin extraordinar. Tot corpul lui e un mușchi ferm și puternic, în vreme ce coada suplă în formă de

seceră îl ajută să atingă viteze de până la şaizeci de kilometri pe oră. Există doar câteva specii mai rapide, cum ar fi peștele-spadă, peștele-velier, orca, delfinul și unii rechini. Majoritatea peștilor au sângele rece și sunt poichilotermi, adică își schimbă temperatura corpului în funcție de apa mării, însă tonul are sângele cald, la fel ca noi, și e homeoterm, menținându-și temperatura constantă.

Tonul poate să înoate din apele tropicale până în zona arctică și înapoi, iar riscul să fie prins și ucis pe drum este întotdeauna foarte mare. Pentru capturarea lui se folosesc toate mijloacele disponibile, de la elicoptere la balize de monitorizare și senzori. Navele de pescuit ton cutreieră mările cu fire lungi de cincizeci-optzeci de kilometri, prevăzute cu mii de cârlige. Dar țestoasele, păsările marine, rechinii și alte specii mușcă momeala mult mai des decât tonul.

Faptul că bancuri mari de ton au ajuns în Vesfjorden are o explicație destul de ciudată. În Marea Mediterană, se prind cantități enorme de ton din vechime, încă de pe vremea fenicienilor. În Italia, e cunoscut ca *tonnara*, iar în Spania, ca *almadraba*. Marea Mediterană este locul preferat al tonului. Aici își depune icrele, iar de-a lungul timpului, zeci de mii de pești se prindeau aici anual. Bancurile erau conduse printr-un labirint de plase până în zonele de mică adâncime, unde peștii erau loviți manual până își dădeau duhul. Pentru că mulți scăpau și se întorceau în Atlantic, pescuitul era sustenabil.

Ca să fie mai iubit în Andaluzia, Franco, dictatorul spaniol, a construit fabrici care procesau ton și produceau milioane de conserve. Au apărut metode mai eficiente de capturare a tonului, chiar și în Atlantic, dar al Doilea Război Mondial a pus capăt pescuitului excesiv, ceea ce a ajutat populațiile de ton să se refacă. După război, Golful Biscaya era plin de mine, așa că pescarii spanioli și francezi nu mai îndrăzneau să pescuiască acolo. Astfel, tonul s-a înmulțit și foarte mulți pești au ajuns până în Vestfjorden.

Cu toate astea, după doar zece ani, specia a dispărut cu totul din largul coastelor norvegiene, fiind considerată, în deceniile următoare, pe cale de dispariție. Surprinzător, în ultimii ani, tonul s-a întors în mările din jurul Norvegiei, iar japonezii dau

și peste un milion de coroane pe un singur exemplar. Dar peștele trebuie să fie viu ca să fie îngrășat înainte de sacrificare. Pe burtă, are o grăsime gustoasă, onctuoasă, care este cea mai scumpă materie primă din restaurantele de sushi. Am văzut unde ajunge captura în cele din urmă: în faimoasa piață de pește Tsukiji din Tokyo, unde peștii zac întinși rânduri-rânduri în hale mari, ca niște cadavre neidentificate dintr-un accident aviatic, tsunami sau altă catastrofă de proporții.

Cine știe, poate după cincizeci de ani de absență o să se-ntoarcă în Vestfjorden. Când iese în larg, Hugo acum se uită și după ton, pe lângă speciile exotice care apar mereu de-a lungul coastei norvegiene, printre care opahul, bibanul de mare european, peștele-dulgher și alți turiști. Acum câțiva ani, un pește-spadă s-a prins într-un năvod din Steigen. Colonii întregi de meduze tropicale, cunoscute ca meduze-bărci cu pânze – pentru că plutesc și se deplasează cu ajutorul unei „vele“ micuțe – au fost aduse la țărm în Lofoten, fără să mai fi existat vreodată în Norvegia până atunci.

Sunt fenomene care se datorează, cel mai probabil, încălzirii globale. Dar nu vă gândiți că mările devin mai bogate. Și peștii de-aici o să dispară-n nord dacă apele din jurul Norvegiei continuă să se încălzească.

Noaptea dorm cu geamul deschis. În aer se simte o adiere slabă și prin membrana subțire a viselor pătrunde doar sunetul dulce al valurilor care se izbesc de stânci. În cealaltă parte a arhipelagului Vesterålen există și un cuvânt pentru sunetul mării care lovește țărmul în nopțile blânde de vară: *sjybårturn*.

*1. Locuitori ruși de la Marea Albă (n.tr.).

10

Când plecăm în dimineața următoare, punem niște capcane pentru crabi și o plasă pentru halibut. Afară e la fel de cald ca ieri, marea, la fel de liniștită, iar perioada cea mai caldă din an (23 iulie-23 august) abia a început. Și se simte. Algele s-au desprins de fundul mării și plutesc la suprafață cât vezi cu ochii. Așa se primenește marea.

În perioada asta, și hoiturile care-au zăcut la fund pân-acum tind să se ridice la suprafață. Marea dă morții înapoi, cum scrie în Apocalipsă. Mai demult se spunea că în perioada asta caldă mâncarea se strică mai repede și muștele se înmulțesc și devin mai sâcâitoare. Apa mării atinge cele mai mari temperaturi în această perioadă a anului și, din cauza migrației spre suprafață a algelor, fundul mării rămâne sărac în hrană și oxigen. Acum apar și cele mai multe meduze, înotând sau plutind pe valuri, albicioase și galbene ca niște luni franjurate.

Când punem capcanele de crabi, știm deja că se vor umple până seara, când o să le strângem. Dar sunt crabii comestibili? Concentrația de metale grele din apa mării, cum ar fi cadmiul, e atât de ridicată, încât autoritățile sanitare au emis tot felul de avertismente în privința asta. Doi crabi au niște pete negre urâte, probabil de la vreo boală infecțioasă. Hugo mai povestește că în ultimii zece ani s-au prins foarte puțini lupi de Atlantic. Inițial, a crezut că din cauza pescuitului excesiv iarna, însă, în rarele ocazii când a mai reușit să prindă lupi de Atlantic, erau plini de umflături ca niște tumori canceroase. Acum, însă, lupul de Atlantic începe să se întoarcă, și nimeni nu știe exact de ce.

Se pare că în Vestfjorden apa e mai curată decât în alte părți. Marea e adâncă, curenții sunt puternici și zi de zi se schimbă un volum uriaș de apă. Cu toate astea, concentrația de metale grele e mult mai ridicată aici decât în sud, poate din cauză că marea e ca un organism imens, iar zona asta deschisă comunică direct cu sistemul de curenți global.

În sfârșit, a venit vremea să scoatem firul cu momeală pe care l-am aruncat la cinci mile spre sud de farul Skrovei. Hugo se ține departe cât desfac ultimul sac cu rămășițe putrezite. Dinăuntru se revarsă duhoarea hoitului, răspândindu-se peste tot Vestfjordenul. Cu puțin noroc, n-o să ne trezim cu vreun rechin boreal în barcă înainte să-nfig o pulpă putrezită în cârligul mare și lucios. N-am de unde să știu ce așteptări a avut taurul ăsta de la viață, dar sunt convins că nu și-ar fi închipuit în veci c-o să sfârșească așa.

După ce ne uităm bine să vedem dacă suntem măcar aproximativ în același loc în care am aruncat ieri momeala, dăm drumul cârligului. „Sidefii talazuri – epave-n brune mări, în care, roși de pureci, se prăbușesc balauri din arbori lungi, cu negre parfumuri în spinări“[*1], cum spunea Rimbaud. Las lanțul și firul să se scufunde aproape de tot, ceea ce înseamnă că folosim vreo trei sute cincizeci de metri de sfoară. Cei șase metri de lanț de la capăt sunt absolut necesari, pentru că, dacă mușcă momeala și rămâne prins în cârlig, rechinul o să-nceapă să se zbată. Și are o piele atât de tare, încât numai lanțul poate să-l țină. Dacă atingi pielea unui rechin boreal în direcția în care înoată, pare alunecoasă și fină. Dar, dac-o atingi în celălalt sens, te tai îngrozitor, fiindcă e acoperită de niște „dințișori“ ascuțiți ca niște lame de ras. Înainte de al Doilea Război Mondial, pielea de rechin boreal era exportată în Germania, unde era folosită la fabricarea șmirghelului.

În cele din urmă, Hugo fixează firul în cea mai mare baliză pe care o avem și îl aruncă în mare. Baliza e acum o plută, cum foloseam și eu când eram mic, doar că la pescuitul bibanului european, păstrăvului de mare și păstrăvului arctic, pești până-ntr-o jumătate de kilogram. Atunci pluta era cât o cutie

de chibrituri. Se poate spune că nu s-a schimbat, în realitate, nimic. Doar că acum suntem mari și încercăm să pescuim un rechin boreal cu o plută cu circumferința de un metru. Și în locul unui cârlig de-un centimetru avem unul care pare de la abator. E necesar. Dacă mușcă momeala, rechinul n-o să reușească nici măcar să tragă baliza în apă – nu mai mult de o secundă, în orice caz.

Wanted: Un rechin boreal mediu, cu o lungime între trei și cinci metri și o greutate aproximativă de şase sute de kilograme. Nume în latină: *Somniosus microcephalus*. Bot scurt, rotunjit, corp în formă de trabuc, înotătoare relativ mici. Naște pui vii. Trăiește în Atlanticul de Nord și uneori înoată chiar sub calota glaciară de la Polul Nord. Preferă temperaturi scăzute până la limita înghețului, dar tolerează și ape mai calde. Se poate scufunda la adâncimi de o mie două sute de metri sau mai mult. Dinții de pe mandibulă sunt mai mici, ca zimții unui fierăstrău, iar cei de pe maxilarul superior sunt la fel de ascuțiți, dar mult mai lungi, ca să poată străpunge prada adânc, sfâșiind-o cu mandibula. Pe lângă dinții ca de fierăstrău, are, ca și alți rechini, buze ce exercită o forță de sucțiune, ținând „lipite“ prăzile mai mari ca să le mestece. Și fiecare împerechere e un viol brutal.

Oamenii de știință care au examinat stomacurile rechinilor boreali au avut multe surprize. Cum se face că Fridtjof Nansen a descoperit o focă întreagă, opt exemplare mari de cod, dintre care unul de unu virgulă trei metri, un cap zdravăn de halibut și câteva hălci de balenă când a deschis stomacul unui rechin boreal capturat în Groenlanda? Pe deasupra, Nansen a spus că rechinul boreal poate să mai trăiască câteva zile după ce acest „uriaș, teribil animal“ a fost secționat și pus pe gheață.[31]

Din cauza parazitului ocular *Ommatokoita elongata*, care are aproximativ zece centimetri, rechinul boreal e aproape orb, iar în cutele abdominale mai are niște paraziți sub forma unor crustacee mici și galbene (*Aega arctica*). Mai demult, pescarii de rechini povesteau cum paraziții colcăiau pe ei cu sutele când îi trăgeau pe punte.

Carnea de rechin boreal e toxică și are un miros puternic de urină. Pe vremuri, eschimoșii o dădeau la câini, și asta dacă n-

aveau încotro. După ospăț, câinii se intoxicau, de cele mai multe ori, și câteodată rămâneau paralizați zile întregi. În timpul Primului Război Mondial, când era criză de alimente în multe zone din nord, se mânca orice. Carne de rechin boreal se găsea însă din belșug. Cu toate astea, dacă o mâncau crudă sau preparată necorespunzător, oamenii se „îmbătau“. Carnea de rechin boreal conține un gaz iritant, oxidul de trimetilamină.

Se spune că intoxicația seamănă cu beția provocată de consumul excesiv de alcool. Oamenii care se „îmbată cu rechin“ nu mai sunt coerenți, au halucinații, se clatină și o iau razna. Când adorm, în cele din urmă, sunt aproape imposibil de trezit. Pentru evitarea acestor efecte, artera principală a rechinului trebuie tăiată imediat după pescuire, ca să se scurgă tot sângele. După care carnea poate fi pusă la uscat sau fiartă în mai multe ape. În Islanda, *hákarl* – carnea uscată de rechin boreal – e considerată o delicatesă, iar oamenii sunt foarte atenți la toxine când o prepară, gătind-o în repetate rânduri, punând-o la uscat sau îngropând-o până fermentează.

Nu e de mirare că norvegienii din nord au dobândit un scepticism sănătos față de carnea de rechin boreal. Singurul motiv pentru care îi mai vânează e ficatul, ce conține un ulei foarte gras. În anii 1950, Norvegia se afla pe primul loc la pescuitul industrial de rechin boreal, însă de la începutul deceniului următor interesul a început să scadă.[32]

Barca se leagănă încet în soare pe apele liniștite ale Vestfjordenului. Ieri, marea strălucea și valurile sclipeau. Astăzi are o strălucire blândă, uniformă și cel mai mic puls posibil în repaus, pe care îl poate atinge doar vara, după câteva zile de vreme bună. În plus, mareea e relativ scăzută, ceea ce înseamnă că diferențele de nivel dintre flux și reflux sunt foarte, foarte mici. Forțele gravitaționale ale lunii și soarelui atrag marea fiecare în altă direcție, anulându-se parțial una pe alta, ca în luptele corp la corp, când nici unul dintre combatanți nu reușește să obțină vreun avantaj.

Acum nu ne mai rămâne decât să așteptăm și să stăm cu ochii pe balize. Probabil pentru că suntem pe Vestfjorden – unde curenții sunt foarte activi și în zilele fără vânt –, lui Hugo

îi vine în minte o poveste de când mergea la pescuit cu fratele lui. Ambarcațiunea pe care o aveau pe vremea aia se numea Plingen și era o bărcuță de lemn cu bordaj latin făcută în Namdalen în anii 1950. Se umpluse cu apă și devenise greoaie. Pe vreme rea, apa trebuia evacuată din barcă manual ca să nu se scufunde. Într-o zi geroasă a sezonului de pescuit din 1984, cei doi frați au ieșit în larg pe vreme rea. Motorul nu mai funcționa, norocul lor că mai era o barcă în zonă, care a observat că sunt la ananghie și i-a tractat până la Svolvær.

Ceea ce îi amintește lui Hugo de o întâmplare similară. Plecaseră cu Helnessund din Svolvær, de unde luaseră o cantitate mare de creveți pescuiți în Finnmark. Ambarcațiunea a început să aibă probleme de cum s-a întețit vântul și încărcătura, să se deplaseze. Cargobotul a ajuns să plutească în derivă în mijlocul Vestfjordenului, dar, cu ajutorul a nenumărate găleți de apă de mare, au reușit în final să răcească motorul suficient cât să ajungă la Skrova.

De fiecare dată când povestește ceva, Hugo face tot felul de conexiuni. Când o poveste își pierde farmecul, își amintește alta și îi dă un bobârnac, preluând-o pe ea din acel moment, ca un fel de ștafetă care se poate prelungi la infinit. De obicei, istorisirile se îndepărtează din ce în ce mai mult de povestea inițială. Ceea ce mă zăpăcește total, și nu de puține ori mă-ntreb dacă mai au vreo legătură cu *ceva*.

Sărind așa, de la una la alta, Hugo își amintește apoi de Måløya, o insuliță de pe lângă Steigen. Acolo se afla o comunitate mică, uitată de lume, care lui Hugo îi stârnea curiozitatea. Așa că a aruncat ancora cu fratele lui și au vâslit spre țărm, unde apa era foarte mică. Dar au subestimat forța valurilor și *reksa* lor, cum le spune el tuturor bărcuțelor cu vâsle din lemn, s-a răsturnat. Așa că s-au trezit amândoi în apa rece ca gheața. Au ajuns la țărm, dar n-au putut să stea prea mult, pentru că, fiind miezul iernii, erau temperaturi foarte scăzute și în aer, și în apă. În drum spre pescador, *reksa* s-a umplut din nou cu apă, din cauza unei spărturi mici de pe fund care s-a lărgit în lupta cu valurile. Înainte să se scufunde de tot, cei doi frați au apucat să se agațe de pescador, dar nu de parapet, ci undeva mai jos, în apropiere de gura de scurgere a

apei de pe punte. N-aveau nici o șansă să urce la bord, epuizați și cu hainele ude și grele. După ce au atârnat o vreme așa, unul lângă altul, ca în desene animate, și-au dat seama deodată de absurdul situației și au izbucnit în râs. Puterile începuseră să-i lase, așa că trebuiau să mizeze totul pe o singură carte. Fratele lui l-a folosit pe Hugo pe post de scară și a reușit să urce la bord.

Dacă Hugo n-ar mai fi putut să se țină și și-ar fi dat drumul înainte s-ajungă fratele lui pe punte, probabil că n-ar mai fi fost nici unul aici ca să spună povestea. Dar, după Hugo, morala e că se poate rezista foarte bine o jumătate de oră în apa Vestfjordenului în luna martie.

— Și am stat afară toată ziua, fără nici un schimb de haine. Deși, dacă mă gândesc bine, ne era frig rău după urechi, în partea de sus a gâtului. *Acolo* se simțea frigul cel mai tare.

Uneori mă-ntreb dacă prietenul meu nu e cumva pe jumătate mamifer marin.

11

Oare ce s-o-ntâmpla pe fundul mării, la peste trei sute de metri dedesubt? O fi-nceput fiara s-adulmece duhoarea hoitului, ale cărui substanțe uleioase de cadavru putrezit trebuie să se răspândească acum ca fumul unui foc care mocnește în adâncuri? Ce facem dacă reușim chiar să aducem rechinul la suprafață? Simt un fior de groază și plăcere numai când mă gândesc la asta.

Un prieten pescar pe trauler mi-a povestit odată ce făceau ei după ce capturau un rechin boreal și îl aduceau la bord. Îi legau coada cu sfoară, după care-l ridicau cu macaraua, cât mai departe de punte. Apoi îi retezau coada și rechinul cădea în apă cu un mare pleosc. Amputația se făcea dintr-o singură mișcare, fiindcă rechinii boreali, ca toți ceilalți rechini, de altfel, nu au oase, doar cartilaje. Când ajunge în apă, rechinul e cât se poate de viu, dar nu după mult timp îşi dă seama că i s-a întâmplat ceva îngrozitor. Nici noi n-am avea șanse mai mari dacă ni s-ar tăia picioarele și am fi aruncați peste bord. Fără înotătoarea codală, rechinul e ca mort, nu se mai poate mișca nici în față, nici în spate și nici nu-și mai poate menține echilibrul. În scurt timp, ajunge la fund, în adâncul înghețat, unde probabil alți rechini boreali îl mănâncă de viu.

Ceva de genul ăsta se făcea și cu rechinul-pelerin, îmi spune Hugo. Era, de obicei, întors pe spate și i se tăia burta ca să i se scoată ficatul. După care i se dădea drumul și pleca mai departe, dar fără ficat.

Nu de fiecare dată însă rechinilor boreali li se tăia coada. Amicul meu, pescarul, mi-a povestit că uneori scriau cu vopsea

numele navei lor pe pielea rechinului, ca o formă de salut pentru următoarea ambarcațiune care-l pescuia. Cine-l prindea din nou picta, la rândul lui, numele vasului său pe cealaltă parte și îi dădea drumul din nou. Ar fi fost mult mai simplu să-și trimită o carte poștală, dar pescarii de pe traulere au un umor aparte.

— Stai! Se mișcă baliza?! întreabă Hugo.

Pare că se mișcă tare în sus și în jos, într-un ritm nefiresc pentru o plută gigantică. La câteva sute de metri de noi, undeva în mijlocul unui banc de macrou, chiar pare să se întâmple ceva. Hugo pornește motorul, iar într-un minut ne punem pe treabă. Hugo începe să tragă firul, sau, mai bine zis, se căznește, pentru că nu e nici un dubiu că ceva uriaș a mușcat momeala. După o vreme, preiau eu. Dar parcă merge și mai încet. Ați încercat vreodată să scoateți din apă un rechin de şase metri și şapte sute de kile, prins de o sfoară de trei sute cincizeci de metri cu şase metri de lanț la capăt? Sfoara îți roade pielea de pe degete, fiecare decimetru ridicat e un efort uriaş, aproape îţi pierzi credinţa că o să se termine vreodată. Și nici faptul că de sfoară s-au lipit meduze-coamă de leu și n-avem mănuși nu ne face munca mai ușoară.

Când brațele sunt stoarse de vlagă și n-au mai rămas decât vreo cincizeci de metri de sfoară, greutatea dispare ca prin farmec. Toată lumea care a pescuit vreodată cunoaște sentimentul acesta de profundă dezamăgire. Toate speranțele se năruie într-o sutime de secundă. De la entuziasm, hotărâre și concentrare ajungi să te prăvălești pe scări în beci. Lipsa prăzii e mai dureroasă decât sfoara înfiptă-n carne. Să tragi e și mai greu acum, chiar dacă de fir nu mai atârnă aproape nimic. În câteva clipe, lanțul și cârligul ajung sub barcă, așa că le trag până ajung să se bălăngănească în fața noastră. Dacă la coborâre osul era plin de carne, acum e lustruit. N-au mai rămas pe el decât zeci de paraziți mici și portocalii, care aduc mai degrabă cu păduchii sau cu alte insecte mici, așa că ajungem la concluzia că nu pot fi altceva decât paraziții ăia care sălășluiesc în cutele abdominale ale rechinului boreal.

Pe os și pe grăsimea rămasă se văd clar urmele unei mușcături în formă de seceră. Înfipsesem cârligul în

încheietură printr-un tendon, ca să fie chiar lângă os. Mă gândisem că, în caz că mușcă momeala, rechinul oricum o să sfâșie tot. Dar n-a fost așa. Și de-asta nu s-a fixat mai bine. De-asta a reușit să scape. De-asta stăm noi aici fără să scoatem o vorbă.

După ce reușim să trecem peste gustul amar al primei dezamăgiri, ne hotărâm să n-o luăm ca pe o înfrângere, ci ca pe un semn că suntem pe calea cea bună. Nu mulți ajung la un pas de a prinde un rechin boreal din prima. Acum nu trebuie decât să încărcăm cârligul cu momeală și să-l aruncăm din nou în apă.

Jos, în adâncuri, sub pontoanele bărcuței pneumatice, monstrul nostru așteaptă să fie săturat. La câteva sute de metri depărtare spre țărm e ancorată o barcă. E plină de tineri veseli care profită de vremea bună. Fetele sar în apa rece, care nu va fi niciodată mai caldă decât acum. Dac-ar ști ce-i pândește din adâncuri când ei se bălăcesc la suprafață, sigur ar tuli-o înapoi în barcă. O fată are un costum de baie portocaliu. Nu se știe exact de ce nuanțele de galben și portocaliu îi întărâtă pe rechini. Scufundătorii și surferii australieni nu-și iau niciodată costume în culorile astea.

În ziua aceea nu mai mușcă deloc. Nici în a doua. A treia zi, lăsăm firele în apă toată noaptea. În dimineața următoare nu mai e nimic, ca și cum s-ar fi scufundat cu totul în mare. Ambele balize au ajuns probabil hăt departe, în larg, trase de o forță nevăzută – curenții sau rechinul boreal. N-are rost să le mai căutăm, nici dac-am avea tot timpul din lume și combustibil la discreție, șansele să le mai găsim vreodată sunt aproape nule.

Trei zile mai târziu ne întoarcem în Vestfjorden. Ne-am luat gândul de la balize, lanț și firul de pescuit. Dar în mijlocul mării, din cauza vizibilității reduse și a apelor crescute, trecem cu barca, practic, peste ele. Firul și lanțul sunt acolo, lipsesc doar cârligul și veriga de oțel în formă de „U“ care fixa cârligul de lanț. E ciudat. O verigă strânsă bine cu cleștele n-are cum să se desfacă. Ar fi nevoie de o forță enormă ca să se rupă. Și totuși, unul din lucrurile astea sigur s-a întâmplat. Sau cel

puțin așa ne place nouă să credem. Adevărul e că ne-am purtat ca niște amatori când am lăsat acolo firul peste noapte. Orice pescar din zonă ar spune așa. Aici curenții sunt atât de mari, că pot să ia *orice*, dacă au timpul necesar.

Barca noastră lasă în urmă un „V“ alb pe apa Vestfjordenului. În larg se vede un curcubeu mic, ca un portal. Ne-ar plăcea s-o luăm într-acolo, doar ca să trecem prin el. Dar noi nu vânăm curcubeie.

Linia orizontului, acolo unde cerul întâlnește marea, se vede foarte bine dintr-odată, creând iluzii optice. Unele insulițe din depărtare par mult mai aproape, plutind pe întinderea strălucitoare a mării. Departe, spre vest, soarele arde pe margini norii albi ca magneziul. A plouat și în zare vedem cum norii încă se scutură în anumite zone. Soarele nu se arată, deși luminează împrejurimile și razele străpung norii din loc în loc, ca niște reflectoare uriașe care cercetează lent întregul cuprins al mării. Aici, unde suntem noi, lumea pare spălată și plină de oglinzi. Culorile sunt scoică și ardezie.

12

Pe măsură ce ne apropiem de Engeløya, bancuri mari de macrou încep să freamăte în jurul nostru în goana lor după *Calanus finmarchicus*, parte din zooplancton. Hugo nu pare deloc interesat, ba chiar pufnește dispreţuitor când îi propun să pescuim câțiva ca să facem un grătar. Ca mai toți nordicii din părțile astea, Hugo nu poate să sufere macroul, dar nu din cauza superstițiilor, ci pur și simplu pentru că nu le suportă gustul. A încercat să-i prepare în toate felurile posibile, dar fără succes. Indiferent ce rețetă ar folosi, Hugo nu reușește să scoată gustul de macrou din macrou. Îmi spune că n-am decât să prind câțiva și să-i frig mai târziu, doar să nu fie el prin preajmă.

Disprețul locuitorilor din nord față de macrou are o istorie îndelungată. Oamenii de-aici credeau că peștele ăsta, care are pe spate un model ca un schelet uman, îi mănâncă pe înecați. Conform unei credințe și mai vechi, macroul putea mânca și-un om viu. Erik Pontoppidan, episcop de Bergen, înfăţişa macroul ca pe-un adevărat piranha al lumii nordice. „Ca și rechinul“, spunea episcopul, și el „se înfruptă cu lăcomie din carnea de om, căutându-i degrabă pe cei care înoată despuiați, ca mai apoi să-i devoreze dintr-o înghițitură când ajung să rătăcească prin bancurile lui“. Ca să-și susțină teoria, Pontoppidan povestește o „întâmplare nefericită“ cu un matelot care, probabil transpirat după o muncă grea, s-a hotărât să facă o baie în portul Laurkulen (astăzi Larkollen, la sud de Moss). Dintr-odată, veselul matelot a dispărut ca și cum ar fi fost tras în adâncuri. După câteva minute, trupul i-a

apărut la suprafață „plin de sânge și de mușcături, cel mai probabil atacat de un banc de macrou, care abia s-a lăsat izgonit“. Dacă ceilalți marinari nu i-ar fi sărit în ajutor, „fără îndoială“ că matelotul ar fi suferit o moarte „mult mai dureroasă“, scrie Pontoppidan.[33]

Când ne apropiem de țărm, ne oprim undeva între insulele Lauvøya și Angerøya. Acolo pescuim un cod mic, îl aruncăm înapoi în apă și dup-aia așteptăm vulturul, care are cuib în vârful muntelui, să coboare și să-și înfigă ghearele-n el. Îl vedem, însă vulturul nu coboară, ca alte dăți, după momeala noastră. Un pescăruș se apropie în zbor. Pasărea pare mai mică decât codul, însă, cu puțin efort, reușește să-l înghită până la urmă. Dar nu mai poate să-și ia zborul apoi. A înfulecat mai mult decât e în stare să ducă.

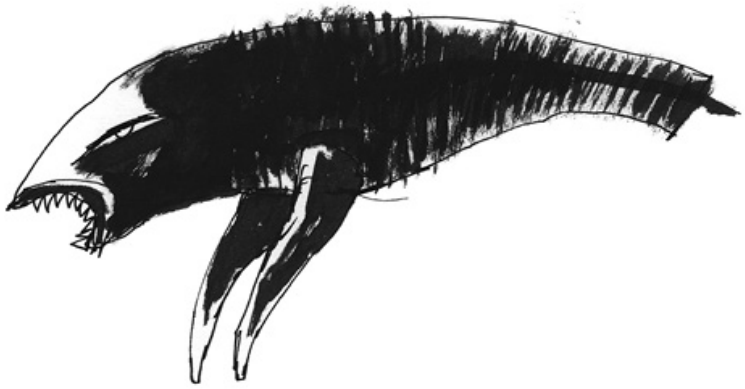

13

Când ajung din nou în nord, păsările au luat-o deja în cealaltă direcție. E început de octombrie și peste tot ținutul s-a așternut liniștea. Copacii, tufele și alte plante perene se retrag în rădăcini, pregătindu-se de hibernare înainte să vină ninsoarea și înghețul. Norvegia interioară e scufundată în nuanțe cenușii, lacurile vor deveni albe-n curând și văile se vor umple de zăpadă. Cu viața din mare și din împrejurimi lucrurile stau însă complet diferit. Aici totul se revigorează când apa se răcește și furtunile se năpustesc asupra ei. Crabii devin mai iuți, calcanii, mai îndrăzneți, codul negru, mai puternic, iar scoicile, mai gustoase. În Finnmark stă să înceapă pescuitul de iarnă.

Traversăm din nou Vestfjordenul de la Steigen la Skrova. Marea e acum neagră precum cerneala și un tumult apăsător răzbate din adâncuri. Lumina e mult mai slabă, iar norii aproape că ajung până la mare. Hugo navighează în zigzag ca să prindă valurile din lateral sau din spate, încercând să înainteze pe cât posibil. În ciuda *unnafuringen*-ului, cum numesc pescarii acest mod de naviga pe vreme rea, traversarea nu e deloc ușoară.

Când ne apropiem de Skrova, Vestfjordenul începe să-și arate colții. Marea e rece și aspră, iar ploaia plesnește coamele albe ale valurilor, care se sparg la țărm cu un vuiet surd. Marea și cerul nu se mai odihnesc în liniște, ca două entități distincte, cum era ultima dată când am fost aici, ci se agață unul de altul într-un vârtej continuu. Nu mai vedem zidul Lofoten decât

abia când ne apropiem la câteva mile. Hugo ne strecoară printre stânci și insulițe până ajungem cu bine în portul din Skrova.

Vremea rea continuă și în zilele următoare, așa că nu mai ieșim în larg. Îl ajut, în schimb, la treabă, care pare să nu se mai termine când ai de întreținut mii de metri pătrați de lemn. Stivuiesc niște pari de susținere a blaturilor pe care se pune peștele la uscat pe povârnișul de lângă pescărie, în timp ce Hugo meșterește la lemnăria casei roșii. În spatele pescăriei, pe coastele abrupte ale munților, se găsesc două clădiri micuțe: casa roșie și casa albă. Planul e ca Mette și Hugo să se mute în casa roșie când o să fie gata. În imensa clădire principală, în care se simte orice pală de vânt, iarna e prăpăd. Hugo muncește la izolația viitorului cămin făcând treaba ca la carte. Schimbă pereții, acoperișul și pardoselile. În spate construiește o anexă, care va fi baia.

Lucrările la casa albă au fost deja finalizate. E o căsuță pescărească de la începutul secolului al XIX-lea, pe care Hugo a salvat-o de la demolare cu mulți ani în urmă, și deci e mult mai veche decât pescăria în sine. Acum i-a adus tot felul de îmbunătățiri, a schimbat lemnăria, ferestrele, a izolat acoperișul, a construit scări și verandă și a reușit să instaleze chiar și o sobă străveche. La ambele etaje, ferestrele dau spre mare. Pentru geamuri, Hugo a folosit un tip vechi de sticlă, prin care se vede ca prin vis, difuz, estompat. Când a dărâmat fațada de la etajul al doilea, a descoperit că era izolată cu ziare din 1887, pe care a hotărât să le conserve căptuşindu-le cu scotch.

Când mă duce să-mi arate ce-a meșterit pe-acolo, nu-i spun cât sunt de impresionat, ci fac pe inspectorul. Mă plimb cu mâinile la spate, întrebându-l de fiecare dată de ce a procedat așa, când ar fi fost mai bine, mai inspirat sau mai în conformitate cu normele să procedeze așa. După câteva minute însă își dă seama că glumesc și mă trimite înapoi la pari.

Pentru că n-am prea multe de făcut, mă gândesc c-ar fi păcat să irosesc așa o sarcină pe cinste și s-o termin prea curând. După ceva timp, intru în pescărie și mă trezesc într-o încăpere

în care n-am mai fost pân-acum. Pe un raft zac niște ziare vechi, cu paginile îngălbenite. Iau și eu unul, mă reazem de pervazul ferestrei și încep să citesc – e *Nordlands Framtid*, numărul din 8 septembrie 1963. Sus, pe prima pagină, care pare destul de încărcată, scrie: „Nave militare norvegiene bombardează satul Å din Lofoten cu obuze explozive“. N-ai cum să nu fii curios când vezi un asemenea titlu, așa că citesc în continuare:

> „Din cauza unei erori apărute în timpul exercițiilor de tragere efectuate de navele militare duminică, în largul coastei din Lofoten, mai multe obuze au căzut în satul Å de pe insula Moskenesøya. Este o minune că nimeni nu a fost ucis sau rănit grav. Un obuz a lovit o dependință în centrul zonei rezidențiale și a explodat, schijele penetrând parțial peretele unei case țărănești din lemn la cinci metri de locul în care familia lua prânzul. Alte 12-15 obuze au zburat razant peste capetele oamenilor din cătunul pescăresc, populația fiind nevoită să se adăpostească în șanțurile de pe marginea drumului până la încetarea focului. Patru obuze au căzut în sat și opt au aterizat în port, printre vasele de pescuit, ajungând în mare. Când dependința a explodat, pe strada principală se aflau trei fete de zece ani, la doar 15 metri depărtare de casa avariată. Acestea au fost rănite ușor, schijele fiind împrăștiate pe o rază de 50 de metri. În casa avariată, corpurile de iluminat și rafturile cu cărți au căzut de pe pereți și în sufragerie s-a răsturnat o măsuță. La mai puțin de 30 de metri de locul exploziei staționau cinci taxiuri cu aproximativ 20 de turiști, opriți ca să admire peisajul, însă nimeni n-a fost rănit.
>
> Șeful de post a fost anunțat imediat, iar oficiul telegrafic din Sørvågen a reușit, până la urmă, să ia legătura cu echipajul distrugătorului Bergen, oprind bombardamentul înainte să se înregistreze pierderi de vieți omenești“.

Marina norvegiană. Avea la dispoziție zone vaste în care nu locuia nimeni, și cumva a reușit să lanseze obuze în Å, un sătuc pescăresc izolat de la marginea Lofotenului. Cu siguranță a fost un accident, pentru că, și dacă și-ar fi ales ținta asta, cu greu ar fi avut sorți de izbândă.

Și în numărul din 21 ianuarie 1964 din *Nordlandsposten* sunt știri dramatice. Într-o scrisoare intitulată „Kosteskaftmorderet“ („Ucigașul cu coada de mătură“) de la poșta redacției, un anume Halvdan Orø relatează cum a ucis un individ o vidră cu o coadă de mătură.

> „Coada de mătură, care e făcută dintr-un material atât de prost, încât cedează imediat, nu poate fi considerată o armă adevărată, așa că întrebarea e dacă nu

cumva uciderea vidrei ar trebui clasificată mai degrabă ca un act de cruzime față de animale.“

Din cauza acestor distracții mărunte, căratul parilor îmi ia exagerat de mult timp. După ce duc sarcina la bun sfârșit, se poate spune că eu mi-am terminat treaba. Am citit mai mult decât Hugo, și am făcut și mușchi. Probabil că acum va trebui să-mi spună el la ce să-i folosesc. Hugo se scarpină în cap, dar nu-i vine nici o idee și mă lasă în pace, doar să nu stau în picioarele lui și să-l țin din treabă. Sincer, mie-mi convine. Mi-am adus de-acasă niște cărți vechi, dar extrem de interesante pentru toată lumea care îşi doreşte să afle mai multe despre mare. Acum vreau să citesc dintr-o operă voluminoasă a lui Olaus Magnus, *Historia de Gentibus Septentrionalibus* („Istoria populației nordice“), scrisă în 1555.

*1. Arthur Rimbaud, op. cit. (n.tr.).

14

Pe zi ce trece, marea e tot mai agitată și vântul, puțin mai aspru. În barometre, presiunea scade vertiginos. Pe Vestfjorden, vântul plesnește crestele valurilor înspumate, dispersând apa în mii de stropi minusculi care se împrăștie în văzduh. De la distanță pare că vijelia se ridică din mare.

Nori negri îmbrobodesc cerul, dar uneori din loc în loc apare câte o breșă, prin care raze translucide de soare se revarsă asupra insulei, luminând-o în cele mai mici detalii. Uneori, pescăria Aasjord pare de un alb strălucitor. Alteori e cenușie ca scheletul unei balene eșuate.

Apoi începe să plouă. O ploaie grea, monotonă și sumbră, ce nu pare a se mai sfârși vreodată.

Vântul bate necontenit din vest. Nu există nici o mare, cap, strâmtoare, insulă sau zonă de coastă care să nu fie luată în stăpânire de un vânt sau altul. Peste Vestfjorden, ca în cazul celor mai multe coaste din emisfera nordică, stăpân e vântul din vest. Pe hărțile mai vechi, vânturile aveau adesea chipuri. Era probabil o tradiție din Antichitate, grecii având, după cum se știe, zei care întruchipau trăsături umane și fenomene ale naturii, cum era, de pildă, zeul vântului, Eol, fiul lui Poseidon, zeul mărilor.[34] În cele mai multe reprezentări apare cu obrajii umflați, suflând vântul de vest cu toată forța. Există și o explicație științifică: diferența de presiune dintre Insulele Azore, unde e foarte ridicată, și Islanda, unde e scăzută, dă naștere unor vânturi puternice în Atlanticul de Nord.

Pe vremea aceea, toate corăbiile se aflau la mila vânturilor, cărora li se atribuiau diferite trăsături și chiar personalități. Unele erau viclene și capricioase, dar, din fericire, se găseau oameni care ştiau să le stăpânească. La mijlocul secolului al XVII-lea, Pierre Martin de La Martinière, căpitan francez, a trecut de Cercul Polar la bordul unei corăbii mari. Când vântul s-a mai domolit, vasul, care se afla la sud de Lofoten, dar la nord de Cercul Polar, deci undeva pe lângă Bodø, nu s-a mai putut clinti din loc. Așa că echipajul a fost nevoit să ia legătura cu niște vraci de prin partea locului, „fiii prințului Vântului“, care aveau puterea să invoce vântul și să-l potolească deopotrivă – în schimbul unei sume de bani. Astfel, un vraci i-a însoțit până la corabie și le-a spus să înnoade de trei ori o țesătură de lână, pe care s-o lege apoi de catarg. Când aveau nevoie de vânt, nu trebuiau decât să desfacă un nod. La Martinière a fost foarte sceptic, dar, odată slăbit primul nod, vântul a început să sufle din sud-vest, umflând pânzele și împingând corabia mai departe, în nord.[35]

Astăzi, meteorologii folosesc opt direcții ale vântului: nord, nord-est, nord-vest, sud, sud-est, sud-vest, vest, est. În vechime, însă, existau șaisprezece direcții aproximative. Pe Insula Senja, Arthur Brox a cules treizeci de cuvinte locale care denumeau diferite tipuri de vânt.[36]

Unii termeni conțineau informații despre interacțiunea vântului cu uscatul. Dacă, de exemplu, aveam un vânt sudic, era interesant de aflat cum se va comporta el într-un loc sau altul. Era oare un *landsønning*, adică un vânt sudic care bătea dinspre uscat, deci din sud-vest, în cazul coastelor nordice? Sau un *utsønning*, un vânt mai capricios pentru marinari, pentru că se forma în largul mării?

În Vestfjorden, cele mai de temut erau vânturile sud-vestice.

Afară plouă și e vânt, așa că mă hotărăsc să dau o tură prin pescărie și prin împrejurimi. În cea mai mare parte, clădirile nu au nici un fel de izolație, fiind în deplină armonie cu vântul și condițiile meteo. În plus, par să păstreze, în mod ciudat, urmele tuturor celor care le-au trecut vreodată pragul.

Activitatea a încetat la începutul anilor 1970, așa că ți-ar trebui un miros foarte bun ca să identifici milioanele de pești care au fost pe-aici. Dar sunt și multe urme care s-au păstrat, ca și cum clădirile ar avea amintirile lor și puterea de a transmite mai departe o părticică din propriul trecut, ca un zvon care-ţi apare-n vis.

Poate din cauza obiectelor abandonate. Aproape totul a rămas intact, ca pe vremea când pescăria funcționa. Cu excepția câtorva mărunțișuri care-au fost luate sau poate furate în anii următori, majoritatea echipamentelor se află exact acolo unde-au fost lăsate. Tone întregi de plase grele și frânghie zac prin colțuri. Cuvele din lemn cu sare sunt încă pline. O crustă lucioasă s-a format la suprafață, dar poate fi străpunsă cu ușurință. Aasjord are sare pentru încă zece generații de-acum încolo.

În multe încăperi mai mici, uniformele atârnă încă în cuiere, ca și cum pe ușă ar trebui să intre următorul schimb din clipă-n clipă. Dar probabil că hainele au fost ale echipajelor navelor de pescuit de mult uitate sau ale unor muncitori tineri ultima oară când au fost aici, dar acum bătrâni sau poate morți. Alte obiecte personale, ustensile de bucătărie și avize de însoțire a mărfii zac în cămărușele în care locuiau cândva muncitorii. Într-o încăpere ce trebuie să fi fost birou, pe perete sunt chiar și rapoarte de livrare completate. În ele se menționează cât pește uscat a cumpărat pescăria în primele trei luni ale anului 1961 (112.727 kilograme), cât pește se afla în producție, cât pește a fost vândut, livrat etc. Raportul are o coloană separată cu „Produse trimise la Bergen“.

Fuseseră înregistrate toate tipurile de produse, se pare: pește crud, pește sărat, pește uscat (în diferite grade), ficat (neprocesat, conservat în alcool sau fiert), tot felul de uleiuri din ficat de cod (centrifugat, presat la cald, fermentat, presat industrial și, în final, „alte tipuri de ulei“). Urmau apoi icrele (crude, sărate cu zahăr, sărate), guano (resturi de pește folosite ca îngrășământ), capete de pește și, cel mai jos pe listă, *graks* de ficat, cu alte cuvinte, resturile rămase din procesarea ficatului de cod.

Întreaga pescărie e bântuită de munca prestată aici de-a lungul timpului de cei care au locuit în ea sau care au condus-o, de când s-a bătut primul cui pân-a plecat și ultimul locatar. Toată clădirea e o saramură de amintiri. Pe pereții din diverse departamente atârnă ceasuri nevăzute care arată ore diferite, dar nici unul pe cea corectă.

În anii 1980, fabrica a fost achiziționată de doi finlandezi, care și-au lăsat și ei amprenta asupra sa. Pe ea o chema Pirrka și pe el, Pekka. Ea era o psihologă cunoscută în Finlanda, el, realizator de documentare. În anii 1970 a făcut filme etnografice în colțuri îndepărtate ale lumii, multe devenite cult în Finlanda. Ambii erau oameni cultivați, care vorbeau încet, frumos și cu măsură, cel puțin pe vremea când i-am întâlnit eu. De fapt, vorbeau de parcă ar fi fost în saună, chiar și când dârdâiau de frig, ceea ce nu de puține ori li se întâmpla la Skrova. Pe el îl pasionau florile, care creșteau din belşug într-o vale uluitor de caldă și de roditoare în drum spre Hattvika, în inima Skrovei. Dacă o iei în direcția aia, nu te aștepți să găsești altceva în afară de stâncă și pietriș, sau poate niște chei și râpe din loc în loc. Când te trezești deodată într-o poieniță.

În camerele în care au stat Pirrka și Pekka încă sunt teancuri întregi de *Hufvudstadsbladet* și *Ilta-Sanomat*[*1]. Pe perete e agățată o fotografie din satelit cu arhipelagul suedezo-finlandez, denumit în finlandeză *saaristomaailma*, cu mii de insulițe, care formează o centură lată și aproape neîntreruptă între Finlanda și Suedia, vapoarele neavând la dispoziție decât o deschizătură de câteva mile ca să ajungă în Golful Bothnia.

Numai zeii știu cum au ajuns Pirrka și Pekka la Skrova, dar s-au îndrăgostit imediat de locul ăsta și s-au hotărât să cumpere pescăria când călătoreau în nord și au auzit întâmplător că este de vânzare. Amândoi erau trecuți de prima tinerețe. Când veneau vara în vacanță pentru câteva săptămâni, stăteau într-un colțișor izolat din una dintre clădiri, ca niște nobili scăpătați care-și pierduseră rangul și averea, dar continuau să se baricadeze într-un cotlon din palatul lor dărăpănat. Deși erau înnebuniți după Skrova și Aasjord, păreau, în același timp, copleșiți și puțin nelalocul lor pe aceste

meleaguri. Cineva din familie sau din anturaj trebuie să fi fost pasionat de scufundări (barca lor pneumatică, acum spartă, e încă aici, afară) și probabil tot el sau ea i-a convins să achiziționeze o pescărie imensă pe o insulă mică din Lofoten. În fiecare vară, mulți finlandezi își părăsesc țărmurile cu apă mică și vin la Skrova să facă scufundări, echipați cu înotătoare, costume de scafandru și harpoane, care încă atârnă în cuierele din camerele finlandezilor. Pekka și Pirrka nu erau amatori de scufundări, dar la gât tot le-a ajuns apa.

În cele din urmă, au înapoiat pescăria Aasjord familiei Aasjord. Sunt deja cincisprezece ani de când au plecat din Skrova, dar Hugo încă vorbește despre ei ca și cum s-ar putea întoarce din clipă-n clipă, ceea ce e foarte puțin probabil.

Pescăria Aasjord are două clădiri mari. Clădirea principală, din margine, are trei etaje și o suprafață totală de cel puțin o mie de metri pătrați. În spatele ei se află o clădire cam la fel de mare, tot cu trei etaje, lângă care e un șopron cu un singur nivel. În clădirile mari se găseau puncte de descărcare a peștelui, utilaje de procesare a uleiului din ficat de cod, spații de sărare, magazii cu echipamente de pescuit și spații de uscare.

Împreună, cele trei clădiri au ceva din unitatea Sfintei Treimi: sunt o singură ființă, dar entități diferite. Dacă te iei după interior, nici nu-ți dai seama în ce clădire te afli. După ce-am fost de-atâtea ori pe-aici, ar trebui le cunosc ca pe propriul buzunar, dar nici vorbă. De fiecare dată când mă abat de la drumul obișnuit prin clădirea principală, dau peste încăperi, etaje, poate chiar secțiuni întregi pe care nu le-am observat până atunci. Ca și cum fabrica ar fi nesfârșită și există mereu încăperi care așteaptă să fie descoperite. Și, dacă tot a venit vorba, așa pare și insula. De fiecare dată când mă plimb pe Skrova, ajung în locuri pe care nu le știu, cum ar fi o plajă nouă sau un buncăr german în vârful vreunei stânci inaccesibile.

În după-amiezile în care vremea e prea rea ca să putem pleca la pescuit, ne refugiem sus, în pod. Încăperea e plină de unelte vechi stivuite alandala, de la podea până la tavan. Dac-

ai vrea, ți-ai putea deschide o pescărie numai cu echipamentele de-aici, care au peste o sută de ani. Există cazane, prese, cuve de ulei, separatoare, țevi, pietre abrazive, plase de pescuit și balanțe romane, dispozitive de ridicare a greutăților cu scripeți, angrenaje și trolii, cuve uriașe de spălare din lemn, motoare electrice, plase de pescuit cu cozi de câțiva metri, lopeți pentru heringi și ustensile ciudate din lemn și metal. Într-o încăpere se găsesc zeci de butoaie din stejar cu diverse etichete. Pe unele scrie „ulei medicinal“, pe altele, „ulei fermentat“. În butoaiele mai mici trebuie să fie și coniac, contrabanda se practică pe coastă pretutindeni. De exemplu, vasul de pescuit hering cu năvodul Seto, care în afara sezonului devenea cargobot și transporta pește pe continent, avea o faimă aparte în privința asta, chiar și printre vameși.

Toată pescăria e plină de tehnologie depășită și avansată, în același timp. Multe echipamente au fost făcute aici și perfecționate în sute de ani de mecanici, dogari, tâmplari, fierari, sforari și mulți alți meșteri neaoși autodidacți, care reușeau să-i vină de hac oricărei probleme cu materialele și uneltele pe care le aveau la îndemână. Întrebuințările multora dintre dispozitivele îngrămădite în podul lui Hugo pentru mine sunt un mister. Fac semn spre un fel de stativ micuț cu o bucată de fier în capăt. Arată ca și cum ceva ar trebui să intre pe o parte și să iasă pe alta. Pare că face parte dintr-un mecanism mai complex, la care trebuie montat ca să funcționeze.

— Ăla? E un curățător de cod negru, spune Hugo mergând mai departe.

— A, da, ai dreptate. N-avea cum să fie de pollack, ci de cod negru. E cam chioară lumina asta și nu m-am prins din prima ce e, am răspuns eu.

Hugo se uită la mine și-ncepe să râdă.

— Ca să cureți solzii. De pe cod. Curățător de cod.

De fiecare dată când dăm peste obiecte cu întrebuințări ambigue, Hugo începe să țină o prelegere. Se plimbă în jurul lor, gesticulează și arată în diferite direcții, perorând pe marginea formei și a funcțiilor acestora. Încercând să explice cât mai bine taina fiecărui obiect, menționează uneori unde ar

trebui să se introducă sau de unde să se scoată ceva, dacă obiectul ar trebui rotit într-o anumită direcție, cum se cuplează o piesă la alta și așa mai departe. În final, ajunge să formuleze o teorie de care pare mulțumit și care, de regulă, mie-mi sună foarte convingător.

Spre marea mea satisfacție, Hugo încremenește, în sfârșit, cu ochii în tavan, la vederea unei roți de curea din metal turnat, cu două caneluri, un mâner și câteva protuberanțe din fier. Obiectul n-are mai mult de jumătate de metru și-abia dacă ne-ajunge până la genunchi.

— Lasă-mă o săptămână și-i dau eu de cap, spune el.

— Douăspatru de ore, nu mai mult, îi răspund.

Hugo are aerul unui profesor trăsnit și ar fi în stare, fără îndoială, să construiască tot felul de dispozitive extraordinare din toate vechiturile pe care le are-n pod. Mașinării cu funcții inimaginabile, motoare alimentate cu țipari electrici și unse cu ulei de rechin boreal.

Însă pentru asta trebuie să prindem rechinul mai întâi.

*1. *Hufvudstadsbladet* – cel mai popular ziar în limba suedeză din Finlanda; *Ilta-Sanomat* – tabloid finlandez de largă circulație (n.tr.).

15

Seara ne uităm uneori la televizor, întotdeauna pe canalele cu animale, unde se pare că se difuzează non-stop documentare despre balene și rechini. Pe fundal e muzică dramatică și totul e prezentat ca periculos!, bestial!, monstruos!, mai ales când vine vorba de rechini. Animalele sunt prezentate cam ca în Evul Mediu, ființe morale sau imorale, care gândesc la fel ca noi într-o anumită măsură. Balenele sunt bune, de cele mai multe ori, aproape burgheze, cu familii nucleare, cântece și jocuri, foarte preocupate de educația copiilor, între mese vegetariene și călătorii ca niște vacanțe prin toate oceanele lumii.

Din când în când găsim și documentare ce ies din tipare. E unul în care o scufundătoare vrea să se împrietenească cu un delfin-pilot. Delfinul o apucă de picior și o trage la peste zece metri adâncime, ceea ce e mult pentru corpul uman. Apoi îi dă drumul și o lasă să se întoarcă la suprafață ca să ia o gură de aer, după care o trage din nou în adâncuri și o ține acolo până când mai are puțin și se îneacă. Delfinul nu o mușcă, ci o ține strâns, dar atent de picior. Pare să se joace cu viața femeii. După ce îi mai dă drumul și o mai trage de câteva ori, femeia începe să se miște lent, fără vlagă. E pe punctul de a-și pierde cunoștința. Dar delfinul simte cât poate să reziste și, când e aproape moartă, o împinge spre suprafață. Așadar, e salvată de același delfin care aproape a înecat-o. *Good whale / bad whale* în aceeași piele.

Povestea asta nu are nici un fel de morală, arată doar că delfinii-pilot sunt animale inteligente, care nu simt automat

impulsul de a face bine și empatie față de oameni, ci acționează liber, în funcție de ce-și doresc într-un moment sau altul. Ca toate ființele inteligente, și ei pot avea comportamente deviante, dacă nu chiar psihotice.

Patru zile mai târziu, mă trezesc cu senzația că ceva e-n neregulă. Mai stau puțin în pat, încercând să-mi dau seama ce-ar putea fi, când, în sfârșit, îmi pică fisa. Vântul nu mai izbește ploaia de pereții casei. E liniște deplină. Hugo s-a trezit mai devreme și a-nceput deja să umfle barca.

— Mergem să hrănim rechinul? întreb eu.

— Întâi mergem după momeală ca să hrănim rechinul, răspunde el.

În lipsa unui hoit de taur scoțian, de data asta o să punem în cârlig grăsime de balenă, care se găsește la pescăria Ellingsen aflată în cealaltă parte a insulei. Trecem prin strâmtoarea Skrovkeila, care abia dacă are o sută de metri lățime, ca să luăm cutia cu grăsime și un sac de gunoi cu patru somoni. Am primit totul gratis. În cutie se află douăzeci şi cinci de kilograme de grăsime, tăiată de pe burta unei balene minke. Grăsimea a fost înghețată imediat după tranșare și scoasă din congelator acum două zile, dar încă nu s-a dezghețat complet. Miroase frumos și seamănă, într-un fel, cu o bucată supradimensionată de bacon, curată și apetisantă. Pentru japonezi, e o delicatesă și se mănâncă crudă. Față de hoitul de taur dinainte, să lucrezi cu grăsime de balenă e parfum. Aș putea mânca la orice oră grăsime din asta friptă. Pielea e albă ca varul. Întreaga bucată are formă de acordeon, doar că pliurile sunt dreptunghiulare. La atingere e atât de netedă, elastică și tare, încât până și NASA s-ar mândri cu crearea unui astfel de material.

Grăsimea trebuie s-o punem în cârlig. Ca momeală suplimentară o să folosim somonii de la Ellingsen. Nu sunt destul de buni pentru piața europeană sau poate au vreuna dintre numeroasele boli care apar în crescătoriile de somon. Sigur rechinul boreal nu va strâmba din nas în fața unui asemenea festin.

Pornim în larg peste valuri, înaintând până dincolo de farul Skrovei, și abia apoi tăiem sacul în care se află somonii. În Vestfjorden, acum este *opplætt*, cum spun pescarii. Deşi nu mai bate vântul aproape deloc, mării îi mai trebuie timp să se liniștească de tot. Şi, din ce ştim noi, în larg ar putea să fie încă furtună.

Așa, în glumă, am pus în funcțiune și cei trei sute cincizeci de metri de sfoară și şase metri de lanț cu cârlig, în care am agățat o halcă de grăsime de balenă. Nu ne facem mari speranțe în legătură cu vânătoarea de azi, pentru că știm că izul momelii nu are timp să se răspândească prea departe. Dar nu strică să-ncercăm, plus că avem nevoie de un pretext ca să stăm pe Vestfjorden câteva ore.

Plouă, dar ploaia are un efect liniștitor atât asupra mării, cât și asupra ochilor. Apele se liniștesc și fiecare strop de ploaie se vede pe suprafața lor uleioasă și lucioasă. Sunt condiții perfecte ca să contempli marea.

Dăm o fugă până la Svolvær, unde cumpărăm ziare și vin roșu la cutie și mâncăm sandviciuri la o cafenea, după care ne întoarcem pe același traseu, oprindu-ne din nou dincolo de farul Skrovei. Cum era de așteptat, firele sunt neatinse. Ploaia s-a oprit, iar marea e atât de netedă și lucioasă, încât zici că te afli pe un lac imens. Citim ziarele și stăm de vorbă o vreme înainte să ne întoarcem în zona de coastă, pe lângă Flæsa, ca să verificăm dacă am prins măcar vreun halibut, cod sau pollack. Pe drum însă asistăm la un fenomen ciudat. Chiar în mijlocul mării liniștite, la câteva sute de metri de Flæsa, care e cea mai îndepărtată insuliță, marea se ridică într-un val imens, care se face repede de câțiva metri și ajunge la noi. Ne dăm ușor în spate. Dac-am avea costum impermeabil și placă, am putea să facem surfing. OK, poate nu noi, dar cineva care stăpâneşte această artă. Procesul se reia. Mă uit nedumerit la Hugo. Am stat zile în șir în zona asta și n-am mai văzut niciodată așa ceva.

— O fi o zonă cu adâncime mică, unde apa e-mpinsă de curenți, spune el.

N-am prins nimic, în afară de niște cod pricăjit pe care-l aruncăm înapoi în mare, așa că ne întoarcem la pescărie, unde o să rămânem peste noapte, sperând ca firele cu momeală să dea roade până la următoarea vizită. Ploaia se oprește, iar marea este poleită. Mai e puțin și iese soarele.

Hugo are o nouă teorie despre cum reușește rechinul boreal să prindă pești și alte specii mult mai rapide decât el. Teorie bazată pe anatomia lui.

— Felul în care apucă are legătură cu capul sau cu maxilarul, nu cu restul corpului. Rechinul plutește prin apă liniștit, părând inofensiv. Daca se-apropie ceva, întinde gura ca să apuce. N-are fălcile fixe, ca noi, ci funcționează mai mult ca pe șine sau ca închizătorul culisant al armelor de foc, adaugă Hugo.

Pe un canal cu documentare despre animale, Hugo a văzut cum unui scafandru îi fuseseră sfâșiate gura și o parte din obraz. Incidentul fusese filmat de însoțitorul victimei, care surprinsese perfect momentul în care scufundătorul se apropiase mult de un rechin mic, aparent inofensiv. Când aproape se lipise de el, încercând să-l pupe pe bot, animalul îl mușcase fulgerător. Și atât de repede, încât mișcarea era insesizabilă.

— *Exact* așa e și botul rechinului boreal, continuă Hugo.

Există o fărâmă de adevăr în teoria asta, dar mai sunt o mulțime de lucruri pe care nu poate să le explice: cum reușește somonul să scape la milimetru de rechinul boreal sau cum reușește rechinul boreal să prindă pești mari – somn, cod, eglefin – care înoată mult mai repede decât el?

— Ține de forma corpului. Rechinul boreal are formă de trabuc și coada la fel de puternică precum a rechinului alb, cu care străpunge leșurile de balenă în căutare de hrană. Are forța necesară și tot ce-i mai trebuie ca să se miște repede, încheie Hugo.

Orele trec, dar nu se plânge nici unul din noi. De fapt, dacă mă gândesc bine, nici nu mi-aș dori să fiu în altă parte. Peisajul nu e în fața mea, ca să pot trece pe lângă el, și gata. E peste tot în jur, devenind un *aici* acut în mijlocul curenților de dincolo

de farul Skrovei, departe de fluxul de informație pe care plutim în general.

Stau la proră aproape întins și mă uit la cer. Ne-am îndepărtat deja sute de metri de fire, care se văd încă perfect – marea liniștită după furtună nu mai e tulburată decât de unduiri izolate, care vin din depărtare când și când.

Zilele sunt din ce în ce mai scurte, sezonul întunecat începe peste câteva săptămâni. În nord și est apar deja primele stele, pete de lumină plutitoare pe oceanul celest fără sfârșit. Încep să se contureze și constelațiile, iar Steaua Polară strălucește atât de tare, încât o confundăm la început cu un avion, un balon meteorologic sau alt obiect zburător neidentificat. Seamănă foarte bine cu reprezentările exagerate ale stelei din Betleem, așa cum apar ele în literatura religioasă. Steaua le arată celor doi magi din barcă drumul către portul salvator.

Ca să văd mai bine, scot telefonul. Am o aplicație cu care, prin intermediul camerei și al GPS-ului, se pot identifica sute de constelații, inclusiv din cealaltă parte a globului, pentru cei interesați.

Toate culturile, chiar şi cele preistorice, au identificat pe cer diverse configurații, pe care le-au numit după zeii sau ființele fabuloase din mitologiile lor. Numele sub care sunt cunoscute astăzi provin, în mare parte, de la greci, care au creat povești complicate despre majoritatea constelațiilor „descoperite“ de ei – pentru că, la urma urmei, constelațiile nu sunt decât un veritabil rod al imaginației umane. Orion, de exemplu, nu e un uriaș care urmărește cele șapte fecioare din grupul Pleiadelor. Nici grecii nu credeau asta. Cerul era mai degrabă o pânză pe care-și proiectau ei poveștile.

Era o activitate neștiințifică – știința încearcă să găsească tipare sau să înțeleagă de ce ele nu corespund uneori. Pentru pescari, iscusința de a interpreta semnele mării, ale vremii și ale cerului, de a ține minte și pune cap la cap tiparele complexe care apar era deosebit de importantă. Doar prin observație sistematică și îndelungată se putea deprinde. Odată cu apariția almanahurilor, pescarii au primit o armă secretă. Pentru că mișcarea curenților și, astfel, întreaga viață marină

sunt extrem de influențate de fazele lunii. Când luna și nivelul mării sunt în creștere, în fiorduri e mai multă apă, iar curenții sunt mai numeroși, ceea ce influențează deplasarea peștilor. De exemplu, mulți oameni știau unde anume să arunce plasele în nopțile cu lună plină ca să prindă heringi. Dacă întârziau câteva ore, heringul dispărea până la următoarea lună plină.

Pe vremuri, când pescarii nu aveau GPS, sonare, telefoane mobile și prognoze meteo precise, cei mai buni căpitani și pescari erau la fel de respectați ca oamenii de știință – în comunitățile lor, cel puțin.

Din nefericire, vocabularul bogat care surprindea tot felul de nuanțe ale naturii s-a redus drastic în ultimele decenii. Odată cu cuvintele dispare și cunoașterea unor contexte ecologice complexe. Înțelegem tot mai puțin mediul înconjurător, nu-i mai atribuim aceeași importanță și nici nu mai punem mare preț pe el. Ceea ce-l face mult mai ușor de distrus în goana după profituri imediate.

Peste puțină vreme va trebui să scoatem firele și să ne întoarcem la Skrova, dar nici unul din noi nu vrea să vorbească despre asta. Savurăm liniștea. Gândurile și-au pierdut ancora și sunt purtate în larg de curenți. Stelele ne privesc de sus, iar de jos ne leagănă marea. Stelele strălucesc, iar apa lucește și scânteiază.

Din spațiu, Curentul Golfului seamănă cu Calea-Lactee, iar de pe pământ, Calea-Lactee seamănă cu Curentul Golfului. Ambele se mișcă în vârtejuri spiralate. În science-fiction, navele spațiale nu seamănă cu avioanele, ci mai mult cu vapoarele. Se lovesc mereu de nebuloase, furtuni ionice și ploi de meteoriți, la fel ca vasele care se luptă cu ceața densă, uraganele sau ghețarii. Căpitanul e mereu pe punte, privind în zare cu fruntea încrețită de frământări. Oare vor reuși să reziste? Dacă nava e avariată grav, echipajul trebuie să se refugieze în bărci, sau în capsulele de salvare. Până și monștrii spațiali seamănă de multe ori cu monștrii marini.

Astăzi, oamenii de știință lucrează la proiectarea unor noi tipuri de sonde spațiale. Problema celor de-acum e că rămân fără curent. Sondele noi vor avea catarge înalte cu pânze

solare; în marile lor călătorii prin necuprinsul cosmos, vor semăna cu goeletele sau marile corăbii de demult.

Am o piatră plată în buzunar și mă ridic s-o arunc în apă. În norvegiană i se spune și *flyndre*, „calcan“. Când eram mici, făceam întrecere să vedem a cui piatră sare de cele mai multe ori. Dacă piatra e prea ușoară și prea plată, se rotește în aer și se duce direct la fund. Dacă e prea grea sau rotundă, nu sare ca lumea. Și tehnica de aruncare contează. Arunc piatra şi face cinci sărituri. Groaznic. Jocul ăsta se pretează la apele dulci, stătătoare, unde piatra poate să sară și de douăzeci de ori.

Cerculețele pe care piatra le face pe suprafața apei sunt absorbite, unul câte unul, de ochi, care e scăldat de un strat subțire de apă sărată. Ochii noștri sunt instrumente optice avansate, cu o „tehnologie“ care s-a dezvoltat în milioane de ani de evoluție la specii care au folosit-o în mediul acvatic. Nu putem să distingem decât un număr limitat de unde luminoase. Multe dintre ele, cum sunt razele gama, razele X sau ultravioletele, nu le putem percepe – dacă am putea, lumea ar arăta cu totul altfel. Vedem cu ochii pe care-i avem, și ne descurcăm de minune. Cu ochiul liber, abia reușim să deslușim planctonul, dacă ne uităm de aproape. Dar putem să vedem și stelele, care se află poate la o mie de ani-lumină și care, astfel, nu mai sunt acolo de o mie de ani. Mulți oameni au pete de altă culoare pe iris. Privit de aproape, irisul seamănă cu o nebuloasă, o galaxie sau un curent oceanic văzut din spațiu. La scară mult mai mică, desigur – miniaturală. Dar are și o profunzime care îți dă impresia că poate mări extraordinar de mult, din ce în ce mai mult, așa cum telescopul ne-a ajutat să ne uităm tot mai departe în univers.

Grecii credeau că tot pământul e înconjurat de-un râu, Ocean, sau Okeanos, socotit și tatăl apelor dulci. Titanul Ocean, reprezentat cu cap de taur și coadă de pește, era considerat răspunzător de mișcările corpurilor cerești ce se înălțau și coborau la orizont, care, în cea mai mare parte a Greciei, era marea. La sfârșitul luptei dintre titani, învinșii au fost aruncați în Ocean ca să rătăcească în valuri o veșnicie.

În mitologia greacă mai veche, Ocean era un zeu al cerului. Câteva sute de ani mai târziu, când grecii au început să descopere noi teritorii explorând Oceanul Atlantic, Oceanul Indian și Marea Nordului, Ocean a devenit un zeu al mărilor. Era personificarea mărilor și oceanelor și reprezentat cu coarne ca niște clești de crab, de multe ori ținând în mână o vâslă, o plasă de pescuit sau un șarpe.

Apa și meditația sunt logodite pe veci*1, scria Melville. Valurile mici și cadențate care se lovesc de barca noastră din fibră de sticlă și cauciuc ne aduc într-un fel de transă plutitoare.

Cum a apărut apa pe planetă? O mare parte din ea, din coliziunea cometelor cu Pământul la începutul istoriei sale. Atunci se găsea sub formă de gheață, în colțurile îndepărtate ale sistemului solar, înainte ca soarele și celelalte planete să se formeze complet.

„Bulgări murdari“ de piatră, praf și gheață plutesc încă în spațiu. Sunt rămășițele din care s-a format sistemul nostru solar, pe vremea când materia plutea prin spațiu, se ciocnea, se prăbușea, exploda, se topea și se evapora, într-un Ragnarök nuclear care a durat miliarde de ani. Până când materia s-a mai domolit, iar sistemul solar s-a stabilizat oarecum, cu planetele lui mari și mici.

Acum peste patru miliarde de ani, înainte de formarea mărilor și oceanelor, când pe pământ se întindeau lacuri uriașe de magmă, planeta era mereu bombardată de obiecte din cosmos. După o coliziune extrem de puternică, din ea s-au desprins bucăți mari, care s-au împrăștiat. Unele au început să graviteze în jurul său. Singura care a rămas a fost Luna.

Acum aproximativ cinci sute de milioane de ani, Pământul se rotea mult mai repede în jurul axei sale decât în prezent, iar Luna era mult mai aproape. Ziua avea douăzeci şi una de ore, iar anul, patru sute şaptesprezece zile. La vremea aceea, pe Pământ abia începuse să fie destul oxigen cât să țină o flacără aprinsă. Cinci sute de milioane de ani – înainte de Hristos, adică.

Uneori poate ne purtăm ca niște maimuțe care abia au coborât din copac. Unii cumpără sute de metri de sfoară și lanț și cârlige de rechini, în care atârnă o halcă de grăsime de balenă, pe care o aruncă apoi în mare ca să prindă un pește uriaș care nu le trebuie la nimic. În același timp, ca specie, reușim să lansăm o sondă în spațiu până hăt departe.

În zece ani, sonda spațială Rosetta a ajuns la o jumătate de milion de kilometri depărtare de Pământ. Acolo a întâlnit cometa 67P, care avea formă de rățușcă de cauciuc și străbătea spațiul cu o viteză de zece mii de kilometri pe oră. Rosetta a reușit să lanseze modulul de aterizare Philae, pe care l-a fixat de cometă, ca să trimită pe Pământ date despre existența apei pe suprafața acesteia. Mulți dintre cei mai buni oameni de știință din lume se întreabă cât din cantitatea de apă de pe Pământ provine din spațiu. Există o teorie care spune că, la scurt timp după ce s-a format, Pământul și-a pierdut atmosfera. Gazele dintre noi și spațiu au dispărut. Dar ciocnirea cometelor pline de apă și alte particule cu Pământul a dus la formarea unei noi atmosfere.[37]

Modulul Philae a aterizat, din păcate, pe verticală, iar panourile solare nu s-au mai putut încărca. Totuşi, a reușit să trimită date pe Pământ înainte să se consume bateriile, iar după câteva luni de inactivitate, în iunie 2015, sonda s-a trezit iarăşi la viață, începând să transmită mesaje scurte din nou.

Hugo ascultă radio la căști. Se pare că și lui îi prieste așteptarea, pentru că nu se grăbește să-și facă bagajele și să se-ntoarcă la Skrova. Îi fac semn cu mâna, iar când își scoate căștile, îl întreb dacă știe de ce există apă în univers. Zâmbește, dă din cap și-și pune căștile la loc. Crede probabil că glumesc.

Nici măcar nu e atât de greu de găsit un răspuns concret la întrebarea asta. Singurul lucru care justifică existența apei în univers e combinarea atomilor de hidrogen și oxigen. În jurul nucleului de oxigen se rotesc șase electroni, adică particule cu sarcină negativă. Dar nucleului i-ar mai plăcea doi, așa că-și găsește un partener perfect în atomul de hidrogen. Oxigenul și hidrogenul se unesc, creând astfel molecula de apă, H_2O.

Hidrogenul leagă moleculele de apă într-o asociere liberă, în cadrul căreia fiecare moleculă se prinde de alta ca într-un dans în care partenerul se schimbă de câteva miliarde de ori pe secundă.

Moleculele se combină într-un ritm amețitor în noi și noi variații, așa cum literele sunt alăturate mereu și formează cuvinte, care devin apoi propoziții și poate cărți întregi. Dacă ne-am imagina că moleculele de apă sunt litere, am putea spune că mările și oceanele găzduiesc toate cărțile scrise vreodată, în limbi cunoscute și necunoscute. Există însă aici și alte limbi și alfabete, ca ARN și ADN, molecule în care genele se leagă și se dezleagă în valuri ce se revarsă peste structuri spiralate și determină dacă rezultatul final va fi floare, pește, stea de mare, licurici sau om.

O briză ușoară adie dinspre imensa bibliotecă a mării. Deasupra noastră, razele de soare se dispersează printre nori, atingând apa și abătându-se apoi de la direcția de pân-atunci ca verbele neregulate.

Deși în spațiu există cantități enorme de apă, în sistemul nostru solar, apă – în stare lichidă – se găsește, cel mai probabil, pe o singură planetă.[38] Pământul se află la o distanță ideală de Soare. Dacă am fi fost mai departe în sistemul solar, toată apa de pe planetă ar fi fost gheață sau abur, ca-n cozile de spermatozoid ale cometelor care se îndepărtează rapid de Soare.

Pământul e suficient de mare pentru ca gravitația să poată să fixeze atmosfera în jurul său, deși nu e un dat. Și nici nu suntem aproape de vreo planetă uriașă cu gravitație atât de mare, încât fiecare reflux să se transforme într-un val uriaș de sute de metri care să măture toată planeta, ca în *Interstellar*. Sau ca Neptun, planeta de gheață pe care vânturile lustruiesc constant solul cu două mii o sută de kilometri pe oră. Datorită distanței dintre Pământ și Soare, apa poate să rămână lichidă. Fără acest concurs de împrejurări, nu s-ar fi întâmplat nimic. Viața, așa cum o știm, n-ar fi putut exista.

Din barcă, vedem cum în est, deasupra culmilor fiordului, tot mai multe stele umplu bolta cerească bleumarin-închis. Galaxiile și planetele călătoresc fără frecare prin univers, înaintând mereu într-un fel de explozie care nu se sfârșește niciodată. Viteza lor nu scade o clipă, dimpotrivă, crește din ce în ce mai mult, dar astrofizicienii încă nu știu de ce. O explicație ar putea fi „materia întunecată“, cum îi spun ei, un nume de cod pentru ceva ce nu cunosc încă. E ca și cum undeva, la milioane de ani-lumină, s-ar trage un oblon și tot ce s-ar afla acolo ar rămâne cufundat în întunericul mării cosmice, necunoscut pentru eternitate.

Începe să se facă târziu. Luna a răsărit deja în toată splendoarea ei, dar dacă n-am ști unde e, n-am mai avea cum să vedem pluta. O zăresc undeva în depărtare. Se leagănă în același loc, în vreme ce noi ne îndepărtăm cu multe noduri viteză. Hugo pare complet absorbit de ce ascultă la radio, sau poate că doar se gândește. Nu vreau să-i propun să ne-ntoarcem.

Până și luminii Lunii îi trebuie o secundă și ceva s-ajungă pe Pământ. Razele Soarelui ajung în opt minute. Astronomii sunt niște arheologi sau geologi în căutare de fosile de lumină. Nimic nu se petrece în timp real, tot ce vedem este deja trecut. Suntem mereu un pic în urmă. Chiar și în interacțiunile noastre, chiar și în capul nostru suntem cu o milionime de secundă în urmă.

Numai galaxia noastră, Calea-Lactee, care e *una* dintre miliardele de galaxii, are o sută de mii de ani-lumină diametru. Cea mai îndepărtată galaxie, descoperită de Hubble, telescopul spațial, nu e decât o pată stacojie botezată prozaic UDFj-39546284. Trebuie să fi trecut multe miliarde de ani până când lumina ei a ajuns pe Pământ. Întreaga galaxie ar putea să fie moartă și rece de miliarde de ani.

Noi nu putem cuprinde cu mintea asemenea distanțe și spații. Suntem făcuți să trăim pe Pământ în conformitate cu percepțiile noastre și raportându-ne la lucrurile înconjurătoare: copaci, mașini, mese, munți, animale, bărci și alți oameni, lucruri pe care le putem vedea și pipăi, fie că sunt

suprafețe netede, aspre, moi sau tari. Marea, pe care ne-o închipuim aproape nesfârșită, nu e nici măcar o picătură în univers.

Când începi să te gândești la stele în situații de felul ăsta, n-are cum să nu te izbească o întrebare: Oare există viață acolo, undeva?

Cum sunt miliarde și miliarde de planete în acest univers posibil infinit, șansele să mai existe viață undeva n-ar trebui să fie mari? Și dacă excludem 99,99% dintre planete, pentru că nu îndeplinesc probabil condițiile necesare vieții evoluate, tot ne-ar mai rămâne sute de miliarde.[39] Cercetătorii par să fie de acord în privința *unui singur* lucru: Viața depinde, cel mai probabil, de existența apei, chiar și pe alte planete. E chimie. Cărămizile vieții se consideră că sunt aceleași în tot universul, deci apa trebuie să fie marele inițiator pretutindeni, împreună cu carbonul. Apa în sine nu conține neapărat viață, dar unde nu e apă nu e nici viață. De-asta astrofizicienii nu se-apucă niciodată să caute forme de viață când cercetează alte planete, printre care și Marte. Caută mai întâi apă, pe care o găsesc, de cele mai multe ori, sub formă de gheață și vapori, uneori chiar în cantități neașteptate. În 2011, două echipe NASA au descoperit un rezervor de vapori în jurul unui quasar situat la douăsprezece miliarde de ani-lumină de Pământ. S-a estimat că aici se găsește de o sută patruzeci *de bilioane* de ori mai multă apă decât pe Pământ.

Cercetătorii de la Penn State University (Center for Exoplanets and Habitable Worlds) au căutat în ultimii ani forme avansate de viață în sute de mii de galaxii. Scopul e de-a găsi cantități neobișnuite de radiație infraroșie de frecvență medie, conform teoriei că civilizațiile avansate ar trebui să consume energie, care emană căldură. Dar lucruri extraordinare nu s-au descoperit până acum. E o mare de întuneric.

În vara anului 2015, NASA a anunțat descoperirea unei planete în afara sistemului nostru solar care seamănă cel mai mult cu Pământul față de alte planete găsite pân-acum.[40]

Planeta ar putea fi locuibilă, dar soarele ei emană mult mai multă energie decât al nostru, așa că e probabil să nu fie decât un deșert de piatră cu atmosferă proprie, așa cum va ajunge și Pământul într-o zi. În prezent, planeta noastră nu are doar atmosferă proprie și cantități uriașe de apă în stare lichidă, ci și un sol fertil pentru agricultură, sursă de hrană pentru miliarde de oameni și animale domestice.

Scena din *Războiul stelelor* în care tot felul de personaje din galaxii diferite se întâlnesc într-un bar să socializeze sau să se confrunte e foarte amuzantă. Dar, deși e adevărat că există multe miliarde de galaxii, omul este probabil singura ființă din tot universul care și-ar petrece timpul într-un bar.

Printre lanțurile muntoase subacvatice care se găsesc pe Pământ, multe au numeroase coșuri vulcanice, sau „hornuri“. În 1977, oamenii de știință au descoperit că acestea sunt pline de viață. Din ele țâșnește un lichid sulfuros, clocotit, care, din cauza presiunii, are o temperatură de patru sute de grade. Nimeni nu s-a gândit că ar putea supraviețui ceva în asemenea condiții, din moment ce abia anumite specii de dimensiuni mari suportă o temperatură de optzeci de grade.

În cele mai mari adâncuri, lumina nu ajunge deloc și de aceea la adâncimi foarte mari nici nu există plante. Aici energia provine din reacții chimice. Substanțele toxice sunt descompuse de bacterii ca să poată fi consumate de alte specii. Aici, viața nu este întreținută prin fotosinteză, ci prin chimiosinteză. Unii cercetători cred că viața pe Pământ ar fi putut apărea în jurul acestor vulcani subacvatici. Alții cred că viața își are originile undeva departe, în adâncurile înstelate.

Hugo își dă jos căștile și se uită în jur, scoțându-ne din transă pe amândoi. Am în barcă o sticlă de whisky, pentru ocazii speciale. Nu s-a întâmplat nimic special, ceea ce face ocazia și mai specială, așa că mă hotărăsc să o deschid. Lui Hugo nu-i cade bine tăria, dar întâmplarea face să avem cu noi și o cutie de trei litri de vin. Iau o gură mare de whisky. Căldura se răspândește ca un mic Curent al Golfului până în părțile cele mai nordice și cele mai sudice ale corpului meu. Barca se amețește puțin și ea înainte ca Hugo să se uite din nou în jur și

să realizeze parcă abia acum cât de târziu s-a făcut. Marea e neagră ca vinul roșu, dar stelele strălucesc ca printr-un abajur găurit.

Însă Hugo nu se grăbește deloc și începe să povestească cum a traversat el Vestfjordenul cu unchiul Arne la bordul lui Helnessund. Unchiul Arne era cunoscut pentru vocea lui puternică. Putea să răcnească de mama focului și numai gura lui se auzea la toate reuniunile în zi de sărbătoare, cum ar fi 17 mai[*2] sau serbările de la căminul cultural. Hugo, care pe atunci avea paisprezece ani, se strecura în cămăruța din spatele timoneriei, unde se aflau sonarul și radioul. Pe masă, lângă harta mării, era un caiet. Unchiul Arne scrisese o poezie. Câteva dintre versuri i se întipăriseră în minte lui Hugo: „Sub prisosința cerului înstelat /stau eu în noapte / cu cârma aproape“.

Chiar în momentul în care s-a aprins farul Skrovei, Hugo a spus:

— Ar fi timpul să tragem firul și s-o luăm din loc. E aproape beznă.

Lumina pătrunde prin întuneric surprinzându-ne într-un moment aproape fotografic, înainte ca razele sale să alunece mai departe și să se piardă în mare.

Dintre toate lucrurile fără noimă pe care le-am putea face, acesta pare cel mai potrivit.

16

Pluta de pescuit devine interesantă doar atunci când începe să se miște. Cu cât această mișcare se lasă mai mult așteptată, cu atât interesul faţă de ea scade. Ne petrecem zilele pe mare de dimineața până seara și, cu fiecare zi care trece, scad și șansele să se întâmple ceva. Uneori scoatem din apă cârligul doar ca să verificăm dacă bucata de grăsime mai e acolo. Nici urmă de mușcături, în afară de câteva organisme bentonice mici. Poate că rechinului boreal nu-i priesc somonii de crescătorie? Să fi ajuns alți necrofagi, cum ar fi vreun chișcar, la momeală? Chișcarul poate devora un halibut mărișor în câteva ore dacă acesta e lăsat prea mult, așa că pescarii se trezesc doar cu pielea lui în cârlig. Sau poate că grăsimea de balenă e prea curată și fără miros ca rechinul s-o poată observa?

Farul Skrovei, masiv și înalt, ne luminează întotdeauna calea când ne aflăm pe mare. Trecem adesea chiar pe lângă el când navigăm în largul Vestfjordenului. În cea de-a treia zi încep să am senzația că ochiul priveghetor al farului ne urmărește atent.

Ar trebui să fim deja la țărm, dar, din cauza curenților puternici, e mai ușor de spus decât de făcut. Bărcile mici n-au nici o șansă să acosteze singure în condițiile astea.

Farul Skrovei a fost construit în 1922. În primele două decenii, a fost locuit de două familii în același timp, ceea ce, de altfel, nu era deloc rău – se știe că, pe termen lung, paznicii de far pot să înnebunească din cauza singurătății. Mulți nu au

putut suporta izolarea. Ca proiect de igienă mentală poate, Autoritatea Națională a Farurilor din Norvegia avea o bibliotecă mobilă care făcea turul farurilor. Întâmplător, unele cărți au ajuns și în biblioteca mea, printre care câteva saga islandeze. De fiecare dată când le deschideam, sigla Autorității Naționale a Farurilor mă ducea cu gândul la călătoria fiecărui volum prin farurile din țara asta, pe vremea când mai erau locuite. Vedeam în minte chipul paznicilor citind lungile saga islandeze în timpul iernilor întunecate sau al furtunilor năprasnice, când farul vuia de doruri și de visuri.

Ceața trebuie să fi fost și ea o povară, pentru că, pe vremea aceea, farurile trebuiau să-și facă cunoscută poziția folosindu-se de sirene, așa-numitele supertaifunuri începând din 1959. Acestea scoteau sunete adânci, tânguitoare, ce răzbăteau până la câțiva kilometri depărtare.

În timpul războiului, farul din Skrova a fost ocupat de germani. Localnicii încă își amintesc povestea soldatului Kurt spânzurat chiar în far, deși s-ar putea să fie o legendă. Totuși, cea mai recentă tragedie care se află pe buzele tuturor e cea a feribotului Røst, scufundat undeva între far și Skrova. Trebuia măsurată distanţa până la cablul de înaltă tensiune care traversează strâmtoarea. Cel căruia i-a revenit această sarcină a făcut o greșeală fatală: a măsurat distanța din vârful catargului până la cablu cu ajutorul unei undițe. Însă undița a atins cablul și cei douăzeci de mii de volți au străbătut corpul bărbatului, care a murit pe loc.

În vreme ce alte țări se mândresc cu măreția arhitecturală a bisericilor, palatelor și altor monumente de acest fel, Skrova are farul, care se află pe o insuliță din fața unei insule mai mari, undeva în mijlocul mării, unde pare că s-ar fi zidit singur sau că ar fi răsărit ca o plantă din piatră, crescând tot mai mult, an după an, până a atins înălțimea potrivită.

Realitatea e însă presărată cu multă trudă. Clădirea farului și cele două locuințe – pentru că nu au construit una, ci două case mari pe insulă – au fost aduse la țărm cu barca, scândură

cu scândură, cărămidă cu cărămidă de marinari, zidari și ingineri, care au înfruntat curenți nestatornici și furtuni.

Reflectoarele și luminile farului reprezentau întâlnirea fericită dintre matematică și alte științe. La început, un far nu trebuia decât să se vadă din larg, cu alte cuvinte, să fie înalt. Această nevoie funcțională a dus la realizarea uneia dintre cele mai armonioase și falnice construcții din istoria țării noastre. Amplasarea farurilor – pe stânci semețe, insule și insulițe din jur – le dă o aură triumfală și dominatoare, ca și cum ar fi fost ridicate de o civilizație care aduce lumină în întuneric și învinge forțele potrivnice ale naturii. Cel mai bine se văd de pe mare.

Există două imnuri ale Skrovei. Unul dintre ele este închinat farului, care e privit de undeva din largul mării: „Văzut-ai vreodată un lucru mai măiastru / decât farul Skrovei / ce luce ca un astru?“.

În Scoția, o singură familie, Stevenson, s-a ocupat de ridicarea tuturor celor nouăzeci și șapte de faruri care au fost construite pe coasta scoțiană din 1790 până în 1940. Robert Louis Stevenson, autorul romanelor *Comoara din insulă*, *Straniul caz al doctorului Jekyll și al domnului Hyde*, precum și al altor opere clasice, ar fi trebuit să devină inginer de faruri, așa cum cerea tradiția familiei sale. Stevenson, deși a ajuns până la urmă bogat și faimos în toată lumea, și-a păstrat reputația de oaie neagră a familiei tocmai pentru că a trădat tradiția continuată de toți bărbații din neamul său, începând cu bunicul patern, tatăl, unchiul și fratele lui, care, călcând pe urmele strămoșilor, desenau, proiectau sau construiau faruri. Farurile construite de familia Stevenson erau adesea poziționate pe stânci înghițite de ape în timpul fluxului, acolo unde Marea Nordului întâlneşte Oceanul Atlantic, creând curenți puternici și valuri înspumate gata să spulbere tot ce întâlnesc în cale.

Înainte ca farul Skrovei să fie construit pe insula Saltværsøya, timp de șaptezeci de ani, locul a fost luminat de un așa-numit far pescăresc, ridicat pe insulița Skjåholmen,

puțin mai aproape de intrarea în Skrova. Vechiul far de pe Skjåholmen a fost primul ridicat vreodată în nordul Norvegiei. Farurile, care funcționau cu parafină, luminau doar din 1 ianuarie până în 14 aprilie, deci numai în timpul sezonului de pescuit hibernal din Lofoten.

Scoțienii au familia Stevenson. Avem şi noi în Norvegia omologii noștri mult mai modeşti, familia Mork din Dalsfjord, aflat în Volda, în regiunea Sunnmøre. Ole Gammelsen Mork a ridicat primul său far în 1825, la Runde. Treizeci de ani mai târziu, fiul lui, Martin Mork Løvik (1835-1924), a fost șeful șantierului din Skrova la construirea farului vechi, în 1856.

Familia Mork a dat patru generații de constructori de faruri. Spre deosebire de familia Stevenson din Scoția, Mork nu era o familie de arhitecți şi ingineri cu viziune. Vara supravegheau echipe de constructori care ridicau faruri, porturi, balize și drumuri, iar iarna se îndeletniceau cu pescuitul. Dacă la început farurile erau construcții relativ joase din lemn și piatră, farurile moderne erau adevărate turnuri din fontă care se înălțau până la cer. Fiul lui Martin Mork Løvik, Ole Martin, a construit cel mai înalt far din Norvegia, farul Sletringen de pe insula Frøya.[41]

Cel mai cunoscut paznic al farului de pe Skrova a fost Elling Carlsen (1819-1900), explorator și comandant renumit în epocă. Acesta a crescut pe mare cu tatăl lui, care era pilot de port. La vârsta de trei ani deja făcuse prima călătorie pe mare, de la Tromsø la Trondheim, în miezul iernii, într-o barcă mică.[42] În 1863, Carlsen a fost primul navigator care a înconjurat Svalbardul, ajungând în anii următori să descopere și mai multe insule, puțin mai departe spre est, în Marea Kara, unde a stabilit legături trainice cu populațiile samoede nomade. În plus, în 1871, în nord-estul arhipelagului Novaia Zemlea, a găsit vechea tabără a lui Willem Barents, exploratorul care în 1596 a descoperit Insula Urșilor și Insula Spitsbergen. De acolo au fost recuperate hărți valoroase, cărți și cufere cu unelte și alte obiecte, care au fost aduse în Norvegia și vândute unui englez pe zece mii opt sute de coroane, o avere la vremea aceea. În anul următor, Carlsen a

luat parte la expediția polară condusă de Julius von Payer și Karl Weyprecht, al cărei scop era să descopere Calea Maritimă de Nord spre Asia.

Cheltuielile expediției au fost suportate de monarhia dualistă austro-ungară. În timpul primei ierni petrecute pe drum, Admiral Tegetthoff a rămas înțepenit în gheață. Încetul cu încetul, vaporul a început să se dezintegreze. Echipajul a căzut pradă foametei, scorbutului, tuberculozei, nebuniei, revoltei și morții. După două ierni îndurate în aceste condiții, și-au pierdut speranța că vaporul se va mai elibera vreodată din ghearele gheții, hotărând să tragă trei bărci mici peste marea înghețată, în speranța de a ajunge în ape deschise. Până și stoicul Carlsen și-a pierdut cumpătul în perioada asta. După trei luni în care au fost supuși la încercări supraomenești trăgând după ei bărcile în direcția în care pluteau calotele glaciare, au întâlnit goeleta unor pescari ruși în largul coastei Novaia Zemlea, care i-a dus pe membrii epuizați ai expediției până la Vardø.

Expediția a fost relatată de Christoph Ransmayr în romanul său istoric *Isens og mørkets redsler* („Ororile gheții și ale întunericului“). În scrierea romanului, autorul a folosit jurnalele și memoriile participanților la expediție. În timpul staționării între calotele glaciare, Julius von Payer organiza expediții spre nord cu sănii trase de câini. Așa a descoperit arhipelagul Franz Josef. La întoarcerea în Austria natală, nu l-a crezut nimeni. Deși a pictat peisaje cu pustiurile de gheață, acestea nu au fost bine primite, iar von Payer a murit sărac și singur în 1915.

Cât despre Elling Carlsen, Ransmayr scrie: „Bătrânul care își petrecuse cea mai mare parte a vieții pe marea înghețată își poartă mereu peruca albă la dineurile ofițerilor; în zilele de sărbătoare, pe care pune mare preț, se îngrijește să-și prindă în piept până și medalia Ordinului Sfântului Olaf. (Dar, când aurora boreală licărește în valuri pe cerul înstelat, Elling Carlsen își leapădă orice distincție deșartă, până și catarama curelei de fiecare zi, ca să nu tulbure armonia acestor figuri trecătoare și să atragă furia luminii asupra sa.)“[43]

Carlsen a fost decorat cu un ordin austro-ungar pentru întreaga sa activitate. Într-o minibiografie era caracterizat de istoricul regiunilor polare contemporan Gunnar Isachsen astfel: „Carlsen n-a cunoscut fericirea în viața personală, căci cei doi fii ai săi au avut destine tragice. Cei care l-au cunoscut în expediții îl descriu drept un marinar și un vânător priceput. Orice își propunea, trebuia realizat întocmai. Știa să se facă plăcut, fiind un suflet de o bunătate rar întâlnită“[44].

În 1879, Carlsen a devenit paznicul farului vechi de pe Skrova și a rămas acolo cincisprezece ani. Carlsen trebuie să fi fost un dur. În același timp, era şi vanitos, foarte religios și, de ce nu, chiar superstițios. Purta, de multe ori, cercel de aur în ureche, dar poate nu și când se ivea aurora boreală.

Sus, în far, când furtunile vuiau, iar el se afla la post, scrutând marea printre vaporii lămpilor cu gaz, Carslen avea timp berechet să reflecteze asupra vieții sale. Trecuse prin multe și văzuse colțuri de lume pe care nu le văzuse nimeni înaintea sa. Pentru el, gheaţa şi insulele de la Polul Nord nu erau o pânză imaculată, ci locuri pline de viață și tipicuri locale pe care nimeni pe lumea asta nu le ştia mai bine decât el.

Deasupra mea și a lui Hugo nu mai veghează vechiul far al Skrovei, ci farul cel „nou“, ridicat în 1922 pe insulița Saltværsøya. Farul Skrovei, asemenea celorlalte faruri construite în vremurile acelea, fusese vopsit în roșu cu două dungi albe. Pentru mine, farul arată ca un individ firav și sever, îmbrăcat într-un pulover.

Farul Skrovei a fost proiectat de Carl Wiig în 1920. Acesta s-a născut în Gjesvær, pe insula Magerøya, aproape de Oceanul Arctic, în Finnmark, la doar câteva mile în linie dreaptă de Capul Nord. Tatăl său era comerciant în Leirpollen, aproape de Porsangerfjorden. Wiig avea doar douăzeci și cinci de ani și era proaspăt angajat la Autoritatea Farurilor când a realizat primele schițe ale farului, sub supravegherea și îndrumarea unor constructori și ingineri cu experiență. Farul a fost ridicat de o echipă de muncitori din Volda, sub conducerea lui

Kristian E. Folkestad.[45] Familia sa, care era din Folkestad, de cealaltă parte a Dalsfjordenului, avea multe în comun cu familia Mork. Generații de-a rândul de localnici din Folkestad construiseră faruri în partea de nord a coastei. Vara, aproape fiecare gospodărie din jurul Dalsfjordenului avea pe cineva plecat să se alăture echipelor de muncitori.

Foile matricole de la colegiul tehnic din Trondheim arată că Wiig avea cele mai proaste rezultate dintre toți cei aproximativ două sute cincizeci de ingineri care studiaseră acolo între 1910 și 1915. Așadar, farul Skrovei a fost proiectat de un repetent din Finnmark.[46] Și eu sunt dintr-un loc din Finnmark denumit în sami Ákkolagnjárga, care, potrivit surselor, înseamnă „Al rechinilor boreali“, lucru pe care n-au putut să mi-l explice nici cei mai învățați sami. După spusele lor, ar fi fost imposibil ca pescarii sami să se fi ocupat cu vânătoarea de rechini boreali, nu în ultimul rând pentru că nu aveau nici un motiv să o facă. Nu erau comestibili, trăiau la câteva sute de metri adâncime și erau, practic, imposibil de prins din ambarcațiuni mici. N-ar fi avut nici un rost.

Ochiul farului Skrovei ne veghează constant în timp ce ne îndepărtăm cu o viteză de șase noduri, ca doi atomi în maelstromul cosmic. Când ne îndepărtăm prea mult de baliză și n-o mai vedem, Hugo pornește motorul și se întoarce. În cea mai mare parte a timpului, stăm amândoi în barcă moțăind, discutând vrute și nevrute sau cufundându-ne fiecare în valurile gândurilor și asociaţiilor sale. Nici unul din noi n-a început să se-ndoiască de sensul misiunii în care am pornit de bunăvoie. Dimpotrivă, suntem convinși că rechinul boreal înoată undeva sub noi și că o să-l aducem la suprafață.

Focile și marsuinii scot capul din apă, semn că încep să ne simtă prezența. Poate se întreabă nedumeriți ce căutăm prin colțurile astea de lume. Locul nostru e pe uscat, al lor e-n mare. Din apele puțin adânci de la țărm, uscatul pare o amenințare, un tărâm necunoscut.

Zilele astea, chipul mării ni se arată cenușiu și uneori inexpresiv. Este neted și palid, aproape inert, iar toamna e

rece, curată. De-o parte și de alta a Vestfjordenului, pe culmi începe să apară zăpada. Zidul Lofoten pare crestat cu un cuțit ascuțit, în rest, totul în jur e șters, fără chip și umbre. Spre sud-vest, norii sunt delimitați de linii fine, care dau cerului un aspect marmorat. „Nimic nu e la fel de vast ca marea, nimic la fel de răbdător.“[47]

De cele mai multe ori, pălăvrăgim despre cum e aici, pe mare, dar, în momentele de acalmie și așteptare, conversația o ia pe cu totul alte făgașe. Într-o după-amiază, mă trezesc vorbind despre cum, începând din Evul Mediu și până în secolul al XIX-lea, animalele puteau ajunge în sala de judecată pentru încălcarea legilor omenești. Câini, șobolani, vaci, chiar și miriapode înfundaseră pușcăriile, fiind acuzați de toate cele, de la crime până la atentate împotriva bunelor moravuri. Aveau dreptul la apărare, erau citați martori și se respectau toate procedurile cerute de lege. Vrăbiile erau acuzate că ciripiseră prea tare în timpul unei slujbe religioase. Porcii care atacaseră copii erau condamnați la moarte. În Franța, un astfel de porc fusese îmbrăcat în costum, dus la eşafod și spânzurat, în vreme ce un măgar se bucurase de clemență după ce un preot mărturisise că animalul dusese o viață dreaptă până la nefericitul incident de provocarea căruia se făcea vinovat. De ce făceau oamenii asta astăzi e greu de înțeles. Probabil că se temeau de haos și anarhie și aveau convingerea că și natura e guvernată de legi morale.

Hugo mă întreabă dac-am auzit de elefănțica Topsy, dar n-am auzit.

— Elefănțica Topsy a omorât doi îngrijitori, așa că a fost executată într-un parc de distracții din New York în 1903, în fața unui public care plătise bilet, povestește Hugo.

După o scurtă pauză de efect, adaugă:

— I-au pus un fel de sandale din cupru și au electrocutat-o cu un curent alternativ de șapte mii de volți. Inițial, planul era s-o spânzure de-o macara, dar nu s-a putut. Și totul pentru promovarea parcului de distracții, execuția fiind chiar înregistrată de compania de film a lui Thomas Edison. Filmul se numește *Electrocuting an Elephant*.

17

O nouă furtună de toamnă lovește Skrova și s-a terminat cu zilele liniștite și frumoase. Din nou ne vedem nevoiți să legăm barca strâns de ponton și să așteptăm să treacă. Vântul bate din sud-vest și lovește golful în plin. Sunt anulate și feriboturile, și șalupele. Din cauza vijeliei, nu pot să-nchid un ochi toată noaptea.

Duhul mării vuiește până în adâncurile fiordului învăluit în întunericul nopții de iarnă. Sub casă, marea lovește stâlpii și pietrele de susținere ale debarcaderului, vântul vâjâie în toate colțurile, iar casa geme la fiecare rafală. Undeva, ceva, cel mai probabil acoperișul, vibrează grav, imitând huruitul unei drujbe într-un atelier. Niște uși glisante încuiate se zguduie pe șinele lor, ecouri puternice își răspund dintr-o încăpere într-alta, amestecându-se în larma generală. Marea și vântul respiră prin casă, peste tot există crăpături, fisuri și găurele prin care aerul e supt și se face curent.

Întreaga casă se umple de zgomot la fel cum corul sau orga umplu liniștea unei catedrale. Toate zgomotele se amestecă într-o efervescență bogată, polifonică. Plescăiturile ușoare, neregulate de sub debarcader învăluie vuietul adânc al golfului. Toată ființa casei se cutremură, scârțâind din încheieturi ca o corabie veche de lemn gata să se elibereze din strânsoarea frânghiei care o ține la mal.

Stau în pat și ascult. Prin huruitul furtunii de afară se distinge alt sunet. E mai apropiat, nu la fel de puternic și orchestral, deci trebuie să fie un sunet din casă. Undeva, în pod, ceva sau cineva suspină. Să fi intrat vreo pasăre? Încerc să

adorm din nou, dar vaietul nu se oprește. O clipă se face liniște, așa că încep să mă gândesc că n-a fost decât o plăsmuire a imaginaţiei mele, dar începe din nou. Ar trebui să merg sus să verific, dar acolo nu e curent și nici lumina n-are cum să pătrundă. În plus, mi-e groaznic de frig. Caut în grabă un pulover în rucsac, gândindu-mă să urc în pod, dar mă întind la loc în pat și adorm instantaneu.

Valuri agitate mă bântuie în somn. Visez că mă aflu lângă o stâncă abruptă. Marea umflată se întinde în fața mea, gata să se înalțe într-un val uriaș. Pe coama valului se ridică un zid de obiecte din adâncuri: epave străvechi, balene moarte și gunoaie. Caracatițe înfășurate în alge și plastic, scuturându-și tentaculele ca niște furii, pești-trompete imenși și arătări gelatinoase care de care mai mari, venite din adâncurile întunericului și însoțite de monștri cum n-am mai văzut decât în cărțile vechi se îndreaptă spre mine... Prins între mare și stâncă, n-am unde să mă refugiez. Mă trezesc exact în clipa în care valul uriaș urmează să mă înghită. Din fericire, nu e decât un vis. Începusem să bănuiesc că visez încă dinainte să mă trezesc.

Ceva însă tot nu-mi dă pace, fiindcă din pod se aud în continuare suspine. De data asta, îmi trag pantalonii pe mine, aprind o lumânare și o iau pe scări în sus. Curentul puternic însă îmi stinge lumânarea și mă opresc pe scări ca s-o aprind din nou. În liniștea deplină reușesc să disting cu claritate plânsetul unei femei, care vine de undeva de sus, din fundul podului. În casă n-ar trebui să fie decât trei persoane, iar Hugo și Mette dorm în dormitorul lor, care e lângă al meu, și nici unuia nu i-ar trece prin cap să urce în pod în toiul nopții. Asta în nici un caz, mai ales pentru că nimeni nu folosește podul la nimic, și cu atât mai puțin la plâns, e de neimaginat, absolut de neimaginat.

Uneori stăm izolați atât de mult timp la Aasjord, încât avem senzația că ne aflăm pe o corăbie care plutește departe, în largul mării. Dacă Mette și Hugo ar mai fi așteptat musafiri, mi-ar fi spus de mult, iar aceștia n-ar fi stat în nici un caz în pod pe timp de noapte. Chiar și-un intrus, dac-ar fi existat pe insulă vreunul, ar fi găsit cu greutate drumul până sus. Scările sunt

bine ascunse într-un colț de la etajul al doilea, în una dintre imensele clădiri cufundate în întuneric. Ce-i drept, ușile sunt mereu descuiate, dar, dacă ar fi intrat cineva ca să se adăpostească de furtună, ar fi avut la dispoziție vreo treizeci de camere în care să se refugieze. N-ar fi reușit să dea peste pod nici dac-ar fi încercat.

Nu poate fi decât o pasăre rănită. Sau o vidră? Imposibil, vidrele s-ar fi strecurat să fure batogul de la parter, de unde ar fi putut sări înapoi în apă în caz că ar fi venit cineva – nu s-ar fi apucat să urce singure scările. Să fie vreo nevăstuică? Ar fi o nebunie până și pentru o nevăstuică să ia camerele și etajele la rând, îndepărtându-se de orice loc de refugiu. Nu poate fi decât o pasăre, deși sunetul nu seamănă deloc cu un fâlfâit de aripi și în nici un caz o pasăre nu s-ar jelui ca o femeie oropsită.

Primul lucru care-mi atrage atenția e podeaua podului, care e alunecoasă și udă, ca și cum ceva lipicios s-ar fi târât pe-acolo. Sunetul e și mai deslușit acum, iar eu sunt din ce în ce mai sigur că nu poate fi decât un copil sau o femeie, cel mai probabil o femeie, pentru că acum e aproape seducător, un legănat lugubru purtat de mare spre țărm, înecat de vânt. Și totuși, nici marea și nici vântul nu cântă. Nu mai există pereți între mine și vaiet, așa că merg mai departe prin pod. La lumina slabă a lumânării trebuie să am grijă să nu mă împiedic în vreun năvod sau să nu mă tai în vreun butoi ruginit.

Cântecul amăgitor al sirenelor avea puterea să scufunde corăbiile. Vrăjitoarea Circe îi preschimbase pe marinarii lui Ulise în porci. Într-un colț al podului se conturează o siluetă. Nu-mi e frică, ceva îmi spune că orice s-ar afla acolo n-o să-mi facă rău. Silueta e încă neclară, așa că mă apropii în continuare cu pași mici, încercând, în același timp, să deslușesc ce anume se află în fața mea, o ființă cu părul blond și lung, bustul și sânii descoperiți… iar de la brâu în jos pare să fie pește, să fie oare o…

Mă trezesc ud leoarcă, de parcă m-aș fi întors din adâncurile mării.

În dimineața următoare, mă trezesc ca dintr-o lungă boală. Hugo îmi spune că mi-a auzit strigătele prin peretele subțire al

camerei în toiul nopții. Îi răspund că mă cufundasem în valurile mele întunecate. Apoi îmi spune că m-a auzit mergând prin casă. Nu-mi amintesc absolut nimic.

18

Din moment ce nu putem porni în larg, rechinul boreal se lăfăie liniștit în apele Vestfjordenului, la adăpost de amenințarea care îl pândește atât de des sub forma unor oameni aflați în misiune într-o bărcuță pneumatică.

În a doua zi de furtună (vântul a devenit mai mult o briză încăpățânată), mergem la plimbare pe plajele stâncoase din Skrova. Din marea învolburată se ridică doar coamele înspumate ale valurilor. În timpul nopții, apele au fost foarte agitate. Pe mal dăm peste câteva grămezi de pollack aduse pe uscat de furtună, curenții au împins peștii spre suprafață, după care au fost purtați spre țărm. Nu pot fi acolo de prea mult timp, vidrele, nurcile, corbii, ciorile sau codalbii i-ar fi mâncat deja. Puțin mai departe găsim o focă moartă, deja umflată de gaze.

Pe Insulele Orkney există legende despre *selkies*, oamenii-focă, ce în mare trăiesc sub formă de foci, iar pe uscat își leapădă înfățișarea de focă, luând formă omenească, ceea ce e destul de periculos, mai ales pentru fecioarele *selkie*. În nordul Norvegiei, o ființă malefică foarte temută era *draugr*-ul. *Draugr*-ii erau reincarnări ale pescarilor înecați, aveau ochi fără viață și roșii și cel mai adesea purtau o vestă de piele. Capul era o încâlceală de alge și aveau brațe neobișnuit de lungi. Se puteau arăta pe mare navigând în câte o jumătate de barcă cu pânze zdrențuite printre bărcile celor vii. Dacă țipau și se jeluiau, nu trebuia să li se răspundă. *Draugr*-ul vestea moartea pentru toți cei care îl vedeau, asta dacă nu-i lua pe loc cu el în adâncurile de nepătruns ale mării. El putea vesti

moartea chiar și fără să se arate. Adesea, pe timp de noapte, când bărcile erau trase la mal, se spune că acesta venea și distrugea uneltele pescarilor, iar dacă vâslele erau întoarse cu lamele în sus, nu era semn bun pentru cei aflați în partea din față a bărcii.[48]

De-a lungul vieții, Hugo a întâlnit mulți pescari bătrâni care știau istorisiri despre *draugr*-i. Doar că aceștia nu-i considerau mitologie sau folclor, ci niște ființe cât se poate de reale. Dacă îi întrebai direct, nu recunoșteau că cred în *draugr*-i, pentru că știau cât de ridicol pare. Dar din lumea lor nu au dispărut complet niciodată.

La capătul plajei, sunt nevoit să mă cațăr pe o stâncă, iar dincolo de ea se arată o altă plajă, cu totul nouă. A fost curățată complet și nu mai e urmă de alge sau vegetație. Marea a luat totul cu ea. Într-un singur loc îndepărtat, se găsește un debarcader vechi, cu șine ruginite care intră în apă. Când eram copil, vedeam adesea șine de cale ferată de-a lungul stâncilor joase sau al plajelor, care erau folosite la tractarea vapoarelor din hangare sau din larg. Îmi închipuiam că fuseseră construite pentru trenuri care ajungeau până pe fundul mării, cu compartimente etanșe pe geamurile cărora puteai vedea lucruri fantastice.

Îmi continui drumul de-a lungul stâncilor, în vreme ce furtuna vuiește din ce în ce mai tare pe măsură ce mă apropii de partea vestică a insulei. Cerul negru-albăstrui a coborât aproape cu totul deasupra mării și a insulelor, huruind ca o orchestră de țambale și tobe mari. N-am văzut un uragan decât o singură dată, iar în minte mi-a rămas doar sunetul. Furtunile obișnuite șuieră și vuiesc, dar când e uragan aceste zgomote ușoare dispar, făcând loc unui huruit adânc, sumbru, pătrunzător, ca și cum însuși sufletul universului s-ar dezlănțui cu o furie oarbă.

În aer plutește un iz sărat, proaspăt, ușor de putred, ca după ce două trupuri se întâlnesc într-o noapte caldă și umedă în intimitatea unui dormitor cu geamurile închise. Valurile se strecoară printre micile fisuri din piatră, țâșnind ca un gheizer când se izbesc de stâncă, și desprind din ea bucăți mici, de

fiecare dată, pe care le duc cu ele în larg. Poate cândva vor construi o nouă plajă, undeva departe, de cealaltă parte a coastei.

Pe suprafața apei negre, valurile sunt o spumă albă. Din vârfurile talazurilor, vântul smulge stropi mici, pe care îi ridică asemenea picurilor ușori de ploaie, purtându-i spre țărm. Valurile lovesc stâncile, spulberându-se și împroșcând stropi pretutindeni în jur. E dansul moleculelor de apă pe scena mărilor şi oceanelor, dezintegrându-se, evaporându-se, răcindu-se și combinându-se cu atâtea elemente în atâtea feluri. Stropii care îmi udă fața ar putea fi din Golful Mexic, Golful Biscaya, probabil au trecut și prin Strâmtoarea Bering, înconjurând Capul Bunei Speranțe de nenumărate ori poate de-a lungul timpului, trecând prin toate mările lumii, mai mici și mai mari. S-au preschimbat apoi în ploaie, udând uscatul și fiind băute de mii de ori de animale, oameni și plante, pentru ca mai apoi să se evapore sau să curgă din nou în mare. Timp de miliarde de ani, moleculele de apă au străbătut întregul pământ.

Marea lovește falezele și stâncile cu bubuituri puternice, șuierând ascuțit. Vântul împrăștie norii, dar soarele nu apare de nicăieri. Orizontul e încărcat, iar lumina pare să iasă din marea gri-verzuie ce se năpusteşte furioasă spre țărm. Dintr-odată, mă cuprinde teama că apa ar putea ajunge până la mine. Mă las pradă spaimei iraționale că marea *chiar are de gând să mă prindă* și, cu toate că în adâncul ființei mele mă amuză această idee absolut prostească, mă urc pe o stâncă mai înaltă. Până și pescărușii au zburat pe uscat ca să se-ascundă.

Marea a fost începutul. Valuri din timpuri imemoriale curg prin noi ca ecourile unui pleoscăit continuu într-o peșteră neumblată la marginea mării. De multe ori, când stau pe plajă în timpul unei furtuni, simt că marea ne cere înapoi. Undeva în larg, la orizont, un val începe să prindă forță ca și cum ar ști cu precizie dinainte unde vrea să ajungă și cum să ajungă acolo. Primește ajutorul vântului, care armonizează perfect mișcarea și ritmul rostogolirii sale spre țărm. Celelalte valuri îl împing

de la spate, îl încurajează, iar când se apropie de țărm, își adună toate forțele pentru ultimul sprint.

Pe țărm poate un cuplu de îndrăgostiți. Sau poate un cuplu plictisit din Cehia, un fotograf amator cu un aparat nou sau nişte adolescenţi curioşi, sătui de stat în casă şi inconştienţi în faţa pericolului morţii ce huruie în faţa lor.Oricine ar fi, au renunțat la siguranța și căldura căminului sau la confortul cabanei sau al camerei de hotel ca să simtă pe pielea lor sălbăticia furtunii.

Înaintează tremurând puțin, sfidând forțele dezlănțuite din jur, la o distanță oarecum sigură. Urmărind spectacolul mării pe timp de furtună, cel puțin unul dintre ei s-ar putea gândi la cât de vechi este pământul, la imensitatea întinderii pe care vântul brăzdează frunțile valurilor, la spuma care se-adună în coamele lor ca firele albe, la murmurul adânc și la toate celelalte lucruri care îi dau mării chipul ei străvechi.

Demult, valurile mari erau cunoscute drept *brimhester*, „cai care se sparg“, deoarece coamele lor înspumate seamănă cu coamele unor cai în galop. Acum vine valul pe care nu l-au crezut cu putință. Își arcuiește coama și cască gura larg, continuând să se înalțe. O limbă cercetătoare de apă se întinde tot mai mult, din ce în ce mai înaltă, peste linia țărmului și peste stâncile abrupte, pentru că nu e un val ca oricare altul. Trece de bariera stâncilor, pietrelor și dâmburilor, pătrunzând metri buni pe teritoriul care aparține doar uscatului. Valul se strecoară din mare ca un tentacul ce țintește locul unde se află cineva care nici nu bănuiește ce e pe cale să se întâmple.

Curentul e atât de puternic, încât se împleticesc, deși apa nu le ajunge nici măcar până la genunchi. Dacă nu s-ar întâmpla ce urmează să se întâmple în următoarele clipe, ar putea sta în același loc cincizeci de ani fără să li se ude nici măcar picioarele. Au venit aici dintr-un impuls, când ar fi putut foarte bine să stea acasă și să facă ce fac oamenii când îşi trăiesc vieţile obișnuite de la o zi la alta.

Valul îi înghite. Totul ar putea fi în continuare o anecdotă de povestit la masă a doua zi dacă apa n-ar trage după sine tot ce-ntâlnește în cale. Mâinile bâjbâie disperate după ceva de care să se agațe, în vreme ce alunecă pe stâncile umede și pietrele

netede, zgâriindu-se până la sânge în resturile de scoici. În zadar se agață de nisip și de alge, forța valului e mult prea mare. La început, dezorientarea, care scapără în privirile ce se întâlnesc o zecime de secundă, întrebându-se parcă dacă celălalt a vrut să facă o glumă. Amândoi realizează însă că e serios, iar șocul și panica se răspândesc în corp ca un curent electric. În aceste clipe, creierul funcționează în mai multe dimensiuni. Timpul încremenește. Se declanșează adrenalina, iar toate sistemele de alertă ale corpului se activează în același timp. O plimbare pe plajă în mijlocul furtunii, poate pentru stimularea apetitului înainte de masă, e pe cale să devină un scurt și ultim act. Cortina se ridică, pe scenă se derulează toată viața, nu ca o farsă, ci ca o reluare color pe *fast forward*.

Marea își trage înapoi limba, își linge buzele și închide gura. Pe uscat nu rămân decât câteva fâșii albe de spumă. În mare, oamenii se rostogolesc ca într-o mașină de spălat, până nu mai discern susul de jos. Poate s-au lovit deja de pietre și și-au pierdut cunoștința înainte să se înece, fiind trași înainte și înapoi. Poate nu vor mai fi găsiți niciodată. Dispăruți. Pe veci. Astfel de accidente au loc în fiecare iarnă sau toamnă în timpul furtunilor de pe coastă.

Spre seară, marea urlă din vest. Nori mari și negri se îndreaptă amenințător spre Skrova. Acoperă luna, iar când cade curentul se face întuneric beznă. Furtuna aduce cu sine o noapte nesfârșită, care pătrunde în toți și în toate.

*1. Herman Melville, op. cit., p. 27 (n.tr.).
*2. Ziua națională a Norvegiei (n.tr.).

19

Furtuna se mai domolește puțin până dimineața, dar insulița noastră se află tot în mijlocul apelor învolburate. Conform prognozelor meteo, e posibil să treacă zile întregi până să putem plănui vreo ieșire în larg, așa că stau în casă și citesc sau scriu, în vreme ce Hugo meșterește în casa roșie. Din fericire, nu e nevoie să lucreze afară, așa că trebăluiește înăuntru, ascultând radio la căști, pe care are obiceiul să le lase pe te miri unde, chinuindu-se mereu apoi să le găsească.

Datorită vremii urâte, am posibilitatea să citesc cărțile pe care le-am adus. Mă opresc la o cărțulie groasă cu coperți albe. A fost publicată cu aproape cinci sute de ani în urmă. Știu că autorul, Olaus Magnus, a scris despre monștrii extraordinari despre care se spunea că trăiesc în mări la vremea aceea, mai ales în largul coastelor Norvegiei și Islandei. Olaus Magnus a și desenat monștrii marini descriși în carte pe o hartă din 1539, pe care o știu și care se numește *Carta marina*.

Olaus Magnus era numele latinesc al suedezului Olaf Månsson din Linköping. A fost un episcop catolic, exilat mai întâi în Gdańsk și apoi în Roma când Suedia a trecut la protestantism. La *Carta marina* a început să lucreze în Roma, unde și-a scris opera capitală despre istoria popoarelor nordice, publicată ulterior în 1555, cu sprijinul papei Iulius al III-lea. Volumul, care are peste o mie o sută de pagini cu scris mărunt și pe care eu îl am într-o ediție legată, se dovedește o adevărată comoară plină de informații, Olaus Magnus fiind un umanist important al epocii sale, în sensul că era extrem de

învăţat şi căuta cunoaşterea pretutindeni, nu doar în clasicii antici.

După tradiția vremii, titlul complet al volumului oferea foarte multe informații cu privire la natura scrierilor din interior: *Istoria popoarelor nordice, diferitele lor legături cu alte popoare și condițiile de viață, portul, obiceiurile religioase și științifice, îndeletnicirile și sporturile, cutumele și viața socială, arta războiului, construcțiile și uneltele, minele și edificiile, lucruri nemaivăzute despre aproape toate animalele care trăiesc în nord și natura acestora. O operă cu conținut bogat, presărată cu nenumărate cunoștințe și ilustrată în parte cu exemple străine, în parte cu reprezentări ale unor lucruri înfiorătoare, foarte nimerită să amuze și să delecteze şi care va potoli setea de cunoaştere a cititorului.*[49]

Olaus Magnus a scris o operă importantă, care în următoarele sute de ani a fost tradusă în engleză, germană, neerlandeză și italiană și care își propunea să cuprindă tot ce se știa despre lumea nordului. Deja în a doua secțiune a cărții începe să descrie „minunățiile din regatul apelor, îndeosebi din oceanul nesfârșit ce scaldă partea de nord a Norvegiei și nenumăratele insule din acest ţinut“. Totul e menționat aici, până și vulcanii islandezi, unde bântuie spiritele și umbrele celor înecați sau care avuseseră un sfârșit violent. Fantomele acestora par atât de reale, încât nu pot fi deosebite de cei vii, deși evită strângerile de mână dacă întâlneau pe cineva. Olaus Magnus descrie, printre multe altele, și sunetele înfiorătoare care se aud din unele grote de pe malul mării, duhoarea peștelui uscat, proprietățile ciudate ale gheții, caiacele eschimoşilor groenlandezi, stâncile misterioase de pe Insulele Feroe, adâncurile nesfârșite ale coastei norvegiene și râurile din nordul Suediei.

Părți ale cărții lui Olaus Magnus sunt totodată descrieri complementare ale tuturor ființelor fantastice desenate în detaliu pe renumita sa *Carta marina* – mai ales monștrii. Deşi renumită astăzi, în jurul anului 1580, toate exemplarele cunoscute ale hărții au dispărut. Abia în 1886 s-a mai descoperit un exemplar la Biblioteca de Stat din München, iar altul în 1962, la Biblioteca Universitară din Uppsala. Gândul că

o astfel de comoară ar fi putut să dispară pentru totdeauna e de-a dreptul dureros.

Olaus Magnus s-a dedicat unor cercetări minuțioase în lungile sale călătorii pe apă și pe uscat, atât în Peninsula Scandinavă, cât și aiurea. Dacă a străbătut într-adevăr zonele de coastă din afara Norvegiei, despre care a scris atât, nu se poate ști cu certitudine, dar opera sa e absolut enciclopedică, multe dintre descrieri bazându-se pe povestirile pescarilor și marinarilor – și, mai mult de-atât, pe relatările a numeroase personalități cunoscute și necunoscute din Antichitate cu privire la diverse fenomene și forme de viață din mări, care au o „rodnicie cerească și nepieritoare“.

Ca şi alţi învățați din epocă, Olaus Magnus credea că toate animalele de pe uscat au echivalentul în mări și oceane. În plus, existau nenumărate animale misterioase care aparțineau doar lumii marine și nu puteau fi găsite în alte locuri. La fel era şi cu plantele: toate plantele de pe uscat au echivalent sub diferite forme în mare, chiar și podbalul.

În mare se găsesc, astfel, aceleași animale și plante în varietăți acvatice, de la lei la acvile, porci, copaci, lăcuste, câini, rândunele și așa mai departe, într-un şir nesfârşit. Unor viețuitoare le prieşte vântul de sud, altora, vântul de nord.

Pe *Carta marina* sunt desenate păduri, munți, orașe, oameni și animale din zona scandinavă, dar și din zonele învecinate ale Danemarcei, Scoției, Insulelor Feroe, Orkney şi Shetland și Islandei. În zonele împădurite, apar lupi, cerbi, reni, elani și alte animale bine cunoscute. În arhipelagul Orkney, fauna este descrisă ca având trăsături de basm. Acolo s-ar găsi un pom din fructele căruia ies boboci de rață.[50]

Cu toate astea, veridicitatea desenelor reprezentând monștrii marini din aceste zone a făcut *Carta marina* cunoscută în toată lumea. În părțile nordice și vestice ale hărții, unde predomină întinderile marine, monștrii ilustrați sunt care mai de care mai interesanți. Unii au ochi roșii, demonici și bot cu colți ascuțiți la vedere. Alții pot să înghită vapoare uriașe, manifestând intenții malefice, sau sunt, pur și simplu, periculoși din cauza dimensiunilor fantastice. În carte,

Olaus Magnus realizează descrieri foarte detaliate. Marinarii ancorau din greșeală pe spatele unor astfel de monștri marini și făceau focul ca să-și pregătească mâncarea, crezându-se pe uscat. Trezite de căldura focului, bestiile voiau să se întoarcă în adâncuri, cu tot cu cei aflați deasupra lor, care se speriau de moarte şi erau poate chiar trași în abis.

Carta marina ilustrează inorogi marini, pești zburători uriași, vaci de mare cu coarne, cai de mare de mărimea unui bivol, iepuri de mare veninoși, șoareci de mare și caracatițe ce pot înhăța omul din barcă cu un singur tentacul, ducându-l în bârlogul familiei lor de pe fundul mării.

Viața nu putea fi prea ușoară pentru marinarii din vremea lui Olaus Magnus, iar pentru cei care vedeau copii ale hărții sale sau cunoșteau limba latină și-i citiseră opera, viața pe mare trebuie să fi devenit înspăimântătoare. Multe dintre primejdiile mării le erau deja cunoscute, dar bestiarul fantastic al învățatului Olaus Magnus depășea faima celor mai înfiorătoare istorisiri marinărești. Așa că nu era de mirare dacă lumea începea să-și caute de lucru mai mult pe uscat.

Ce-ar fi făcut marinarii dacă ar fi întâlnit, de exemplu, un ziphius, reprezentat pe hartă în largul Insulelor Feroe? Acest monstru uriaș avea față de bufniță și cioc coroiat. Străpungea vapoarele cu înotătoarea dorsală și prin gaură înfuleca apoi echipajul.

Și dacă ar fi întâlnit un porc de mare blănos? Semăna cu un porc mai mare, dar avea patru picioare de dragon, câte un ochi de fiecare parte a trunchiului și un al treilea ochi pe burtă, în dreptul buricului. Uneori, porcul marin se întovărășea cu vițelul marin, devenind „frați de grajd“. Fiecare era cumplit, în sine. Dar împreună deveneau de neoprit. Acești doi tâlhari erau cel mai mare coșmar al marinarilor.

Un porc de mare a fost văzut în „oceanul german“ în 1537, scrie Olaus Magnus, iar Vaticanul a început o investigaţie ca să afle ce putea el prevesti. Învățații de la Roma au conchis că existenţa porcului de mare nu era semn bun. Animalul în sine reprezenta distorsionarea adevărului – nu poveştile despre el,

ci fiara în sine, cu înfăţişarea ei degenerată –, a declarat comisia papală.

Cartea mai conține și multe sfaturi practice pentru marinari. Olaus Magnus spune, de exemplu, că anumiți monștri pot fi alungați prin folosirea trompetelor de luptă. Așa se întâmplă, de exemplu, cu diferite specii de cașalot (*Physeter*), care-și pot direcționa jeturile de apă, scufundând, în cele mai negre scenarii, până și cea mai puternică ambarcațiune. Zgomotul produs de trompetele de luptă le deranjează atât de mult, încât „își iau zborul“ numaidecât în adâncurile nesfârșite ale mării. Ca sursă, Olaus Magnus citează învățați antici greci și latini din domeniile geografiei și istoriei naturale, ca Strabon și Pliniu cel Bătrân. De asemenea, marinarii sunt sfătuiți să arunce cu butoaie și cu putini mari în leii de mare – nu e exclus ca aceștia să se joace cu ele. Dacă nu, să încerce cu catapulte sau tunuri – bubuiturile s-ar putea să-i pună pe fugă.

Corăbiile pot fi puse în primejdie și de păsări, un soi de prepelițe care au obiceiul să se așeze pe catarg și pânze în număr atât de mare, încât reușesc să scufunde și cea mai impunătoare ambarcațiune. În aceste situații, echipajul e sfătuit să aprindă torțe. Apropo, nu toți peștii deosebit de periculoși sunt mari. Există un pește, numit în limba greacă *echeneis*, iar în latină, *remora*, dar cunoscut drept „piedica-bărcii“, care n-are mai mult de cincisprezece centimetri. După cum spune și numele lor, aceștia se lipesc de corăbii ori bărci și nu le mai lasă să se miște, așa că, în ciuda vânturilor și a furtunilor care vuiesc în jur, ambarcațiunile nu se mai pot clinti din loc, ca și cum ar fi prins rădăcini în mare. Olaus Magnus a găsit relatarea la Isidor din Sevilla (cca 560-636 d.H.), însă și Sfântul Ambrozie (cca 340-397 d.H.) menționează fenomenul, numind piedica-bărcii o „vietate afurisită și vrednică de dispreţ“[51].

„Omul are dușmani pretutindeni“, scrie Olaus Magnus, continuându-și descrierile animalelor marine și prezentându-le ca fiind unul mai hidos decât altul, pentru că au fie chip de om, fie de leu. Anumite specii, cum ar fi calamarul, paralizează

mâinile pescarilor care le ating. Dacă ajung în plase sau în cârlig, se iscă furtuni care scufundă corăbiile direct pe fundul mării. Ele prevestesc, de asemenea, năpastă şi război pe uscat sau moartea neaşteptată a cârmuitorului.

În punctul cel mai nordic al hărții, spre Groenlanda, o apariție cu înfățișare de *draugr* își ridică chipul bărbos la suprafață. Tritonii au trup de bărbat și coadă de pește, ca sirenele. Cântecul lor e lugubru și dureros, iar noaptea se urcă la bordul corăbiilor, şi soarta călătoriei poate fi pecetluită, pentru că partea în care stă tritonul se înclină, iar dacă rămâne acolo vreme îndelungată, corabia se scufundă în întregime. Olaus Magnus a auzit de la „pescari de bună-credință“ că, dacă ai ghinionul să prinzi un triton, firul trebuie tăiat neîntârziat, altfel se dezlănțuie iadul pe pământ. Tritonii au puterea să stârnească furtuni atât de puternice, încât cerul se sfâșie în bucăți, atrăgând mânia altor tritoni sau fiare cu dorințe aprige de răzbunare. Din toate aceste primejdii, marinarii se pot considera norocoși dacă scapă cu viață.[52]

Olaus Magnus era un mare învățat. Opera sa oferă o imagine de ansamblu a obiceiurilor și fenomenelor din lumea nordului, multe descrise cu mare acuratețe, doar că gândirea și perspectiva lui asupra lumii erau diferite. De exemplu, titlul capitolului opt din cartea douăzeci și unu este „Despre dușmănia și prietenia dintre pești“. Ca în nenumărate alte locuri, și aici Olaus Magnus își demonstrează convingerea că peștii nu au doar conștiință, ci și voință, etică și o anumită cultură a lor. Unele specii, cum sunt balenele, trăiesc într-o armonie firească. Altele sunt hipersociabile și trăiesc în bancuri mari. Dar până și heringul și alte specii asemenea au un conducător care le arată calea, la fel ca noi, oamenii.

Printre diferitele specii de pești, se găsesc și tipuri solitare deloc sociabile, scrie Olaus Magnus. Da, unora le este „imposibil să-și facă prieteni“ și astfel trăiesc toată viața în dușmănie cu ceilalți. Rechinul boreal aparține clar acestei categorii. Unele specii, ca homarii, se organizează în armate

mari când se iscă războaie între popoarele de homari de pe fundul mării.

Olaus Magnus citise toate autorităţile antice cunoscute, pe care le și citează sârguincios. De exemplu, Sfântul Ambrozie susținea că toate viețuitoarele de pe uscat sau din mare au cel puțin o trăsătură benefică pe care oamenii ar putea să și-o însușească spre folosul lor. În mai multe locuri, cum ar fi și capitolul intitulat „O comparaţie frumoasă între pești și oameni“[53], se vorbeşte despre iubirea părintească pe care o nutresc unele specii. Câştigurile necinstite sunt necunoscute în lumea peștilor, pentru că lor nu le pasă câtuși de puțin de bani sau de bunuri materiale. Oare povestea despre Iona cel înghițit de balenă nu arată tocmai că evlavia nu este nicăieri mai profundă decât în adâncurile mării? Iona a fost părăsit de oameni, dar peștii nu s-au lepădat de el. Cititorii lui Olaus Magnus înţelegeau prea bine că povestea lui Iona trimitea la moartea și învierea lui Iisus, care, așa cum scrie Olaus Magnus, n-a mântuit numai uscatul, ci și marea.

Nici o regiune nu este zugrăvită mai dramatic decât marea pe care eu şi Hugo ne-ntindem şi moţăim întruna în bărcuța noastră pneumatică, încercând să prindem un rechin boreal. „În largul coastelor norvegiene și în apele învecinate trăiesc pești fantastici, ale căror nume nu sunt cunoscute, dar despre care se presupune că ar fi balene. Ferocitatea lor este clară de la prima vedere, pentru că seamănă doar frică și groază în sufletele celor care-i întâlnesc. Acești pești sunt de-a dreptul siniștri, cu capul lor pătrat cu spini și țepi de jur împrejur, din care ies coarne cum ies rădăcinile unui copac sfârtecat cu totul din pământ. […] Când se lasă întunericul, pescarii îi pot zări de la distanțe mari, căci ochii lor scapără licăriri de foc care strălucesc prin tumultul valurilor.“[54] Părul fiarei, care seamănă cu penele de gâscă, e des și lung ca o barbă. În comparație cu capul imens, restul corpului pare firav, scrie Olaus Magnus, dar fiara ar putea cu cea mai mare ușurință să răstoarne o corabie mare cu tot cu mateloții săi vânjoși.

Mie și lui Hugo enciclopedia fantastică a lui Olaus Magnus începe să ni se pară extrem de interesantă când ajunge la rechini, sau câinii mării, cum mai erau ei numiți – dar nu în Norvegia, unde erau cunoscuți ca *haafisk*[*1]. În capitolul „Despre temerile unor pescari și tăcerea altora“[55], Olaus Magnus comentează pe marginea unei scene de pe hartă care înfățișează un om atacat în mare de un astfel de rechin, undeva în sud-vestul Stavangerului. În ajutorul omului sare unul dintre peștii mai prietenoși, mai precis un calcan, și astfel omul scapă nevătămat. Olaus Magnus precizează că rechinul are obiceiul să atace în forță și fără să fie furios. Fiind robust, reușește cu ușurință să-și tragă prada în adâncuri, unde îi devorează părțile moi. Dar apoi intervine calcanul şi pune capăt „abuzului“. El atacă mânios, iar la final are grijă ca victima să ajungă într-un loc sigur sau, dacă a murit, să stea de veghe până când trupul e împins la suprafață de mare, care încearcă să se „curețe“.

Mânat de răutatea sa înnăscută, „peştele-rechin“ stă la pândă sub corăbii și bărci ca să prindă oameni. Atacă nasul, degetele de la picioare și mâini, organele sexuale, fiind atras îndeosebi de tot ce este alb pe trupurile oamenilor. Ar putea fi aceasta una dintre primele descrieri extrem de fanteziste ale rechinului boreal ce atacă oameni și, prin urmare, paiul pe care îşi fundamentează Hugo speculaţiile pe aceeaşi temă?

Olaus Magnus face trimiteri la scrierile altui învățat, Albertus Magnus (cca 1195-1280), care susținea că delfinii se îngrijesc întotdeauna să aducă la mal oamenii înecați sau în pericol să se înece, cu excepția celor care consumaseră carne de delfin la viața lor. Herodot relatase deja despre un poet și muzician de demult, pe nume Arion, aruncat din corabia cu care se întorcea acasă fiindcă ceilalți pasageri voiau să-i fure banii câștigați ca premiu pentru spectacolele sale. I se dăduse dreptul la o ultimă dorință: să cânte un cântec. Acesta chemase delfinii, care îl duseseră în siguranță pe uscat.

Se prea poate ca Olaus Magnus să fi văzut în Italia renumita sculptură în marmură *Băiat adormit pe delfin* a sculptorului

Lorenzetto, contemporan cu el (lucrarea este acum expusă la Muzeul Ermitaj din Sankt-Petersburg). Sculptura înfățișează un băiețel gol dormind pe spinarea unui delfin cu brațele atârnându-i în lateral. Delfinul, care nu este mult mai mare decât băiatul, are o expresie dârză. Știe, la fel ca noi, privitorii, că e o reprezentare a binelui și că va salva fragilul pui de om.

Olaus Magnus spune că și monștrii mai vechi, și cei mai recenți apar cu predilecție în largul coastelor Norvegiei din cauza adâncimii imense a mării în aceste zone. În ciuda pericolelor care-i pândesc la tot pasul, pescarii din nordul Norvegiei se aventurează tot mai departe în larg, unde foarte adesea întâlnesc cele mai înspăimântătoare creaturi.

Nu departe de locul în care ne aflăm noi, la sud de Lofoten, se găseşte probabil cea mai spectaculoasă vieţuitoare dintre toate. E un șarpe de mare enorm, roșu-aprins, care are cel puțin șaizeci de metri lungime. Pe hartă apare încolăcit în jurul unei corăbii uriașe, cu o parte dintr-un trup de om în gură.[56]

Descrierea acestui monstru, așa cum apare ea în opera lui Olaus Magnus, avea să se răspândească în următoarele secole. Este limpede în *Norges naturhistorie* („Istoria naturală a Norvegiei“) (1755), scrisă de episcopul Erik Pontoppidan din Bergen. Acesta prezintă şi discută despre o serie de *monstris marinis*, în favoarea existenței cărora spune că ar exista dovezi copleșitoare, provenite, în special, din relatările martorilor oculari.[57] Astfel, Pontoppidan nu poate decât să conchidă că asemenea creaturi sunt reale – la fel de reale ca șerpii uriași din Etiopia și alte țări africane, care, așa cum se spune, pot să înghită un elefant întreg, pe care-l doboară încolăcindu-i-se în jurul picioarelor.

Olaus Magnus scrie și despre kraken, uriașa caracatiță mitică despre care se presupunea că trăiește în largul coastelor norvegiene. Islandezii o numeau *hafgufa*. Drept martor al veridicității acestei vieţuitoare, Olaus Magnus îl citează pe Erik Valkendorf, arhiepiscopul din Nidaros[*2], care „în anul

Domnului 1520“ menționa creatura într-o scrisoare adresată papei Leon al X-lea. Nici descrierile lui Pontoppidan, apărute două sute de ani mai târziu, nu sunt mai obiective. El susține că, într-adevăr, krakenul există și poate atinge lungimea fantastică de o milă (unu virgulă şase kilometri), are coarne de mărimea unui catarg și își ademenește prada emanând un miros specific. Când se scufundă, stârneşte o forță de sucţiune extraordinară, care trage totul în adâncuri. Krakenul, numit popular și crab sau *horven*, era, „fără îndoială“, cel mai mare monstru marin din lume, după Pontoppidan.[58]

În Evul Mediu, conform credințelor populare, ar fi existat sirene și tritoni în largul coastei Groenlandei.[59] Dacă ar fi să-l credem pe Pontoppidan, cinci sute de ani mai târziu, aceste ființe au pornit spre coastele norvegiene. Episcopul își continuă relatările incluzând mărturii creditabile despre existenţa sirenelor și tritonilor în apele din jurul Danemarcei și Norvegiei.

O astfel de relatare provine de la un primar danez, pe nume Andreas Bussæus, după ce trei marinari declaraseră că ar fi văzut un triton. Povestea a creat atâta vâlvă, încât a fost demarată o expediție oficială de cercetare. Tritonul părea trecut de prima tinerețe, dar foarte puternic și lat în umeri. Avea capul mic, cu ochi adânciţi în orbite, şi păr creț care îi venea doar până la urechi. Fața, trasă și severă, era acoperită de o barbă foarte îngrijită. De la brâu în jos, trupul părea să i se îngusteze ca o coadă de pește. Cu douăzeci de ani înainte, alt martor, Peter Gunnersen, zărise o sirenă cu păr lung ce i se revărsa pe spate și, poate cel mai important, cu sâni uluitor de mari.[60]

Demult, și la Lofoten se spunea că există tritoni care semănau cu cei din operele lui Olaus Magnus și Pontoppidan. Ei aveau bust omenesc și coadă de pește și erau cunoscuţi ca *marmæler*, fiind mult mai mici decât *draugr*-ii. Cei mai mici nu măsurau mai mult de un centimetru.[61]

Istoria naturală scrisă de Pontoppidan este ilustrată cu desene hiperrealiste, moderne ca tehnică, ce înfățișează mamifere, păsări, insecte și pești din Norvegia, două reprezentând chiar șarpele uriaș, încolăcit în jurul corabiei pe care o scufundă. Opera sa e demnă de epoca Iluminismului, Pontoppidan fiind un raționalist convins și urmărind să despartă superstițiile, miturile și poveștile de realitate. Pe de-o parte, era incontestabil că marea adăpostea ființe nemaivăzute și uluitoare, dar, în același timp, Pontoppidan nu voia să fie naiv. Marinarii și pescarii care dăduseră naștere acestor povești puteau foarte bine să fi fost ei înșiși interpretați greșit sau exagerat, sau chiar să le fi distorsionat alții poveștile.

Pontoppidan nu credea o istorisire ce spunea că un triton fusese ținut captiv o săptămână de niște pescari din Hordaland și ajunsese să îi cânte o baladă deocheată regelui Hjorleif; nici povestioara cu sirena Isbrandt, care purtase conversații lungi cu un țăran amețit de băutură din Samsø. Dar, cu toate că poveștile cu sirene și tritoni erau adesea exagerate și cu multe înfloriturі, Pontoppidan credea în existența acestor ființe mitice – așa cum credea și în existența cailor, vacilor, lupilor, porcilor și câinilor din adâncuri și a altor viețuitoare descrise de Olaus Magnus.

Carta marina este, cel mai probabil, o încercare de a reda realitatea prin ochii lui Olaus Magnus și a surselor sale, de la autorii antici la pescarii din nordul Norvegiei. Nu trebuie să uităm însă că pescarii l-au cam luat peste picior pe învățatul episcop, care venise anume să-i întrebe vrute și nevrute, cu un interpret care evident nu știa prea bine ce face. Poate că uneori exagerările erau intenționate. Dar nu întotdeauna.

Cartografi reputați ca Sebastian Münster (1488-1552) și Abraham Ortelius (1527-1598) au fost aproape la fel de generoși cu ilustrarea monștrilor care cutreieră mările globului. Până și Hans Egede, profetul Groenlandei, a notat relatări ale martorilor oculari cu privire la monștri, istorisiri care nu sunt mai prejos decât desenele din *Carta marina*. Egede a fost episcop din 1707 până în 1718 în regiunea Vågan, acolo unde se află și Skrova.

Când zoologul și entomologul Antoon C. Oudemans a publicat o monografie critică în 1892 despre marele șarpe marin norvegian, a făcut o listă cu peste trei sute de surse scrise care menționau fiara. Olaus Magnus a început totul, dar istorisirile despre uriașul șarpe marin nu pieriseră încă la finalul secolului al XIX-lea. În cartea sa extrem de bine documentată, Oudemans demască nenumărate descrieri ale așa-zișilor martori oculari ca minciuni și înșelătorii fățișe. Cercetarea olandezului a fost cea care a vestit sfârșitul acestui monstru, deși și ea a stârnit controverse, susținând că existau nenumărați oameni care văzuseră un leu de mare gigantic (*Megophias megophias*), ce nu existase nici el vreodată.[62]

Olaus Magnus, Pontoppidan și Hans Egede au trăit toți într-o epocă în care se cunoșteau mult prea puține lucruri despre balene, dar și despre alte animale din adâncurile mărilor, vremuri în care știința modernă nu stabilise încă principiile clasificării formelor de viață de pe pământ. De altfel, multe dintre speciile cunoscute de știință sunt aproape și mai greu de închipuit decât şi-ar fi imaginat Olaus Magnus.

La un moment dat, Olaus Magnus discută despre „polipi“, sau „mai multe picioare“. Aceste vietăți au opt picioare, dintre care patru sunt mult mai lungi decât restul, prevăzute cu ventuze (după cum se știe, caracatițele au, la rândul lor, două tentacule mult mai lungi decât celelalte șase). Pe spate au un „tub“ prin care intră și iese apa, nu au sânge și trăiesc pe fundul mării, schimbându-și culoarea în funcție de mediul înconjurător.[63]

Este însă o descriere realistă a cefalopodelor, comparativ cu informațiile științifice disponibile astăzi. De exemplu, cum reacționează calamarul-vampir (*Vampyroteuthis infernalis*, care înseamnă „calamar-vampir infernal“) când este atacat în adâncuri? Dacă deja e întuneric beznă, n-are nici un sens să mai împroaște cu cerneală, aşa că mai are un as în mânecă. Își dislocă un tentacul, care pornește singur prin apă, emițând niște luminițe albăstrui și derutând atacatorul, ceea ce îi oferă calamarului suficient timp să fugă. Calamarul-vampir, care

poate trăi la o adâncime de până la o mie cinci sute de metri, își datorează numele ochilor, care au cea mai mare mărime din lumea animală în raport cu mărimea corpului. În condiții normale, ochii lui sunt albaștri-deschis, însă, într-o fracțiune de secundă, pot deveni roșii ca sângele, ceea ce pare mai mult un efect special dintr-un film de groază cu buget redus.

Olaus Magnus scria despre lacomul „peşte-rechin“ că se poate hrăni, la nevoie, cu părți din propriul corp. Similar, unele specii de cefalopode își mănâncă tentaculele în lipsă de hrană, pentru că le cresc la loc. Și mai impresionant, multe specii de caracatiță și calamar secretă nori de cerneală în forma corpului lor, uneori conținând și particule care strălucesc în întuneric. Cunoaștem, de altfel, și oameni cu astfel de abilități. Se găsesc în filme și benzi desenate și se numesc supereroi.

Un cefalopod descoperit în Indonezia în 2005 are capacitatea de a lua forma calcanilor, a șerpilor marini, a multor pești sau, pur și simplu, a oricărui alt animal care-i apare-n cale. În plus, majoritatea cefalopodelor pot să-și schimbe foarte rapid culoarea și textura pielii ca să se camufleze, iar cele care înoată în adâncuri sunt invizibile atât de deasupra, cât și de dedesubt.

Brațele sau tentaculele pot țâșni de la locul lor ca un proiectil, cu o viteză mult mai mare decât putem noi percepe. Fiecare braț e ca o limbă lungă cu ventuze, prevăzut și el cu receptori chimici, care funcționează ca niște papile gustative, în timp ce o rețea fină de terminații nervoase îi dă brațului o sensibilitate extraordinară.

Unele cefalopode pot atinge o viteză de patruzeci de kilometri pe oră. Au sângele albastru, trei inimi, un creier în fiecare braț, celule nervoase la fel ca noi, dar nu se știe dacă dorm vreodată. Inteligente sunt, fără îndoială, și învață să recunoască foarte rapid simboluri.[64] Şi pot atinge dimensiuni enorme, asta-i sigur.

Nici până astăzi nu s-au studiat decât două exemplare întregi de calamar colosal (*Mesonychoteuthis hamiltoni*), cel mai mare din lume. Calamarul colosal trăiește doar în adâncul Oceanului Antarctic și în zonele din imediata apropiere. Este relativ necunoscut în rest – la ora actuală, avem la fel de multe

informații despre el câte existau și pe vremea lui Olaus Magnus. El a exagerat, în general, vorbind despre mărimea și agresivitatea monștrilor marini. Cefalopodele nu se fac mari cât corăbiile. Dar, în realitate, au abilități și mai uluitoare decât în descrierile lui. Și e adevărat, astăzi se știe că delfinii au salvat oameni de la înec.

20

După patru zile, vremea se îndreaptă. Pun cărțile deoparte și părăsesc spațiul de studiu improvizat de la Aasjord. Furtuna a lăsat în urmă o lume obosită și jilavă, în tonuri străvezii. Atât peisajul, cât și clădirile par să-și fi pierdut conturul, iar marea e greoaie și fără viață, epuizată după prăpădul din ultimele zile. Până și peștii, pe care-i vedem de pe chei, înoată aiurea, cu mișcări molatice, poate pentru că n-au altceva mai bun de făcut.

Prin negura cenușie și deprimantă, marea se leagănă în strânsoarea Vestfjordenului. Fluxul pornește din sud spre nord și ajunge la farul Skrovei de două ori pe zi, când marea se umflă sub acţiunea curenților de coastă, care pătrund în fiorduri, în vreme ce formidabilii curenţi atlantici îşi văd mai departe de drum spre Oceanul Arctic. Acum am putea să ieșim pe mare, doar că eu trebuie să plec la Oslo.

Am plănuit deja cu Hugo pescuitul de iarnă. Urmează să facem rost de niște purcei morți la naştere sau cu malformații de la vreo fermă din Steigen. Apoi să prindem rechinul boreal. Cel puțin asta ne spunem când ne luăm rămas-bun. Văd oare o umbră de incertitudine în privirea lui?

Nu, probabil mi se pare. Minerii noștri lăuntrici trudesc neobosiți. Eșecurile de până acum n-au reușit decât să ne întărească și mai mult voința de fier. O elice învârtindu-se necontenit cu zgomotul său de morișcă, doi oameni într-o bărcuță, înaintând prin nesiguranța mării și a adâncurilor sale, sub stele topite și luni pline electrice, unde necontenita

tulburare a mării năvălește peste insulițe ca nişte turme turbate de vite, iar farul nu ne scapă nici o clipă din ochiul lui cumplit.

*1. „Peşte-rechin“ în daneza veche (n.tr.).
*2. Nume istoric al orașului Trondheim din zilele noastre (n.tr.).

21

E început de martie când pornesc din nou spre nord, mânat de vechile ispite ale mării, cu aventura și capturile de rechini promise, la care în interiorul continentului nu poți decât să visezi. Berlin – Oslo – Bodø cu avionul, apoi feribotul spre nord, în direcția Skrovei. În Brennsund și Helnessund, fumul alb iese alene pe hornuri, prin aerul arctic tăios.

E neobișnuit de frig. Iernile pe coastă sunt adesea umede și aspre, dar foarte rar atât de geroase. Curentul Golfului aduce zilnic în Europa căldura pe care o produce încălzirea cu cărbuni în zece ani. Deși Lofoten e mult mai în nord decât Nuuk, capitala Groenlandei, aici temperatura medie e cu zece grade mai ridicată tot anul. Fără Curentul Golfului, zona de coastă a Norvegiei ar fi un deșert de gheață, îmblânzit doar de scurte veri arctice.

Citesc într-un ziar local că peste o sută de oi sălbatice au fost luate de ape. Erau în zona tidală*1 în gerul năprasnic, pe lângă insula Burøya. Lâna li s-a umplut de gheață, a venit fluxul, iar stâncile pe care se aflau au fost înghițite de ape, ceea ce oile n-au putut să prevadă. N-au avut nici o șansă. O sută patru nu se mai află acum printre noi. Doar trei au reușit să supraviețuiască. Ce căutau acolo, pe stânci?

Hugo a avut o noapte grea. Ieri a curățat o podea cu leșie, dar au fost minus cincisprezece grade, deci neobișnuit de frig pentru Skrova, și apa a înghețat în țevi. Ca să limpezească podeaua, a trebuit să aducă apă sărată din mare. Și se vede pe unghii, care i s-au crăpat și chiar desprins pe alocuri. În afară de asta și de faptul că are gripă, e optimist ca de obicei. Au

apărut, inevitabil, și probleme cu banii necesari pentru transformarea pescăriei în galerie, restaurant, pub și hotel. Lucrările s-au împotmolit cu totul, dar asta nu pare să-l îngrijoreze prea mult. Și stomacul? Dă ochii peste cap și mă invită la un tur al vechii pescării ca să-mi arate cu ce s-au îndeletnicit el și Mette de la ultima noastră întâlnire. Și nu e puțin lucru. Au avansat foarte mult cu lucrările la casa roșie. Și au făcut progrese mari în clădirea pescăriei. Am observat c-au renunțat la uscătoria de pește, la încăperea unde mai demult se prelucra momeala și la parterul clădirii principale. Vechile năvoade, vase, unelte, materiale și echipamente de pescuit au dispărut – peste o săptămână, la Aasjord o să fie o mare petrecere. Hugo a construit barul din lăzi de pește cu numele pescăriei și al altor firme dintre Vardø și Ålesund.

În iarna asta, Hugo și Mette au stat mult la Steigen, unde el a pictat câteva tablouri mari în ulei. O pictură lungă de șapte metri urmează să fie expusă la biblioteca noului centru cultural Stormen din Bodø. Altele au fost inspirate, ca să zic așa, de rechinul boreal. Apropo de furtuni[*2]: uraganul Ole a măturat Skrova și a azvârlit în mare o pescărie micuță, care a trecut, purtată de valuri, chiar prin fața vechii pescării Aasjord. Dacă n-ar fi fost renovată, ci s-ar fi clătinat în continuare pe stâlpii de lemn putreziți, probabil că n-ar fi rezistat nici ea la vremea extremă.

După ce mă pune la curent, îl întreb:

— Și, în rest? Ce-ai mai făcut?

— În rest?!

De data asta, nu reușesc să-mi păstrez mina serioasă și mă pufnește râsul.

— Tu? mă-ntreabă el.

— Păi, ca la oraș: zăpadă murdară, caffè latte, crochete de pește, chebap, amenzi de parcare și stres, răspund eu.

Hugo râde. N-are nimic cu orașele mari, cel puțin câtă vreme nu e obligat să locuiască în ele. Teoretic, ar putea să-și lase bărcile la debarcaderul din Aker Brygge[*3], dar, oricât aș încerca, nici nu pot să-mi imaginez una ca asta.

Schimbăm subiectul și trecem la unele de actualitate. Am văzut amândoi știrile că rechini boreali de dimensiuni-record au fost capturați atât pe lângă Andenes, cât și în Vestlandet. Un danez a prins un exemplar de opt sute optzeci de kilograme – cu undița. Un suedez a reușit să aducă la suprafață unul de cinci sute șaizeci de kilograme – dintr-un caiac! Mai mult, a declarat în presă că visa să prindă un rechin boreal de când era mic.

— Și ce-i așa mare lucru? întreabă Hugo.

— Când a reușit să scoată rechinul din apă, pe danez l-a umflat plânsul și a zis c-a fost ca o epifanie. A adus și scafandri cu camere subacvatice, o navă de escortă și un elicopter ca să imortalizeze momentul. Cam penibil, nu ți se pare?

Hugo pufnește doar. Nu pierdem prea mult timp cu danezul bogat și ideea lui fixă, dimpotrivă, vorbim surprinzător de puțin. Într-un fiord din apropiere de Stavanger se spune că s-a mai prins un rechin boreal de o mie o sută de kilograme. După fotografii și ce mai știm noi despre anatomia rechinului, ne îndoim profund. Chiar nu-nțelegem ce rost au lăudăroșeniile și gogoșile astea care sar în ochi de la o poștă, dacă ai ochiul format, ca noi.

În filmulețul de pe net, rechinul e apatic, aproape leșinat. Am o teorie. A fost tras prea repede la suprafață și sângele i s-a umplut de azot, ceea ce înseamnă că a avut un accident de decompresiune. Hugo e total împotrivă. Crede că indivizii care au prins „rechinul de Stavanger“ nu prea știau în ce se bagă. Unul a sărit, practic, în apă ca să înoate cu el.

— Dacă rechinului i s-ar fi năzărit să-l plesnească, doar știm că mai face asta, individul ar fi avut surpriza vieții lui, ultima.

Hugo a văzut într-un film la TV cum niște rechini boreali înfulecau hălci dintr-un hoit de balenă pe fundul mării. Îl sfâșiau, îl plesneau și-l rostogoleau de colo-colo, ca să frăgezească grăsimea, cam cum fac și crocodilii. Pun și eu o notă de subsol despre rechinul-trabuc (*Isistius brasiliensis*) din apele Cubei. Acesta poate să muşte brusc, de dedesubt, delfini, balene sau alţi rechini, după care să se-nvârtă cu ei în dinți. Cercetătorii s-au întrebat zeci de ani ce e cu rănile alea

simetrice și rotunde de pe aceste animale, până când o cameră a surprins, în cele din urmă, momentul.

Hugo a citit pe internet că rechinii boreali ar fi atacat și oameni. În 1856, un picior de om fusese descoperit în stomacul unui rechin la Pond Inlet, în nordul coastei canadiene. Putea să fi fost al vreunui pescar beat sau al vreunui pasager sau marinar de pe o navă avariată, dar, la fel de bine, și al unui sinucigaș sau al vreunui cadavru de care se descotorosise un criminal în mare – așadar, posibilitățile erau nelimitate, nu se puteau face decât speculații. Vechile legende inuite vorbeau și ele despre rechini boreali care atacau caiace.

O întâlnire mai deosebită dintre om și rechin boreal a avut loc în regiunea Kuummiit din estul Groenlandei, în 2003. Membrii echipajului de pe traulerul islandez Eiríkur Rauði, dotați corespunzător cu salopete impermeabile, se aflau în ape de mică adâncime, pline de măruntaie de pește și sânge, când, de la bord, căpitanul a zărit un rechin boreal venind spre ei. Căpitanul, pe nume Sigurður Pétursson, dar cunoscut tuturor ca Omul-de-Gheață, datorită curajului său nebunesc, a sărit în apă și a reușit să atragă rechinul spre plajă, unde l-a ucis cu un cuțit. Omul-de-Gheață a spus ulterior că s-a temut că rechinul o să-i atace echipajul. Dar întâmplarea asta ar trebui să intre la categoria atacuri umane asupra rechinilor, și nu invers.[65]

Cel puțin rechinii boreali nu fac mofturi. Pot să mănânce foarte bine și oameni, dacă le ies în cale.

Spre seară, aerul devine rece și limpede, creând impresia că totul e în expansiune. E chiciură și ghețurile sunt presărate cu un strat subțire de *mjøll*[*4], cum i-ar fi zis bunicul meu. Cerul e de un albastru pătrunzător, dar spre vest se preschimbă în galben, roșu și mov, chiar deasupra munților. Pe culmile mai înalte, lumina soarelui abia se mai vede, ca reflexia unui incendiu îndepărtat.

În rest, e albastră. Până și zăpada pare albastră.

Lumina asta intensă, și totuși palidă a iernii e ușor de recunoscut în picturile lui Hugo, un artist abstract desăvârșit al peisajului marin în sezonul „întunecat“, care se inspiră din

natura înconjurătoare, dar o înfățișează fie aproape de nerecunoscut, fie hiperfamiliară, în funcție de privitor.

La cină avem limbi de cod de Atlantic prăjite cu salată de crudități și sos fin de smântână, condimentat cu curry-ul special al Hugo. Unele limbi sunt mari ca niște chiftele de pește, ceea ce înseamnă că posesorii lor trebuie să fi cântărit în jur de treizeci de kilograme. Bunica lui din Svolvær fierbea limbile în sos alb, iar amintirea traumatică a limbilor fierte îl bântuie pe Hugo și astăzi.

La masă vorbim despre marele sezon de pescuit din Lofoten, care e în plină desfășurare pe Skrova. Dincolo de Senja și Vesterålen, în primul punct de tranzit al codului de Atlantic, numit pe meleagurile astea și *skrei*, în drumul său spre sudul Mării Barents, pescarii au raportat cantități uriașe de pește.

Acum, bancuri enorme au invadat Lofotenul, iar după cum se știe, fără să fie vreo gogoriță de-ale pescarilor, codul de Atlantic din zona Skrovei e cel mai bun din lume.

Codul aproape că a stat la rând ca să depună icre, iar bărcile de pescuit stăteau și ele ca să-și lase captura la pescăria Ellingsen, în partea cealaltă a fiordului. Sunt atât de încărcate, încât abia li se mai vede parapetul când ajung la Skrova. La pescărie, mii de pești atârnă deja în cârlige, iar spre Aasjord plutesc cantități mari de ficat. Cu ajutorul unei plase cu ochiuri mici, Hugo a reușit să pescuiască destul pentru un butoiaș cu ulei, din care să-și facă vopsele.

Mai demult, în timpul sezonului de pescuit, golful era împânzit de bărci de pescuit, bărci încărcate cu momeală, bărci pentru pus peștele la sărat și ambarcațiuni pentru încărcarea capturilor. Populația se dubla, așa că, pentru câteva luni, Skrova devenea un orășel în toată regula. Începând cu anii 1970, din ce în ce mai multe pescării au fost desființate din cauze foarte diverse. Da, rentabilitatea lor scăzuse mult sau chiar dispăruse cu totul, dar greutăți existaseră și înainte, și nu se recursese la asemenea soluții extreme. Rentabilitatea pescăriilor a fost întotdeauna supusă unor fluctuații oarecum naturale. În anii 1970, au existat câteva sezoane extrem de slabe pentru pescuitul de cod, dar nu era singurul pește care prezenta interes, pentru că se mai pescuiau și hering, halibut și

pește roșu. Traulerele diverselor pescării epuizaseră codul din Marea Barents, ceea ce a dus la reducerea întregului contingent de marfă, nu doar al traulerelor, ci al tuturor producătorilor, lucru care n-a fost de prea mare ajutor. Anul 1980 s-a dovedit extrem de prost și mulți au pierdut sume importante de bani, inclusiv familia Aasjord de pe Skrova. Așezarea pescăriei în largul mării, care până atunci fusese un mare avantaj, a devenit brusc un inconvenient, viitorul era al celor legați la rețeaua de drumuri, ceea ce Skrova, situată în larg la aproape o milă de Vestvågøy, nu avea să fie niciodată. Autoritățile norvegiene doreau să transforme micul pescar în fermier sau muncitor de fabrică, iar mai-marii de la sud, din Oslo, îl consideraseră întotdeauna o creatură indezirabilă și labilă. Episcopul Eivind Berggrav s-a înscris și el în tradiție în 1937, când a sprijinit măsurile menite să-i transforme pe pescarii din nordul Norvegiei în indivizi mai „echilibrați“. Avea să dureze generații, a adăugat Berggrav.[66] Acum nu prea mai există nici un pescar care să locuiască permanent în Skrova.

Părea că însuși spiritul vremurilor conspira împotriva acestor meleaguri, care fuseseră puncte esențiale când transportul se făcea cu bărcile de-a lungul coastei, iar drumurile maritime erau drumurile noastre naționale. Se pusese la cale înființarea unor noi astfel de puncte centrale cu o poziționare mai accesibilă. De cele mai multe ori, se aflau departe pe uscat, în locuri în care abia dacă mai existau câteva case, multe dintre ele fiind destul de izolate, cufundate în adâncurile fiordurilor.

Autoritățile erau, de asemenea, interesate să mărească unitățile pescăriilor atât pe mare, cât și pe uscat. Lumea întreagă era reinventată. Pescuitul de coastă, care timp de peste un mileniu depinsese de anotimpuri și de fluctuațiile naturale ale resurselor, a devenit brusc o povară națională – învechit și lipsit de avantajele uzinelor și fabricilor din marile centre urbane, în care muncitorii lucrau în schimburi zi și noapte. Aşa s-a răspândit romantismul pescuitului industrial și au apărut noi fabrici de procesare a peștelui în câteva orașe și orășele, cum ar fi Tromsø, Hammerfest și Båtsfjord.

Cu câteva săptămâni înainte să mă întorc la Skrova, am trecut prin legendara fâşie de mare Lopphavet din vestul Finnmarkului. Aici, pescarii aduceau gheață tocmai din ghețarul Øksfjordjøkelen, care se întindea până în Jøkelsfjorden. Stema regiunii e un cormoran pe fond galben, iar sloganul, „O mare de posibilități“.

Pe vremuri, exista o pescărie la fiecare două promontorii din insula Loppa. Astăzi, deși bancurile de pești sunt la fel de bogate, nu mai există nici măcar una singură în toată regiunea. În Loppa, mii de ani, principala sursă de hrană a populației a fost peștele. Acum însă și-au pierdut de mult privilegiul de a se înfrupta din bogăția mării și nu li se oferă nici măcar o părticică din profitul pe care îl fac alții în zonă.

Când a fost ultima oară la Barcelona, Hugo a făcut un tur al piețelor de pește, unde a găsit nenumărate feluri de cod, inclusiv limbi de cod în sos, toate din Islanda.

Barca pneumatică a fost adusă pe uscat la iernat, dar oricum nu e mare lucru de capul ei, fiind, în realitate, doar o bărcuță de cauciuc care te ține cu răsuflarea tăiată dacă-ți pui cârligele în unghiuri nepotrivite. Trebuie să folosim barca de patru metri, o bărcuță deschisă de plastic, dar și ea a fost trasă la mal încă din toamnă. Se pare că avem o problemă, și nu una neglijabilă. Are o spărtură în carenă. Canalele prin care ar trebui să circule aerul pentru portanță s-au umplut de apă când a plouat. Expusă la ger, apa s-a supus legilor fizicii și a înghețat.

— Barca nu e în cea mai bună formă, spune Hugo, iar eu ne și văd în largul mării într-o barcă din start mult prea mică, ce acum nu mai poate pluti la capacitate maximă, idee care nu-mi surâde deloc. Gheața s-ar topi, în final, dar temperatura a scăzut sub limita îngheţului, iar apa mării nu are decât câteva grade, așa că ar dura zile întregi. Ne punem de acord să facem o încercare dacă vremea și marea rămân la fel de liniștite.

— Dacă începe să facă figuri în larg, ne întoarcem.

Dau din cap fără să scot o vorbă.

22

În dimineața următoare, mă trezește telefonul. E un domn în vârstă pe care l-am întâlnit acum două luni într-un anticariat din Tromsø, de care avea grijă în locul proprietarului. I-am mărturisit într-o doară că mă interesează rechinii boreali și că tot încerc să prind unul cu un prieten. N-am făcut schimb de numere de telefon, și cu toate astea acum mă trezesc cu un apel de la respectivul, dornic să-mi dea niște ponturi pentru capturarea rechinului. Are doi frați care s-au îndeletnicit cu vânătoarea de rechini boreali în Oceanul Arctic prin anii 1950. Unul din ei vrea să-mi transmită un pont: să umplu o plasă cu găurele cu hering putrezit, o plasă cum sunt săculețele alea în care se vând portocale, și să bag cârligul în heringi. Apoi trebuie să-i promit că-l sun să-i povestesc dacă prind ceva, încheie omul, urându-ne mult noroc.

Hugo nu e prea încântat că acum știu și alții de planul nostru. Se teme că o să râdă de noi pe la spate dacă nu reușim să prindem nimic, și sigur are dreptate. Atunci când niște străini te sună de la sute de kilometri să vadă cum merge treaba, nu lucrezi chiar în cel mai mare secret.

În fața noastră se întinde Skrova, peste care s-a așternut o pudră fină de nea, din care pe alocuri scapără cristale de gheață în lumina slabă a soarelui, făcându-ți simțurile să vibreze. Foarte rar se întâmplă ca stratul de zăpadă să fie atât de uniform pe toată insula ca acum, pentru că de cele mai multe ori e spulberat de vânt sau topit de ploile aduse de presiunea scăzută.

Nici un fotograf de cărți poștale din lume n-ar putea să reziste acestei priveliști. Chiar și copiii mici înțeleg instinctiv frumusețea de-aici. Atunci când desenează peisaje, folosesc, de obicei, culori deschise, contururi simple pentru munți, poate nuanțe de verde pentru iarbă sau de albastru pentru mare, completând la sfârșit cu câteva case ca odinioară. Fără să le spună cineva, copiii din toată Norvegia se așază la măsuțele lor și desenează Lofotenul.

Părăsim țărmul Skrovei prin spatele insulei, cu barca de patru metri. Golful Skrovei e scăldat din ambele părți de ape printr-un canal mic aflat între Risholmen și cea mai mare insuliță care ține de Skrova. Luăm la noi o singură sticlă de apă pentru amândoi, două batoane energizante de ciocolată, câte o lansetă cu nălucă pentru fiecare și *Lofotposten*-ul de azi, unde scrie că un *kaffetorsk* de patruzeci şi trei de kilograme a fost pescuit ieri în apropiere de satul Reine. *Kaffetorsk* e un exemplar de cod care depășește treizeci de kile, pentru capturarea căruia *Lofotposten* oferea ca premiu în anii 1970 un kilogram de cafea și posibilitatea publicării unui articol în ziar. În numărul ăsta e și un reportaj dedicat paradei anuale a codului, când copiii din Svolvær umblă pe străzi costumați în cod de Atlantic.

Marea nu e liniștită, ne dăm seama abia când ajungem în larg, dar nu e nici complet ostilă. Barca se scufundă alarmant de mult printre valuri din motive evidente, pentru că ar putea servi la fel de bine și ca ladă frigorifică. Avem la bord destulă gheață cât pentru două mii de pahare. O fi oare bine să ieși în Lofoten cu o asemenea barcă?

Până și soarele pare rece. Pescărușii nu mai scot nici un sunet. Zăpada imaculată scânteiază. În cazul meu, care abia ieri am scăpat de agitația orașului, strălucirea peisajului și orizontul larg sunt hrană curată pentru suflet. Cu toate astea, azi ceva din comportamentul mării mă neliniștește. Ce se ascunde oare în spatele acestei măști argintii, vâscoase? E ca și cum te-ai uita într-un ochi de sticlă.

Hugo zărește o mână de bărci de pescuit în largul Vestfjordenului și se îndreaptă spre ele. Au sonare, ceea ce

înseamnă că codul e foarte aproape. Îmi place ideea, mai ales pentru că acolo avem șanse mai mari să ne recupereze cineva din apă dacă e nevoie. Din fericire, valurile sunt lungi și nu ne pun la încercare barca înceată și greoaie.

După un sfert de oră, motorul de treizeci de cai ne aduce chiar deasupra bancului de pește. Ne îndepărtăm cât putem de celelalte ambarcațiuni, rămânând totuși destul de aproape ca să urmărim cum undițele și plasele sunt trase la bord, pline de pești zdraveni.

Nu mai trebuie decât să aruncăm lansetele, prevăzute cu niște benzi de cauciuc care acoperă cârligele. Codul înoată la vreo patruzeci de metri adâncime, așa că, de îndată ce cârligele ajung acolo, nu trebuie decât să le tragem la suprafață. Motivul pentru care codul preferă adâncimea asta e temperatura, îi prieste zona dintre apele mai calde din adâncuri și cele mai reci din straturile de suprafață. Cercetătorul marin deja menționat, Georg Ossian Sars, a observat primul asta. Sars s-a dus în 1864 la Lofoten ca să studieze biologia codului, și-a stabilit baza de cercetare la Skrova și a fost plimbat cu barca în jurul Vestfjordenului, cel mai probabil de localnici. Pe Skrova se găsește și astăzi un părculeț ascuns, care seamănă foarte bine cu curțile caselor învecinate, unde se află o piatră memorială ridicată în 1966 de cercetătorii de la Institutul de Cercetări Marine și Ministerul Pescuitului în cinstea lui. Inscripția din piatră spune că Sars a descoperit „aspectele cele mai importante ale biologiei codului“.

În anumite perioade ale sezonului de reproducere, codul mănâncă foarte puțin, chiar deloc, iar pescarii au o vorbă care surprinde foarte bine fenomenul – spun că peștii „lâncezesc“. Noi nici măcar nu băgăm de seamă. Peștii pe care îi scoatem au cincisprezece, douăzeci de kilograme, aproape treizeci. Mulți au fost străpunși de cârlige lângă gură, în ochi sau pe părțile laterale ale corpului. Trebuie trași la suprafață pe orizontală, iar ridicarea lor se dovedește destul de dificilă.

E foarte greu să ignorăm cât de aproape de apă e marginea bărcii. Până și echipajele celorlalte vase de pescuit tresar când

ne zăresc pe coama valurilor și apoi dispărând între ele. Unii dintre ei încep să strige și să ne facă cu mâna, iar noi le răspundem la fel. Cred probabil că suntem la ananghie. Nu e așa, cel puțin nu din punctul nostru de vedere. Vrem să scoatem cât mai mulți pești din bancurile bogate care mișună sub noi.

În condițiile astea, îți trebuie anumite abilități ca să ajungi cu toată încărcătura la țărm, în timp ce te lupți cu o barcă mult prea mică, fără portanță, care trebuie să suporte sute de kilograme în plus. Din păcate, nouă ne lipsesc.

O barcă ce stă să se scufunde nu poate fi încărcată.

Peștele duhnește a icre și lapți. Jos, pe fundul mării, undeva între cincizeci și două sute de metri adâncime, masculii și femelele se deplasează foarte aproape unii de alții, cu masculii în lateral. Icrele și laptii țâșnesc concomitent din masculi și femele, iar peștii își folosesc coada ca să le amestece și să fertilizeze ouăle. Peștii pe care i-am scos noi sunt încă plini de icre și lapți, ceea ce înseamnă că n-au reușit încă să se împerecheze. Dar o vor face curând și atunci câteva sute de *trilioane* (nu bilioane) de ouă de cod vor pluti prin bazinul Lofoten.

Fiecare femelă are până la zece milioane de icre, însă viața în mare e plină de primejdii și se pot întâmpla multe lucruri. În prima fază a vieții, larvele se hrănesc din sacul vitelin. Icrele care plutesc în derivă pot fi distruse sau mâncate de prădători. Când eclozează, câteva săptămâni mai târziu, majoritatea larvelor au o soartă asemănătoare. Mai întâi, încearcă să se hrănească cu plancton, începând cu fitoplancton și apoi cu zooplancton și krilli. La vârsta de patru săptămâni, peștișorii, mici și străvezii, părăsesc straturile de suprafață, începându-şi lunga luptă pentru supraviețuire în adâncuri și lăsându-se purtați de Curentul Golfului spre Marea Barents.

Primul an de viață e cel mai periculos, pentru că după aceea codul trezește interesul foarte puținor prădători.[67] Codul care a supraviețuit șapte ani e pregătit pentru lunga călătorie înapoi spre Lofoten, ca să depună ouă. Din milioanele de icre ale fiecărei femele e necesar să rezulte doar doi noi indivizi

pentru ca populația să rămână neschimbată. De ce în anul ăsta e un sezon de vârf și sute de milioane de exemplare mișună sub noi nimeni nu știe cu exactitate.

Se știe că cele mai mari bancuri de cod depun ouă în apropiere de Lofoten și Vesterålen, însă zonele astea prezintă o importanță deosebită și pentru halibut, care depune ouă iarna, dar și pentru hering, a cărui perioadă de reproducere e primăvara. Pe lângă aceștia, apele din zonele astea sunt bogate și în pește roșu, pollack, eglefin, lup de Atlantic și undițar. În mod tradițional, la fel ca alte zone de coastă ale Norvegiei, și Lofoten e casa a milioane de păsări de mare, cu toate că multe specii au ajuns deja la populații alarmant de mici. Motivele variază, dar unul ar putea fi că mulți pești pe care îi consumă ele, cum ar fi peștele-lance de nisip, capelinul, merlanul albastru și tacaudul, au fost pescuiți excesiv, fiind folosiți ca hrană nu pentru noi, ci pentru somonii din crescătorii.

Codului și industriei petroliere le place același lucru: planctonul. Dar, în vreme ce codul îl consumă proaspăt, industria petrolieră îl preferă pe cel de două sute de milioane de ani, care s-a transformat într-o substanță neagră și vâscoasă. De asta are nevoie Norvegia zilelor noastre, tot așa cum Norvegia de odinioară se baza pe cod, ulei de pește și ulei de hering. Pe vremuri, pescarii aruncau petrol în mare ca să spargă valurile când încercau să salveze echipajul unei nave care se scufunda și să-l mute în alta. Acum, traulerele industriale aruncă pește în mare, iar cele mai mari bancuri din lume în perioada de reproducere sunt amenințate de poluarea cu petrol. Dacă se ajunge la un *blow out*, zidul Lofoten are șanse să devină cea mai mare barieră a Norvegiei împotriva contaminării cu petrol la scară largă. Până și cele mai mici cantități de petrol ar putea distruge puietul de pește.

Dacă Tanzania ar fi început să foreze în Serengeti, întreaga comunitate internațională, în frunte cu Norvegia, ar fi protestat. I-am fi făcut barbari și poate le-am fi dat și un miliard de coroane ca să sisteze orice demers. Norvegia aruncă cu milioane în toate părțile pentru salvarea pădurilor tropicale

din Brazilia, Ecuador, Indonezia, Congo și alte zone tropicale, dar ignoră că are şi ea un Serengeti în adâncul mării. Și tocmai acolo urmează să foreze în căutare de petrol cele mai bogate state ale lumii.

Minerii lui Melville sapă în continuare.

Cât încă ne ocupăm cu pescuitul codului, îi povestesc lui Hugo că biologii marini sovietici au emis în 1960 o ipoteză conform căreia cașalotul își poate folosi organul care produce sunete pe post de armă, ca un „proiector de ultrasunete“ sau un „laser sonor“. Undele sonore bine țintite pot să paralizeze calamarii și alte prăzi. Oamenii de știință americani au încercat să ducă mai departe teoria, sperând să-i găsească aplicabilitate în domeniul militar.

Ca şi rechinul boreal, cașalotul poate să prindă animale mult mai rapide decât el (calamarii ating viteze de cincizeci de kilometri pe oră), și asta în beznă totală, la cele mai mari adâncimi, deși pân-acum n-a reușit nimeni să surprindă vreun cașalot în acțiune.

La trecerea dintre milenii, cercetătorii marini danezi au studiat teoria în jurul insulei Andøya. Cu ajutorul unor hidrofoane performante, au descoperit că sunetele produse de cașaloți nu sunt deloc întâmplătoare și pot fi direcționate spre diferite ținte.[68]

Înainte ca mările să fie invadate de zgomotul elicelor și al motoarelor, balenele se puteau auzi între ele de la distanțe de sute de mile.

În apele de lângă Andenes, Vesterålen și Lofoten și în multe alte locuri mai îndepărtate din nord, s-au efectuat multe prospecțiuni seismice în ultimii ani. Pescarii cu experiență din Andøya susțin că de-asta Vestfjordenul, și întreaga regiune, de altfel, a fost invadat de macrou, pentru că lucrările, prin natura lor, alungă delfinii, orcile și alți prădători ai lui.

Pescarii de coastă, ecologiștii și cercetătorii marini se tem că undele de șoc ar putea să le dăuneze balenelor sau chiar să le ucidă – poate chiar și puietul de peşte. Ei atrag atenția că balenele au un comportament nespecific în zonele în care sunt emise astfel de unde, ceea ce înseamnă că aparatul lor auditiv

nu mai funcționează corespunzător. Undele sonore emise sunt percepute de balene ca un atac aerian supersonic, sunetul trecând prin mai multe straturi de munți de pe fundul mării.[69]

Hugo clatină din cap ca și cum ar vrea să spună că a văzut prea multe la viața lui ca să-l mai surprindă asemenea lucruri. La știri a auzit că douăzeci și șase de balene moarte au fost aduse de valuri la țărm în regiunea norvegiană Vikna, moartea fiind cauzată, se pare, de cercetările seismice care se efectuau în apele din zonă.

Asta îmi aduce aminte de o chestie pe care-am citit-o recent. Un om de știință american a descoperit în anii 1950 că Pământul, sau mai degrabă SUA, ar avea de câștigat din topirea gheții de la Polul Nord, pentru că transportul global ar fi mult mai ușor, iar resursele de acolo, mult mai accesibile. Cercetătorul, Dr. Harry Wexler, propunea să se detoneze bombe cu hidrogen sub banchiză. Zece bombe a câte zece megatone ar fi fost de ajuns pentru a învălui zona arctică într-un nor gros de abur. Așa, gheața n-ar mai fi reflectat lumina solară și căldura nu s-ar mai fi risipit – efectul de seră era deja bine cunoscut –, ceea ce ar fi dus la topirea întregii calote glaciare.

Hugo se uită la mine de parc-ar avea impresia că glumesc.

*1. Zonă tidală sau estran – porțiunea de țărm umedă, acoperită și descoperită constant de maree (n.tr.).

*2. În norvegiană, *storm* înseamnă „furtună“ (n.tr.).

*3. Cartier din centrul Osloului (n.tr.).

*4. Zăpadă proaspătă și fină (n.tr.).

23

Totul în jur strălucește pe o mare care se reînnoiește în fiecare clipă. Cu mișcări mecanice, ridicăm la suprafață încă un prădător masiv prin coloana de apă, după care îl lovim cu gafa în cap și-l așezăm în barcă, unde îi înfigem rapid cuțitul în *gâtlej*, cum se spunea odinioară.

Toți acești pești care ajung în bărcile îngrămădite pe marea din Lofoten au străbătut ani de-a rândul sute de mile, cel mai probabil împreună, unul lângă altul, chiar din nord-estul Mării Barents, în periplul lor spre Lofoten. Acum trebuie doar să depună ouăle, iar peștele nu e în căutare de hrană, dar în momentul în care o pradă cât de mică îi ajunge la nas, sâcâindu-l, e-n stare s-o înfulece și de pe banda de cauciuc care ascunde cârligul. Peștele nu învață niciodată, dar are sistem nervos. Ce șoc trebuie să fie pentru el când e luat pe sus dintr-odată și tras cu toată forța spre lumină de o mână nevăzută, departe de restul bancului (oare îi observă cineva lipsa?), de la cincizeci sau șaizeci de metri adâncime sus, la suprafață. Sigur, se zbate cât poate el de tare, și poate chiar reușește să scape (oare se simte ușurat?). Cei mai mulți sunt întâmpinați cu o lovitură în țeastă și așezați într-o barcă, unde îi așteaptă atâția alții care-au avut aceeași soartă (oare își dau seama, biologic sau intuitiv, că vor muri, sau asta nu se întâmplă decât la animalele superioare?).

Unul, și încă unul, sentimentul e la fel de plăcut de fiecare dată, mai ales că sub noi este o mulțime izbitoare de pești. La fel și la noi în barcă.

Hugo povestește că, pe vremuri, icrele și laptii de cod, bogate în proteine, ajungeau hrană pentru vite, dacă nu se mai puteau folosi în industrie. De asemenea, japonezii și unii localnici din Lofoten beau laptii sub formă de cocktail, sau aperitiv, cunoscut sub denumirea de *krøll*. Lui Hugo, povestea pe care o spune singur îi întoarce stomacul pe dos, dar el nu poate să vomite.

Ca de obicei, în larg totul e în mișcare. Când am început să pescuim, ritmul valurilor era potolit și regulat, ca respirația unui uriaș adormit. Acum însă valurile se sparg cu intermitență, devenind mai mari și mai agitate. Barca se înclină, iar limba unui val trece de marginea ei și ajunge înăuntru. Ceva e pe cale să se schimbe. Petice cenușii plutesc deasupra mării. E o priveliște stranie, pe alocuri razele soarelui străpung norii, dispărând la răstimpuri pe măsură ce norii se pierd în depărtare și atmosfera se schimbă, ca în desenele animate sau în culisele unui spectacol de operă.

Nu știu dacă Hugo a observat, dar e prima dată în anii ăștia de când ieșim în larg împreună când nu mă simt în siguranță. Spre deosebire de barca asta, bărcuța pneumatică cu care mergem de obicei nu prea se poate scufunda. Nu de tot. Și dacă se sparg toate pontoanele, carena tot rămâne la suprafață.

În general, Hugo e obișnuit cu capriciile mării, cunoaște apele în care ne aflăm acum ca pe buzunarul lui și a trecut prin cele mai imprevizibile situații pe mare, dar tocmai pentru că întotdeauna „s-a terminat cu bine“ am început să mă gândesc că poate a devenit puțin inconştient. E de ajuns ca lucrurile să nu meargă bine o dată ca să fie și ultima, devenind apoi o poveste pe care o spun alții.

În mitologia nordică, Rån, sau Ran, era zeița adâncurilor, care prindea cu năvodul – ba nu, *fura*[*1] – marinari înecați, pe care îi ducea în regatul său de pe fundul mării. Soțul lui Ran, Ægir, era fratele vântului și al focului, iar cele nouă fiice ale lor întruchipau cele nouă valuri ale mării, ale căror nume le şi purtau. Ægir avea o coroană de alge și era zeul mării. Poeții nordici din vechime vorbeau despre bărcile scufundate care cădeau în ghearele lui Ægir, în vreme ce echipajul ajungea în

palatul subacvatic al lui Ran. Ægir domnea peste acalmie și furtună. El era și cel care prepara miedul dătător de viață din sângele lui Baldur într-o cupă care se umplea singură. Ægir simboliza bunăstarea, nu doar pentru că avea acces la cantități infinite de mied și nici fiindcă locuia cu soția sa într-un palat de aur. Avuțiile erau doar o reprezentare. Sursa bogăției lor imense era marea.

Bărcuța noastră poate e, cum se spunea odată, un sicriu plutitor. Dar cel puțin avem costume de supraviețuire. Oarecum, spune Hugo când îl întreb așa, într-o doară. Îmi subliniază că ce-avem noi nu sunt chiar costume de supraviețuire, în timp ce bagă în gură un pătrățel de ciocolată. Întotdeauna ia cu el pe mare ciocolată de menaj și alune, astea fiind în sine provizii de urgență. De când cu operația nereușită la stomac, uneori rămâne fără vlagă și nu mai poate nici să se țină pe picioare. Nu i s-a întâmplat de multe ori, dar i s-a întâmplat în cele mai nepotrivite momente. Ultima dată, era la vânătoare de iepuri pe Engeløya, în crângul din spatele casei. S-a întors în patru labe toată peluza toată peluza până la verandă, târând pușca după el. Era lac de transpiraţie, nu putea să vorbească, iar Mette și-a dat seama imediat că trebuia să mănânce ceva. În bucătărie era un castron plin cu hering afumat, iar Hugo a înfulecat opt tartine cu pește în zece minute.

Uneori, nici măcar costumul de supraviețuire nu e de ajuns. Acum câțiva ani, în bazinul portuar din Svolvær, valurile au adus la țărm cadavrul unui pescar din Melbu, care era dat dispărut de ceva vreme. Poți să supraviețuiești mult timp într-un asemenea echipament, în funcție de anotimp și de hainele pe care le ai pe dedesubt. Oare la ce s-o fi gândit ultima oară, când barca se scufunda și și-a pus costumul? Probabil că o să fie bine. N-a fost, poate pentru că avea degetele prea înțepenite de frig și n-a mai reușit să tragă și ultimul centimetru de fermoar. Apa i-a pătruns prin costum, condamnându-l la moarte.

Șansele sunt mici. Cam în aceeași perioadă, un pescar în vârstă de șaizeci și șase de ani ieșise cu barca în larg, când i s-a

oprit motorul. N-a reușit să fixeze ancora, iar curentul i-a dus barca spre stânci. N-avea costum de supraviețuire, doar o vestă de salvare, dar, înainte să ajungă în apă, a reușit cumva să sune la numărul de urgență, anunțând că are probleme și dând câteva informații cu privire la locul în care se află. Barca era pe punctul de a se lovi de stânci și de a se face ţăndări. Vântul sufla tare, erau minus zece grade și întuneric când pescarul a ajuns în apa rece ca gheața, dar a apucat să se agațe, până la urmă, de o stâncă mai mică, după ce valurile l-au doborât de câteva ori. După douăzeci de minute, un elicopter de salvare Sea King de la escadrila 330 din Bodø a ajuns la fața locului. Cu ajutorul unei lumini de căutare, l-au localizat pe naufragiat și au coborât un salvator cu un coș la pescarul care deja nu-și mai simțea degetele de la mâini și era pe cale să înțepenească cu totul.

Doar cu o săptămână înainte să vin eu la Skrova, un bărbat în vârstă a fost găsit înecat la intrarea din est a insulei, iar barca de agrement plutea în jurul lui în derivă. Ieșise pe mare la pescuit și căzuse în apă dintr-un motiv necunoscut.

Pescuitul e cea mai periculoasă îndeletnicire din Norvegia. Nimeni nu știe cu certitudine câți pescari s-au înecat în timpul sezoanelor de pescuit din Lofoten, care existau de multă vreme când Harald I a unificat Norvegia. În 1849, peste cinci sute de pescari ar fi murit într-o singură zi când o furtună puternică a izbucnit în timpul sezonului de pescuit, perioadă în care mii de oamenii și-au pierdut tații, soții sau principalii susținători ai familiei.

Dacă studiem analele instituțiilor din Lofoten din 1887-1896, aflăm că două sute patruzeci de pescari s-au înecat în „naufragii“. Principala cauză era supraîncărcarea bărcii sau răsturnarea ei după ciocnirea cu valuri uriașe.[70] Nenumărați pescari din Vestfjorden și-au găsit sfârșitul așa. E o formulă aproape la fel de precisă ca matematica însăși, valabilă din cele mai vechi timpuri: barcă supraîncărcată + valuri mari + apă rece = înec.

— Câți pescari crezi că s-au înecat în total în timpul sezoanelor de pescuit de-a lungul anilor? Cinci mii? Douăzeci de mii?

Hugo cade pe gânduri câteva momente înainte să răspundă.

— Cine știe, poate pe unii i-a mai înhățat și vreun rechin boreal când se zbăteau să se țină la suprafață.

Atâta timp cât suntem înconjurați de bărci, suntem în siguranță, mă gândesc eu din nou.

— Ce zici, întreabă Hugo, încep să cam ajungă?

Jumătate din barcă e încărcată cu pești. Înotăm prin ei la fiecare mișcare.

— Crezi? întreb eu ironic, aruncând sânge și apă din barcă cu o cutie veche de vopsea, pe care Hugo a luat-o special pentru asta.

— Gata, am închis pescăria, declară Hugo.

Mă uit la telefon. Bateria e descărcată aproape complet, dar mai ține vreo oră. Mi-au înghețat degetele. Deși nu sunt chiar minus cincisprezece grade, ca zilele trecute, e frig. Mai am și mâinile grase, pentru că mi-am scos mănușile ca să tai peștele, așa că telefonul îmi scapă din mână ca o bucată de săpun, căzând în apa plină de sânge din barcă, dar nici dac-ar fi ajuns în mare la optzeci de metri adâncime n-ar fi fost cine ştie ce diferență. Hugo se uită și el la telefon. Mai are puțină baterie.

Nu e nici o îndoială că valurile sunt mai mari decât atunci când am plecat, iar ziua străvezie, aproape transparentă se transformă în ceva cu totul diferit. Hugo cercetează o clipă marea la orizont, zăbovind cu privirea în zare. Arată de parcă o draperie ar fi fost dată la o parte și un fum gros de țigară ar fi început să se îndrepte spre noi. Hugo pornește motorul și o luăm spre Skrova.

— O să ningă, spune el, accelerând, dar motorul huruie tare. Barca e atât de grea, încât abia dacă ne mișcăm.

După câteva minute, ne ajung din urmă primii fulgi de zăpadă, grei și umezi. Suntem departe, în largul fiordului, exact în mijlocul a ceea ce prin partea locului se numește *rennedrev*[*2].

Reperele noastre obișnuite, ca Skrova și insulele din jurul ei, dispar cu desăvârșire. Nici măcar farul nu ne mai e de mare ajutor acum. Într-o clipită, lumea a devenit monocromă. Zăpada întunecă cerul și un sac se strânge în jurul bărcii.

— Nu-i nimic *extraordinar*, spune Hugo în stilul său caracteristic, rostind apăsat ultimul cuvânt și continuând să înainteze oarecum la nimereală.

Știe și el că, și dacă ținem direcția, tot mai avem o bucată bună de mers până să ne apropiem de periculoasele stânci și bancuri de nisip. În partea din spate a Skrovei, spre care ne îndreptăm acum, există niște locuri în care marea e înșelătoare, foarte puțin adâncă și presărată cu stânci.

O clipă, vizibilitatea scade la zero, după care începe să se zărească o insuliță. Dar care dintre ele o fi? Pare că a început să se miște, schimbându-și forma și poziția cu fiecare licărire. Dacă inițial am crezut că e Lillemolla, sau vârful Skrovei, acum văd, în aceeași direcție, ceva care aduce puțin cu o insuliță, dar nu o recunosc. Întregul peisaj se află într-o continuă mișcare, contururile se deformează, apărând ca printr-un geam vechi. Dacă muzica lui Schönberg ar fi fost imagine, cu acest contrapunct probabil că ar fi semănat.

Barca e mult prea încărcată, ca o ramură aplecată sub greutatea gheții, gata-gata să se frângă. Toți murim, dar cei care mor pe mare dispar cu adevărat, brusc și pentru totdeauna. Ca și cum ar intra în *mare*. Puțini oameni se pot gândi la asta fără să se sperie. Mai demult, am avut un prieten, sau mai degrabă o cunoștință, care și-a prins piciorul în funie când traulul cobora în adâncuri. N-a mai fost găsit niciodată. Au trecut treizeci de ani de-atunci, dar încă mă gândesc la el. Și stră-străbunicul meu a murit în mare, dar nu e o tradiție de familie pe care-am vrea neapărat să o păstrăm.

Marea adâncă, sărată și neagră se rostogolește spre noi indiferentă, fără strop de empatie. Neimplicată, doar ea însăși. Asta face ea zi de zi. N-are nevoie de noi, nu-i pasă de speranțele sau fricile noastre – și în nici un caz de reprezentările noastre. Greutatea întunecată a mării e, mai presus de orice, o forță. Mulți au mai fost în situația asta, încă de când strămoșii noștri temerari au așezat prima dată pe apă un trunchi de copac găunos și au pornit la drum, vâslind pe valurile blânde și ajungând mult prea departe, unde curenții erau mai puternici decât brațele și vâslele, sau poate că au fost,

pur și simplu, luați prin surprindere de vremea potrivnică. Cu toții trebuie să fi trăit aceeași senzație a realității crude că marea n-are nici sentimente, nici memorie. Tot ce înghite dispare în adâncuri și devine hrană pentru pești, raci și viermi inelați, pentru mixine, viermi lați și toți paraziții din adâncuri. Scufundați și îmbrățișați de Totul etern, curgător.

Când Dumnezeu și-a pus în gând să-l pedepsească pe Iona, a trimis un pește imens ca să-l înghită. Iona a strigat după ajutor în vreme ce adâncurile mării îl cuprindeau de pretutindeni. În pântecul balenei, apa îi ajungea până la gât, iar capul îi era înfășurat în alge. Dar Dumnezeu voia doar să-i dea o lecție, așa că a pus balena să-l aducă înapoi de pe tărâmul morții, scuipându-l pe uscat. Sperietura l-a făcut pe Iona credincios. Și în islam balena este respectată pentru această faptă, în Coran scrie că balena care l-a înghițit pe Iona e unul dintre cele zece animale care vor ajunge în paradis.[71]

Dar e doar o vijelie! Pe vremuri, pescarii se confruntau tot timpul cu astfel de pericole, mă gândesc eu, în bărci care nu erau nici mai mari, nici mai solide decât a noastră. Aveau bărci cu pânze, și tot reușeau să învingă stihiile naturii, neînfricați și iscusiți cum erau. Dar stai puțin – nu era nici pe departe așa! Se înecau cu sutele aproape în fiecare sezon de pescuit, cam în aceeași perioadă și cam prin zona asta. Ce spune cântecul Skrovei? Că marea își deschide cu generozitate cufărul plin de comori:

„Deodată se-nvolbură-n cumplită furie
și-și cere-napoi înzecit darul dat.
Oh, mai rămâne-vor poate doar țăndări
din ceea ce-o barcă fost-a odat’.
E darnică marea, dar birul și-l cere;
în raclă de alge suflarea a stat“[72].

Mă uit pe furiș la Hugo. Nu pare îngrijorat. Pe de altă parte, l-am văzut eu vreodată îngrijorat pe mare? Măcar nu și-a mai pus căștile. Cum ar fi dacă exact în clipa asta curenții ar stârni

un val, care s-ar lipi repede de altul după aia, creând un val și mai mare, un val pe care pescarii îl numesc *brækkar*?

Barca e plină ochi de pești care își cască branhiile, sau *toknan*, cum le spune Hugo. Sunt aceiași mușchi și aceleași terminații nervoase pe care le aveau și străbunii noștri când au ieșit din mare și care sute de milioane de ani mai târziu pe noi ne-au ajutat să vorbim. Peștii scot sunete pe care noi nu le auzim. Comunică între ei.

Sub noi, marea mătură-n voie nisipul și pietrele alunecoase de pe fund. Până și stelele de mare trebuie să se țină bine. Laminaria se unduiește înainte și înapoi, dintr-o parte în alta, ca o iarbă înaltă în bătaia vântului. Halibutul se simte în largul lui și coboară în adâncime. Pe fundul mării, plesnește nisipul ca să-și facă culcuș și se așază. Puietul de cod, pollack, eglefin, hering si macrou încearcă să se țină bine printre algele bătute de ape. Rechinul boreal zace, aproape orb, în întuneric, la adâncimi atât de mari, încât nici nu observă ce se petrece la suprafață.

Hugo încetinește și mă roagă să fiu cu ochii în patru. Câtă vreme nu vedem nimic, iar barca e purtată de curenții puternici, avem o problemă. În jurul Skrovei, dar mai ales în larg, e plin de zone de mică adâncime și de stânci, care trebuie neapărat evitate, ceea ce Hugo știe prea bine, însă, spre deosebire de mine, pentru el marea înseamnă cu totul altceva. El știe să interpreteze dintr-o privire ce vede în jur și, chiar dacă acum nu zărește uscatul, pentru el marea nu e un element uniform, nediferențiat, fără trăsături specifice. Orice punct de pe mare în care te-ai afla e ca un spațiu anume dintr-un peisaj, un *loc* în sine, cu propriii curenți, condiții specifice, adâncimi diferite și alte caracteristici semnificative, dacă știi să le recunoști. Toți pescarii cu experiență sunt experți în interpretarea semnelor, iar la Hugo aceste abilități sunt deosebit de dezvoltate, atât de mult a stat pe mare.

Schimbăm foarte puține cuvinte, dar uneori mă întreabă ce cred. Aia o fi Lillemolla? Marea și uscatul par să se înlocuiască necontenit unul pe altul. Mă întreabă mai mult de complezență, pentru că în situația asta sigur se bazează, în mare parte, pe intuiția lui. Și eu tot pe el mă bazez, sunt

dezorientat, nu pot decât să casc bine ochii și să-i spun dacă văd ceva în față. Când rafalele de ninsoare se întețesc, e imposibil să mai ții ochii deschiși din cauza fulgilor, iar cu ochii mijiţi abia dacă reușesc să văd la două lungimi de barcă în față. Ninsoarea e un zid negru periculos, care șterge toate contururile. Marea mea îngrijorare nu e că ne vom lovi de uscat, ci că nu-l vom mai găsi, fiindcă intensitatea vântului a crescut, și la fel și valurile. Nu mai contenesc să mă minunez cât de repede pune vântul stăpânire pe mare.

Barca pare mai mică decât oricând, iar marea, uriașă. Barca, Hugo și cu mine suntem treji. Marea e beată. De câte ori nu m-am aplecat peste margine ca să mă uit în abis? Acum abisul se uită la mine. În cântecul Skrovei, sunt câteva versuri care vorbesc chiar despre asta:

„Furtuna și marea sunt forțe cumplite,
omul e doar un grăunte, atât“.

E prima dată când Hugo nu ia frânghie și ancoră. Le-a lăsat în barca pneumatică. Îl întreb dacă avem suficientă benzină. Strâmbă din nas, verifică și dă din cap că da. A devenit neobișnuit de tăcut, e supervigilent și în alertă, într-un fel, ca și cum tocmai ar fi primit un telefon anonim și nu știe dacă să-l ia în serios sau nu.

La proră sunt împroșcat cu stropi reci de apă, așa că mă hotărăsc să mă așez mai în spate, pe băncuța cealaltă. Mutarea schimbă și centrul de greutate al bărcii. Ca de obicei, Hugo stă în spate, cu mâna pe maneta de accelerație de la motor, care, de altfel, e mai mare și mai greu decât e permis pentru o asemenea barcă, ceea ce înseamnă că centrul de greutate e calculat aiurea din start. Cum încep să mă mișc, un val mare ne izbește din spate. Lăzile cu pește încep să zdrăngănească în celălalt capăt când apa lovește pupa, revărsându-se înăuntru. Hugo încearcă să țină o ladă pe loc cu picioarele, o lovește cu toată forța, apoi se repede după ea. Cu atâta greutate greșit proporționată, barca ar putea să se umple cu apă și să se scufunde într-o clipită.

Mă întorc cu coada între picioare la locul meu de la pupă, nu mă mai ridic orice-ar fi.

E încă început de an și curând se întunecă. Din cauza perdelei de nori care acoperă totul de sus până jos, e deja aproape întuneric. Vântul și întunericul ne învăluie din toate părțile ca doi aliați, hăituindu-ne împreună cu valurile negre-albăstrui, care se sparg de pâlcurile de insulițe și de stâncile subacvatice de care ne apropiem din ce în ce mai mult. Fulgii mari și deși încep să înghețe, ceea ce înseamnă că acolo de unde vin ei s-a făcut și mai frig.

Lin, lin noi vâslim, vâslim spre asfințit, mergem veseli și vioi, hai la pescuit. Doar că, în loc de pescuit, cel mai probabil o să sfârșim naufragiați pe o insulă, pentru că vremea devine tot mai potrivnică. Barca o ia când în sus, când în jos, ca într-un carusel. Există o claritate în adâncurile care se cască, în această mișcare verticală spre inima oceanului. E în fața noastră, deasupra noastră, înăuntrul nostru. Dar mai ales sub noi. Pe fundul mării întunecate, unde sălășluiesc pești nemaivăzuți.

„Apoi, printre nori, un crâmpei de lumină / ne-ndrumă spre Skrova cu bucurie și dor.“ Deodată, perdeaua e dată la o parte cu o smucitură puternică. Acum avem vizibilitatea care ne-a lipsit. Zărim ca-ntr-o fantasmă insulițele acoperite de zăpadă și stâncile masive de granit la câteva mile depărtare, la babord. Hugo își dă imediat seama unde suntem. Am ajuns mult prea în vest decât am fi crezut, mai ales că vântul și marea ne împing din aceeași direcție. Dacă am mai fi rătăcit o oră, am fi ajuns în largul Henningsværului sau și mai în vest, departe de Skrova.

Acum totul revine la normal. Ne târâm în continuare, mâncând niște ciocolată și bând câteva guri de apă, fără să scoatem o vorbă, sunt situații în care cuvintele devin de prisos. În douăzeci de minute, acostăm în portul Skrovei din partea opusă celei din care am plecat. Barca e în continuare plină ochi cu pește, n-a trebuit să aruncăm nimic ca să ne menținem pe linia de plutire. Pe uscat, nici unul din noi nu vorbește despre

ieșirea asta ca despre un eveniment dramatic. Poate că nici n-a fost. De fapt, totul a mers conform planului. Ne-am întors cu bine și după aceea a devenit o experiență pe care n-aş fi vrut s-o ratez niciodată.

*1. În norvegiană, *rane* înseamnă „a fura“, „a răpi“, de aici și numele zeiței (n.tr.).
*2. În dialectul local, fenomen meteorologic caracterizat prin rafale puternice de vânt cu zăpadă (n.tr.).

24

În Lofoten, după ce te-ai întors de la pescuit, nu e ca și cum prinonești barca, și gata. Treaba nu e gata nici pe departe. Acum trebuie să te ocupi de pește. Aducem pe chei o masă de curățat pește și curând măruntaiele încep să zboare în stânga și-n dreapta. Hugo retează limbile dintr-o mișcare, după o metodă japoneză.

Înainte să pui peştele la uscat, trebuie să-i scoți șira spinării și să-l atârni apoi de coadă pe o frânghie, cu cele două fileuri într-o parte și-n alta. Metoda asta, numită *rotskjæringer*, ia cel mai mult timp, dar dă cele mai frumoase rezultate. Unii preferă să atârne peștele întreg după ce l-au eviscerat, dar există riscul ca burta să se închidă și să nu se usuce cum trebuie. Chiar și Olaus Magnus povestea că peștele uscat după metoda asta e foarte apreciat și folosit în cele mai savuroase rețete.[73]

Misiunea mea, în vreme ce Hugo se ocupă de curățat, e să leg o sfoară la baza cozii pentru ca peștele să nu fie prea greu și să se rupă. În plus, trebuie să ne ocupăm de ficați, icre și limbi. Icrele le punem într-un lighean și presărăm sare pe deasupra. E bine să nu fie *gotten*, cum se spune, căci chiar înainte să fie depuse sunt vâscoase și unsuroase. Găsim doar câteva așa. După ce icrele se usucă, sarea absorbind lichidul complet, Hugo urmează să le afume ca să fie bune de mâncat. Unii pești au fost tăvăliți prin sare ca să fie puși la uscat și făcuți *klippfisk*.

Ficatul ajunge într-o pungă mare de plastic. În următoarele săptămâni și luni se va separa şi un ulei clar va ieși la

suprafață. După care va fi amestecat cu vopsea și întins pe pereții pescăriei Aasjord, acolo unde mai e nevoie. La fund o să rămână *graks*-ul, o substanță grasă care miroase foarte urât mai ales când putrezește. Cu asta trebuie să hrănim rechinul. Hugo spune că, pe vremuri, ficatul era pus la presat, apoi reziduul rezultat era folosit la izolarea conductelor ca să nu înghețe peste iarnă. E un proces biologic din care rezultă gaze cu care se poate face căldură.

Uleiul obținut din ficat de cod e foarte bun la prepararea vopselelor, dar vopseaua din ficat de rechin boreal e cu totul altceva. În Lofoten încă există case care au fost vopsite cu așa ceva acum cincizeci de ani. Vopseaua se întărește atât de tare, încât e imposibil de răzuit și are o textură atât de netedă, încât nu se mai prinde altă vopsea de ea. Dacă vrei să schimbi culoarea casei, trebuie să schimbi pereții. Navele spațiale ar trebui vopsite cu ea, deși atunci duhoarea s-ar răspândi în spațiu și i-ar aduce planetei o reputație proastă.

Cât suntem ocupați cu peștele, îmi amintesc ce-am citit de dimineață în *Lofotposten*. Ziua supraviețuirii noastre pe mare era numită pe vremuri marea zi a rachiului. Nu se ştie exact de ce. Poate că 25 martie era ziua de salariu a pescarilor mai tineri și pe atunci, conform tradiției, trebuiau să dea de băut întregului echipaj. Se spune că tradiția își are originile în perioada catolicismului și este legată de Buna Vestire, când arhanghelul Gavriil i-a vestit Fecioarei Maria că este însărcinată. Cum s-o fi strecurat alcoolul în toată povestea asta e greu de spus, dar, vorba aceea, necunoscute sunt căile Domnului. În fine, parc-aveam și eu o sticlă de whisky în cameră. Am luat-o de pe Insulele Orkney după ce mi s-a spus că e cel mai bun whisky „sărat“ făcut în Scoția.

Mette se întoarce acasă cu gheață prin păr după o baie în mare, zâmbind la priveliștea care o întâmpină acasă. Și ea a trăit toată viaţa într-o cultură a pescuitului. Peste tot sunt icre, ficați și limbi în găleți și ligheane. Codul lucios și rece atârnă greoi pe frânghii în semiîntuneric. Dintr-o parte din codul uscat o să se facă *lutefisk*[*1] când va veni timpul, care e cu totul diferit de cel care se găsește în comerț, preparat din cod, clasa

a treia, mult prea uscat, care ajunge să se dezintegreze în apă cu totul.

Uscarea peștelui e o chestiune de noroc, până la urmă, calitatea produsului rezultat depinde de starea vremii. Dacă peștele e lăsat la uscat în ger prea mult timp, fileul e compromis. Nici expunerea la soare puternic nu e indicată, deoarece carnea își pierde fermitatea. Din fericire, sezonul de pescuit coincide cu cele două luni din an când condițiile de uscare sunt optime. Dacă peștii ar fi ajuns la Lofoten mai târziu, ar fi fost prea cald, iar peștele ar fi fost compromis din cauza insectelor, mucegaiului și bacteriilor. Dacă pescuitul s-ar fi desfășurat mai devreme, pe timp de iarnă, temperaturile negative ar fi afectat procesul de uscare, iar peștele s-ar fi acrit din cauza înghețului. Faptul că în Lofoten se face batog în fiecare an se datorează astfel unui concurs de împrejurări fericite, căci peștii nu numai că migrează într-un număr copleșitor de mare în zonele astea, dar se și întâmplă să ajungă aici exact în anotimpul potrivit pentru uscare.

Ca să se usuce aşa cum trebuie, condițiile ideale sunt un vânt umed, lumină din belșug, dar nu căldură și câteva grade peste zero astfel încât codul să aibă timp să se usuce ca lumea. Nu e nici o problemă dacă mai plouă puțin, dar ploile abundente și îndelungate pot fi dăunătoare. Profesioniștii atârnă, de obicei, peștele cu spatele spre sud-vest, pentru ca ploaia să nu pătrundă în burtă. Însă nici aerul nu trebuie să fie prea uscat. Aerul cald și stătut scade calitatea produsului final. Din fericire, în Skrova acest tip de vreme e foarte rar.

Dacă procesul de uscare e reușit, se obține cel mai durabil, elastic, bogat în proteine și gustos aliment din lume. Codul nu e un pește gras, așa că își păstrează toate substanțele nutritive și după uscare, doar că în stare concentrată. De-a lungul anilor, a devenit cel mai de preț produs al exportului norvegian. În *Egils saga* („Saga lui Egil“) se povestește că Torolv Kveldulvsson exporta deja batog din Lofoten în Anglia în anul 875. Cele mai vechi surse istorice creditabile atestă că din *kaupang*[*2]-ul Vágar (astăzi Vågan) s-a exportat batog prima oară.

O lungă listă de criterii determină alegerea fiecărei bucăți de batog pentru export, de la culoare și miros, la lungime, grosime, consistență și aspect. Are peștele urme de gafă? Vinișoare sau pete de sânge? Sau poate urme de ficat pe gât sau pe burtă? L-au ciugulit păsările? Și, bineînțeles, nu trebuie să fie mucegăit sau murdar de pământ. În secolele care s-au scurs de la stabilirea standardelor de calitate pentru batog prin ordinul regal din 1444, cei însărcinați cu sortarea au dezvoltat un limbaj propriu. Surse de la mijlocul secolului al XVIII-lea, provenite din târgușorul hanseatic Bergen, în care principala îndeletnicire era prepararea peștelui uscat, vorbesc despre răspândirea acestuia. Ele menționează diferite categorii de batog în funcție de calitățile lui: *lübsk zartfisk*, *dansk zartfisk*, *hollender zartfisk*, *hamburger høkerfisk*, *lübsk losfisk* și așa mai departe.

Astăzi se lucrează cu treizeci de categorii rămase încă de pe vremea hanselor. Principalele sunt *prima*, *sekunda* și *Africa*. Italienii pun cel mai mare preț pe *rango*, un sortiment de pește slab, fără cusur, care depășește șaizeci de centimetri lungime. Burta trebuie întotdeauna lăsată deschisă pentru verificare. Toate sortimentele din categoriile *prima* și *sekunda* sunt inițial pregătite pentru piața italiană, în vreme ce categoriile mai ieftine sunt exportate în Africa.

În avion spre Bodø am nimerit lângă un gentleman nigerian care trăieşte-n Manchester de când se ştie și care e broker de pește. Mergea la Lofoten ca să stabilească *futures* cu producătorii de batog, după cum mi-a povestit, fiind în special interesat de capetele de cod, foarte căutate în vestul Africii. Se pare că la sfârșitul primăverii o să vândă în țările africane capete de pește care nici n-a fost pescuit încă.

Seara mâncăm bucățelele de file pe care Hugo le-a răzuit de pe capetele de cod și le-a făcut friptură, prăjindu-le cu pielea în jos. E o carne care are alt gust decât restul peștelui, e mai fermă, cu fibre puțin mai groase și seamănă oarecum cu carnea crustaceelor.

În timp ce mâncăm, Hugo îmi spune o poveste ciudată, sau mai degrabă grotescă. Pe la mijlocul anilor 1960, când era mic,

la Helnessund s-au construit trei *hjeller*, niște schele piramidale mari, pe care s-au pus la uscat, în miezul verii, zeci de mii de bucăți de pollack. În nordul Norvegiei nu se usca pollack, dar acum era vorba de cu totul altă piaţă. În multe locuri din Africa era război civil şi foametea făcea prăpăd.

În pește erau muște. Aşa că, înainte să fie exportat, oameni în costume albe de protecție l-au stropit cu DDT, insecticid extrem de toxic. Exportul de pollack uscat în țările africane devastate de război a încetat, din fericire, după câțiva ani, își amintește Hugo.

Ar trebui să stea de veghe cineva în noaptea asta, să nu vină nurcile la pește – e ultimul meu gând înainte să mă trântesc în pat îmbrăcat și să adorm instantaneu.

*1. Preparat tradițional în țările nordice, servit la masa de Crăciun, care constă în pește uscat tratat cu leșie (n.tr.).
*2. Așezare comercială din vremea vikingilor (n.tr.).

25

În dimineața următoare îmi torn o cană de cafea și mă duc pe doc. Peștele e neatins, dar în golf zăresc o vidră, care înoată pe lângă Aasjord și trece prin fața docului. Nici măcar nu încearcă să se furișeze, ci tot scoate capul la suprafață și se scufundă apoi, ca un delfin. Dintr-odată, se oprește. Își freacă mânuțele și se uită la mine fix. Hugo tocmai ce vine și el spre docuri, așa că îi arăt și lui primejdia care ne pândește din apă. După câteva clipe, însă, vidra își vede de drum, înotând în continuare ca un delfin. Ne pufnește pe amândoi râsul. Hugo n-a mai văzut niciodată vidre care să înoate așa, mai ales că nu prea ajung în apele deschise ale golfului din Skrova, în lumina clară a dimineții. Hugo vede adesea vidre când merge la pescuit în jurul Skrovei, și pentru ele iarna distracția e-n toi. Le place să-și dea drumul pe stâncile înalte, acoperite de o pojghiță de gheață, direct în mare, după care ies, se urcă din nou până în vârf și se mai dau o dată. E un comportament care n-are nici un scop, doar se joacă, ceea ce arată cât de inteligente sunt. Vidrele sunt recunoscute pentru inteligența lor. Uneori înoată pe spate cu o piatră în mână, cu care sparg scoici pe piept.

Vidrele sunt la ele acasă prin locurile astea, spre deosebire de nurci, care au fost aduse din America pentru blană, acum peste cincizeci de ani. Sigur, multe au scăpat din crescătoriile în care erau ținute captive și au reușit să se adapteze, mai mult sau mai puțin, la viața în sălbăticie. Nurcile intră pe unde-apucă și nu se sfiesc deloc. Fac caca peste tot și rod tot ce le iese în cale. De asemenea, mănâncă o grămadă de păsări marine.

După-amiaza ieșim cu barca, dar nu ne îndepărtăm prea mult, iar datorită vremii bune găsim imediat ce căutăm. Barca de patru metri nu e bună de mers la vânătoare de rechini boreali în larg, aspect exclus din start, ceea ce e păcat, căci în mica mea bibliotecă de voiaj am o carte care îmi dă suficiente motive să cred că, exact în clipa asta, o mulțime de rechini boreali mișună sub noi în adâncuri.

Johan Hjort (1869-1948) a fost unul dintre cei mai mari cercetători marini norvegieni. În 1900 a pornit într-o expediție de un an de-a lungul coastelor din nordul Norvegiei la bordul noului vapor cu aburi al „cercetării pescuitului“ numit după eminentul Michael Sars. Hjort nu era un simplu om de știință, deținând pe atunci și funcția de director al pescăriilor din întreaga Norvegie. A cercetat pescăriile din nord, făcând observații inedite, care au fost publicate în 1902 în *Fiskeri og Hvalfangst i det nordlige Norge* („Pescuitul și vânătoarea de balene în nordul Norvegiei“) – carte pe care am adus-o cu mine la Skrova.

În partea introductivă a volumului, Hjort scrie că ar vrea să discute despre „marile probleme cu care se confruntă populația din nordul Norvegiei și care au devenit arhicunoscute datorită vechii dispute dintre pescuit și vânătoarea de balene“. Vechea dispută se referea în primul rând la pescarii de coastă din Finnmark care susțineau că balenele sunt cele care împing capelinii spre zonele de coastă. Dar că, atunci când se organizau vânători de balene, echilibrul era perturbat. Capelinul nu se mai îndrepta spre ţărm, și asta din cauza vânătorilor de balene. Într-un singur sezon de vânătoare, aceștia omorau până la opt sute de balene albastre și câteva zeci de balene cu înotătoare, iar asta doar în Varangerfjord, nemaipunând la socoteală că reziduurile de la cuptoarele balenierelor poluau fundul mării.

Hjort studia atât aspectele economice, cât și aspectele de biologie marină, așa că nu avea cum să omită rechinii boreali, în legătură cu care recunoştea că se cunosc foarte puține lucruri, dar și că în Oceanul Arctic trăiesc foarte mulți. La vremea aceea, vânătoarea de rechini boreali era foarte intensă prin părțile nordice. După Hjort, iarna, rechinii boreali puteau

migra foarte mult spre sud, până în Bunnefjorden, în apropiere de Kristiania*1!

În zonele de coastă ale provinciei Nordland, rechinii boreali se găseau în număr mai mare primăvara, când venea codul. Astfel, pentru buna desfășurare a pescuitului, rechinii boreali trebuiau izgoniți, scrie Hjort, adăugând că se puteau găsi atât la adâncimi mici, cât și în adâncurile mării.

Numai în regiunea Finnmark, în special în Hammerfest și Vardø, se desfășurau nenumărate expediții de vânătoare de rechini boreali cu ajutorul a șase bărci și douăzeci și una de ambarcațiuni motorizate. În 1898, profitul lor s-a ridicat la șaptezeci și două de mii de coroane, echivalentul a cinci milioane de coroane astăzi.

Relatările lui Hjort cu privire la vânătoarea în sine dovedesc că Hugo și cu mine nu suntem total săriți de pe fix. L-am găsit într-una din zile în casa roșie lucrând la o podea și citând din Hjort: „Aceștia se pescuiesc cu un cârlig mare, legat de un lanț subțire din fier, cu o greutate mare la capăt. Ca momeală se folosește grăsime de focă, iar peștele se ademenește cel mai bine în joacă. Aşa, se pot prinde până la șaizeci de rechini boreali într-o singură zi“.

— Șaizeci într-o zi! De parc-ar fi vreo mândrie, spune el râzând.

Pescarii intervievați de Hjort erau convinși că rechinii boreali parcurg distanțe mari. În aprilie, vânătoarea se desfășura de-a lungul coastei, iar în mai ajungea deja foarte departe de țărm. Vara trebuiau să se ducă până la gheţurile din est, iar în septembrie mulți ajungeau până la cele dintre Insula Ursilor și Insula Spitsbergen. Pescarii care participaseră la expediții îi povestiseră ulterior lui Hjort că în stomacul rechinilor capturați în nordul îndepărtat găsiseră resturi de năvod și fire care nici măcar nu se foloseau în Oceanul Arctic, ceea ce însemna că rechinul trebuie să le fi înghițit undeva în zona de coastă. Pescarii credeau că rechinii boreali urmăresc codul din și spre Oceanul Arctic. În stomacurile lor, găseau adesea numeroase exemplare întregi.

Spre final, Hjort face o observaţie generală referitoare la pescuitul de rechini boreali, care se potrivește perfect cu

experiențele mele și ale lui Hugo: „Pescuitul rechinilor boreali este o activitate extrem de istovitoare. Apele nordice sunt tulburate de furtuni mai tot anul, iar să rămâi ancorat în larg, într-o barcă cu vele mici, în frig și tangaj, așteptând rechini boreali nu poate fi decât un chin“[74].

Unele surse ale lui Hjort se luptaseră cu rechinii boreali toată viața. Un pescar din Oceanul Arctic participase la expediții de vânătoare treizeci de veri la rând și povestise că numai el extrăsese șaptezeci de mii de litri de ficat de rechin, singurul lucru căutat la aceștia. Închid cartea despre pescuit și vânătoarea de balene în nordul Norvegiei a eruditului Hjort, care atunci când a scris-o avea în față o carieră strălucită de cercetător marin.[75]

Codul așteaptă chiar în fața ușii, și probabil că cei mai sângeroși rechini boreali l-au urmărit până aici tocmai din Oceanul Arctic. Nici dac-am avea o barcă cum trebuie n-am putea pleca pe mare acum, pentru că la Skrova stă să înceapă Campionatul Mondial de Pescuit Cod.

26

Am participat și noi anul trecut. Ne treziserăm după o noapte în care o vijelie puternică se abătuse din sud-vest asupra golfului. Hugo își făcea griji că aceeași barcă de patru metri nu fusese bine acostată. Pe atunci, la Aasjord nu exista nici un doc plutitor, așa că, după ce fuseserăm la pescuit, lăsaserăm barca la Ellingsen.

Îngrijorarea lui Hugo era îndreptățită, pentur că, odată ajunși în cealaltă parte a golfului, am găsit barca plină de apă. O jumătate de oră ne-am chinuit s-o scoatem și apoi să întoarcem barca pe vântul care era, ca să fie în siguranţă, cu fața spre mare. Pentru că ne aflam deja în partea aceea a golfului, ne-am hotărât să mergem la festivitățile de deschidere a campionatului de pescuit, care se țineau la Ankas.

Într-un colț al clădirii, am găsit doi oameni în toată firea care săpau în zăpadă, încercând probabil să facă o peșteră. O trupă de blues, al cărei vocalist era un actor norvegian foarte cunoscut, se auzea în fundal. „Un pescăruș ai fost cândva / și cine-ar fi crezut c-atunci / când ceilalți vânt vor înfrunta / tu vei țipa-mpietrit pe stânci?“

Nu era nici ora douăsprezece, dar cortul solid în care se ținea sindrofia și în care erau deja peste o sută de persoane era pe punctul de a fi evacuat. Vântul făcuse o admirabilă încercare de a-l sufla peste bord cu tot cu oameni.

Înăuntru, în Ankas, era plin de indivizi care beau de stingeau și strigau unii la alții, de parcă ar fi încercat să acopere huruitul furtunii de-afară. Erau doar adulți, iar

femeile erau la fel de agresive ca bărbații. Când m-am dus la bar să iau niște vin, lângă mine era unul care mă privea fix. Până la urmă, n-am avut ce face și m-am uitat și eu la el.

— Vrei să ne batem un pic? mi-a propus omul.

Am rămas cu gura căscată și l-am rugat să aibă puțină răbdare să mă-mbăt și eu. Probabil că individul zisese în glumă, dar fără zâmbetul de rigoare sau alt indiciu că ar fi fost așa. De la locul său, de undeva din spatele barului, Hugo a văzut toată faza și când m-am întors la masă m-a întrebat ce se-ntâmplase. N-a părut deloc surprins. Mi-a zis că respectivul era un mardeiaș cu state vechi, care rupsese multe mâini la viața lui și m-a sfătuit să stau în banca mea.

Apoi și-a amintit o întâmplare din copilărie. Văzuse pe fereastră un om care ieșise valvârtej dintr-un cort, printr-o gaură pe care tot el o făcuse cu cuțitul. Alți doi se repeziseră din cort după el, care o luase la fugă spre plajă. Imediat, cortul a fost cuprins de flăcări. În goana ieșirii sau în timpul încăierării dinăuntru, cineva răsturnase un primus. Fugarul ajunsese la mare și pornise înot. Urmăritorii aveau pușcă și începuseră să tragă în el când încerca să ajungă la barcă, ancorată la o baliză, la cincizeci de metri de țărm, în Innersundet.

În ziua următoare, apăruse și șeriful. Probabil se sunase cineva la poliție, iar brațul lung al legii îi adusese pe toți trei față în față, somându-i să pună mână de la mână și să plătească amenda pentru cortul ars. Căzuseră toți imediat de acord, iar cazul fusese dat uitării.

La petrecerea campionatului mondial de la Ankas a venit și Mette. Avea nervii tari și nu zicea nu dacă se anunţa vreo petrecere. Însă agitația și energia un pic barbară a acestui local plin de oameni beți, care nici nu beau atât de mult de obicei și care erau într-o stare oarecum carnavalescă, în care părea permis aproape orice, îi venea mănușă. Așa că s-a făcut rapid nevăzută.

Hugo și cu mine am rămas mai la margine, pentru că atmosfera începuse să ne agite și pe noi. Nu prea puteai să-ți dai seama ce fel de campionat mondial era acolo. Reținerea

obișnuită a oamenilor de prin partea locului se transformase într-o atitudine cu totul nouă, directă, fără rezerve, cu care era greu să te obișnuiești dacă nu intrai în joc de la bun început. Așa că am dat-o pe vin roșu. Din fericire, gașca s-a spart pe la patru după-masa, fără ca cineva să cadă sau să fie împins de vânt în apă.

Îmi amintesc ultimele cuvinte ale lui Hugo când ne întorceam cocoșați de viscol la Aasjord:

— N-o să organizăm *niciodată* cheful ăsta la noi! Pentru nimic în lume!

Exact ăsta e cheful care acum o să fie la Aasjord peste cinci zile. Ankas s-a închis încă de-atunci. Mette și Hugo au fost rugați să-l găzduiască ei pe domeniul lor uriaș, care acum a devenit cel mai bun loc de pe toată insula. Când s-a ivit prilejul, n-au putut să refuze. Investiseră mult, iar acum aveau nevoie de încasări. Mai erau multe de făcut până să fie gata, toate costau și băncile își cereau partea. Poate că organizarea unui eveniment de o asemenea amploare era puțin prematură, dar de undeva tot trebuiau să înceapă.

Acum trei ani doar, Aasjord nu era decât o ruină, un peisaj dezolant ce te întâmpina la intrarea în Skrova, o pată pe obrazul întregii insule. Pereții putreziți, gata să se năruie în mare și docul și mai găunos decât pescăria în sine oglindeau degradarea Skrovei și, prin asociere, a multor altor așezări din zona de coastă. Erai pus la zid în lupta cu timpul, căci viitorul nu era cu siguranță de prin partea locului. În plus, Aasjord nu era vreo ruină pitorească a unui castel străvechi, ci mai degrabă o amintire neplăcută a dezvoltării care atinsese cote necruţătoare, mergând mână în mână cu depopularea și decăderea. Poate că nu era totuși așa, dar ideea e că *așa arăta*.

Acum urmează ca noua pescărie Aasjord să-și deschidă pentru prima dată porțile publicului larg și o să fie o zi istorică, nu doar pentru Mette și Hugo și nici pentru vechea pescărie în sine, ci pentru toată Skrova. Scopul este, desigur, ca Aasjord să devină un centru cultural și social pentru toți locuitorii insulei, într-un cuvânt, marea sufragerie a Skrovei. De-a lungul anilor, vechea pescărie a preluat un număr necunoscut de milioane

de exemplare de cod. Ce ar putea fi mai potrivit decât ca primul eveniment găzduit de această pescărie proaspăt readusă la viață să fie tocmai festivitățile organizate cu ocazia Campionatului Mondial de Pescuit Cod?

Zilele următoare se transformă într-o cursă contracronometru, pentru că e un eveniment major. Ziua sunt așteptați sute de invitați, mult mai mulți decât locuitorii din Skrova. Vor veni participanți din Svolvær și Kabelvåg cu RIB-uri mari și alte ambarcațiuni dedicate pescuitului, unii chiar cu elicoptere. În hotelurile din zonă s-a rezervat și ultimul pat, pentru că la campionat vin oameni din toate colțurile lumii. Nu ca să pescuiască cod din Lofoten, și cu atât mai puțin ca să câștige, ci pentru distracție. Așa fac, de exemplu, nenumărate companii din toată țara, care își aduc la campionat angajații sau partenerii de afaceri. Întregul spectacol, peisajele frumoase, sutele de bărci împânzind marea (dacă e vreme bună) și mesele îmbelșugate cu tot felul de preparate din cod întăresc spiritul de echipă și sporesc entuziasmul. Tocmai aceste petreceri sunt sufletul festivităților, pe lângă cea care urmează să fie găzduită la Aasjord. Mette și Hugo muncesc zi și noapte deja de câteva săptămâni, planificând, răspunzând la rezervări, la diverse solicitări și ocupându-se de zeci de alte probleme practice care trebuie rezolvate, începând cu găsirea unor surse suplimentare de curent și până la autorizațiile de comercializare a băuturilor alcoolice și, desigur, de la pompieri. Apoi, pereții trebuie văruiți, trebuie construite tejghele pentru baruri, tâmplăria trebuie pusă la punct și întregul spațiu, curățat și decorat. Mai e nevoie de amenajarea unei bucătării unde să se prepare burgeri cu pește și carne de balenă. Multe dintre cele necesare se pot lua de pe insulă, dar multe altele trebuie aduse tocmai de la Svolvær.

Hugo a reușit să facă rost până și de un cazan vechi, de câteva tone, care urmează să fie livrat cu macaraua direct pe doc și împins de-a dura pe ușa dublă de la intrarea în fosta încăpere unde se pregătea odinioară momeala. Fiindcă la Aasjord nu se poate ajunge cu mașina, e necesar ca obiectele care depășesc o anumită greutate și mărime să fie transportate

cu vaporul. Havgull, care mai demult a fost al familiei Aasjord, coboară un palet cu o mie cinci sute douăsprezece doze de bere și un rezervor de o mie de litri de motorină, necesar pentru instalațiile de încălzire, de pe punte direct pe doc.

E mai mult decât evident că întreaga insulă își dorește să iasă totul bine. Mette și Hugo își dau seama că cele mai influente persoane de pe insulă veghează asupra evenimentului, mânuind în secret niște sfori nevăzute ale birocrației regionale când aceasta împiedică bunul mers al lucrurilor. Oameni importanți aduc lucruri uriașe. Persoane pe care nu le-am mai văzut niciodată, pentru că Hugo e destul de retras aici, la Skrova, mișună pretutindeni. Văzând cum vechea pescărie pur și simplu înflorește în zilele dedicate marii festivități care se apropie vertiginos, îmi vin în minte desenele cu Cenușăreasa.

Până și vremea se prezintă în toată splendoarea ei, cu cer senin și fără precipitații, numai bună de pescuit cod. Marea e albastră și albă ca într-un cântecel marinăresc. Când formația angajată la Bodø ajunge cu feribotul vineri după-amiaza, totul e aproape gata.

27

La ora zece dimineața, grupuri mici de oameni încep deja să-și facă apariția de pretutindeni. Unii probabil că n-au mai fost la Aasjord de patruzeci de ani și sunt curioși să vadă cum arată în prezent. Pe parcursul zilei, se menține un flux constant de oameni, mulți venind cu RIB-uri de la Svolvær. Tot felul de bărci vechi de pescuit recondiționate, conduse de pensionari mânați de suflul tinereții regăsite, care și-au agățat bucăți de cod pe catarg la uscat și pe post de steag, acostează de-a lungul docului proaspăt restaurat.

Din fericire, festivitățile se ridică la nivelul așteptărilor și nu se coboară la nivelul temerilor. Mulți beau la greu, unii de zile întregi. Sunt oaspeți cărora de-a lungul anilor li s-a dus buhul că sunt sufletul petrecerii, tipi corpolenți cu mâini care fac o halbă să pară un păhărel de apă.

Majoritatea celor care stau până la sfârșitul campionatului sunt oameni din zonă, adică din ambele părți ale Vestfjordenului. Înăuntru, Hugo recunoaște un individ pe care nu l-a mai văzut de cincizeci de ani, dintr-o vacanță de vară la străbunica din Fleines, în Vesterålen. Când era cald afară, băiatul purta niște colanți maro pe sub pantalonii scurți, povestește Hugo, care ține minte detalii de genul ăsta. Și avea o cioară. Nu erau prieteni apropiați, iar omul nici nu-l mai știe pe Hugo. Când ajung, din întâmplare, unul lângă altul, Hugo se întoarce spre el și-l întreabă ca din senin:

— Nu știți cumva pe cineva care să fi avut o cioară?

Omul tresare, căci nici măcar el nu prea își mai aduce aminte de ea.

După ce ies să mă plimb pe doc, intru în vorbă cu un pescar din Hamarøy. Pescuiește mult halibut și îmi povestește cât îl enervează rechinii boreali, pentru că intră în năvoade și le fac ferfeniță. Se oferă să ne ia cu el dacă nu reușim să prindem nici unul, pentru că sigur va fi plin de rechini unde se duce el. Îmi notez cum îl cheamă, dar îi spun că trebuie să ne descurcăm singuri.

Mâncarea și băutura se termină văzând cu ochii. Tăriile dispar rapid, de parc-ar fi marea zi a rachiului. Trebuie să facem din nou comandă la Svolvær. De pe buzele tuturor se aude toată după-amiaza: „Alcoolul vine cu feribotul“. Așa că, atunci când feribotul se apropie, în sfârșit, de golf, multe perechi atente de ochi îl petrec cât se îndreaptă spre Aasjord. Un domn mai în vârstă cu caschetă de căpitan și un rânjet sardonic comandă cincizeci de *shot*-uri de aquavit. El și tovarășii săi le dau gata încet-încet, după care se ridică pentru a se urca într-o barcă. Între timp, apele s-au retras la reflux, așa că trebuie să se dea jos de pe ponton. Au mai făcut asta de atâtea ori, încât s-ar putea descurca și cu ochii închiși.

După ce pleacă ei, o corabie vikingă, construită după model tradițional şi lungă de douăzeci de metri, tocmai intră plutind în golf. Da, *plutește* și acostează la docul de la Aasjord, aproape nouă-nouță și cu un cap de dragon la fiecare capăt al corpului ei simetric.

Ziua și seara, atmosfera e liniștită. În încăperea adulților, petrecerea e în toi, cu lume bună și binedispusă care mănâncă, bea, face cinste și dansează. De data asta, atmosfera e mai lejeră și mai relaxată decât în anii precedenți. La fel ca până acum, buna dispoziție e contagioasă. Spre deosebire de alte dăți, însă, acum are un trend ascendent.

Aproape toată seara, deasupra Lofotenului cerul e plin de stele. Când petrecerea e pe terminate, ies să mă plimb puțin pe chei. Fulgi de zăpadă cad încet pe acoperișurile întunecate ale caselor, apoi pe docurile și malurile stâncoase ale Skrovei. Bluesul din camera de sărare se răspândește până în cele mai îndepărtate colțuri ale pescăriei, chitara bas urcă până în pod și pătrunde până jos, la stâlpii de susținere ai docurilor. Muzica

plutește peste apele golfului, răscolite mereu de curenți, și mai departe, în adâncurile fiordului. În nopțile fără vânt, în împrejurimi se creează tunele lungi, prin care sunetul se propagă peste imensa întindere de apă.

Noaptea, Skrova se cufundă într-o liniște adâncă. Cu excepția vântului, a vreunui aparat de răcire sau a ventilatoarelor care funcționează continuu în fața pescăriei Ellingsen, rar se aude ceva. Nici pescărușii nu sunt aproape niciodată o problemă, căci găsesc destulă mâncare. Acum, muzica și râsetele dinăuntru se amestecă cu fulgii ușori care cad încet, topindu-se în mare. Spre fund, codul înoată pentru a procrea, femele şi masculi deopotrivă, ca niște păsări migratoare din adâncuri care au străbătut sute de mile prin Marea Barents numai ca să se întoarcă în locurile în care s-au născut.

Ferestrele pescăriei sunt luminate slab, iar din vârful unui catarg, un felinar scaldă clădirile albe într-o lumină caldă. Să fie asta oare prima dată în istorie când magazia de pește uscat e încălzită artificial? După atâtea decenii de liniște și degradare, pescăria readusă la viață emană o energie proaspătă, ca la trecerea dintre anotimpuri, când anotimpul nou mușcă din cel vechi și îl alungă. Pe zidul pescăriei Aasjord e un ceas nevăzut. Spre deosebire de celelalte, arată ora de acum.

28

Curățenia ne ia două zile. După aceea, nu ne mai rămâne decât să ne concentrăm asupra rechinului boreal. Barca de patru metri e într-o condiție mult mai bună acum, că gheața din fundul ei dublu s-a topit aproape de tot și am scos cu pompa excesul de apă. De dimineață, însă, bătea un vânt înghețat dinspre est. Tot Vestfjordenul e alb acum, așa că putem să ne luăm gândul de la ieșitul în larg. Un vânt persistent duce de colo-colo cristale tăioase de gheață, care sclipesc în lumina palidă a soarelui de iarnă.

O dată, un rechin boreal a mușcat din cârlig. Și o să mai muște și alții. Dar nu de data asta. Vremea nu se îmbunează până vine timpul să plec în sud. Cât am stat aici, cârligul de rechin nici n-a atins marea. Codul se leagănă la uscat în vântul arctic și are deja textura corespunzătoare, ceea ce este, în sine, o priveliște liniștitoare, chiar frumoasă.

29

Vine primăvara și busola mea interioară arată iarăși nordul. Rolf Jacobsen scria în celebra poezie: „Lungă este această țară / În mare parte-n nord“, doar că, odată ajuns în nord, vezi că cea mai mare parte e, de fapt, în sud.

Din cele patru puncte cardinale, nordul a fost întotdeauna cel mai mitic. De vreme ce nordul extrem era, până recent, doar un tărâm dincolo de orizont, inaccesibil, numai imaginația spunea cum poate sau nu poate fi el închipuit. Istoria nordului mitic începe cu importantul astronom și geograf Pytheas din Massalia. În secolul al IV-lea î.H., el a pornit pe Marea Mediterană și a ajuns până în Anglia din zilele noastre. Apoi a luat-o spre nord, pe lângă Insulele Britanice, până în capătul nordic al Scoției, după care, păstrând aceeași direcție, a ajuns pe un teritoriu necunoscut, un loc în care iarna era întuneric mereu, iar vara soarele strălucea zi și noapte. Oamenii erau prietenoși și aveau câteva obiceiuri ciudate. Era ceață și marea era înghețată. Pytheas a numit acest tărâm Thule.

Toate scrierile lui Pytheas au dispărut, s-au păstrat doar câteva fragmente din istorisirile sale prin intermediul altor opere care le menționează. Două mii de ani, expediția sa a făcut obiectul dezbaterilor. În ce loc a ajuns, de fapt, Pytheas? Să fi fost oare Insulele Orkney, Shetland, Țările Baltice, Islanda, Norvegia sau poate chiar Groenlanda?

Grecul Strabon credea că e doar o invenție, iar Pytheas, prin urmare, un șarlatan. Toată lumea știa că Insulele Britanice sunt cel mai nordic punct locuit de oameni. Doar Irlanda era

mai barbară. Acolo, bărbații se culcau cu surorile lor și își mâncau părinții când ajungeau bătrâni. Astfel, misteriosul tărâm Thule nu putea fi decât o fantezie.

Însă mitul Thule nu s-a stins, dimpotrivă, a devenit tot mai important de-a lungul secolelor. Poetul roman Virgiliu pomenește de Ultima Thule – cea mai îndepărtată Thule –, o lume a umbrelor din nordul îndepărtat. Pământul în drumul său spre noapte.

Fridtjof Nansen n-avea nici o îndoială. Un singur ținut sau regiune corespundea în cele mai mici detalii locului descris de Pytheas, și acesta nu era nici Shetland, nici Islanda, ci Norvegia, în punctul ei cel mai nordic. Dar poate că lucrurile nu stăteau chiar așa, pentru că partea Oceanului Arctic descrisă de Pytheas nu era cunoscută ca aparținând Norvegiei – asta dacă nu cumva apele Atlanticului de Nord nu cumva fuseseră mult mai reci cu două mii patru sute de ani în urmă. Nansen era de părere că norvegienii trebuie să-i fi descris Oceanul Arctic lui Pytheas în timpul călătoriei sale pe coasta Helgelandului sau în vreo altă călătorie către un punct și mai nordic în care a descoperit ziua polară. Thule ar fi putut fi Værøy, insula pe care am zărit-o cu Hugo de atâtea ori în depărtare aproape de farul Skrovei.

Nansen a scris și despre hiperboreeni. Mitologia greacă plasa acest popor la nord de vântul de nord, în cea mai nordică mare, unde stelele se odihneau, iar luna era atât de aproape, încât toate detaliile suprafeței sale se vedeau cu ochiul liber. Hiperboreenii îl mai invitau pe zeul Apolo la ei să dănțuiască și să se ospăteze. Unii spuneau că prin locurile astea ar exista un templu sferic uriaș care plutește în văzduh, purtat de vânturi. Hiperboreenii aveau și înclinații muzicale, cântând la flaut și la liră din zori și până-n seară. Nu cunoșteau nedreptatea și războiul, nu îmbătrâneau și nu se îmbolnăveau, fiind, cu alte cuvinte, nemuritori. Când se săturau de viață, se aruncau de pe o stâncă cu ghirlande în păr.

Thule, hiperboreenii și alte plăsmuiri mitice despre nord nu aveau nici o legătură cu pustietatea, ci cu frumusețea, puritatea, liniștea – și dorința de a le dobândi. Necunoscutul nord devenise un fel de refugiu sau paradis, ceva ce nu putea fi

atins, un tărâm al purității și al neprihănirii – un fel de *inocență virtuoasă*.

Thule nu mai e tărâmul de vis aflat în afara lumii, dar este un vis și astăzi.

La mijlocul lui mai, mă aflu din nou într-un feribot care merge de la Bodø la Skrova. Apa rece și bogată în minerale din adâncuri e adusă spre suprafață de curenții marini și de vijeliile de iarnă. Soarele umple marea de o viață nouă, iar plantele marine și planctonul sunt înfloritoare.

În apropriere de Skrova, apele sunt de un verde deschis, lăptos. Multe mări sunt denumite după culoarea predominantă a apei: Marea Roșie își trage cel mai probabil numele de la algele ei roșietice, Marea Albă, de la ghețurile care nu se topesc niciodată, Marea Galbenă, de la furtunile care aduc nisip din deșertul Gobi. Nimeni nu poate spune însă cu exactitate cum și-a primit numele Marea Neagră, dar el datează de pe vremea romanilor. Să fi fost Marea Neagră mai neagră decât toate celelalte mări pentru că avea un conținut mai ridicat de apă dulce? În zilele noastre, apa se închide la culoare în Marea Baltică, Marea Nordului și mai ales în multe fiorduri norvegiene. Apa e, literalmente, mai neagră pe măsură ce marea este fertilizată de substanțe organice care absorb lumina. Creșterea temperaturilor intensifică procesul. Dacă apa devine prea închisă la culoare, multe ecosisteme vor fi afectate sau chiar distruse, cu excepția meduzelor, pe care le așteaptă vremuri mai bune.[76]

Ce culoare are, de fapt, apa mării? De-a lungul timpului, cârcotașii au încercat să desființeze ideea acceptată de toată lumea, chiar și de artiști, că marea este albastră. De voie, de nevoie, ei au recunoscut că, de la distanță, marea chiar pare albastră, dar numai în anumite condiții. Trebuie cel puțin să fie soare. Dimineața devreme, marea este, de obicei, gri-perlă cam peste tot, iar seara, când e liniștită, reflectă lumina roșiatică a asfințitului. În rest, culoarea se schimbă în funcție de adâncime, de natura fundului mării, de conținutul de sare, de cantitatea de alge, de poluare, de aluviunile aduse de fluvii,

de lumină, iar diversele combinații de factori colorează marea în diferite nuanțe. Chiar și pe vremuri, căpitanii vaselor care străbăteau Oceanul Arctic știau că apa albastră e adusă de curenții marini de la sud, sau mai albastră, în orice caz, decât apa din zonele arctice, unde predomină nuanțele verzui.

Acum, verdele apelor din Vestfjorden se datorează primei înmulțiri din an a cocolitoforelor, organisme unicelulare care se găsesc cu miile în fiecare picătură de apă. La microscop, par niște pietricele rotunde cu modele și structuri filigranate. De obicei, nu apar în cantități atât de mari în perioada asta a anului, dar marea se schimbă.

Așa cum cele mai multe animale de pe uscat se hrănesc cu iarbă și plante, majoritatea speciilor marine se hrănesc cu plancton. Planctonul face același lucru ca plantele de uscat: absoarbe cantități enorme de dioxid de carbon și eliberează oxigen prin fotosinteză. O algă anume albastră-verzuie e atât de prolifică și de frecventă, încât cercetătorii au stabilit că numai ea asigură douăzeci la sută din cantitatea de oxigen de pe pământ. Nici nu s-a știut de existența ei până în anii 1990. Planctonul are un rol foarte important în susținerea vieții pe uscat. Suntem atât de îndatorați față de niște ființe pe care nici nu le vedem măcar și de care majoritatea oamenilor nici n-au auzit.

Planctonul poate lua cele mai bizare forme. Fotografiile făcute cu microscopul electronic depășesc orice imaginație. Seamănă cu fulgi de zăpadă, module spațiale, tuburi de orgă, Turnuri Eiffel, Statui ale Libertății, sateliți de comunicații, artificii, imagini caleidoscopice, periuțe de dinți, coșuri de cumpărături goale, aparate deschise de făcut gofre, pahare de vin cu un cub de gheață, pahare de șampanie îmbrăcate în blană de leopard, urne grecești, sculpturi etrusce, rastele de bicicletă, plase de pescuit cu mânere lungi, piese de mașină, pene, flori, bile de *slime* cu mere înăuntru, căşti bluetooth pentru telefon, globuri disco, clopote bisericești transparente care se scurg, covoare persane zburătoare, păpădii, năvoade, jobene, aspiratoare, embrioni, lame de ras, utere, organe genitale cu țepi, spermatozoizi, creiere și stilouri. Pot lua forma

oricărui obiect de pe pământ, dar și forme încă necunoscute, cu care s-ar putea crea o lume nouă. Într-o sticlă cu apă sărată curată pot trăi milioane de microorganisme. Inclusiv un număr mare de cocolitofore acoperite de plăci numite cocolite.

Acum un miliard de ani, existau colonii întregi de choanoflagelate, foarte probabil strămoșii primelor animale pluricelulare.[77] Ceea ce înseamnă că sunt și strămoșii noștri. Tot ce e viu astăzi se trage din ele. Tot ce trăiește are strămoși care au reușit să se reproducă într-un lanț neîntrerupt de-a lungul a miliarde de ani, începând cu primele forme de viață, care au apărut în mare. Pare greu de crezut, dar chiar așa este. Doar că e o perspectivă din care nu gândim niciodată. Și de ce-am face-o?

Evoluția este oarbă și curge ca un râu prin timp. Nu-i pasă de cei care se pierd pe drum.

Marea are multe culori, dar sunetul ei? Să fie oare al valurilor care năvălesc peste țărmuri sau care se zdrobesc de stâncile și pietrele coastelor bătute de furtuni? Da, așa se aude de pe uscat. În apă însă e altă poveste. Acolo, apa are un sunet numai al ei, un muget adânc care vine din sine – geamătul chitului, un Behemot, în rut.

Însăși existența acestui sunet, pe care puțini oameni îl pot percepe, a fost discutată zeci de ani în toată lumea. S-a spus că e ca sunetul motorului unei mașini în depărtare, ca o vibrație groasă. Unii, printre care niște galezi sensibili, au zis că poate provoca sângerări nazale, dureri de cap și insomnii. Mulți au încercat să explice fenomenul, punându-l pe seama stâlpilor de telegraf, a cablurilor, a submarinelor, a echipamentelor de comunicare, a tinitusului, a peștilor care depun ouă și a OZN-urilor. Există atât de mulți oameni sănătoși care au declarat că aud sunetul, încât a început să fie studiat. Acum, oamenii de știință francezi de la Centre national de la recherche scientifique spun că au găsit explicația.[78] Valurile lungi declanșează o activitate microseismică pe fundul mării. În anumite condiții, aceste valuri grele și de durată fac pământul

să se cutremure, iar vibrațiile creează unde sonore joase, pe care unii oameni au capacitatea de a le distinge foarte clar.

Feribotul de la Bodø ajunge, de obicei, la Skrova seara târziu. Dar lumina a revenit în forță, așa că, în următoarele două luni, soarele abia dac-o să mai apună la Aasjord. Toamna și iarna s-au dovedit anotimpuri potrivnice pentru doi oameni care încearcă să captureze un rechin boreal dintr-o barcă pneumatică. Până vine al patrulea anotimp, ar trebui să se-ntâmple și asta.

Ca de obicei, Hugo n-a pierdut vremea. A avansat mult cu lucrările la casa roșie, terminând de amenajat toaletele din clădirea principală pentru evenimentele pe care le vor mai găzdui. Au primit de la Steigen doi ponei de Shetland, Luna și Veslegloppa. Acum stau pe o pajiște într-o vale mică, la câteva sute de metri spre Hattvika. Hugo vrea să golească rafinăria de ulei din spatele pescăriei de butoaiele vechi de stejar și să o transforme în grajd până la iarnă. M-am tot întrebat de ce mai țin caii, dacă toți copiii s-au mutat. Dar Mette și Hugo nu gândesc așa și li s-ar părea ciudat dacă i-aș întreba.

Hugo a fost să vadă o balenă cu înotătoare care a eșuat pe insula Gimsøya și îmi aruncă pe masă două fanoane. Sunt ușoare și par făcute dintr-o fibră de sticlă extrem de subțire. Perii lungi și tari din gura balenei filtrează apa, lăsând să pătrundă doar krilli și plancton. Fanoanele sunt înșirate unul lângă altul pe maxilarul superior, ca un pieptăn. Dar astea-s flecuștețe. Hugo vrea să aducă tot craniul la Skrova. Nu prea știe cum o să facă asta, dar crede că are nevoie de un cargobot.

Urcăm la etaj, unde îmi arată niște lucrări neterminate în creion, realizate pe carton fără acid, cu hârtie de bumbac indiană lipită pe el. Hârtia are o textură specială și pune în valoare nuanţele fine de negru și gri. Unele obiecte sunt ușor de recunoscut, cum ar fi zeppelinele, care seamănă cu niște balene zburătoare. În altă lucrare pare a fi un rechin boreal care se rotește în apă.

Hugo plănuiește să facă și o sculptură de proporții care să reprezinte gura unui arici de mare. Va fi alcătuită din opt părți

identice, prinse între ele și așezate în cerc, care să se deschidă și să se închidă ca o adevărată minune mecanică în miniatură. În plus, lucrează la un tablou cu menhirul din Steigen. Era cel mai înalt menhir din nordul Norvegiei și fusese ridicat pe Engeløya, la câțiva kilometri de casa lui Mette și Hugo, unde a vegheat o mie cinci sute de ani – până când a venit cineva de la primărie cu o motocositoare și l-a dărâmat. Acum e ciobit și probabil că n-o să mai poată fi refăcut niciodată.

Seara, mâncăm halibut mic prăjit, pescuit la undiță în Steigen, și Hugo îmi arată un nou miracol al tehnologiei. A primit cadou de la Mette o lansetă și o mulinetă japoneză solidă, cu viteze. Cu asta o să încercăm acum. Eu mi-am adus o vestă cu curele și chingi ca cele care se poartă prin Insulele Bermude la pescuit de pește-velier și pește-spadă.

Frânghia pe care am folosit-o până acum – patru sute de metri – e foarte grea și nu încape decât într-un butoi mare, dacă o înfășurăm strâns. Acum o să încercăm să aducem la suprafață un rechin boreal care cântărește poate o mie de kilograme cu ajutorul unui fir nu mult mai gros decât ața de cusut. E o tehnologie nouă, firul galben cică e, în anumite privințe, ca pânza de păianjen. Poate nu sună prea încurajator. Dar chiar e. Pe cuvânt.

*1. Numele sub care era cunoscută în acea perioadă capitala Norvegiei, Olso (n.tr.).

30

Foarte devreme în dimineața următoare, o pâclă densă a cuprins uscatul și marea. Întreaga pescărie e învăluită într-o liniște profundă. Sunetele se atenuează când e ceață, iar cele care răzbat ies în evidență. Auzul se transformă într-un fel de miros.

Marea e paralizată sub o pătură de ceață, absorbind nu doar zgomotele, ci și liniștea. Aud un ventilator sau generator pe care nu l-am mai sesizat până acum de la pescăria Ellingsen, din cealaltă parte a golfului.

După trei ore, pâcla se ridică. Un strat jos și gri de nori nimbostratus e luminat de raze de un galben bolnăvicios. Soarele stă să străpungă perdeaua de nori din clipă-n clipă, așa că ne pregătim și pornim la drum pe o mare calmă, trecând de farul Skrovei și de Flæsa. Ca momeală, avem de data asta o delicatesă în toată regula. De la hoitul taurului scoțian de vara trecută n-am mai avut așa ceva. Găleata de ficați de cod prins astă-iarnă e numai bună acum. La suprafață s-a ridicat uleiul, care va fi folosit la vopsele, iar la fund a rămas o masă puturoasă maro, *graks*-ul. E grăsime în stare aproape pură, momeala ideală, folosită de pescarii de rechini boreali din cele mai vechi timpuri, inclusiv de bunicul lui Hugo. Mirosul e copleșitor, dar mai complex decât al hoitului de taur, la care predomina putoarea de mortăciune. Umplem cu *graks* o găleată de vopsea. Sub apă o să acționeze ca o sirenă cu miros.

După ce ne stabilim prin triangulaţie poziția în funcție de câteva repere fixe de pe uscat – avem și GPS, dar are atâtea setări, încât nu prea ne vine să ne bazăm pe el –, arunc în mare

găleata cu momeală. Am făcut împreună o grămadă de găuri în capac, care e prins doar cu sfoară, astfel încât conținutul să se împrăștie frumos pe fundul apei. Acolo unde așteaptă rechinul boreal.

Oare am putea să trăim în lumea rechinului boreal? Rechinul e înconjurat numai de beznă și apă, dar nici nu observă, fiindcă nu știe altceva. Așa cum nici noi nu observăm aerul care ne înconjoară, ci-l luăm ca pe un dat. Adâncul întunecat și rece este lumea lui, iar jos, pe fundul mării, se mișcă încet de colo-colo, ușor și liniștit, ca o mașină de carne, cu substanțe toxice-n grăsime, în sânge, în ficat, cu ochi fără viață, aproape orbi, din care atârnă paraziți, viermi lungi care-i străpung. Tot ce-și dorește e să-și ducă existența mai departe, și nu simte nici bucurie, nici tristețe, poate nici durere. Când mușcă dintr-o focă adormită sau își cufundă botul într-un cadavru de balenă putrezit, probabil simte aproape un fel de mulțumire că existența îi e asigurată încă o lună poate sau mai mult. Și ăsta e rostul lui pe lume, asta-i menirea sa în viață: să supraviețuiască până la următoarea masă. Singurele ființe vii cu care intră în contact sunt cele pe care le mănâncă, cu excepția momentului fertilizării ouălor, lipsit de bucurie sau tandrețe. Puilor le apar rapid dinți mari și devin prădători canibali încă din pântec, acolo unde cel mai puternic își devorează frații, rămânând, în cele din urmă, singurul care vine pe lume.

După naștere, puii de rechin boreal pot distinge o pată cenușie la sute de metri deasupra lor. Dar nu o iau în seamă. Apoi încep să caute ceva de mâncare în neagra liniște a pustietății reci. Rechinul nu se întreabă care e sensul existenței sale. Toate formele de viață sunt programate să aibă voință de a trăi. Nici un animal nu se sinucide, indiferent cât de infernală, la propriu, ar fi lumea lui.

Deci cam asta ar fi absurditatea încercării omului de a se pune în pielea lui. Poate că rechinul aude o muzică total diferită curgându-i prin vine. E imponderabil, nu are dușmani naturali și plutește într-un univers la care e adaptat perfect de zeci de milioane de ani.

Nu, n-am putea să trăim în lumea rechinului boreal.

You know the drill. Am aruncat momeala. Pescuitul în sine urmează abia mâine.

Hugo oprește motorul și ne lăsăm purtați de valuri mai departe. Și mai departe, în vreme ce mai schimbăm o vorbă din când în când sau stăm așa, fără să spunem nimic. Între noi, tăcerea nu devine aproape niciodată apăsătoare, și poate că și asta e o definiție a prieteniei, la fel de bună ca oricare alta.

În doar o jumătate de oră am ajuns atât de departe, încât am impresia că se vede capătul Lofotenului. Dincolo de Lofoten începe Moskstraumenul, fenomenul care a îngrozit navigatorii mii de ani. Milenii întregi, locul ăsta a fost considerat buricul mării, puțul lumii, vâltoarea fără fund. Ginnungagap în mitologia nordică. Acolo unde apele mării sunt atrase în vâltoare, iar apoi aruncate în forță sub forma unor torente uriașe. Poate că apa revine la suprafață în altă parte a lumii, după ce a trecut prin rețeaua subterană a planetei. Pământul soarbe apa în adâncuri atunci când are nevoie de hrană, susțineau capete luminate acum sute de ani. Poate așa e reglată mareea, cu apele intrând și ieșind din interiorul pământului prin Moskstraumen – locul în care se întâlnesc toate vânturile și dezlănțuie haosul, sau în care curenții sunt atât de puternici, încât sorb vânturile cu totul.

Numele pe care Olaus Magnus i l-a dat fenomenului Moskstraumen era Înspăimântătoarea Charybdis (*Horrenda Caribdis*), care trăgea în adâncurile sale orice se apropia prea mult, care zdrobea și înghițea corăbii, oameni și animale. Clericul și istoricul norvegian Jonas Rasmus (1649-1718), originar din Møre, susținea că însuși Ulise ar fi *plutit* până la Lofoten, unde ar fi dat peste Moskstraumen. Cea mai înspăimântătoare și învolburată cascadă se auzea dintre stânci, iar vârtejurile de curenți erau atât de puternice, încât corăbiile care se nimereau acolo erau trase la fund.[79] În 1591, Erik Hansen Schønnebøl, înalt funcționar, descria fenomenul Moskstraumen ca fiind atât de impetuos, iar vuietul său, atât de puternic, încât „Uscatul și Pământul se cutremură, iar casele

se zguduie“. Pe o hartă desenată în Hamburg în 1683, „Moskoe-ström“ apărea reprezentat ca o regiune a dezastrului care se întinde pe sute de mile marine. Edgar Allan Poe, american născut la Boston, a mers și mai departe în povestirea „O coborâre în Maelström“ (1841), în care vorbește despre o barcă cu pescari prinsă în vârtejul curenților, al căror glas era mai înfricoşător decât al Niagarei, făcând muntele să se zguduie din temelii.*1 Nici măcar submarinul căpitanului Nemo, minunea tehnologică Nautilus, n-ar fi putut face față unui „vârtej din care n-a scăpat încă niciodată vreun vas“, care trage „nu numai navele, ci şi balenele şi urşii albi din regiunile boreale“*2.

31

De la ultima întâlnire cu Hugo, am luat legătura cu unul dintre cei mai importanți cercetători ai acestei specii de rechin, ceea ce probabil că nu înseamnă mare lucru, pentru că nu prea mai e nimeni care să se poată mândri cu titlul ăsta. Îl cheamă Christian Lydersen, lucrează la Institutul Polar Norvegian și a studiat diferite aspecte ale vieții și biologiei rechinului boreal. Hugo vrea să știe și el ce mi-a zis, așa că-i spun tot ce-am reținut, ca un diplomat conștiincios care-și prezintă raportul la întoarcerea dintr-un colț îndepărtat și greu încercat al lumii.

Lydersen și alți cercetători din domeniu au făcut muncă de teren pe coasta de vest a Svalbardului. După ce s-au consultat cu o serie de vânători de rechini experimentați, au aruncat de pe vaporul de cercetare Lance un fir cu douăzeci și opt de cârlige de rechin. Au folosit un fir obișnuit de halibut din nailon cu sârmă la capăt. În cârlige au pus grăsime de focă cu barbă. Au dat drumul apoi firului în plan înclinat până la trei sute de metri adâncime.

La prima verificare, aveau deja câte un rechin boreal în fiecare al treilea cârlig. Aşa au reușit să captureze, în timp foarte scurt, patruzeci și cinci de exemplare, mult mai multe decât aveau nevoie ca să studieze aspecte legate de hrană, genetică și poluare. Din unii dintre rechinii aduși la suprafață n-a mai rămas decât capul, pentru că, în timp ce atârnau neajutorați în cârlige, alte specii de rechin le-au devorat restul corpului. În stomacul celor care-l mai aveau când au fost scoși din apă, cercetătorii au găsit foci inelate, foci cu barbă, foci cu

capișon și resturi dintr-o balenă minke, asta pe lângă peşti, cum ar fi codul, lupul de Atlantic, eglefinul și alţii. Rechinii înghițiseră și exemplare întregi de cod de peste patru kilograme, și lupi de Atlantic de două ori mai mari.

Posibilitatea ca rechinii boreali să ucidă balene e exclusă, dar Lydersen a descoperit cum ajunsese grăsimea de balenă minke acolo. Toate ambarcațiunile norvegiene prelevează mostre genetice de la fiecare balenă minke prinsă. Cum grăsimea nu se comercializează, e aruncată peste bord – și ghici cine o înfulecă pe fundul mării.

Și foci cum reușeau să prindă? De data asta, explicația lui Lydersen și a echipei sale nu e o noutate pentru Hugo. N-aveau cum să fie hoituri, pentru că în stomacul rechinilor erau prea multe. Trebuie să fi fost vânate. Dar cum anume? Ca să găsească răspunsul, cercetătorii le-au pus senzori câtorva rechini, după care i-au eliberat. Măsurătorile au arătat că rechinii înoată mult mai încet decât focile și toți ceilalți pești. Și nicidecum că ar avea capacitatea de a se lansa în atacuri scurte și rapide. Astfel, le e imposibil să captureze specii mult mai rapide cu tehnicile lor obișnuite de vânătoare. Explicația e că focile inelate, viței de mare, focile cu barbă și focile cu capișon sunt mamifere superioare. Ceea ce le conferă nenumărate avantaje, dar și o mare slăbiciune. Dorm cam la fel ca noi: profund, cu ochii închiși și cu ambele emisfere cerebrale adormite (așa-numitul somn bilateral simetric).[80] Pe fundul mării sunt foci care visează, poate bancuri de pești, poate că se împerechează sau se joacă, poate își visează rudele sau… Da, ar fi interesant să știm ce visează focile mai exact. Focile adormite pe banchize sau la suprafața apei pot fi cufundate într-un somn REM atât de adânc, încât ai putea să oprești șalupa lângă ele până să reacționeze. Pe malurile înghețate, urșii polari sunt o amenințare constantă. Poate se simt mai în siguranță pe fundul mării, unde nu dorm atât de profund și nici la fel de mult. Dar nici aici nu e un mediu sigur. O umbră întunecată în formă de trabuc plutește încet pe fundul mării în căutare de hrană, testând terenul răbdător, hotărât, aproape orb, dar cu o armă secretă, cele două ampule de pe bot care detectează

semnale electromagnetice, un adevărat radar de viață. O focă adormită probabil că e o pradă extrem de ușoară.

Rechinul boreal nu se grăbește, atacând cu cele două rânduri de dinți ascuțiți ca un fierăstrău. Când foca se trezește speriată, e captivă deja în gura puturoasă a rechinului, pe punctul de a fi devorată. Poate că e paralizată de șoc și de spaimă, trezită dintr-o lume de vis într-un ultim, scurt coșmar al existenței sale. Ceea ce mă duce cu gândul la ce spunea regizorul de film german Werner Herzog: „Viața în mare trebuie să fie un infern. Un infern imens, necruțător, plin de primejdii nesfârșite și inevitabile. Un infern atât de groaznic, încât, de-a lungul evoluției, unele specii, printre care și omul, s-au târât, au fugit pe niște continente mici de pământ solid, unde Lecțiile Întunericului continuă“[81].

— Eh, căcat, spune Hugo, adăugând că trebuie să fii german aproape ca să vezi marea în felul ăsta.

— Da’ peștii cum i-or prinde? întreb eu.

Cu ajutorul senzorilor performanți pe care i-au pus rechinilor boreali, Lydersen și colegii lui au aflat o grămadă de lucruri despre migrația rechinilor, în general. Transmițătoarele au fost puse undeva în vestul Svalbardului, fiind programate să se desprindă de la sine după două sute de zile de monitorizare. Așa au descoperit că unii rechini ajung în Groenlanda, alții, în apele Rusiei, la sud de Marea Barents. Iar alții n-au fost localizați niciodată, pentru că se aflau sub gheață în momentul în care transmițătoarele s-au desprins. Unul parcursese o sută de mile în cincizeci și nouă de zile, surprinzător de mult, având în vedere cât de încet înoată. Rechinii, în general, rămân aproape de suprafață, la o adâncime între cincizeci și o sută de metri. Dar unul dintre rechinii boreali coborâse atât mult, încât ajunsese la o mie cinci sute șaizeci de metri, adâncimea maximă care poate fi înregistrată de aceste dispozitive, și poate la o adâncime chiar mai mare. Lydersen și ceilalți cercetători au descoperit că s-ar putea și ca rechinii boreali să treacă din Oceanul Atlantic în Oceanul Pacific și înapoi prin Strâmtoarea Bering.

De asemenea, probele prelevate din stratul de grăsime și din ficatul lor au arătat că multe dintre cele mai nocive și persistente substanțe toxice care circulă prin ecosisteme se acumulează în zonele nordice, până la Polul Nord, contaminând animalele de aici, printre care și rechinul boreal. Există substanțe care generează schimbări de sex la unele specii, altele pot să distrugă capacitatea de reproducere sau să provoace cancer sau alte boli. În organismul rechinilor boreali s-au descoperit cantități mai mari de substanțe toxice decât în ursții polari – și un urs polar mort e considerat deșeu toxic.

Mergem prin Vestfjorden cu barca noastră pneumatică, aşa cum am făcut de-atâtea ori, trecând pe deasupra peisajelor nevăzute din adâncuri, peisaje asemenea pădurilor, văilor, munților, cu vârfurile lor, deșerturilor și câmpiilor. E o zi senină și liniștită. Micile unde ale mării sclipesc în razele soarelui ca niște solzi de pește. De obicei, suntem singuri pe mare, alteori mai zărim câte o ambarcațiune de pescuit mai modernă aruncându-și firele în zonă, iar dacă cerul e complet senin, vedem cargoboturi cu cabinele de comandă luminate alunecând în liniște spre și dinspre Vestfjorden în și din direcția Narvikului, de-a lungul canalului navigabil care se află la o milă depărtare de noi. Nu vedem niciodată bărci de agrement, însă acum vine un RIB direct spre noi. Plutește și se apropie tot mai mult, ca și cum ar vrea să ne lovească. Hugo și cu mine ne uităm nedumeriți unul la altul, amintindu-ne de o întâmplare asemănătoare când eram în drum spre Flaggsundet, între Engeløya și Steigen.

Era o noapte senină de vară, iar marea era liniștită, luminată de soarele de la miezul nopţii. N-am văzut nici o barcă în jur, așa că Hugo a accelerat la maximum în direcția locului de pescuit la care voiam să ajungem. Eu mă așezasem chiar în partea din față a bărcii, împiedicându-l oarecum pe Hugo să vadă înainte atunci când pluteam. Dar nu se vedea altceva decât întinderea netulburată a mării. Stăteam cu fața la el, deci nu vedeam încotro ne îndreptăm. După vreo zece minute, chipul i s-a schimonosit dintr-odată și s-a întors cu tot

trunchiul la nouăzeci de grade, apăsând repede maneta motorului în celălalt sens și virând brusc spre port, în vreme ce pe mine forța m-a aruncat spre tribord. Abia am reușit să mă țin. Câteva sutimi de secundă mai târziu – pentru că era o situație din alea pe care le trăiești ca și cum totul s-ar petrece cu încetinitorul –, două fețe speriate au trecut chiar prin fața mea, atât de aproape, încât, dacă aș fi încercat, le-aș fi putut atinge cu mâna. Când am trecut la milimetru pe lângă ei, oamenii erau amândoi în picioare și, când valurile le-au izbit barca, au căzut în apă.

Doi bărbaţi ieșiseră pe mare la fel ca noi, ca să pescuiască, dar mai ales ca să se bucure în larg de o noapte de vară perfectă. Zece minute s-au uitat la noi cum ne apropiem tot mai mult și mai mult, devenind din ce în ce mai neliniștiți, schimbând priviri îngrijorate și întrebându-se dacă n-ar trebui să se ducă puțin mai încolo. Poate că se liniștiseră unul pe altul, gândindu-se că sigur îi văzuserăm, era singura posibilitate.

Dacă bărcuța noastră s-ar fi ciocnit de bărcuța lor în mijlocul fiordului, în condiții de vizibilitate perfectă, în absența vântului și pe o mare calmă, ar fi fost cel mai stupid accident petrecut aici din ultimele decenii. Am fi putut fi seceraţi cu toții. Anchetatorii ar fi luat în calcul și posibilitatea că i-am lovit intenționat. După ce ne-am liniștit, l-am întrebat pe Hugo:

— Care sunt șansele ca două bărci să se ciocnească așa? Aproape zero?

— Total greșit, mi-a răspuns el. Se aflau chiar în mijlocul canalului navigabil, care e destul de îngust și înconjurat de zone de mică adâncime. Având în vedere că i-am văzut în ultima clipă, șansele să ne ciocnim nu erau mici deloc. Ba chiar uriașe.

Când ajunseserăm la doar câțiva metri de ei, Hugo văzuse dintr-odată doi oameni care alergau disperați dintr-o parte în alta a bărcii, de-o parte și de alta a capului meu, ca-ntr-un spectacol zbânțuit de teatru de păpuși, până când s-au oprit și unul a încercat să pornească motorul.

În ziua următoare ne-am întâlnit cu ei în Steigarheim, la un concert. Unul a venit imediat furios la Hugo să-i ceară socoteală pentru că din cauza noastră căzuseră în apă. N-aveau nici vestă de salvare. Noi aveam, le-a răspuns Hugo, adăugând că era obligatoriu prin lege să porți vestă pe mare.

RIB-ul care se apropie acum de noi cu viteză pe lângă farul Skrovei virează la timp și-și continuă drumul în jurul insulei.

Ca de obicei, curenții puternici ne duc foarte departe. Hugo pornește motorul și o luăm înapoi spre mal ca să ne pescuim masa de seară. Între timp, mă mai învață niște cuvinte. Arată cu degetul spre țărm, de unde se înalță un promontoriu chiar spre noi. Continuă mult sub apă, fiind un promontoriu subacvatic, care se numește *snag*, îmi spune Hugo. Mulți pescari mai au și astăzi un vocabular bogat în termeni care ilustrează diferite aspecte ale fundului mării sau grade semnificative ale haloului lunar, de exemplu.

Relieful de pe uscat continuă, firește, sub apă. Am vedea singuri dacă am seca mările și oceanele. Dar unde să punem atâta apă? Îmi amintesc o istorioară din Grecia antică. Dacă nu mă înșel, e despre un rege bătrân care a făcut un pariu. Dacă pierdea, trebuia să sece marea. După o vreme, câștigătorul s-a dus la el și l-a întrebat când avea de gând să se apuce de treabă. La care regele i-a răspuns că așteaptă să oprească fericitul câștigător, mai întâi, apele care se varsă în mare, pentru că sarcina asta nu e a lui, conform înțelegerii inițiale.

În jurul *snag*-ului e mult pește, așa că în câteva minute prindem niște cod mic pentru cină.

Într-o astfel de zi, Vestfjordenul pare un paradis al purității. Nimic mai departe de adevăr. Deși ne aflăm în mijlocul mării, unde curenții mătură aproape totul în calea lor, vedem uneori ambalaje de plastic plutind printre valuri. Poate sunt de la comunitățile din zonă, poate vin de pe țărmuri îndepărtate. Oceanul planetar este un element unitar.

Acum douăzeci de ani, asupra unui portcontainer american care se întorcea din China s-a abătut o furtună în Oceanul Pacific. Din cauza valurilor puternice, unele containere s-au desprins, s-au deschis și au ajuns în apă. Douăzeci și opt de mii

opt sute de jucării de baie din plastic – țestoase albastre, broscuțe verzi și rățuște galbene – au fost luate și purtate de curenții marini pe tot globul. Un scriitor a urmărit traseul rățuștelor de plastic în jurul Pământului până la fabrica din China de unde veniseră. Și-a intitulat cartea *Moby-Duck*.[82]

Ca și alte tipuri de plastic, rățuștele nu se scufundă, cel puțin nu înainte să se dezintegreze în particule microscopice. Plasticul și substanțele toxice din compoziția lui se descompun în mii de ani. Unele provin din apa evacuată de mașinile de spălat după spălarea materialelor din fibre sintetice. Din cauza curenților marini, insule uriașe de ambalaje de plastic în mișcare se adună în anumite zone, învârtindu-se în spirală. Studiile arată că mărimea unui astfel de vârtej din plastic din Oceanul Pacific ar fi cât jumătate din statul Texas. Altul se formează în nord, în Marea Barents. Particule de plastic au fost găsite până și în abdomenul crabilor de pe fundul recii și îndepărtatei Mări Barents, pentru că, după ce plasticul se dezintegrează, microparticulele sunt absorbite de plancton sau ajung pe fundul mării, unde sunt înghițite de animalele care trăiesc acolo.

Așadar, nu e o poveste amuzantă cu rățuște galbene plutind într-o cadă uriașă care e oceanul. Când studiază păsările marine din Norvegia, cercetătorii descoperă că nouă din zece au plastic în stomac. Păsările nu pot să digere plasticul, așa că, după ce l-au înghiţit, nu mai pot să mănânce nimic. În fiecare an, peste un milion de păsări și peste o sută de mii de mamifere marine mor din cauza deșeurilor de plastic.

Și codul, care înoată cu gura deschisă, ar putea să înghită o grămadă. În Marea Mediterană mai eșuează cașaloți tineri, iar cauza morții e, de multe ori, un mister. În stomacul unuia s-au descoperit însă odată șaptesprezece kilograme de plastic nondegradabil. Cea mai probabilă cauză a morții fusese ingerarea unor prelate mari de la serele din sudul Spaniei.[83]

Și noi, în Norvegia, agresăm marea. În fiorduri, crescătoriile de pește deversează cantități enorme de substanțe toxice. Traulerele târăsc bare de fier pe fundul mărilor, pustiind totul în urma lor. Până nu demult, se credea că recifele de corali se

găsesc doar în zonele tropicale și doar la adâncimi mici. Dar în largul coastelor norvegiene există nenumărate recife de apă rece.

În Lofoten, dincolo de Røst, se află cel mai mare recif de adâncime descoperit vreodată. Măsoară patruzeci de kilometri lungime și trei kilometri lățime, întinzându-se pe o suprafață denivelată de lângă Eggakanten, la peste trei sute de metri adâncime, chiar la capătul platformei continentale. Coralii sunt organismele care trăiesc mai mult decât oricare altă formă de viață cunoscută, iar cei descoperiți în Lofoten (din specia *Lophelia*) pot atinge vârsta de opt mii cinci sute de ani, mult mai mult decât ce se considera a fi vârsta Pământului până acum o sută de ani. Pescarii mereu au știut că recifele de corali sunt pline de viață. Mulți pești și alte specii de adâncime găsesc hrană și adăpost în pădurile de corali, printre copaci roșii sau roz gigantici (*Paragorgia arborea*), care pot atinge o înălțime de până la cinci metri. Însă atunci când traulerele își trag barele de fier pe fundul mării, coralii sunt distruși în câteva secunde. Din recife, traulele ajung încărcate la suprafață, dar metoda asta nu poate fi folosită într-un loc decât o singură dată.

Aceste spații viu colorate de întâlnire și reproducere sunt literalmente fragile ca porțelanul. Atunci când sunt distruse, se refac și ajung la aceeași mărime în mii de ani. O vedere pe termen mai scurt de-atât e greu de-nchipuit. E ca și cum ai tăia pomii dintr-o livadă ca să le culegi fructele.

Cu toate astea, în apele Norvegiei există astăzi recife de mare întindere protejate prin lege. Însă multe altele nu sunt cartografiate, și tot mai multe recife de adâncime sunt descoperite periodic aici și în Marea Barents. După care sunt, de multe ori, distruse de traulere, care lasă în urma lor schelete frânte ale pădurilor de corali, împrăștiate peste tot pe fundul mării. Iar companiile petroliere primesc, și vor primi în continuare, permisiunea să foreze pe lângă recifele norvegiene protejate prin lege.

Utilajul forează mai departe. Multe zone sunt deschise acum recoltării de alge cu traulerul, inclusiv apele Skrovei. Și asta în ciuda recomandărilor cercetătorilor și a protestelor pescarilor

de coastă. Mulți pești mici depun icre în pădurea de laminaria și nenumărate specii trăiesc acolo. Cu toate astea, autoritățile permit distrugerea acestui ecosistem important și fragil, fiindcă sunt unii care vor să facă bani din alge.[84] Plantele sunt smulse din rădăcini de cupe cu dinți. A devenit o industrie de miliarde; o singură ambarcațiune poate recolta până la trei sute de tone de alge pe zi.

Dar cine se mai gândește la așa ceva după o zi perfectă în Vestfjorden? Eu și Hugo sigur nu. După ce mâncăm codul proaspăt, ne sprijinim de perete la soare. Super-RIB-uri imense de milioane trec la intervale regulate prin Skrova din Henningsvær, Kabelvåg și Svolvær, pline cu turiști.

Turiștii vin pentru peisaj, despre care se spune că ar fi de o frumusețe rară. Oameni din toate colțurile lumii cheltuiesc foarte mulți bani ca să vadă splendoarea cu ochii lor. Îi înțeleg perfect. Piscurile semețe care se înalță din mare, lumina mereu schimbătoare vara și iarna, plajele albe, iarba verde-crud de pe borul îngust de pământ, cu munți impunători și ghețari mici în fundal, extraordinara bogăție a vieții marine, la care se adaugă un vechi și aproape intact peisaj cultural… Până la urmă, Lofoten are atât de multe de oferit, încât nu-i de mirare de ce revistele internaționale de profil îl consideră probabil cel mai frumos tărâm insular din lume.

Însă prețuirea asta nu e un dat. Perspectiva noastră asupra frumuseții nu e atemporală, ceea ce se vede clar în textele mai vechi despre Lofoten.

În 1827, Gustav Peter Blom, magistrat și membru al primei adunări naționale de la Eidsvoll, ulterior guvernator al regiunii Bukserud, a făcut o călătorie în nordul Norvegiei. Despre impresiile și experiențele sale a scris apoi în *Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene og igjennem Lapland til Stockholm i Aaret 1827* („Observații pe marginea unei călătorii în regiunile nordice, din Laponia până în Stockholm, din anul 1827“). La adresa cadrului natural din Lofoten, Blom nu a fost doar lipsit de entuziasm, ci chiar critic. Urâtă i s-a părut întreaga coastă a Helgelandului, dar Lofoten, de departe. În aceste zone nu se

poate nici măcar vorbi despre vreo frumusețe a naturii, scrie el, poate doar ca un deziderat. „Lofoten este lipsit complet de orice frumusețe naturală. Culmile înalte și abrupte se sfârșesc direct în mare, lăsând loc numai răzleț vreunei case singuratice. [...] Care dintre aceste locuri este mai frumos e o întrebare care nu-și are rostul, dar cel mai urât este, fără îndoială, orașul Sund din regiunea Flakstad. E așezat pe o stâncă golașă în vecinătatea unui port strâmt, înconjurat de insule stâncoase și abia lăsând loc caselor; iar peste toate străjuiește povârnișul abrupt al muntelui, care amenință să se prăbușească peste case și peste port.“[85]

În locuri în care eu adeseori văd priveliști de o frumusețe tulburătoare, Blom a văzut un peisaj ostil, sterp, dezolant, fără pic de farmec. Coasta de est a Lofotenului, unde sunt cu Hugo, e urâtă, scrie Blom. Însă nimic nu se compară cu asprimea coastei de vest. Acolo suflă vânturi periculoase, iar peisajul e hidos ca nici un altul.

Blom trebuie să fi trecut și prin Skrova, pentru că menționează și Vågakallen, cel mai înalt vârf din Lofoten, și centrul comercial Brettesnes de pe Storemolla. Skrova se află aproape la jumătatea distanței dintre ele. Trecând de farul Skrovei, în zilele fără ceață sau ninsoare, zărim întotdeauna vârful Vågakallen (nouă sute patruzeci şi doi de metri) în depărtare. Blom spune că muntele seamănă cu „un pescar bătrân cu pălărie de soare, care duce o velă sub braț, de unde și *kallen*[*3]“. La capătul celălalt, în partea de nord-est a insulei, unde se întind Lillemolla și Storemolla, munții nu sunt nici pe jumătate la fel de înalți, dar se află mai aproape și sunt mai greu de ignorat.

Spre deosebire de Blom, împăratul Wilhelm al II-lea a fost vrăjit de frumusețea naturală a regiunii de coastă din nordul Norvegiei și mai ales a Lofotenului. Însoțit de un alai imperial de iahturi și corăbii, împăratul german voia să vadă cu ochii lui renumitele nuanțe violete ale nordului, despre care spunea că ar fi „aurul plutitor al mării pe care nici Alpii, nici tropicele, nici Egiptul și nici Anzii nu-l pot egala“[86].

Împăratul Wilhelm a hotărât să meargă în Lofoten după ce-a văzut un tablou la Berlin în 1888. Era o pictură panoramică de o sută cincisprezece metri, inspirată din fotografii realizate în Lofoten. Fotografiile fuseseră făcute în satul Digermulen, situat chiar în spatele insulei Storemolla. Dacă ar fi fost făcute astăzi, ar fi existat șanse mari ca în tablou să apară și bărcuța noastră.

Artistul preferat al împăratului era Eilert Adelsteen Normann (1848-1918), care pictase Lofotenul. Spre deosebire de Christian Krohg, Adelsteen Normann a reușit să surprindă arhipelagul în toată splendoarea lui. Inclusiv „aurul plutitor“, soarele nopții din zilele polare, fără să înnebunească la vederea revărsării copleșitoare de lumină, așa cum spunea Lars Hertervig că i se întâmplase lui. Pentru un artist care vrea să înfățișeze Lofotenul, se pare că e un avantaj dacă s-a născut aici. Toți pictorii realiști cunoscuți care au reprezentat Lofotenul la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX erau din zonă. Adelsteen Normann era din Vågøya, insulă situată la intrarea sudică a Vestfjordenului. Gunnar Berg (1863-1893) era din Svinøya, care ține de Svolvær, ca și Halfdan Hauge (1892-1976). Ole Juul (1852-1927) era din Dypfjord, de pe lângă Henningsvær, iar Einar Berger (1890-1961) s-a născut în Reinøya, în Troms.

Când era mic, Hugo arunca uneori cu bulgări în geamul de la atelierul lui Halfdan Hauge de pe Svinøya. Hugo și-l amintește ca pe un domn în vârstă foarte elegant, iar cu Adelsteen Normann era rudă, fusese nepotul de soră al străbunicului lui.

Picturile lui Hugo sunt abstracte, dar din aceeași tradiție. Însă acum vrea să picteze un peisaj mai mult impresionist decât abstract.

Zidul Lofoten e ca un șir de dinți negri de rechin, așezați unul în spatele celuilalt, o barieră pe care valurile au izbit-o zadarnic sute de milioane de ani. În fața zidului de stâncă, și marea e supusă. Din depărtare, pare o fortăreață din piatră de nepătruns, ceea ce, în multe privințe, și este.

Părți ale munților din componența lui au în jur de trei miliarde de ani. Nu zidul în sine, ci rocile.

Ca de obicei, am un teanc mic de cărți, de data asta mai mult de geologie și despre istoria timpurie a Pământului, și, când Hugo se duce să mesterească la casa roșie, unde electricienii și instalatorii vor putea să se apuce de treabă curând, stau aici și citesc.

O carte e despre vârsta Pământului. În 1650, episcopul irlandez James Ussher a ajuns, prin calcule, la concluzia că Dumnezeu a creat Pământul sâmbătă, 22 octombrie 4004 î.H. – pe la ora șase, după-masa târziu sau la lăsarea serii. Ussher, a cărui carte a fost foarte citită și lăudată la vremea aceea, își baza afirmațiile pe cronologia biblică, reperul principal în calcularea vârstei Pământului atât înaintea sa, cât și în epocile care au urmat. Astăzi, o astfel de teorie stârnește râsul, dar pe vremea episcopului nu se putea concepe că Pământul există dinaintea noastră.

În secolele următoare, au apărut multe indicii că era un calcul de-a dreptul stupid. Fosile de animale marine mari au fost descoperite la mare distanță de țărm. Cu precădere în vârful munților sau chiar sub Paris, care fusese, evident, mult, mult timp acoperit de ape. Ce era cu toate viețuitoarele astea stranii? Multe specii dispăruseră de-o veșnicie.

Unele minți luminate, printre care și Edmond Halley (cel care a descoperit și cometa Halley), au încercat să stabilească vârsta Pământului calculând cantitatea de sare pe care o transportă fluviile în mare. Din moment ce mările și oceanele sunt atât de sărate, vârsta Pământului trebuia să fie mult mai mare decât câteva mii de ani.

În secolul al XVIII-lea, filosofii și naturaliștii au început să-și dea seama că Pământul trebuie să aibă zeci de mii de ani. Mulți n-au îndrăznit să-și facă publice descoperirile, temându-se de furia Bisericii, dar era evident că estimările lui Ussher erau complet greșite. Încetul cu încetul, pe măsură ce geologia a ajuns la rangul de știință, a început să devină din ce în ce mai clar că vârsta Pământului trebuie să fie mult mai mare decât arată Biblia, poate chiar cu milioane de ani. Straturile de sedimente, munții erodați și studierea vulcanilor nu prea au mai lăsat loc de îndoială. Demult, America de Nord era o zonă

tropicală, iar India, acoperită de gheață. Și cea mai mare parte a uscatului se aflase sub apă la un moment dat. Erau dovezi de necontestat, dar cum trebuiau ele interpretate? Descoperirea scoicilor și a fosilelor de pește de pe culmile munților nu erau oare dovada clară că Potopul lui Noe avusese loc cu adevărat, deşi cu mult înainte decât se estimase inițial? Sau că Dumnezeu putea stârpi specii de care nu era mulțumit?

Colecționarea de fosile a devenit rapid o modă, chiar și printre amatori entuziaști. Unele proveneau de la specii dispărute, cum ar fi mamuți, dinozauri și reptile marine uriașe. Dinții cu forme stranii au devenit motiv de îngrijorare. Unii semănau cu dinții de rechin, doar că erau mult prea mari. Dacă rechinii uriași și alte animale, cum ar fi amoniții (ordin de moluște cefalopode, cu cochilie în formă de spirală, care număra treizeci, patruzeci de mii de specii) sau trilobiții existau în continuare, în adâncurile mării, ca fosile vii?

Dilema vârstei Pământului a rămas multă vreme o problemă a filosofiei și teologiei. În secolul al XIX-lea, a devenit din ce în ce mai clar că Pământul era infinit mai vechi decât se crezuse inițial. Așadar, cea mai mare parte a istoriei sale se desfășurase fără ca *noi* să fim de față. Lucru deloc ușor de acceptat, din moment ce contrazicea radical viziunea religioasă asupra lumii. Pământul n-avea cum să fi fost creat acum câteva mii de ani în șase zile. Dintr-odată, se dovedea că omul intrase în scenă abia recent, în condițiile în care alte specii existau de milioane, poate chiar miliarde de ani.[87]

Suntem obișnuiți să privim geografia Pământului și poziția continentelor ca pe ceva constant. Dar, din perspectivă geologică, nimic nu poate fi mai departe de adevăr, iar Lofoten e numai o dovadă printre multe altele. Acum un miliard de ani, masele continentale care aveau să formeze Peninsula Scandinavă se aflau în apropiere de Polul Sud de astăzi. Sau, mai bine zis, Peninsula Scandinavă era la Polul Sud de atunci, pentru că nici polurile Pământului n-au stat pe loc, ba s-au și inversat.

Peninsula Scandinavă făcea parte din vechiul supercontinent Rodinia, care în câteva sute de milioane de ani

s-a divizat în multe continente mai mici. Unul dintre ele a fost Baltica, unit ulterior, în câteva milioane de ani, cu Laurentia (America de Nord și Groenlanda), cu care a alcătuit supercontinentul intermediar Euramerica. Când cele două continente s-au apropiat și s-au ciocnit apoi, oceanul dintre ele a dispărut și s-au format lanțuri muntoase pe ambele părți. Ulterior, Laurentia și Baltica s-au despărțit iarăși și a apărut un nou ocean. Asta nu o dată, ci de două ori.

Și tot așa. Acum trei sute de milioane de ani, masele continentale s-au unit și au format continentul Pangaea. Două sute de milioane de ani mai târziu, s-a divizat și el. La sfârșitul secolului al XVI-lea, cartograful și geograful flamand Abraham Ortelius a observat un detaliu frapant: dacă ai încerca să unești coasta de est a Americii de Sud cu coasta de vest a Africii, cele două bucăți s-ar îmbina perfect, ca două piese de puzzle. Cu toate astea, până în 1912, când Alfred Wegener își publica lucrarea de pionierat despre mișcarea maselor continentale, teoria despre Pangaea a rămas foarte controversată.

Rocă lichidă a erupt din interiorul pământului, întărindu-se peste oceane și creând un uscat nou. Continentele au rătăcit ca niște corăbii fără cârmă sau ca niște ghețari uriași. Erele glaciare le-au adus laolaltă ca pe primul nivel al unui bloc-turn prăbușit. Masele continentale s-au sfărâmat, s-au sudat, s-au deplasat și au mers mai departe, trăgând după ele, de multe ori, bucăți mari din alte continente rezultate din coliziune. Ciocnirile au dus la formarea unor falii imense, din care au rezultat lanțuri muntoase ca Himalaya, Anzii, Munții Stâncoși, Alpii – și zidul Lofoten.

Vestfjorden nu e un fiord obișnuit, ci un bazin sedimentar. În perioadele glaciare, când stratul de gheață măsura kilometri grosime și acoperea întreaga Peninsulă Scandinavă, culmile zidului Lofoten străpungeau aproape mereu calota glaciară ca niște nunatakuri. De altfel, zidul avea grijă ca gheața să se îndrepte spre sud.

Dedesubtul nostru, în Vestfjorden, se găsesc kilometri întregi de straturi moi de rocă sedimentară.[88] Zidul Lofoten e alcătuit, în parte, din cele mai vechi și dure roci de pe pământ, care au

apărut concomitent cu primele animale unicelulare din adâncul mării. Restul zidului e format din roci mult mai noi, rezultate în urma ciocnirii dintre marile mase continentale Laurentia și Baltica. De-a lungul a milioane de ani, masele continentale au fost împinse unele spre altele ca ușile de la lift, doar că nu s-au oprit în momentul impactului, ci s-au strivit una pe alta, determinând apariția munților și trecerea lor de pe un continent pe altul.

Așa s-a format și coasta crestată din zona Lofoten-Vesterålen-Senja.

Pliniu cel Bătrân (23-79 d.H.) este, de altfel, prima sursă cunoscută în care regiunea noastră e numită Scandinavia (*Scandinauia*), care înseamnă „coastă sfâșiată“, „primejdioasă“ sau „accidentată“. Accidentată de ghețarii mari, care au erodat pământul și l-au făcut așa cum este el astăzi, cu fiorduri, insulițe și arhipelaguri. Și nicăieri mai frumos decât la Lofoten – în funcție de ochii prin care e privit.

Nici măcar zidul Lofoten nu e etern sau imuabil. Și totuși, ceva mai aproape de a fi nu vom întâlni niciodată.

32

Seara e atât de frumoasă și de caldă, încât ne hotărâm să facem o plimbare prin Vestfjorden. Munții se oglindesc în mare, ceea ce nu s-a mai întâmplat de luni de zile, spune Hugo. Zice că e mereu frumos afară când vin eu în vizită. Nu e deloc adevărat, dar îi răspund că am pile la o familie care încă se ocupă cu invocarea vântului. Hugo începe să râdă.

— Ce, nu mă crezi? N-are importanță, tot funcționează.

Vorbim încet, de parcă ne-ar putea auzi peștii. A fost atât de liniște toată ziua. Dar acum vedem că în vest începe să se întâmple ceva. Acolo, cerul, norii, vântul și marea se învolburează și se contrează mereu, un spectacol necontenit pe care îl urmărim mereu de distanță. Fiindcă, atunci când ajungem în mijlocul lui, vizibilitatea scade complet.

Deasupra noastră, umbre alunecă ușor peste norii cenușii, prin care lumina se cerne și se refractă ca prin fundul unei sticle colorate. Întunericul o să se aștearnă curând dinspre est, iar cea mai mare călătorie de pe planetă stă să înceapă. Noapte de noapte, miliarde de ființe minuscule, cum sunt krillii, nenumăratele feluri de plancton și milioanele de cefalopode, urcă din adâncuri pentru a se hrăni cu apa încărcată de substanțe nutritive de la suprafață, după care, în zori, se retrag din nou în întuneric.

Pentru perioada asta din an, în prima jumătate a zilei, Vestfjordenul a fost primitor și favorabil. Dar aici vremea e extrem de imprevizibilă. Vântul se întețește odată cu fluxul, de parcă ar fi adus de valuri. În câteva minute, Vestfjordenul se va umple de *poppel*, cum numesc pescarii din partea locului

valurile agitate care apar când curenții și vântul vin din direcții opuse.

Trebuie să ne întoarcem. Dar întâi Hugo îmi spune o poveste. După ce s-a întors din Germania în anii 1970, a cântat în trupa Nytt Blod din Tromsø. Cu energia rockului ei progresiv și spectacolele neobișnuite, formația a devenit foarte populară. În deschiderea unui mare concert din Tromsø, solistul urma să apară răstignit pe o cruce complet dezbrăcat.

— Și asta nu e tot, spune Hugo. Scena trebuia să fie învăluită în fum și dup-aia, după ce fumul se risipea, solistul trebuia să rămână pe cruce în mijlocul scenei gol pușcă. Mașina de fum însă a scurtcircuitat toată instalația electrică, așa că ăsta a rămas atârnat în fața a sute de spectatori fără ca trupa să mai poată cânta. Într-un final, a început să urle: „Dați-mă jos de-aici! Ar cam fi timpul!“.

Trupa făcea repetiții în spitalul de psihiatrie din Åsgard.

Hugo dă din cap și pornește motorul. Curând, își dă seama că ceva nu e-n regulă. Motorul bărcii, care a fost în service, nu mai are vâna pe care o avea. Abia se mai aude, iar din spate vine miros de ars. Reparațiile n-au avut, clar, prea mult succes. Reușim să ne întoarcem cu bine la Skrova, dar motorul trebuie dus din nou la reparat, iar service-ul nici măcar nu se află pe insulă. E puțin spus frustrant, pentru că de zile bune avem toate condițiile să ieșim la vânătoare de rechini boreali.

Pe de altă parte, am tot timpul din lume, nici n-am cumpărat încă bilet de întoarcere și am mai eșuat în locuri mult mai rele decât Skrova. Plus că avem destul *graks* să ademenim toți rechinii boreali din Vestfjorden unde vrem noi, doar să se întoarcă motorul.

*1. E.A. Poe, „O coborâre în Maelström“, în E.A. Poe, *Masca morții roșii. Schițe, nuvele, povestiri 1831-1842*, traducere, studiu introductiv, note și comentarii de Liviu Cotrău, ed. a II-a, Polirom, Iași, 2012, p. 530 (n.tr.).

*2. Jules Verne, *20.000 de leghe sub mări*, traducere de Lucia Donea-Sadoveanu și Gellu Naum, Editura Ion Creangă, București, 1977, p. 314 (n.tr.).

*3. În norvegiană, *kall* înseamnă „bărbat în vârstă“ (n.tr.).

33

În următoarele zile, vremea e enervant de stabilă, iar marea, sfidător de calmă. Nu mai ieșim în larg, și începem să ne obișnuim cu asta. Ne adaptăm treptat la ritmul de la Aasjord și din întreaga insulă.

Insula este o realitate și propria metaforă, scria Judith Schalansky în *Atlas der abgelegenen Inseln* („Atlasul insulelor izolate“) (2009). De obicei, mă simt ciudat de liber de fiecare dată când ajung pe o insulă atât de mică cum e Skrova. Aici viața are alt ritm, iar stresul cotidian pare departe și fără importanță.

Insula e o lume în miniatură foarte ușor de cuprins, pentru că geografia ei e limitată, la fel și numărul de locuitori și poveștile la care să te raportezi. Viața pare mult mai simplă și începi să simți că există perspectivă prin toţi porii. Așa descrie Daniel Defoe viața pe insulă a lui Robinson Crusoe. A început să se descurce, trecând prin fiecare etapă a civilizației: inițial, a fost vânător-culegător, apoi a deprins agricultura, creșterea animalelor, arhitectura, sclavagismul, tehnicile militare și așa mai departe, folosind tehnologii din ce în ce mai avansate. Într-un final, a ajuns în etapa capitalistă, cu o viziune asupra lumii bazată pe calcule contabiliceşti și maximizarea profitului.

Pe insulă, a început să descopere cine este cu adevărat și să devină filosof. Și-a dat seama că poate fi mai fericit singur pe insulă decât în oricare alt loc de pe pământ. Nu-i lipsea nimic, era ca un atom de gaz nobil și se simțea împăratul sau regele lumii sale. Însă era rupt de umanitate și își considera uneori singurătatea o pedeapsă divină. Și-a pierdut complet cumpătul

când și-a auzit papagalul spunându-i: „Poor Robin Crusoe! Where are you? Where have you been?“. Însă frică nu i-a fost decât când a descoperit prima dată urme de pași pe nisip.

O insulă poate fi un paradis, dar și o închisoare. Pentru că aici e ușor să-ți faci iluzii. Că totul va fi bine, că te afli departe de haosul și agitația de pe continent. Poate ți se face dor de oamenii și lucrurile pe care le-ai lăsat în urmă. Un sentiment de izolare și singurătate cuprinde întreaga insulă. Nu te mai simți împăratul sau regele unei lumi mărginite, ci un prizonier înconjurat din toate părțile de apă. Poate vine toamna, cu liniștea și-ntunecimea ei. Ai vrea atunci să lași natura-n urmă, să te întorci în oraș, printre oameni. Poate auzi suspinele fantomelor din viața ta. „Dar liniștea pe insulă nu-nseamnă nimic. Nimeni nu vorbește despre ea, nimeni nu și-o amintește sau nu o pomenește, oricât de mult l-ar afecta. E numai o ocheadă aruncată morții cât încă ești în viață.“[89]

Unii întorc spatele lumii, punându-și toate speranțele într-o insulă și mai mică, o utopie în care nimic nu-i deranjează, o insulă îndeajuns de mică pentru a putea fi umplută numai cu propriul eu, în care să nu-ți lipsească nimeni niciodată. Obsesiile pun adesea stăpânire pe oameni, ei se schimbă și trăiesc mai mult închiși în sine. Însă ori eul e prea mic, ori insula, prea mare. Asta este experiența la care se referă D.H. Lawrence în cărticica sa pierdută în uitare *The Man Who Loved Islands*.

Oceanul Atlantic e plin de astfel de insule mitologice, locuri care nu au existat niciodată decât în imaginația cartografilor și a poeților. În secolul al XII-lea, al-Idrisi, renumitul geograf arab, a descoperit că în Atlantic există cel puțin douăzeci și șapte de mii de insule. În realitate, sunt zeci de mii. Câte expediții nu se organizau pentru găsirea unor insule care nici măcar nu existau, dar care fuseseră descrise în detaliu de navigatori care spuneau că ajunseseră acolo, fără să le poată contrazice cineva fanteziile? Unele descrieri erau atât de vii, încât și alți navigatori începeau să-și imagineze că le-au vizitat, contribuind, la rândul lor, cu informații despre tărâmurile astea cu totul ireale.

La reflux, îmi place să mă plimb pe insulă, de cele mai multe ori în zona tidală. Ca mulți alții, am o relație specială cu partea asta a țărmului. Dacă te jucai acolo când erai mic, e o plăcere să te plimbi pe această linie de graniță dintre pământ și mare. Aduni, de multe ori, mărunțișuri, pe care le bagi în buzunar și le pui dup-aia pe polița șemineului sau pe pervazul ferestrei de la bucătărie. Pietre lucioase, scoici, piese de lemn sculptate sau alte obiecte aduse de valuri. Poate apare vreodată și-un mesaj într-o sticlă din celălalt capăt al lumii. În copilărie, am avut o perioadă în care trimiteam și eu mesaje în sticlă, spunând că naufragiasem pe o insulă pustie, ceea ce nu era foarte departe de adevăr, având în vedere că locuiam în Finnmark.

Foarte multă lume merge la mare în concediu, fie la propria căsuță de vacanță de pe malul mării, fie pe alte plaje din sudul Europei. Pare cel mai firesc lucru din lume. Dă-i o găletușă și o lopățică unui copil și poate să stea toată ziua pe plajă. Uită de frig sau de foame, ca și cum și-ar găsi locul în lumea asta sărată a nisipului, a valurilor, a apelor și a stâncilor. Aproape gol, se aruncă în valuri sau face baraje, canale și alte construcții, foarte concentrat, ca un inginer serios. „Istoria e un copil care face un castel de nisip pe plajă“, scria filosoful grec Heraclit (535-475 î.H.).

Un os, probabil de elan sau ren, a fost adus de valuri. Toată energia organică din pori s-a dizolvat prin tunelele microscopice ale țesutului, care acum este o masă minerală dură și lucioasă. Această substanță gri-deschis și poroasă e ușoară ca un fulg și și-a pierdut luciul de odinioară. Suprafața e mată și absoarbe lumina. Cartilajul, carnea și grăsimea au fost doar un înveliș temporar, spălat mai târziu de apele mării.

Oamenii de știință britanici care au cercetat sistematic fosilele din devonian (aproximativ acum patru sute de milioane de ani), când au migrat pe uscat primele animale marine, au făcut o descoperire extraordinară. Maxilarele și dinții primelor animale de pe uscat erau menite să sfâșie carne, nu să mestece plante. Ochii erau în vârful capului și nu aveau gât. Ceea ce înseamnă că primele animale de pe uscat au fost prădători cu cap de pește, care își foloseau dinții ca să se

sfâșie unii pe alții. Capetele de pește au stăpânit pământul optzeci de milioane de ani.[90] O imagine pe care, odată ce ţi-a intrat în minte, cu greu o mai poți uita.

Dincolo de Skrova, întregul Vestfjorden se deschide în fața ochilor mei. Când e senin, se vede și spre sud-vest, iar de sus, din vârf de munte, se zăreşte insula Landegode, dincolo de Bodø și Værøy. Poate chiar și insula Røst, din capătul Lofotenului. Drept înainte, spre sud-est, se află insulele din Steigen. În înaltul cerului, după stratul de nori cenușii, se vede o lumină blândă, deloc strălucitoare sau orbitoare, care creează contururi fine și contraste slabe. „Verde-flegmă, argintiu-albastru, rugină: semne colorate.“[*1]

Fluxul a lăsat în urmă băltoace, în care înoată niște puiet de pește. Un pescăruș solitar stă pe o piatră. Când iau de jos o mână de alge, puricii de nisip fug în toate direcțiile, deși n-au unde să se ascundă decât acolo unde sunt deja. Zona tidală e un tărâm de graniță dintre mare și uscat, dar și dintre viață și moarte. Cel puțin în lumea vikingilor, când era loc de execuție. Metodele variau. Mulți condamnați erau, pur și simplu, legați de nişte stâlpi, așa că fluxul făcea singur treaba. Ca în saga lui Olav Tryggvason, care relatează, cu o concizie exemplară, despre soarta practicanților de *seiðr* de la Skratteskjær: „După aceea, regele i-a luat pe toți și i-a dus pe o stâncă acoperită de apele mării la flux și i-a legat acolo. Așa și-au pierdut viața Øyvind și toți ceilalți împreună cu dânsul. De atunci, numele locului a rămas Skratteskjær[*2]“[91].

Când eram mic, am participat și eu la ceva de felul ăsta. Am hotărât să-l legăm pe un prieten de un stâlp în zona de țărm scăldată de ape la flux. După o vreme, a dispărut toată lumea, țin minte că se făcuse seară și trebuia s-ajung acasă, că era ora mesei. Un trecător a auzit un cap de copil strigând după ajutor. Apa îi ajungea deja până la piept.

Zona tidală nu e nici uscat, nici mare, ci ceva între. Toate organismele care s-au adaptat la mediul de-aici sunt cu câte un picior în fiecare lume. Acum pot fi în apă, iar în clipa următoare, pe teren uscat, poate chiar în bătaia soarelui

arzător. Trebuie să îndure sarea, apa mării, ploaia, vântul și uscăciunea, iar în același timp, să se ferească de prădători, atât din apă, cât și de pe uscat, dar și de păsările din văzduh. La fel ca și în mare, totul e să găsești hrană și adăpost și să reziști când valuri care-ar putea urni din loc bolovanii se rostogolesc la țărm.

De aceea, toate animalele din zona asta a țărmului au caracteristici extreme. Crabii, melcii și scoicile au carapace aproape impenetrabile. Multe specii se îngroapă la flux în nisip. *Hyas coarctatus*, cunoscut ca *pyntekrabben*, „crabul dichisit“, se acoperă cu alge ca să se camufleze. Ceea ce nu pare cine știe ce dichis. Dar pe carapace are niște cârlige mici, de care se agață diverse tipuri de alge aduse la țărm, astfel încât își schimbă culoarea veșmintelor în funcție de mediul înconjurător. Uneori mi se pare un vagabond al mărilor, alteori, o ființă care încearcă, pur și simplu, să se integreze.

Mulți melci trăiesc și în apă, și pe uscat, asemeni crabilor. Crabul-pustnic nu are, practic, nici o formă naturală de protecție și umblă cu o cochilie de melc în spate. În caz de pericol, se ascunde înăuntru. Crabul-pustnic ocupă casele altora și merge tot timpul, pentru că, pe măsură ce crește, adăposturile îi rămân mici și trebuie să găsească altele.

Melcii-pălărie de chinez se târăsc în căutare de hrană, după care se lipesc de piatră atât de tare, încât e nevoie de diverse instrumente pentru a-i desprinde. Sunt comestibili, dar nu i-am văzut niciodată în vreun meniu prin Norvegia. Cercetătorii au descoperit că dinții lor, care sunt de o sută de ori mai subțiri decât firul de păr uman, sunt cel mai dur material biologic de pe pământ. Au în compoziție, printre altele, goethitul, numit după poetul J.W. von Goethe.

Și aricii de mare sunt comestibili, dar în cochilie există icre doar iarna, înainte de înmulțire. Atunci poți să răzuiești ouășoarele, cel mai puternic elixir al mării. Pe malurile stâncoase se văd adesea arici zdrobiți și goliți de conținut. Asta pentru că, la reflux, ciorile și pescărușii îi înhață și le dau drumul pe stânci apoi de la douăzeci de metri înălţime ca să-i spargă și să ajungă la mâncarea dinăuntru.

Amfipodele sar printre pietre. La marginea zonei de reflux, puietul se ascunde prin alge și iarbă de mare, alături de anemone, printre tentacule de corali *Alcyonium digitatum*, printre cili de *Virgularia mirabilis* sau țepi de arici de mare. La aricii de mare, plăcile care formează aparatul bucal se depărtează și se apropie în același timp, ceea ce face ca gura să se deschidă și să se închidă simetric, ca un clește de gheață, fiind denumită în biologie și „lanterna lui Aristotel“.

Nisipul alb și umed mă duce cu gândul la ceva ce-am citit mai demult despre primii creștini, care erau persecutați de romani și foloseau semne secrete ca să vadă dacă pot avea încredere unii în ceilalți. Atunci când doi creștini se întâlneau și unul sau chiar amândoi intuiau că fac parte din aceeași sectă, unul putea să deseneze un arc în nisip. Dacă și celălalt trasa un arc în oglindă care se intersecta cu primul, desenul era gata. Reprezentarea unui pește. Majoritatea discipolilor lui Hristos au fost, inițial, pescari – înainte să devină „pescari de oameni“, așa cum și-au spus ei.

Zona tidală e fină și adâncă. Soarele și luna sunt aproape aliniate, iar forțele lor gravitaționale acționează împreună. Nouăzeci și șapte la sută din cantitatea de apă de pe pământ se află în mări și oceane și toată e atrasă în aceeași direcție până se lovește de țărm. Cu cât mergi mai în nordul Norvegiei, cu atât mai mare e diferența dintre flux și reflux.

Pe vremuri, locuitorii de pe coastă culegeau cardiide și scoici arctice (*Arctica islandica*) din zona tidală. Scoicile se îngropau în nisip, lăsând în urmă niște găurele. Dacă înfigeai în ele un băț cu vârf ascuțit, scoicile se închideau în jurul lui și putea fi astfel trase la suprafață. Erau puse la sărat și folosite ca momeală în sezonul de pescuit cu câteva generații în urmă.

Valurile au adus la mal o meduză mare. Tentaculele ei cu mii de harpoane în miniatură, sau nematociste, sunt răsfirate în urma sa. Meduza vânează scufundându-se în coloana de apă cu tentaculele deschise, gata să își înțepe prada, paralizând-o. Când e vie, firește. Cum a murit meduza asta e imposibil să-ți dai seama, și n-am de gând să-i fac autopsia. Subconștientul își

întinde și el tentaculele și aduce la suprafață tot felul de lucruri. Una dintre cele mai vechi amintiri pe care le am e când am băgat mâinile adânc într-o meduză-coamă de leu, pe care o găsisem pe o plajă pustie din estul Finnmarkului, crezând probabil că e jeleu, sau, mă rog, deșeul ăla industrial în ambalaj colorat pe care ni-l vindeau nouă, copiilor, pe vremea aceea, un fel de *slime* nelipicios verde sau roșu şi rece. Îmi amintesc și acum usturimea care devenea din ce în ce mai mare, ca o urzicătură, doar că mult mai intensă. În 1870, o meduză-coamă de leu de peste doi metri și care cântărea probabil peste o tonă a fost descoperită pe o plajă din Golful Massachusetts. În sudul Oceanului Pacific trăiește o specie de meduză, viespea de mare, de la înțepătura căreia un om adult intră în stop cardiorespirator în câteva minute.

Nici meduzele din ordinul *Narcomedusae* nu sunt mai blânde.

Ca formă de viață, meduzele au supraviețuit multor extincții în masă. Tolerează bine apele acide, au puțini dușmani naturali și cutreieră mările și oceanele ca niște zombi fără creier. Nici de oxigen nu prea au nevoie. Au supraviețuit unor crize care au exterminat aproape toată viața de pe planetă.

În ultimele cinci sute de milioane de ani, pe pământ au existat cinci extincții în masă. Cea mai cunoscută e ultima, cretacic-terțiar, care a avut loc acum şaizeci şi cinci virgulă cinci milioane de ani. Motivul pentru care este atât de cunoscută e dispariția tuturor dinozaurilor, cu excepția pterozaurilor.

Un asteroid de câteva ori cât Skrova a căzut în Peninsula Yucatan, cu o viteză de aproximativ șaptezeci de mii de kilometri pe oră. Se estimează că explozia a avut forța a o sută de milioane de bombe cu hidrogen. A fost probabil cea mai groaznică zi pe pământ de la apariția vieții. Părți mari din continentul american au fost pulverizate, iar peste cele rămase s-au așternut întunericul și un nor sufocant de praf. Tsunamiuri puternice au schimbat forma tuturor continentelor. Nori groși de praf s-au ridicat în atmosferă, iar soarele nu s-a mai văzut luni întregi sau chiar ani. Toate pădurile de pe pământ au fost carbonizate aproape în

întregime. Au căzut ploi acide, iar mările și oceanele s-au transformat în bazine de sulf pentru milioane de ani.

Însă n-a fost cea mai îngrozitoare extincție în masă. Extincția permian-triasic de acum două sute cincizeci şi două virgulă trei milioane de ani a avut loc la scară și mai mare. Se pare că a fost provocată de o erupție vulcanică uriașă din zona Siberiei de astăzi – pentru că, la vremea respectivă, supercontinentul Pangaea era încă în formare.

Căldura a topit permafrostul. În mlaștini și la suprafața solului din păduri era plin de lemne adunate de-a lungul a milioane de ani. Erupția vulcanică a provocat incendii, iar planeta a devenit astfel un grătar imens cu cărbuni. În atmosferă s-au acumulat noi gaze cu efect de seră, creând o serie de reacții în lanț, mai ales în oceane, care au început să elibereze gazul metan acumulat. Legăturile de cauzalitate nu se cunosc prea bine, cert este că a avut loc *The Great Dying* – „marea moarte“ sau „mama tuturor extincțiilor“ –, așa cum o numesc cercetătorii. Acidificarea și creșterea temperaturii apei oceanelor au constituit un mediu propice pentru dezvoltarea unor bacterii producătoare de toxine. Aproximativ nouăzeci și șase la sută dintre formele de viață din oceane, unde se găseau, de altfel, majoritatea, au dispărut. Oceanele și-au pierdut capacitatea de a absorbi carbonul, eliberând în atmosferă cantități enorme de gaze cu efect de seră.[92] Atmosfera a devenit sufocată de fum și gaze, iar oceanele, intoxicate.

Sute de milioane de ani, încă dinainte de apariția peștilor, mările și oceanele au fost locuite de diverse feluri de trilobiți, a căror lungime varia de la un milimetru la un metru. Unii înotau, alții mergeau pe fundul apei, unii mâncau plancton, alții, animale mai mici. Ca aspect, păreau o combinație între crab și homar, doar că nu aveau picioare sau brațe, deși unii prezentau țepi sau coarne ascuțite. Pentru că erau foarte numeroși și aveau exoschelet, extrem de multe exemplare s-au păstrat în piatră sub formă de fosile. Doar în Norvegia s-au descoperit în jur de trei sute de specii fosilizate de trilobiți. Dar, spre sfârșitul extincției permian-triasic, această ramură atât de roditoare din arborele vieții s-a rupt. Până la sfârșitul „marii

morți“, toți trilobiții, chiar și cei mai robuști, au murit. Vieții pe pământ i-au trebuit apoi multe milioane de ani să se refacă.

Acum patru sute cincizeci de milioane de ani, în apele mărilor și oceanelor trăiau strămoșii rechinilor de astăzi. Aproape o sută de milioane de ani mai târziu, rechinii deveniseră atât de răspândiți, încât știința numește această perioadă „epoca rechinilor“. Existau și specii care au dispărut între timp, cum ar fi megalodonul, care avea aproape douăzeci de metri lungime și până la cincizeci de tone, o mandibulă de doi metri de la un capăt la celălalt, plină de dinți ascuțiți, fiecare de mărimea unei sticle de whisky. O altă specie interesantă, dar mult mai mică decât megalodonul era *Stethacanthus*, dispărută acum trei sute douăzeci de milioane de ani. Pe spate avea o structură ca o pălărie în locul în care ar fi trebuit să fie înotătoarea dorsală. Aceasta era plină de dinți îndreptați înainte, asupra funcției cărora oamenii de știință nu pot decât să speculeze.

Rechinul este probabil cel mai rezistent și adaptabil animal de talie mare pe care l-a creat evoluția. De-a lungul timpului, rechinii au supraviețuit tuturor adversităților – erupții vulcanice, ere glaciare, meteoriți, paraziți, bacterii, virusuri, acidificarea apei oceanelor și alte catastrofe care au condus la extincție în masă. Existau deja de foarte mult timp când au apărut dinozaurii și au continuat să se dezvolte și după ce aceștia și nenumărate alte specii au dispărut. În prezent, în jur de cinci sute de specii de rechin trăiesc în mările și oceanele lumii, jumătate fiind descoperite numai în ultimii patruzeci de ani. Unele sunt rare și pe cale de dispariție, în vreme ce altele sunt extrem de răspândite și de prolifice.

În prezent, cercetători remarcabili de la marile universități ale lumii scriu în reviste științifice de referință, ca *Science* sau *Nature*, că ne aflăm la începutul celei de-a șasea extincții în masă. „Marea moarte“ a avut loc pe parcursul a sute de mii de ani. Astăzi, există specii care dispar într-un ritm atât de alert, încât oamenii de știință fac o paralelă cu extincția dinozaurilor, care au dispărut în câteva sute de ani. Factorii care duc la dispariția anumitor specii sunt pierderea habitatului,

introducerea speciilor non-native, schimbările climatice și poluarea mărilor și oceanelor.[93]

Știm care sunt cauzele celei de-a șasea extincții în masă. Deși suntem aici de mii de ani doar, deja ne-am răspândit în toate colțurile lumii. Am fost prolifici și ne-am înmulțit. Am umplut pământul și l-am subjugat. Ne-am făcut stăpâni peste peștii mărilor, păsările cerului și peste toate viețuitoarele pământului.

Compoziția chimică a mărilor și oceanelor se schimbă. Chiar și în regiunile de coastă, altădată pline de viață, sunt acum multe zone întinse moarte, fără oxigen. În adâncuri, sunt și mai întinse. Mările și oceanele nu sunt doar cea mai importantă sursă a noastră de oxigen. Ele absorb și cantități uriașe de dioxid de carbon și metan, un gaz cu efect de seră de douăzeci de ori mai puternic.

Temperatura și concentrația de carbon din atmosferă cresc, iar reacția automată a oceanului e să absoarbă cantități și mai mari de CO_2. De fapt, mările și oceanele au absorbit jumătate din emisiile noastre de dioxid de carbon de la începutul Revoluției industriale, din secolul al XIX-lea, până în prezent.

Atunci când dioxidul de carbon se dizolvă în apă, ea devine mai acidă. Aciditatea oceanelor se apropie de un nivel periculos, care amenință scoicile, crustaceele, recifele de corali, krillii și planctonul, cu care se hrănesc peștii. Aciditatea ridicată a apei afectează, de asemenea, icrele și larvele lor. Multe alte specii, cum ar fi laminaria, mor când temperatura din apă crește, în vreme ce altele încearcă să supraviețuiască migrând spre nord. Dar nimeni nu poate scăpa de aciditate. Probabil că noi nu vom mai apuca momentul, dar, dacă oceanul va deveni prea acid, majoritatea animalelor marine mari vor muri. Tendințele negative pot să se alimenteze unele pe altele și să ducă la prăbușirea întregului ecosistem. Planctonul care hrănește animalele marine va dispărea, lăsând loc doar planctonului toxic și meduzelor.

Destabilizarea echilibrului va duce la declanșarea unei serii întregi de procese diferite. De exemplu, creșterea acidității apei oceanelor va determina scăderea concentrației de oxigen.

Ceea ce va reduce capacitatea de absorbţie a gazelor cu efect de seră. Oceanele nu doar continuă să absoarbă tot mai mult dioxid de carbon pe măsură ce concentrația din atmosferă crește. Apa rece reține mult mai ușor dioxidul de carbon decât apa caldă, la fel cum o sticlă rece de suc acidulat îl reține mai ușor decât una caldă. Cu cât cantitatea de dioxid de carbon din atmosferă crește, cu atât scade capacitatea oceanelor de a-l absorbi, accelerând încălzirea globală. Unul dintre cele mai înspăimântătoare scenarii ale oamenilor de știință e că oceanele vor începe să elibereze în atmosferă gazul metan stocat pe fundul apei și în gheață. Caz în care lanțul de efecte negative și mecanismele de feedback ar putea s-o ia razna, iar ritmul încălzirii globale, să atingă un nivel catastrofal.[94]

În fiecare perioadă de extincție, oceanele au jucat un rol-cheie, inclusiv în cele provocate inițial de comete. La nivelul lor, ciclurile și procesele de amploare se desfășoară atât de lent, încât, atunci când problemele încep să apară, e deja prea târziu. Oceanul are un timp de reacție de aproximativ treizeci de ani.

Procesul de creștere a acidității oceanelor a început în secolul al XIX-lea, ceea ce înseamnă că, în cel mai bun caz, ele ar avea nevoie de mii de ani ca să ajungă din nou la pH-ul pe care îl aveau înainte de Revoluția industrială. Viața marină, aşa cum o ştim astăzi, va dispărea. Poate că vor fi șterse de pe fața pământului milioane de specii pe care nici nu le-am descoperit încă.

Spuneam că planctonul produce peste jumătate din oxigenul pe care-l respirăm. Dacă el moare, viața umană pe pământ nu va mai fi posibilă. În cele din urmă, vom ajunge ca peștii cu ochii tulburi care zac și se zbat pe fundul bărcilor. Sigur că am fi putut avea mult mai multă grijă de mare. Dar asta e o afirmație destul de egocentristă, având în vedere că marea e cea care are grijă de noi. Schimbările climatice, create, în parte, de mări și oceane din cauza schimbărilor prin care trec ele însele, ne vor afecta, cu siguranță. În câteva milioane de ani, în mare viața s-ar putea să apară din nou, regăsindu-și un nou echilibru. Noi, în schimb, nu avem la dispoziție atât de

mult timp. Relația dintre noi și mare nu e o poveste de dragoste, în care interdependența e atât de mare, încât nu putem trăi unul fără celălalt.

Pe de altă parte, sunt popoare care au povești de dragoste eșuate cu marea, așa cum am văzut acum câțiva ani, când am fost în capitala Boliviei, La Paz. În 1879, bolivienii au pierdut litoralul în războiul cu Chile. Pierderea mării în fața altei națiuni s-a întipărit adânc în sufletele oamenilor. Li s-a părut o nedreptate atât de mare, încât n-au renunțat nici până astăzi la recuperarea zonei de coastă cu ajutorul tribunalelor internaționale. Așteptând ca marea să se întoarcă acasă, bolivienii încearcă să rămână cu moralul ridicat. Au o flotă simbolică în apele Lacului Titicaca și în fiecare an sărbătoresc Ziua Mării, declarată sărbătoare națională. Copii și soldați defilează pe străzile capitalei, pentru că veșnic nu e decât ce s-a pierdut deja, sau poate nici atât.

Marea n-are nevoie de noi. În schimb, noi nu putem să trăim fără ea.

34

Întorcându-mă de la plimbarea pe plaja din Skrova, mă opresc să stau puțin de vorbă cu cei doi cai din poienița unde se duc la păscut, când îmi sună telefonul. Este prietena și partenera mea de viață, care, apropo, are niște ochi care își schimbă nuanţa odată cu marea. După ce m-am întors de la Skrova ultima oară, a rămas însărcinată. Au trecut deja șapte săptămâni și totul e în regulă.

Suntem foarte fericiți și entuziasmați amândoi. Am început să citim despre dezvoltarea fătului de la săptămână la săptămână. În plus, eu am citit mult despre evoluția vieții pe pământ, așa că mi-e greu să nu găsesc asemănări și să nu fac observații în legătură cu asta.

În ea se află o ființă înconjurată de lichid amniotic. La șapte săptămâni, embrionul seamănă izbitor cu o larvă de pește, și nu e doar o asemănare superficială. Pe partea superioară a corpului, prezintă umflături, sau arcuri. Sunt „arcuri branhiale“, care în următoarele săptămâni se vor dezvolta, formând gâtul și gura. În momentul acesta, are ochii de o parte și de alta a capului, ca un pește. Urechile se află jos, pe părțile laterale ale gâtului. Ceea ce urmează să devină nasul și buza superioară se află în vârful capului. Denivelarea pe care o avem cu toții deasupra buzei superioare e rezultatul acestui proces. Dacă se întâmplă ceva și fuziunea nu are loc așa cum trebuie, copilul se naște cu buză de iepure sau gură de lup.

Părțile corpului și organele embrionului se deplasează în organism asemeni continentelor pe suprafața pământului și se află în diferite stadii de dezvoltare. Dacă e băiat, viitoarele

testicule sunt foarte aproape de inimă. Pe măsură ce fătul se dezvoltă, testiculele coboară ușor și ajung, în cele din urmă, acolo unde le e locul. Trebuie să fie cât mai reci posibil. La majoritatea peștilor, care au sângele rece și o temperatură constantă, asta nu contează și gonadele rămân lângă inimă.

Înaintașii noștri au ieșit pe uscat, dar încă avem marea în noi. Mușchii și nervii care ne ajută să vorbim și să înghițim s-au dezvoltat în apă. Rechinii și alți pești îi folosesc ca să-și miște branhiile. Rechinii și oamenii – rechinii boreali și noi – au o structură asemănătoare a căilor neuronale. Rinichii și interiorul urechilor sunt și ele amintiri din trecutul nostru acvatic. Brațele și picioarele s-au dezvoltat din înotătoarele peștilor. La fel ca majoritatea animalelor terestre, și noi avem multe în comun cu peștii.[95]

Nu-i spun prietenei mele că o s-avem un pește, și nici nu va fi așa. Dar creaționiștii, care nu cred că ne tragem din maimuță, au dreptate: la fel ca maimuțele și celelalte animale de pe pământ, ne tragem din mare. Suntem nişte pești reconstruiți.

35

Trece aproape o săptămână întreagă fără să putem ieși pe mare. Așa că, neavând prea multe de făcut, încep să mă-ntreb ce facem noi aici, în realitate, și, fiind atât de prins cu treburile la Aasjord, probabil că Hugo începe și el să se-ntrebe ce fac eu. Devenim arțăgoși unul cu altul. Poate că nici unul din noi nu mai crede, de fapt, în toată povestea asta. Adică, el stă aici și face ce are de făcut. Eu tot vin, fără să mă simt musafir – de fiecare dată când mă-ntorc e ca și cum aș fi fost plecat numai o zi. Când sunt cu ei, am sentimentul că mă contopesc cu lumea lor, ca și cum aș fi fost adoptat tacit. Dar, într-un anume sens, sunt un intrus. Tot intru și ies din viața lor, cu obiceiurile și metehnele mele. Deși pescăria, în toată întinderea ei, e mai mare decât multe castele, partea locuibilă e cât un apartament micuț. Nu există musafiri pe care să nu-i simţi. Pe bună dreptate, arabii și alte popoare au un proverb: „Peștele și musafirii se împut după trei zile“.

Hugo și Mette sunt ocupați până peste cap cu tâmplăria și reconstrucția fostei pescării, cu obținerea de autorizații și tot felul de aranjamente, lucruri la care eu nu le pot fi, în realitate, de nici un ajutor. Într-o zi, am spălat toată curtea și debarcaderul, deși nu era nevoie. Și tot nu m-am învățat să trag ca lumea ușa de lemn după mine, lăsând să iasă căldura și pe Skrubbi, câinele familiei, odată cu ea.

Cu Hugo mă cert foarte rar, însă s-a mai întâmplat. Odată ne-am certat dintr-un fleac, cred că așa ni s-a părut amândurora dup-aia, dar ne-am jignit. Din cauza acelui „fleac“ n-am mai vorbit doi ani.

Dar cine zice că fleacurile nu sunt importante? După ce m-am tot învârtit pe insulă zilele-astea, am început să fiu deprimat și, în general, nemulțumit din cauza anumitor lucruri din viața mea. Ar fi trebuit să închei pân-acum multe chestii la care munceam. Oare ce facem noi aici pe Skrova se poate numi „muncă“? De câte ori va mai trebui să iau avionul până la Bodø și să le dau peste cap tabieturile și viața lui Hugo și Mette?

Într-o zi, îl întreb direct:

— Dar ție la ce-ți trebuie un rechin boreal?

Hugo se oprește din ce face și se uită la mine circumspect.

— Tata îmi spunea tot felul de povești cu creaturi din adâncul mării când eram mic. Dar alea cu rechinul boreal m-au marcat. Era straniu și înfricoșător.

— Dar…

— Sunt pe puțin treizeci de ani de când mă gândesc să prind un rechin boreal prin metodele clasice. Dar planul ăsta șterge orice urmă de spontaneitate. Eu o fac pentru mine, nu ca să citească cineva despre asta sau să am ce povesti. Mie mi-ar fi de-ajuns doar să-l văd. Să simt emoția aia când vine din mare. Iar dacă tot ne-am apucat, nu mai putem să dăm înapoi. Treaba trebuie dusă la bun sfârșit. O să vină el la suprafață, mai devreme sau mai târziu.

Într-o după-amiază, în drum spre capătul vestic al Skrovei, aproape de vechiul far al lui Elling Carlsen, zărim niște cormorani bălăcindu-se și bătând din aripi. Hugo spune că e semn clar că o să plouă mâine. Eu zic că e doar o superstiție și propun să punem pariu pe o mie de coroane că n-o să plouă. Hugo nu vrea, dar se enervează puțin și crede poate că m-am uitat la meteo, ceea ce am şi făcut, de fapt. A doua zi nu cade strop de ploaie și nu-i urmă de nor în tot Nordlandul.

De obicei, când mai apărea câte-o-ntrebare al cărei răspuns credeam că-l știm amândoi, eram politicoși și întrebam: „Pot să spun eu primul?“. „OK“, răspundea celălalt. Acum însă ne repezim mereu să dăm răspunsul, ca să i-o luăm înainte celuilalt. Până și în banalele discuții despre mâncare se simte

tensiunea. Când mai vine vorba, Hugo mă acuză că-mi place tocănița – de parcă asta ar spune tot – doar pentru că mi-am luat de două ori de la un magazin din Svolvær.

Momentele tensionate pot apărea oricând. Chiar și în timpul vreunui episod din *Derrick*, la care Hugo se uită în fiecare după-amiază – poate ca să nu uite germana de tot, poate ca să călătorească cu gândul în Germania, unde a stat în anii 1970 –, cu interioare și mentalități neschimbate. Odată, Hugo a stat la masă vizavi de Horst Tappert la o chermeză a artiștilor din Tranøy, unde „prietenul german al Norvegiei“ avea o casă. Lui Hugo i s-a părut un tip fascinant și extrem de manierat, ceea ce, subliniez eu, nu se poate spune în nici un caz despre Derrick. El când face pe lupul moralist, când e ironic și disprețuitor, inclusiv cu colegii lui. Se dă bine pe lângă baștanii din înalta societate și crede că toți italienii-s răi din clipa în care-i întâlnește. În cele două sute optzeci şi unu de episoade, are doar două iubite, și amândouă dispar la scurt timp fără urmă. Asta spun doar ca să-l enervez pe Hugo. În aer mocnește vreme rea, ba chiar s-ar putea să-nceapă furtuna.

În dimineața următoare, stau în sufragerie și scriu un articol la care am *deadline*. În camera de-alături, Hugo lucrează la o comandă, un tablou cu cele trei insulițe renumite din Røst, Ellefsnyken, Trenyken și Hernyken, niște formațiuni stâncoase impunătoare care se înalță din mare. Tabloul trebuia să fie gata acum câteva luni, iar peste câteva zile, cum a fost stabilit de la început, o să vină cineva să-l ia și să-l ducă la Røst. Un localnic vrea să și-l pună în sufragerie. Hugo nu pictează realist, dar își cunoaște clientul și știe că măcar piscurile trebuie să semene cu faimoasele stânci.

Şi se chinuieşte, fiindcă munții s-au format atât de simetric, încât e prea multă perfecțiune. Doi dintre ei se află unul lângă altul, fiind adesea asemănați cu o pereche de sâni. Alături se află un vârf ascuțit. Schițele pe care le face par artificiale. În locurile astea, lumina e foarte schimbătoare, iar lumina care se reflectă din mare pe munți e foarte greu de redat. Așa că Hugo încearcă să mai șteargă pe colo, pe colo și să retușeze pictura ca să corecteze umbrele și nuanțele. Seara, arată bine, dar

lumina zilei îi dă un luciu care-i răpește din profunzime. Nici n-am intrat bine pe ușă când mă întreabă cum mi se pare și pare ușurat când îi confirm părerea. Nu-mi dau seama prea bine care e problema, dar mi se pare că nu se ridică la nivelul celorlalte lucrări și că, așa cum arată în momentul ăsta, pare mai degrabă o lucrare de amator, ceea ce pân-acum n-am mai crezut despre nici una dintre picturile sale.

— Exact! Asta era! exclamă Hugo, deloc ironic, dându-și seama care-i problema mult mai ușor decât mine.

Pe pânză, munții se înalță din mare, unul lângă celălalt – dovada clară că însăși natura arată nenatural uneori. Orizontul trebuie să pară că se continuă la nesfârșit, necesitând crearea pe cer a unei iluzii de adâncime infinită, ceea i-ar putea conferi lucrării, involuntar, o notă religioasă, iar dacă e exagerată… Înțeleg de ce se chinuieşte Hugo.

Dar de ce naiba trebuie să dea radioul atât de tare? Îl dau mai încet de fiecare dată când face o pauză pentru că mi-e imposibil să scriu cu știrile tâmpite din fundal, întrerupte de hituri obositoare și cântăreți scandinavi. În plus, am *deadline*, sau, mai bine zis, am *deadline* și acum lucrez în plus la un text care trebuie trimis la tipar. De ce nu-și pune căștile, dacă tot stă cu ele pe urechi aproape tot timpul în rest? Probabil că și le-a lăsat iar cine știe pe unde.

Firește, e casa lui, iar eu sunt musafir. Dar și prieten. Așa că, dacă trebuie să termin ceva, pot să mă port şi eu mai mult ca un prieten decât ca un musafir, în legitimă apărare, cum ar veni? Îmi dau seama că-și dă seama că mă calcă pe nervi. E o sâcâială, poate chiar o modalitate la îndemână de a face mai suportabilă chinuiala cu afurisiții ăia de munți din Røst, la care mai mult șterge decât pictează. OK, radioul și trăncăneala care se-aude în fundal poate sunt parte din metoda lui de creație, cel puțin în faza asta a lucrării. Poate că tocmai bruiajul ăsta îl ajută să ignore celelalte lucruri care i-ar putea distrage atenția.

De fiecare dată când se ivește ocazia, adică de fiecare dată când iese din cameră, mă duc repede la radio și îl dau cât de încet se poate. Dar, când se întoarce, observă și-l dă din nou tare. Probabil că urmează o ceartă, ultimul lucru pe care mi-l

doresc, dar radioul mă scoate din minți, nu pot să leg o frază și abia mi-aud gândurile.

Pericolul e ca situația să degenereze într-o „discuție“, ceea ce mi-ar distruge total concentrarea de care am atâta nevoie. Așa că încerc să fiu cât mai necomunicativ cu putință, stând cu spatele la el ca un crustaceu surd. Nu răspund când îmi mai spune câte ceva, sperând că ceafa-mi emană destulă energie negativă cât să mă lase-n pace. Tactica asta are însă riscurile ei, pentru că poate să declanșeze conflictul și să pună și mai multe paie pe foc. Avem la dispoziție două mii de metri pătrați în clădire, am putea să nu stăm unul în coasta celuilalt. Dar am nevoie de internet ca să mai verific niște chestii înainte să trimit articolul, iar conexiune la net nu e decât în sufragerie. Și nici soarele strălucitor de-afară, care se revarsă sfidător peste valurile liniștite ale mării nu ne ajută prea mult. Am fi putut să fim în larg acum, dacă n-ar fi fost *deadline*-urile astea îngrozitoare. Dacă am fi avut o barcă.

După ce dau mai încet radioul a treia oară, Hugo vine în sufragerie și vorbește cu mine într-un fel care-mi răpește orice posibilitate de a-l ignora. Am ajuns la ceea ce se numește *fallbrest*, adică nivelul cel mai ridicat al apei la categoria „nervi“. Dacă nu reușesc să mă stăpânesc, probabil c-o să mă dea afară din casă ca să aibă liniște și el. Mă-ntreabă de ce îi tot dau mai încet radioul, când lui îi place să-l asculte atunci când lucrează. Și cum îndrăznesc să vorbesc eu despre perturbare, eu, care am ascultat încontinuu aceeași piesă vara trecută, când așezam tablourile în galerie, lucru pentru care el are nevoie de liniște și de un alt tip de concentrare?

Pentru mine, asta e o noutate, dar pentru el nu. Deși sugerase că ar fi mai frumos să facem treaba în liniște, eu i-am dat înainte cu muzica. Am pus de atâtea ori piesa aia, încât a făcut alergie la acordurile alea de chitară de la început, zice el. N-ar fi putut să-mi spună și el să opresc muzica, cum mă milogesc eu acum? Zice că așa a și făcut.

Nu scot o vorbă și mă-ntorc la poziția de crustaceu. E pe cale să izbucnească, îmi dau seama, dar buna-cuviință îl împiedică să mă dea afară.

Câteva ore mai târziu, ne terminăm treaba, fără ca situația să devină melodramatică. Tot ștergând ca să estompeze contrastele și schimbând felul în care cade lumina, Hugo reușește să-ncheie lucrarea.

În aceeași seară, începem să vorbim despre ceva ce-am scris eu, căruia lui Hugo i se pare că-i lipsește precizia. Ce anume mai exact nu contează, dar e despre nordul Norvegiei. Îi răspund că ar trebui să picteze și el mai precis, mai ales în lucrările abstracte. Și cât de preciși suntem noi când mergem pe mare? De exemplu, cu triangulaţiile pe care le facem. Sunt atât de imprecise, încât puțină ceață la cinci mile depărtare poate ascunde cu totul punctele pe care ni le luăm ca reper. În plus, curentul din Vestfjorden ne-a păcălit de câteva ori. Firul și momeala dispar, când noi suntem siguri că stau bine mersi pe fundul mării, și, până să ne dăm noi seama, au luat-o deja spre Insula Urșilor.

— Ce înseamnă precizia în pictură? îl întreb eu.

— Precizia în pictură? răspunde Hugo.

Știu că precizia nu e un concept-cheie în pictură.

— Nu cumva vorbim de *opusul* preciziei? întreb eu din nou.

— Nu, în nici un caz. N-are nici o legătură cu precizia, deci nici cu *opusul* preciziei. E vorba de cu totul altceva.

Discuția continuă și îi spun că-și face prea multe griji gândindu-se ce-o să facem după ce rechinul o să muște momeala. Ar trebui să ne gândim, mai bine, dacă măcar o să prindem vreunul. Hugo vorbește despre asta de parc-ar fi o treabă care trebuie dusă la îndeplinire. În același timp, amândoi știm că e mai mult de-atât, că motivul vânătorii are o latură întunecată. Noi vânăm pe o suprafață întinsă care reflectă norii. Dedesubt sunt stânci și bolovani, iar vizibilitatea e redusă. La suprafață sunt împinse vârtejuri de nămol și sedimente de cel căruia noi îi spunem „monstru“.

În lumina potrivită, adică în lumina zilei din largul Vestfjordenului, „misiunea“ pare sclipitoare și plină de sens. În același timp, a devenit deja o idee fixă în care am investit foarte mult orgoliu. Nu putem renunța până nu privim rechinul în ochii lui albi, probabil colcăind de paraziți.

Ce fel de misiune idioată și criminală ne-am ales? E vorba doar de curiozitate? De înfruntarea celor mai negre temeri? De un instinct de vânător care ne îndeamnă să prindem cea mai mare pradă de care suntem în stare, teoretic, într-o goană nebună după trofeele mării? Nu e oare mitul monstrului care sălășluiește adormit în adâncul ființei noastre o moștenire genetică de pe vremurile în care eram prada unor fiare dispărute astăzi, în care tigri cu dinți-sabie ne târau aproape morți în peșteri ca să ne devoreze în întuneric? Lupta dintre noi și crocodili, care ne târau în lumea lor ca să ne sfâșie apoi? La urma urmei, tehnica rotativă a rechinului boreal seamănă într-un fel cu a crocodililor.

Am câștigat, până la urmă, dobândind un kilogram în plus de masă cerebrală, o materie gelatinoasă cenușie care poate înțelege aproape totul, inclusiv cum funcționează conștiința. Cu toate astea, moștenirea trecutului e încă în noi, ca un fel de memorie profundă. De ce sunt documentarele cu animale la care se uită Hugo pline de fiare acompaniate de o voce americană în fundal, care încearcă să ne păcălească că nu mai e mult și cineva o să fie devorat de un monstru înfiorător?

Viespile sunt un pericol mult mai mare pentru oameni decât rechinii. Rechinii ucid zece sau douăzeci de oameni pe an în toată lumea. În aceeași perioadă, noi omorâm, în medie, șaptezeci și trei de milioane de rechini. Cu toate astea, rechinul ni se pare un prădător periculos. Nici unul din noi – nici Hugo și nici eu – nu poate să nu vadă paradoxul.

De fiecare dată când un rechin atacă un om, știrea ajunge rapid în toată lumea. Oamenii își imaginează un ucigaș cu sânge-rece și ochi goi care atacă pe neașteptate în liniște deplină. O gură uriașă cu rânduri-rânduri de dinți ascuțiți se cască din adâncuri și ciopârțește brațele, picioarele sau mijlocul unui înotător distrat. Sângele proaspăt înroșește marea și, după o luptă scurtă, inegală, rechinul se întoarce în adâncuri, înfulecând lacom o bucată, două din corpul victimei. Ne e frică de faptul că nu le e frică de noi.

Rechinii nu vor câștiga niciodată concursuri de popularitate. Urșii panda, pisicile, cățeii, delfinii și cimpanzeii sunt la un

capăt al clasamentului. Rechinii, la celălalt. Astăzi, când oamenii sunt atacați de rechini, în minte ne răsună ecoul unor vremuri demult apuse când nu dominam încă lumea cu tehnologia noastră avansată. Câteva secunde, controlul nostru asupra lumii dispare: dintr-odată, nu mai ucidem noi, ci suntem cei uciși. Probabilitatea să se întâmple asta este extrem de mică. Dar ne e frică să ajungem în adâncurile reci, înconjurați de ființe care ne devorează până nu mai rămâne nimic din noi. Până dispărem cu totul.

Vom dispărea oricum până la urmă. Dar pe fundul întunecat al mării, acolo unde-așteaptă pești și târâtoare mici, dispariția ar fi completă, totală, încât numai gândul e greu de suportat.

Încă din Antichitate, exploratorii, geografii și naturaliștii au reușit să cartografieze treptat tot pământul. După Dante, Ulise nu s-a întors acasă la Penelopa, așa cum a scris Homer. A vrut să-și continue călătoria. A trecut de coloanele lui Hercule, continuându-și periplul spre vest, în largul mării. Mitologia greacă spune că aceste coloane au fost ridicate ca graniță a lumii cunoscute, locuite. Nici măcar Hercule nu îndrăznise să se aventureze dincolo de ele. Ulise, însă, mânat de curiozitate și sete de cunoaștere și aventură, a continuat să se afunde în necunoscut, scrie Dante în *Divina Comedie* (cca 1320). Dante l-a pedepsit crunt pe Ulise pentru îndrăzneala sa, trimițându-l în tenebrele adânci ale infernului, în al optulea cerc, unde focul avea să-l mistuie veșnic.[96]

Cu doar câteva sute de ani în urmă, încă erau mulți care credeau că există oameni cu cap de câine sau cu chipul pe piept – sau chiar hibrizi între om, scorpion și leu. Dacă călătoreai departe de casă și de locurile cunoscute, riscai să te întâlnești cu cai înaripați sau ființe care pot ucide cu privirea. Existența unicornilor era larg acceptată. Mările adăposteau creaturi uriașe cu trăsături și intenții dintre cele mai stranii.

Fațadele catedralelor medievale sunt pline de animale fabuloase și demoni, considerați reali și unii, și alții. Ne-am temut întotdeauna de animalic, mai ales de prădători care ar putea să ne ucidă și să ne mănânce. Prin acţiunile noastre, exterminăm alte specii într-un ritm amețitor, pentru că ne-am

întins hegemonia asupra întregului uscat și ne-am făcut stăpâni peste mări și oceane. Am ajuns atât de departe, încât nici nu mai poate exista vreodată o luptă dreaptă între oameni și animale. Iar dacă ele există, sunt, de obicei, regizate. Pentru că adevărata luptă azi are loc între oameni.

În prezent, animalele sălbatice sunt amenințate. Le întâlnim mai ales în grădinile zoologice sau în safariuri, unde oamenii dau bani frumoși ca să arunce o privire la animalele mari din savană, poate chiar cu binoclul. Să vadă de aproape balene și rechini e o bucurie pentru multă lume, dar și o chestiune de statut.

Și, apropo, s-a mai întâmplat ca vânătorii de balene și turiștii veniți doar să le privească să se apropie prea mult unii de alții. Acum câțiva ani, în largul insulei Andøya era o barcă plină cu turiști veniți din toată lumea să vadă balenele. Erau foarte entuziasmați, pentru că în zonă existau multe balene. Dar bucuria le-a fost curmată brusc când foarte aproape de ei a apărut o balenieră. Chiar sub ochii a optzeci de iubitori de balene, vânătorii au prins cu harponul o balenă minke. În drum spre țărm, turiștii au văzut altă balenieră care scotea din apă o balenă minke, cu sângele șiroaie. Turiștii, mai ales copiii, aveau să rămână marcaţi de această scenă toată viața. Într-un interviu acordat ziarului *Andøyposten*, șeful Småkvalfangerlag, organizație întemeiată în 1938 pentru a proteja interesele vânătorilor de balene, a declarat că „este important să subliniem că cei care merg să vadă balene sunt extremiști care se opun vânătorii“[97].

Să nu uităm ceva: Filmele cu monștri nu mai sunt aproape niciodată cu animale sălbatice. De multe ori, sunt cu versiuni pervertite ale noastre, cum ar fi zombii și vampirii. Dacă e să ne mai amenințe și altcineva, vine, de obicei, din spațiu și rareori din adâncurile mării. Acolo există în continuare ceva asupra căruia nu avem control absolut.

Eu și Hugo? Când nu ajută nici Brian Eno, nu e bine deloc. Robert Wyatt? Nici o șansă, nici cu Robert Fripp la chitară. Nici măcar piesele mai vechi de la Roxy Music nu sunt o idee bună.

Balenele cu cocoașă își schimbă melodiile lungi și complexe în fiecare an, noul hit străbătând distanțe mari de la un grup la altul. Hugo și cu mine nu ne schimbăm preferințele muzicale atât de des, de multe ori ascultăm piese de-acum patruzeci de ani. Încerc cu *Ummagumma*, albumul dublu al lui Pink Floyd din 1969. Este considerat cel mai special album pe care l-au scos, dar o parte din trupă l-a criticat mai târziu. Hugo însă face parte din acel cerc restrâns de ascultători care îl consideră o capodoperă monstruoasă.

Seara mâncăm *klippfisk* prăjit, codul pe care l-am pescuit și l-am pus la uscat cu două luni în urmă abia acum e perfect. Hugo s-a ocupat de el exact ca pe vremuri. L-a mutat când în casă, când afară, ca să nu stea prea mult în soare și să nu-l plouă. La final, a dus fileurile în Vestfjorden și le-a clătit cu apă curată de mare.

Pe parcursul serii, atmosfera devine încet-încet mai destinsă, cam în același ritm în care cresc apele mării la flux. Dar, când încep să se avânte spre țărm, se încordează din nou.

Înainte să mergem la culcare, stabilim să nu mai spunem „rechin boreal“ până nu reușim să-l prindem. De parcă numele lui ar fi blestemat. Nu că i-am conferi vreo aură religioasă sau am fi superstițioși. Nu e asta.

Totuși, există colţuri ale lumii în care rechinii sunt veneraţi. În Hawaii, aumakua era considerat cel mai puternic înger păzitor și se manifesta sub înfățișarea unui rechin. Japonezii aveau credința că rechinul este stăpânul furtunilor pe mare. În anumite societăți insulare din zona Noii Guinee, ademenitorii de rechini aveau un rang mult mai înalt decât ceilalți membri ai comunității. În Insulele Fiji, era venerat un zeu rechin numit Dakuwaqa, considerat strămoșul direct al căpeteniilor de trib. Pe insula Beqa, există în continuare un respect atât de mare față de zeul rechin, încă nu i se poate rosti numele. Dar se poate scrie.[98]

Când mă trezesc a doua zi dimineața, e ora douăsprezece aproape, iar Hugo meșterește deja probabil de ore întregi. Tocmai intră în casă când îmi fac o tartină-n bucătărie. Mă

întreabă ceva ce credeam că am explicat în fel și chip ieri, pentru că era important.

— Cum poți să fii în halul ăsta de jemanfişist? îl întreb eu, dar regret imediat.

Hugo nu spune o vorbă, dar după două minute apleacă ușor capul într-o parte și mă pune să-i mai spun o dată ce-am zis când a intrat. Îi răspund că n-am zis ce-am zis, cerându-i iertare c-am zis asta. Între noi e ceva care îmi amintește de reziduurile de pe fundul sticlelor returnabile.

Peștii au așa-numita linie laterală, un organ de simț care îi ajută să nu se ciocnească unul de altul nici când se deplasează în bancuri mari. Noi n-avem aşa ceva, și e nevoie de o pauză. Îmi doream să simt că sunt una cu marea, dar fără să mă împingă Hugo de la debarcader.

Fac o plimbare prin pescărie și mă opresc să mă uit mai bine la echipamentul vechi de scufundări pe care finlandezii nu l-au mai luat când au plecat. Costumul de scafandru e prea mic și îi lipsesc multe accesorii, așa că n-ai cum să intri în apă cu el. Deși Hugo și cu mine ne cam călcăm pe bătături, mă gândesc: De ce să nu păstrăm lucrurile în familie? Fiica lui Hugo, Anniken, face scufundări. Locuiește în Kabelvåg și ar putea să-mi împrumute și mie echipamentul necesar, ba poate chiar să meargă cu mine. N-am mai făcut scufundări de ani buni, iar majoritatea au fost în locuri îndepărtate, ca Sumatra și Surabaya. Dintr-odată, o scufundare în Vestfjorden pare singurul lucru bun pe care l-aș putea face.

Dar mai am ceva de rezolvat înainte.

36

Am o mașină veche în Skrova. Am cumpărat-o anul trecut pentru că am o casă departe, în nord, în capătul Vesterålenului. Peste iarnă, apa a pătruns prin trapa de pe plafon și a ajuns înăuntru. Scaunele sunt umede. Podeaua e îmbibată. Un miros puternic de mucegai se simte peste tot.

Mă urc în mașină și iau feribotul până la Svolvær, după care merg mai departe de-a lungul fiordurilor până la Fiskebøl, de unde iau alt feribot spre Melbu și Vesterålen. După care drumul continuă peste poduri și strâmtori, prin Sortland și apoi printr-o trecătoare cu sute de pâraie șopotitoare, până la ieșirea din Bø.

Acum peisajul se schimbă fundamental. De la panorama largă, cu munți înalți, specifică fiordurilor din nordul Norvegiei, aici priveliștea seamănă mai mult cu Insulele Shetland sau Groenlanda. Peisajul marin verde, fără copaci, se înalță golaș în toată splendoarea sa, cu munții lui negri impunători cu altitudini de sute de metri. Flora pitică îmbracă pământul, albastră, ruginie și verde-crud. Prin locurile astea nu mai e gheață de optsprezece mii de ani, mult mai mult decât în toată țara.

Acolo unde se termină drumul, în Hovden, departe, lângă mare, se află casa pe o morenă înverzită, care străjuiește plaja cu nisip alb. Pereții sunt albi, dar se vede fiecare cui, din cauza picăturilor pline de sare cu care i-a stropit marea. Intru în sufragerie și văd că pe tavan tapetul s-a umflat. Tapetul e de carton, și numai ce-l ating ușor cu degetul, că se și găurește. După care simt cum mă izbește cu presiune în faţă un jet de

apă. Dau fuga să aduc o oală mare, dar se umple repede, așa că iau o găleată.

Casa a fost construită de străbunicul meu și de curând am devenit coproprietar, împărțind-o cu patru persoane, cu care am și cumpărat-o, de altfel. E o suprafață de peste cincizeci de mii de metri pătrați – pe uscat. Dar terenul de pe plajă se întinde până în mare, acolo unde se termină șelful și începe panta continentală. Așa că, de la linia țărmului, mai sunt peste o sută de metri sub apă. Cu alte cuvinte, suntem proprietari și pe o parte din mare. Nu mi se pare corect. Dar așa stau lucrurile.

Casa e foarte degradată. În jgheaburi s-a adunat multă apă, de-asta e ud tavanul din sufragerie. Apa a pătruns și prin lateral. O furtună a smuls o bucată din panoul de pe peretele exterior. Picăturile de apă cad în găleată cu sunete ascuțite, acoperind cadența molatică a valurilor care se rostogolesc pe țărm. FÂȘȘȘ. Pic. FÂȘȘȘ. Pic.

Apa e pe cale să pună stăpânire pe toată casa, care a ținut piept mării și vânturilor năprasnice o sută de ani. Cu o găletușă și un strop de efort, mașina am reuşit s-o scot la lumină, dar casa trebuie drenată și apoi legată bine la țărm. Vântul bate dinspre mare, iar prin acoperiș și pe la colțuri se aude un șuierat tânguitor. Lângă casă se află o fântână veche. E plină, și apa pe care o beau e sărată.

Mă urc în mașină ca să mă întorc la Lofoten. În interior, geamurile se aburesc tot drumul, dar, când le șterg, abia dacă se vede diferența, pentru că din mare se ridică o ceață densă. Prin lumea asta fără contururi disting cu greu cormoranii cuibăriți pe vârfurile stâncilor, în vreme ce dedesubt valurile se sparg în scobituri în piatră și canale. Mașina se crede barcă, așa că mă uit tot drumul după lumini de far. Îmi simt corpul îmbibat de apă. O sun pe Anniken, fiica lui Hugo. E de acord să meargă cu mine la scufundări.

37

După două zile, Anniken și cu mine sărim în mare cu spatele dintr-o barcă în apropiere de Kabelvåg. În sfârșit, am ajuns în apele Vestfjordenului. Mă arunc cu capul în jos și picioarele în sus, lăsând centura cu plumb să-și facă treaba. Ca mamifer marin, cobor tot mai mult, până la o adâncime de opt metri. Zăresc o deschizătură printre două păduri dese de laminaria și încerc să mă strecor prin ea. Algele brune, cu frunzele lor plate și mari, se leagănă ușor înainte și înapoi în voia curentului, ca niște copaci. Frunzele îmi alunecă pe corp fără să se agațe de nimic.

Odată ajuns la fund, mă întind pe jos și mă uit în sus. Deasupra mea, apa se unduiește, iar la suprafață strălucește o lumină albastră, care acum a devenit granița unei lumi total diferite. Pe uscat, avem cerul deasupra și marea dedesubt. Aici, în adâncuri, nu se vede decât o membrană atât de subțire, încât nici nu s-ar putea spune că are grosime, ci doar reprezintă o tranziție imediată spre alt element.

Majoritatea organismelor de pe planetă trăiesc aici. Există numai câteva specii care pot trăi și în mare, și pe uscat, însă doar pentru perioade scurte de timp. Teoretic, pinguinii se simt la fel de bine în ambele medii, și totuși sunt cam stângaci pe uscat. Același lucru e valabil și pentru foci, morse și broaște țestoase. Amfibienii și anumiți șerpi stăpânesc ambele elemente, e specialitatea lor.

La început, pe pământ exista un ocean de mică adâncime, lipsit de orice formă de viață, care fierbea și elibera vapori de sulf. Apoi au apărut primele celule vii, care s-au multiplicat,

dând naștere unor organisme mai complexe. Era un proces lent, care s-a accelerat la un moment dat, răspândindu-se în toate direcțiile. Miliarde și miliarde de ani, viața a existat numai în mare. Specii dispărute astăzi mişunau libere în adâncuri, respirând cu ajutorul branhiilor sau altor drăcii. Abia acum trei sute șaptezeci de milioane de ani s-au târât primele ființe vii în ape mai puțin adânci. Au dezvoltat picioare ca să meargă, plămâni ca să respire. La început, trăiau și în apă, și pe uscat. După care au ieșit din apă de tot și au început să colonizeze pământul. Unele specii au regretat și s-au întors în mare.

Apa e proaspătă și curată, pentru că aici sunt curenți continui. Pe timp de furtună, această fâșie de coastă este lovită din plin. Pentru majoritatea oamenilor, marea pare străină și amenințătoare, dar și straniu de apropiată și familiară. Dacă suflăm peste fața unui bebeluș, el va închide instinctiv gura, iar dacă-l scufundăm într-o apă mai adâncă, va începe să înoate, fără să mai fi înotat vreodată până atunci. Și singurul lucru pe care-l aud e respirația mea, un șuierat gazos când inspir, care devine însă mai gros când expir, pe măsură ce aerul ajunge în apă, scoţând un sunet ca un gâlgâit. Zgomotul produs de respirația subacvatică seamănă cu clipocitul ușor al inimii unui făt în uter, așa cum se aude la ecografie. Până să ne naștem, am stat în apă sărată, aveam și plămânii plini de apă sărată. Nici măcar nu ne puteam închipui că ar putea fi altfel până n-am fost împinși într-o lume uscată, inundată de lumină, unde o palmă ne-a făcut să ne golim plămânii de apă pentru prima dată și am țipat. Aşa se încheia viața noastră subacvatică, din acel moment oxigenul devenea condiția existenței noastre, ca și cum în cele nouă luni petrecute în uter am fi oglindit și retrăit parcursul viețuitoarelor mării în drumul lor din adâncuri spre uscat. În clasicul *The Abyss* (1989), în care o civilizație extraterestră ajunge pe pământ din adâncurile mării, scafandrii se scufundă la adâncimi atât de mari, încât trebuie să inhaleze un amestec lichid de oxigen. „Your body will remember.“

După ce stau întins o vreme pe fundul mării, plec din poieniță și înot spre pădurea de alge. În sfârșit, văd lumea prin

ochii mării. Un crab se târăşte într-o crăpătură, răsturnându-se şi rămânând lipit de perete cu cleștii în sus. Îl ridic, îl pun la loc și îmi văd de drum. Un banc mic din ceea ce par a fi niște pești-lance de nisip se ascunde în nisip. Niște stele de mare înaintează pipăind baza unei stânci. Peștii mai mici se ascund în pădurea de alge, alături de viețuitoarele camuflate care sunt mereu acolo.

Apa se simte fină ca mătasea, chiar și prin costumul negru de neopren. Înot mai departe, purtat de curentul blând, printre copacii unduitori și liniștiți de alge. Sunt imponderabil ca la începuturi, dus de curentul oceanic în care nu vreau să fiu decât apă în apă. Nu contopit cu ea, ca un nimic, ci ca o picătură în mare.

Anemonele de mare fac semn cu brațele, în vreme ce anemonele *Metridium senile* sunt pasive și decorative. Un lump (*Cyclopterus lumpus*) se uită urât la mine, cu țepii scoși în afară. Pare foarte bosumflat și extrem de arogant. După care apare un banc mic de babuște argintii și suple, care o zbughesc în aceeași direcție, fără să aibă vreun conducător.

Sunt la mică adâncime, şi tot simt efectele presiunii asupra urechilor și a sinusurilor. Meduzele și nenumărate alte specii din adâncuri explodează dacă sunt aduse spre suprafață – cum și pe noi ne-ar face terci presiunea extremă de acolo. La doar zece metri adâncime, presiunea e de două ori mai mare decât la suprafață. La cinci sute de metri, ajunge la cincizeci și una de atmosfere. E o povară extrem de grea. Scafandrii care ajung la adâncimi mari pot manifesta diverse tulburări neurologice. Există riscul să devină apatici, să aţipească, să tremure, să vomite, să aibă greţuri, halucinații, delir sau diaree, ceea ce pe uscat ar fi rău, dar în adâncuri poate fi fatal. Presiunea e atât de ridicată, încât pentru plămâni e mult mai greu să primească și să elibereze amestecul gazos. Toți scafandrii de mare adâncime trebuie să treacă printr-un proces de decompresiune, care poate dura zile întregi. Altfel, sângele devine spumos, ca șampania. Te îmbeți în cel mai rău mod posibil. Problemele care apar la nivelul sângelui, articulațiilor, plămânilor și creierului provoacă o moarte dureroasă. Suntem atât de neadaptați la mediul rechinului boreal.

Regina bulelor trăiește într-o văgăună subacvatică. În *Epopeea lui Ghilgameș*, prima operă literară cunoscută umanității, eroul sumerian caută nemurirea și află că există sub forma unei buruieni de pe fundul mării. Ghilgameș își leagă pietre de picioare și se scufundă în adâncurile mării, unde găsește planta care o să-l ajute să-și recapete tinerețea pierdută. Dac-ar avea doar mai multă grijă de ea – după ce se întoarce la suprafață, un șarpe îi fură buruiana în timp ce se scaldă la izvor.

Acesta e momentul. Un curent de pe fund mă împinge cu o forță de neimaginat. N-are nici un sens să mă împotrivesc, m-ar învârti în gol doar. În schimb, țin mâinile pe lângă corp și mă las purtat departe, tot mai departe, trecând pe lângă priveliști uluitoare. De acum, sunt parte din poemul oceanului – trec pe lângă corăbii cu pânze sfâșiate, spre locuri unde pe fund înoată cașaloți zâmbind, în căutare de calamari giganți cu ochi cât farfuriile și brațe scânteind în întuneric, printre coralii de un violet viu, unde țipari slinoși se strecoară prin cranii acoperite de mănunchiuri mari de alge. Curentul mă poartă de-a lungul unui șanț adânc, spre o deschizătură mare, unde balena cu înotătoare intonează polifonic un cântec tânguitor al mării. De deasupra răzbate zumzetul larvelor de cod prin fanfara de trompete a căluților de mare, în vreme ce homarii au încins o horă în jurul halibutului și al cambulelor, care plesnesc din coadă ca să aplaude. Chipul lupilor de Atlantic seamănă, ca de obicei, cu diverse cunoştinţe. Opahul stă nemișcat, luminând gurile larg deschise ale rechinilor-pelerini. Pisicile de mare survolează întreaga zonă în formație ca niște bombardiere invizibile în timpul unui raid.

Sunt tras tot mai adânc în întuneric şi încep să-mi pierd orice speranță, cum să supraviețuiesc la presiunea asta, și oxigenul ar fi trebuit să se termine de mult, dar asta nu s-a-ntâmplat, iar când se face beznă totală, creaturi dintre cele mai bizare încep să scânteieze în întuneric. Printre umbrele celor înecați se înfiripă un joc de lumini înspăimântător. Curentul mă poartă, milă cu milă, neîncetat prin adâncuri, până când se

aude un vuiet cumplit, ca în interiorul unei cascade. Cred că mă apropii de gâtlejul uriaş al mării, care vine din interiorul pământului. Curentul m-a tras de-a lungul fundului mării până la Moskstraumen, maelstromul unde marea fierbe și se învolburează mai tare decât oriunde pe pământ – sunt pierdut.

E o tornadă de apă. Interiorul e negru, neted și lucios și de jur împrejur se învârt tot felul de lucruri: resturi de bărci scufundate, scânduri și trunchiuri de copac, piese de mobilier, lăzi sparte, butoaie, șipci și bărci de salvare găurite. Apuc un butoi și mă țin de el cu toată forța, pentru că pare că e dus spre suprafață.

Mă trezesc pe o plajă stâncoasă dincolo de capătul Lofotenului, lângă un sat pescăresc abandonat. În timp ce zac complet stors de puteri, încă aud vuietul maelstromului înspumat. În afară de cele povestite, nu-mi amintesc nimic din călătoria subacvatică prin buricul mării.

*1. James Joyce, *Ulise*, volumul I, traducere și note de Mircea Ivănescu, Univers, București, 1984, p. 45 (n.tr.).

*2. În norvegiana veche, „Stânca vrăjitorilor“ (n.tr.).

38

Când mă întorc la Aasjord după călătoria subacvatică de la capătul Lofotenului, simt că între mine și Hugo domnește aceeași tensiune ca înainte. Când mă întreabă dacă a fost frumos la scufundări, îi spun că da și îi transmit salutări de la Anniken.

Apoi, într-o după-amiază târzie, Hugo recuperează motorul, în sfârșit. Ieșim la o plimbare prin Vestfjorden ca să-l testăm – și ca să mai aruncăm o găleată de *graks*, momeala dinainte fiind acum împrăștiată prin tot Vestfjordenul și zonele învecinate. Baia de ulei tocmai a fost schimbată, așa că motorul ar trebui să fie în formă maximă. Hugo îl turează mai mult și se luminează la față, îngrijorarea de până atunci lăsând locul unui sentiment profund de ușurare.

Am trecut de farul Skrovei și mergem spre Flæsa, când ne atrage atenția ceva drept în față. Nu-ncape îndoială. Nu mai există animal care să înoate atât de repede, iar petele albe, ovale se văd perfect: suntem în mijlocul unui grup de orci. În fața noastră, suprafața apei e tulburată constant de salturile lor sprintene și un pui apare dintr-odată lângă noi. Scoate capul din apă și ne privește curios cu un singur ochi. Puiul e cât barca, dar cu el comunică două animale de două ori mai mari. Pielea lui pare făcută dintr-un cauciuc negru, tare și gros, la fel ca barca noastră. Nu e exclus ca puiul s-o fi confundat cu un animal marin pe care voia să-l cunoască. Adulții îl cheamă însă înapoi în grup, care se îndreaptă spre estul Vestfjordenului.

Orcile țâșnesc din mare ca niște rățuște de plastic ținute sub apă în cadă, sar și se scufundă din nou apoi, continuându-și drumul cu toată viteza. S-ar zice că se grăbesc undeva, dar că, în același timp, se distrează așa de bine, încât nu se pot abține să se și joace puțin până ajung acolo. N-am văzut animale mai impresionante. O singură dată, în jungla africană, am mai trăit o experiență similară: când o ceată de cimpanzei agitați au început să vină spre mine sărind din copac în copac, rupând ramurile, chiuind și comunicând prin țipete scurte, dar au dispărut până să ne dăm noi seama ce se petrece. Ziceai că sunt niște puștani la bairam. Prin comparație, orcile seamănă mai mult cu mașinile sport italienești, doar că sunt foarte sprintene și vioaie, lăsând impresia că marea e a lor.

Sar câte cinci sau șase odată de jur împrejurul bărcii, uneori chiar foarte aproape. Puțin probabil să se îndrepte spre Tysfjord, pentru că heringul a dispărut. Mai demult, acolo se duceau, de cele mai multe ori. În epoca pietrei, acum nouă mii de ani, localnicii din Tysfjord au cioplit în piatră o orcă în mărime naturală.

Nici un exemplar nu are pete și înotătoare dorsală identice cu ale altora – sunt ca amprentele. Înotătoarea masculilor e mai mare, ajungând până la doi metri, ca un triunghi ascuțit. La femele, înotătoarele sunt mai înguste, vârful semănând cu un val, cum sunt reprezentate adesea în arta japoneză. Orcile sunt printre cele mai rapide animale din mări și oceane. Pot fi egalate doar de peștele-velier, peștele-spadă și poate de unele specii mai mici din familia delfinului. Dar orcile sunt mult mai mari și mult mai puternice.

Le urmărim vreun sfert de oră, până când liderul, probabil o femelă, anunță că trebuie să se oprească. Toată lumea se scufundă și dispare în același timp. Hugo oprește motorul și ne lăsăm purtați de curenți înapoi de unde-am venit. Ne aflăm acum la multe mile marine în nord-est de farul Skrovei.

Hugo e la fel de entuziasmat ca mine. N-a mai văzut orci în Vestfjorden din 2002 și radiază tot de bucurie că s-au întors. Dac-ar fi fost să aleagă ce animal să fie, mi-a zis el odată, ar fi fost, cu siguranță, orcă. Vulturul și orca. Astea sunt animalele

lui. Îi aduc aminte de asta și-l întreb dacă nu s-ar sătura de hering și de macrou. Hugo râde și mă întreabă și pe mine ce animal mi-ar plăcea să fiu. Nu-i răspund, fiindcă se pare că cele mai bune au fost deja luate.

Stăm și vorbim o vreme, plutind încet pe valuri. Curenții care intră și ies din Vestfjorden se ciocnesc și tulbură apele mării înainte de a găsi pe ce cale s-o ia fiecare.

Hugo îmi spune o poveste, ba nu, mai mult îmi împărtășește un secret rușinos: în anii 1970, în Steigen, puștanii plini de hormoni se duceau și împușcau orci. Și se mai și lăudau, continuă Hugo cu dispreț. Pare, într-adevăr, o chestie foarte primitivă, dar pe vremea aia se credea că din cauza orcilor dispăruseră heringii. Din câte știm, s-ar putea chiar ca unele dintre orcile pe care tocmai le-am văzut să-și mai amintească întâlnirile astea incomprehensibile cu oamenii, pentru că, la fel ca ei, au inteligență și memorie. Dintre toate mamiferele marine, orcile au cel mai mare creier, cu excepția cașaloților, care au cel mai mare creier dintre toate speciile existente și dispărute. Creierul orcilor poate cântări până la aproape șapte kilograme. Ele își învață puii să vâneze, iar fiecare grup poate transmite anumite obiceiuri de la o generație la alta. Fiecare grup are propriul dialect, cu o tonalitate și frecvență specifice, ajutându-le să se recunoască între ele și să se diferențieze de alte grupuri, posibil ostile.

Orcile și oamenii au un ciclu biologic destul de asemănător. Femelele, care sunt adesea și lideri, devin fertile în jurul vârstei de cincisprezece ani, iar până la patruzeci fac maximum cinci, șase pui. Dar trăiesc până pe la optzeci de ani.

— Știi de ce se cheamă așa[*1]? mă întreabă Hugo. Pentru că atacă și balene albastre, cele mai mari animale de pe planetă, care pot să cântărească până la două sute de tone. Două-și înfig dinții în înotătoarele laterale ale balenei și alta mușcă din carnea moale de sub mandibulă. După care vin celelalte și sfâșie grăsimea, continuă Hugo, adăugând apoi că nici rechinul alb n-are vreo șansă în fața orcilor.

Orcile atacă în grup, folosind tot felul de stratageme. Pot elibera bule mari de aer sub bancurile de heringi sau se pot

așeza pe verticală în apă, folosindu-și cozile concomitent pentru a genera curenți puternici care dezorientează heringii și îi fac extrem de vulnerabili. Există chiar filmări cu orci care creează împreună valuri uriașe pentru a doborî focile de pe banchize.

Hugo are la Steigen doi dinți de orcă. După ce pui mâna pe unul, nu-ți mai vine să-i dai drumul. Dinții de orcă sunt lucioși ca o cochilie de melc și îți umplu pumnul cu greutatea lor. Când orcile atacă bancurile de heringi, după ele rămân mii de capete plutind pe mare, spune Hugo. Arată de parcă ar fi fost retezate cu lama și e greu să-ți dai seama cum reușesc orcile să facă asta.

Orcile adulte nu prea au dușmani naturali. Totuși, Hugo a citit că se simt amenințate de delfinii-pilot.

— Delfinii-pilot sunt un pericol pentru puii orcilor și ai cașaloților. Dacă un grup de delfini-pilot masculi ajunge în fiord, orcile părăsesc zona.

În unele părți din nordul Norvegiei, orcile sunt numite popular *staurkval* („balena-țepușă“), se pare că datorită înotătoarei enorme care seamănă cu o țepușă. Asta dacă sunt văzute din față și în viteză mare. Dacă le vezi dintr-o barcă mică, trebuie să te ții bine. Pentru că orcile au mai scufundat bărci. Hugo îmi spune că, acum câțiva ani, o orcă a devenit foarte agresivă în apropierea unei bărcuțe de cinci metri şi jumătate, chiar în apropiere de Skrova, cam pe unde suntem noi.

Dar de ce? Hugo e convins că animalele pot deveni agresive sub presiunea stresului și a circumstanțelor nefavorabile. De exemplu, cum să acuzi orcile din parcurile americane SeaWorld că sunt violente și răzbunătoare?, mă-ntreabă el. Sunt animale de pradă uriașe, făcute să cutreiere în libertate mările și oceanele. Dar dup-aia sunt răpite și băgate într-o găleată mai mare. Din acel moment, sunt dresate să facă tot felul de giumbușlucuri pentru un public care-a plătit să le vadă, pe muzică pop care bubuie între pereții de faianță. Și, ca răsplată pentru că fac ce vor antrenorii / gardienii, primesc o găleată de hering. Noaptea sunt aliniate în spații atât de mici, încât abia pot să se miște, ca niște bărci, iar spinările le sunt

udate cu jeturi de apă ca să nu se usuce. Înotătoarea dorsală înaltă nu mai stă drept, ci începe să atârne flasc, ca o plantă ofilită. Că niște ființe inteligente torturate în felul ăsta își doresc să ucidă, ceea ce au și reușit de câteva ori, nu se numără printre misterele universului.

În 2011, un grup de activiști au încercat să dea în judecată parcul SeaWorld din San Diego pentru încălcarea drepturilor balenelor. Cazul a fost respins de instanță. Dar, în 2014, un urangutan dintr-o grădină zoologică argentiniană a avut mai mult noroc. De data asta, tribunalul trebuia să hotărască dacă Sandra, o femelă urangutan în vârstă de douăzeci și opt de ani, era un lucru sau o persoană, pentru a determina modul în care trebuia tratată. Faptul că nu a fost catalogată animal a ținut de modul în care a fost legea interpretată și de proces în sine. Urangutanul nu era, evident, un *lucru*. Dar nici chiar o persoană. Potrivit ziarului argentinian *La Nación*, instanța i-a acordat statutul de „persoană non-umană“. Deși nu era om, avea inteligență și viață emoțională. Iar dacă ar fi trăit în condiții mai bune, ar fi fost mai fericită, fără îndoială, a conchis instanța. Deci urangutanul avea, într-adevăr, niște drepturi fundamentale.

Întâlnirea cu orcile a ridicat, fără doar şi poate, moralul echipei, Vestfjordenul redevenind un loc aventuros al experienței și al spectacolului. Soarele a apus deja după zidul Lofoten. Cerul e îmbrăcat într-o lumină liliachie, cu scânteieri verzui în partea de jos. O lună nouă, sărată răsare între Skrova și Lillemolla.

Poate de-asta începe Hugo să-mi povestească o chestie pe care-a pățit-o când a fost ultima oară la Barcelona. Copiii au vrut să-i facă o surpriză și i-au luat bilet la un zbor cu balonul.

— Ne ridicam ușor deasupra orașului. Era foarte devreme, dar orașul se trezise, cu toate sunetele lui. La început am auzit oameni, chiar și muzică de la ferestre. Când sunetele astea s-au estompat, am auzit mașini, traficul, zgomot de utilaje, sirene, cântec de păsărele și tot felul de chestii. Pe măsură ce urcam, sunetele erau filtrate și dispăreau din ce în ce mai mult. Într-un final, când am trecut de nori, nu se mai auzea decât un

singur sunet. Știi ce sunet am auzit ultima oară, când mă uitam în jos la norii de deasupra orașului, înainte să se facă liniște de tot și să nu se mai audă decât vântul?

Mă gândesc câteva secunde, și clatin din cap.

— Sunetul câinilor. Nu vreun lătrat sau schelălăit, ci sunetul ăla pe care-l scot câinii când comunică între ei pe distanțe mari, spune Hugo.

Aproape că uităm să aruncăm găleata de *graks* când ajungem la Flæsa. E încă destulă lumină ca să ne triangulăm poziția (folosind ca reper farul Skrovei, stâlpul din piatră de pe Flæsa și muntele Steigberget de la capătul ghețarului Helldalsisen). Deși ninge deasupra Steigbergetului, putem distinge muntele cât să ne dăm seama – cu aproximație, cel mult – unde să pescuim mâine.

*1. În norvegiană, *spekkhogger*, aproximativ „devorator de grăsime“ (n.tr.).

39

„Dar înțelepciunea unde se găsește? Unde este locuința priceperii? […] Ea nu se găsește în pământul celor vii. Adâncul zice: «Nu este în mine»; și marea zice: «Nu este la mine.»“[*1]

Acum numai câteva valuri lungi și grele se rostogolesc spre țărm. E înnorat, dar norii sunt sus și nu par să se miște cât vedem noi cu ochii spre vest. Marea se limpezește, spun pescarii când valurile sunt lungi și grele. Norișori rotunzi scânteiază ca niște obiecte din oțel polizat. Nimic nu pare să stea în calea unei zile perfecte pe domeniul rechinului boreal, dincolo de farul Skrovei.

Ca momeală, mai avem niște carne de balenă de la dezmățul cu cod. Am lăsat-o afară, așa că s-a stricat. Înfig o halcă în cârlig și o arunc în apă. Lanțul trage repede totul la fund pe melodia noii mulinete a lui Hugo, fiindcă de data asta încercăm cu lanseta. Ar trebui să meargă mult mai ușor.

Hugo și-a luat o vestă specială de pescuit ca un ham. În față, sub abdomen, are un fel de scut gros de plastic care se prinde în jurul mijlocului, cu un suport în care se bagă undița, pentru ca, la nevoie, să poată trage captura cu tot corpul. Așa își prelungește echipamentul cu câțiva metri, din zona inghinală până sus, în văzduh.

Undița e și ea prinsă de mulinetă cu niște coliere groase de metal. Dacă e trasă în apă, se duce și pescarul după ea. Gândul ne izbește pe amândoi odată și Hugo-și aduce aminte de o întâmplare din anii 1980. Într-o zi frumoasă de primăvară, ieșise cu toată familia la plimbare în larg, când a coborât într-o bărcuță cu vâsle și s-a dus pe o insuliță ca să culeagă ouă de

pescăruș. Era un singur loc de acostare, într-un golf mic și îngust. Din cauza naturii fundului mării, valurile pătrundeau năvalnic în golf, aruncându-te, practic, pe țărm. Drumul de întoarcere trebuia și el foarte bine gândit, pentru că aceiași curenți puternici te așteptau și la ieșirea din golf.

Hugo a cules ouăle, s-a urcat înapoi în bărcuța cu vâsle, dar, când să iasă, n-a calculat bine. Și barca s-a răsturnat. Chiar înainte să ajungă în apă, Hugo l-a auzit pe fratele său strigând: „Uitați-l!“. Curenții puternici l-au scufundat repede pe Hugo, care a fost rostogolit ca o păpușă. A fost tras până la fund, dar evacuat imediat prin coloana de apă ca un glonț. Știind că impactul era iminent, Hugo a întins mâinile în față, iar stâncile i-au zgâriat palmele până la sânge. S-a prins de barcă. Găleata cu ouă de pescăruș, din care nu se spărsese nici unul, plutea liniștită pe mare. Când a ajuns înapoi la barca mare, toată lumea a crezut că e mai mult mort decât viu, pentru că era plin de sânge pe față, dar era de la mâini, cu care își dăduse părul din ochi.

— Și asta n-a fost tot, spune Hugo, probabil gata să ducă povestea în altă direcție, când, deodată, încremenește.

Ceva a mușcat tare cârligul. Și nu poate fi decât un singur lucru. Barca e trasă înapoi contra curentului puternic; doar un pește de sute de kilograme, sau poate chiar o tonă, ar putea să aibă o asemenea forță. Hugo e deja aplecat peste bord, cu picioarele înfipte în fundul bărcii ca să nu fie tras cu totul în mare.

Nu putem oare să prindem și noi un rechin, de orice fel, cerem prea mult? Nu trebuie să fie neapărat un rechin boreal, mă gândesc. De curând, o specie necunoscută de rechin a fost capturată în apropiere de Eggakanten, dincolo de Vesterålen. Nici măcar cercetătorii de la Institutul Norvegian de Cercetări Marine n-au reușit să-l identifice. Dar noi știm că ăsta e un rechin boreal. Hugo e legat de el, între el și rechin nu se mai află nimic în afară de firul la capetele căruia e prins fiecare, Hugo într-o parte și rechinul în cealaltă.

— Unde-i cuțitul? întreabă Hugo, în timp ce rechinul trage după el barca spre Steigen. Dacă începe s-o tragă mai repede, Hugo n-o să se mai poată ține pe picioare. Câteva minute mai

târziu, forța rechinului slăbește, iar Hugo reușește să tragă o parte din fir, fixând mulineta pe prima viteză. Din când în când, rechinul se mai smucește un minut, două, așa că Hugo nu poate decât să se țină bine. Deodată, rechinul face un salt, așa că mă duc repede în celălalt capăt al bărcii, dar barca începe să se ridice și mă întorc la loc, să nu se întâmple vreo nenorocire. Apoi rechinul se liniștește și Hugo poate să tragă din nou. Rechinul urcă. Dacă n-ar fi fost prins bine în cârlig, ar fi dispărut de mult.

Mă uit la mulineta lui Hugo și par a mai fi rămas doar câteva zeci de metri. Hugo pare stăpân pe situație, deși abia trage. Nu vorbim, doar mai tragem câte o înjurătură din când în când sau schimbăm sunete și priviri fugare. Nu e nimic de spus. Amândoi suntem conștienți de dezavantajele acestei metode. Dacă am fi folosit o frânghie, am fi putut să legăm rechinul de o baliză și să-l lăsăm în pace. Dar, cu undița, nu putem. Rechinul o să apară chiar lângă barcă și singurul lucru pe care o să-l putem face e… Mă uit la Hugo. Mă gândesc că vedem noi ce facem. Dacă e agresiv, tăiem firul, și gata.

După o jumătate de oră, firul se întinde. Din clipă-n clipă, mă gândesc, apele se vor deschide sub ochii noștri. Rechinul boreal se rotește acum foarte aproape de suprafață, lanțul nu ajunge să-l cuprindă decât de câteva ori, așa că ajunge repede la fir, care se rupe într-o clipă. Marea începe să freamăte, îmi imaginez o spinare cenușie enormă dispărând în adâncuri. Cu cârligul nostru în gură, plus șase metri de lanț atârnând dedesubt. Viața acestui rechin boreal n-o să mai fie niciodată la fel după ce s-a-ntâlnit cu noi.

Se așterne o liniște adâncă. În depărtare licărește farul Skrovei. Câțiva pescărușii râzători s-au adunat în jurul bărcii. Își dau seama că nu e rost de nimic și își văd de drum, purtați de vânt și de valuri. Marea se întinde alene, răbdătoare spre țărm, cum a făcut și înaintea noastră și cum o să facă mult timp după ce noi nu vom mai fi.

*2. Iov, 28, 12-14 (n.tr.).

Mulțumiri

Mai mult decât oricui altcuiva aș vrea să le mulțumesc lui Mette Bolsøy și lui Hugo Aasjord. Așa cum și-au dat seama și cititorii, această carte n-ar fi putut fi scrisă fără prietenia care ne leagă. Îi mulțumesc, de asemenea, lui Anniken Aasjord. Mulțumiri se cuvin și celor care au contribuit, cu mic, cu mare, la finalizarea acestui roman: Arnold Johansen, Leif Hovden, Frode Pilskog, Bjørnar Nicolaisen, Torgeir Schjerven, Inger Elisabeth Hansen, Sverre Knudsen, Anne Maria Eikeset, Håvard Rem, Inge Albriktsen, Hilde Linchausen Blom, Tora Hultgreen, Knut Halvorsen, dar și soților Ronald și Kari Nystad Rusaanes (care m-au găzduit de multe ori când am trecut prin Bodø). La fel, vouă, celor pe care nu i-am pomenit, dar care merită toată recunoștința – mii de mulțumiri!

Îi mulțumesc redactoarei mele, Cathrine Narum, ale cărei entuziasm, talent lingvistic și profesionalism m-au impresionat profund. Acestea fiind spuse, toate eventualele erori de ordin științific îi aparțin subsemnatului. Îi mulțumesc și iubitei mele, Cathrine Strøm, care m-a ajutat cu ponturi literare şi lectura manuscrisului, susținându-mă din tot sufletul pe tot parcursul proiectului. În final, aș vrea să-l salut pe copilul nostru încă nenăscut, care a fost conceput între excursiile în nord și va veni pe lume aproape odată cu această carte. Fie ca marea să fie blândă cu tine.

Note

1. În studenție, am participat la un seminar despre poezia lui Rimbaud, ținut de poetul Kjell Hegelsund. Pentru citatele din „Le bateau ivre“, am folosit textul original și mai multe traduceri, fără să mă bazez exclusiv pe una anume. Există mai multe variante ale acestei poezii în limba norvegiană, care le aparțin lui Rolf Stenersen, Kristen Gundelach, Jan Erik Vold și Haakon Dahlen (varianta nynorsk). Aceste traduceri, împreună cu multe altele, printre care și varianta lui Samuel Beckett, se găsesc în Cathrine Strøm, *Å dikte for en annen. Moment til en poetikk for lesning av gjendiktininger. Berman, Meschonnic, Rimbaud* (teză de disertație, Studii literare, Universitatea din Bergen, primăvara 2005).
2. În 2003, biologul E.O. Wilson a creat o enciclopedie online, sperând ca în douăzeci și cinci de ani să înregistreze toate speciile de pe pământ (www.eol.org). Ulterior însă a recunoscut că nici el, nici colaboratorii nu și-au dat seama că există atât de multe. Până acum, au fost descoperite 1,9 milioane de specii, terestre și acvatice deopotrivă, dintre care majoritatea sunt insecte tropicale.
3. Majoritatea informațiilor cu privire la biologia și viața socială a rechinilor au fost preluate din Juliet Eilperin, *Demon Fish: Travels Through the Hidden World of Sharks,* Pantheon Books, 2011 și Leonard Compagno, Marc Dando şi Sarah Fowler, *Sharks of the World*, Princeton Field Guides, Princeton University Press, 2005.
4. Să se fi ascuns oare altceva în spatele acestui ritual? Poate scopul nu era uciderea în sine, ci consumarea animalului ucis. Aşa, jertfele ar putea fi văzute și ca o celebrare a colectivității. Aceste ritualuri recreau ordinea și ierarhiile din univers, întărind și confirmând comunitatea. Oamenii își împărțeau hrana nu numai cu semenii, ci și cu zeii. Pe primul loc zeii, apoi oamenii, iar după aceea animalele. Există însă descoperiri care indică practicarea canibalismului în cultura de pe Engeløya – vase care conțineau resturi de oase tăiate cu fierăstrăul. Ceea ce complică și mai mult lucrurile.
5. Această informație a fost preluată din serialul documentar produs de BBC *Blue Planet*, partea a II-a, „The Deep“, care urmărește parcursul unui studiu științific despre descompunerea balenelor.

6. Jonas Lie, „Svend Foyn og Ishavsfarten“, în *Fortællinger of Skildringer fra Norge* (1872), *Samlede Værker*, vol. I, Gyldendalske Boghandel, 1902, p. 148.
7. Citat preluat din Inge Albriktsens, „Da snurperen «Seto» forliste – et lite hyggelig 45 års minne“, în *Årbok for Steigen*, 2006.
8. Am aflat ulterior atât de multe despre istoria acestei nave, încât aș putea să-i scriu un necrolog, ca să zic așa. Inițial, a fost construită ca vas de pescuit la atelierul Unterweser din Wesemünde, în 1921, și botezată apoi Senator Stahmer de proprietarul său, Cuxhavener Hochseefischerei. În 1945, a fost preluată de flota germană pe post de „navă-avanpost“, scufundându-se imediat în timpul unei operațiuni de sabotaj din portul Ålborg. În ajunul Crăciunului din același an a fost scoasă din mare. În 1947, a fost repusă în circulație sub un nou nume, Elsehoved (Copenhaga), după care, în 1950, a fost cumpărată de Govert Grindhaug din Åkerhavn, Norvegia, în apropiere de Kopervik, unde a primit alt nume – Seto. În 1952, s-a scufundat din nou în apropiere de Gulleskjærene, la patruzeci și patru de mile de Bodø. Cu alte cuvinte, în apropiere de Steigen. Moment în care Johan Norman Aasjord, fiul lui Norman Johan Aasjord (străbunicul lui Hugo), a profitat de ocazie și a cumpărat ambarcațiunea de pe fundul mării, aducând-o singur la suprafață. După reparațiile necesare, Seto a fost folosită la pescuit de hering cu năvodul. În afara sezoanelor de pescuit, era cargobot, transportând, în principal, băuturi spirtoase din partea continentală a Norvegiei în Steigen. În data de 26 februarie, vasul s-a răsturnat și s-a scufundat la mare adâncime undeva în largul insulei Runde, chiar în timpul sezonului de pescuit hibernal. Acolo se află și în prezent, această scufundare fiind și ultima. Http://www.skipet.no/skip/skipsforlis/1960/view?-searchterm=norske+skipsforlis+1960.
9. A nu se confunda cu Gerhard Schøning (1722-1780) din Lofoten, profesor la Școala Catolică din Trondheim și la Academia din Sørø și director al Arhivelor Naționale din Copenhaga. Considerat primul istoric al Norvegiei datorită lucrărilor sale cu caracter științific.
10. Numele indicau din care sat pescăresc provin proprietarii. Majoritatea veneau din sudul Norvegiei, dar, pe vremea aceea, norvegienii aveau, în mod obișnuit, și descendenți danezi, germani sau scoțieni, aşa justificându-se existența unor nume ca Walnum, Dybfest, Zahl, Rasch, Dreyer, Blix, Lorentz, Falch, Bordevick, Dass, Kiil și altele. Aceștia se considerau membri ai claselor superioare din Europa și se aventurau în tot felul de expediții de shopping pe continent, întorcându-se cu capturi care variau de la cantități industriale de vin roșu de Bordeaux la candelabre, piane mari, covoare și perdele. Drepturile înnăscute le confereau anumite privilegii, printre care puterea de a decide unde aveau dreptul să pescuiască oamenii de rând, gradul de îndatorare a acestora sau ce cameriste să le țină companie la culcare. Doar foarte puțini dintre ei s-au dovedit niște stăpâni rezonabili, care în vremuri de criză le-au întins o mână supușilor lor apăsați de nevoi. Petter Dass nu se număra printre aceștia.
11. Christian Krohg, „Reiseerindringer og folkelivsvbilder“, în *Kampen for tilværelsen*, Gylendal, 1952, p. 306.

12. Claire Nouvian, *The Deep*, University of Chicago Press, 2007, p. 18. O carte cu fotografii impresionante care înfățișează sute de forme de viață din adâncul mării.
13. La vârsta de douăzeci și patru de ani, Michael Sars publicase deja pe cont propriu un tratat științific: *Bidrag til Söedyrenes Naturhistorie*, Bergen, 1929.
14. Truls Gjefsen, *Peter Christen Asbjørnsen – diger og folkesæl*, Andresen & Butenschøn, 2001, pp. 236-242.
15. Norsk biografisk leksikon: https://nbl.snl.no/Peter_Christen_Asbjørnsen.
16. Citat din Norsk biografisk leksikon: https://nbl.snl.no/Michael_Sars.
17. Patru ani mai târziu, G.O. Sars publica rezultatele cercetărilor lui și ale tatălui său în *On Some Remarkable Forms of Animal Life, from the Great Deeps Off the Norwegian Coast. Partly from the Posthumous Manuscripts of the late Professor Dr. Michael Sars*, Brøgger & Christie, 1872.
18. Jonas Collin (ed.), *Skildringer af Naturvidenskaberne for alle*, Forlagsbureauet I København, 1882.
19. P.H. Carpenter, „Havets Bund“, în Jonas Collin (ed.), op. cit., p. 1111.
20. Wendy Williams, *Kraken: The Curious, Exciting, and Slightly Disturbing Science of Squid*, Abrams, 2010, p. 83. Această extraordinară lucrare despre calamari reprezintă principala sursă în cazul informațiilor despre aceste specii.
21. Vezi Tony Koslow, *The Silent Deep*, University of Chicago Press, 2007.
22. Jonathan Gordon, *Sperm Whales*, World Life Library, 1998.
23. Philip Hoare, *The Whale*, HarperCollins, 2010, p. 67.
24. Descriere preluată dintr-un vers din Torgeir Schjerven, *Harrys lille tåre*, Gyldendal, 2015.
25. Întreaga istorie industrială a vânătorii de balene, inclusiv rolul științei în desfășurarea acestei practici, e prezentată în detaliu în D. Graham Buretts, *The Sounding of the Whale. Science and Cetaceans in the Twentieth Century*, University of Chicago Press, 2012. Doar flota rusă a capturat douăzeci de cinci de mii de balene cu cocoașă în doar două sezoane de vânătoare în perioada 1959-1960. Chiar și înaintea mecanizării procesului de capturare a balenelor, populațiile de balene au fost profund afectate de aceste practici, dispărând aproape în totalitate. De la începutul secolului al XVII-lea și până în jurul anului 1670, în Svalbard, vânătorii olandezi, britanici, germani și danezi au ucis zeci de mii de balene boreale (*Balaena mysticetus*), reducând numărul acestora la doar câțiva indivizi. Această expediție de vânătoare a fost descrisă cu lux de amănunte de Frederick Martens, un chirurg din Hamburg care în anul 1671 se afla la bordul unuia dintre vasele de vânătoare participante și care a scris o carte pe această temă (devenită cunoscută datorită unei traduceri anonime în limba engleză din 1694 cu titlul *A Voyage into Spitsbergen and Greenland*). Balena boreală poate ajunge la şaptezeci şi cinci de tone și face parte din familia *Balaenidae*. Pentru a impresiona femelele, masculii cântă polifonic și nu repetă cântecul două sezoane de împerechere la rând.

Până în anul 1967, deci în doar șaizeci de ani, patru sute cincizeci de mii de balene albastre au fost ucise numai în Oceanul Arctic. Rușii nu au raportat

numărul exact de capturi înregistrate și nu s-a aflat niciodată. Mulți norvegieni, de asemenea, s-au îmbogățit din vânătoarea de balene.

26. În anul 1920, medicul danez Aage Krarup Nielsen se afla la bordul unei baleniere care pornise din Norvegia cu destinația Golful Deception. Experiența sa a fost relatată în *En Hvalfangerfærd*, Gylendal, 1921. Krarup Nielsen spune că mirosul gazelor toxice folosite de germani în Primul Război Mondial era „o nimica toată“ în comparație cu duhoarea din Deception.
27. *New Scientist*, 10 decembrie 2004, http://www.newscientist.com/article/dn6764.
28. George Orwell, „Inside the Whale“, în George Orwell, *Essays*, Penguin, 2000, p. 127.
29. În *Lars Hertervig*. *Lysets vanvidd*, documentar realizat de studiourile ITV Norvegia în 2013.
30. Fragment din poezia „Bølgje“ de Halldis Moren Vesaas.
31. Fridtjof Nansen, *Blant sel og bjørn*, Jacob Dybwads Forlag, 1924, pp. 238-239.
32. Levy Carlson, *Håkjerringa og håkjerringfisket*. *Fiskeridirektoratets skrifter*, vol. IV, nr. 1, John Griegs Boktrykkeri, 1958.
33. Erik Pontoppidan, *Norges naturhistorie*, vol. II, Copenhaga, 1753 (facsimil, Copenhaga, 1977), p. 219.
34. Deloc surprinzător, există nelămuriri referitoare la zeul vântului din mitologia greacă, Eol. În cazul lui se cunosc trei genealogii. Prima îl prezintă ca fiu al lui Poseidon. În *Odiseea* lui Homer (cântul 10), se spune că Eol ar fi „domnitor pe vânturi“ și fiu al lui Hipotas. Conform legendei, Ulise primește în dar de la Eol un burduf plin cu toate vânturile lumii, pentru a înlesni călătoria, care e însă deschis de echipaj, convins că în el se-ascund comori. Așa se dezlănțuie un uragan care-i poartă înapoi pe insula Eolia, dar, odată ajunși acolo, Eol refuză să-i ajute din nou.
35. A Voyage to the North, containing an Account of the Sea Coasts and Mines of Norway, the Danish, Swedish, and Muscovite Laplands, Borandia, Siberia, Samojedia, Zembla and Iceland; with some very curious Remarks on the Norwegians, Laplanders, Russians, Poles, Circassians, Cossacks and other Nations. Extracted from the Journal of a Gentleman employed by the North-Sea Company at Copenhagen; and from the Memoir of a French Gentleman, who, after serving many years in the Armies of Russia, was at last banished into Siberia (cca 1677), în John Harris, *Navigantium atque Itinerantium Bibliotheca, or, A Complete Collection of Voyages and Travel*, vol. II, Londra, 1744.
36. Arne Lie Christensen, *Det norkse landskapet*, Pax, 2002, p. 75.
37. Nu toată apa de pe Pământ provine din spațiu. Dovadă e compoziția chimică a apei din meteoriți, care este puțin diferită de a apei de pe planeta noastră, hidrogenul având un izotop mai greu. Doar jumătate din apa de pe planetă provine din comete sau alte obiecte care s-au prăbușit aici. Cea mai mare cantitate are, cu alte cuvinte, o vechime de peste patru miliarde şi jumătate de ani.
38. Robert Kunzig, *Mapping the Deep: The Extraordinary Story of Ocean Science*, W.W. Norton & Company, 2000, cap. 1, „Space and the Ocean“.

39. S-a stabilit că există circa cinci sute de miliarde de galaxii în univers, fiecare cuprinzând miliarde sau mii de miliarde de stele. În 2013, cu ajutorul unor tehnologii mai avansate, astronomii de la University of Auckland au arătat că numărul de planete „asemănătoare cu Pământul“ din Calea-Lactee este semnificativ mai mare. Vechile estimări vorbeau despre șaptesprezece miliarde. Noile estimări se ridică la o sută de miliarde, deci de cinci ori mai multe.
40. Patru ani, NASA și echipele de cercetători care au colaborat la proiect au analizat datele înregistrate de telescopul spațial Kepler, căutând o planetă care să se învârtă în jurul unui soare la o distanță prielnică apariției vieții. Planeta care până acum seamănă cel mai mult cu Pământul se află în constelația Lira, la o mie patru sute de ani-lumină de sistemul nostru solar și a fost numită Kepler 452b.
41. Povestea farurilor norvegiene din perioada aceea, inclusiv rolul familiei Mork, sunt cel mai bine documentate în Jostein Nerbøviks, *Holmgang med havet. 1838-1914*, Volda Kommune, 1997.
42. *Ny Illustreret Tidende*, Kristiania, 26 iunie 1881, nr. 26, pp. 1-2.
43. Christoph Ransmayr, *Isens og mørkets redsler*, Gyldendal, 1984, p. 110.
44. Gunnar Isachsen, „Fra Ishavet“, în *Det norske geografiske selskabs årbok*, 1916-1919, p. 198.
45. Jostein Nerbøvik, op. cit., p. 312.
46. http://da2.uib.no/cgi-win/WebBok.exe?slag=lesbok&bokid= ttl04. Frode Pilskog, de la muzeul farurilor din Dalane, a descoperit că Wiig a proiectat farul din Skrova. De asemenea, mi-a trimis copii ale schițelor originale, care sunt semnate „Wiig“.
47. Citat din Alexander Kiellands, *Garman* & *Worse*.
48. Bjørn Tore Pedersen, *Lofotfisket*, Pax, 2013, p. 109.
49. Traducere de M. Strøksnes din limba suedeză (textul original este în latină). *Historia om de nordiska folken*, Michaelisgillet & Gidlunds, 2010.
50. Sursa acestei povești este clericul galez Giraldus Cambrensis (1146-1223), care spunea ca ar fi văzut niște păsări mici, ca niște gâște, ieșind din fructele unui pom aflat pe malul mării, în Irlanda.
51. În bătălia de la Actium se spune că acești pești ar fi ținut în loc corabia de luptă a amiralului lui Marcus Antonius. Așa ar fi reușit Cezar s-o atace atât de repede. Altă dată, ar fi oprit o ambarcațiune cu patru sute de vâslași. În plus, nu erau comestibili, fiind toxici. Cartea 21, cap. 32.
52. Joseph Nigg, *Sea Monsters: The Lore and Legacy of Olaus Magnus's Marine Map*, Ivy Press, 2013.
53. Olaus Magnus, op. cit., cartea 21, cap. 41.
54. *Ibid.*, cartea 21, cap. 5, pp. 987-988.
55. *Ibid.*, cartea 21, cap. 35.
56. Relatările pescarilor norvegieni despre „cel mai mare șarpe marin norvegian“, menționat și de Olaus Magnus, au avut ca sursă de inspirație Șarpele Midgardului. În mitologia nordică, se povesteşte că acesta a fost izgonit de zeul Odin din Åsgard pe fundul mării, unde s-a făcut atât de mare, încât cuprindea tot pământul – ca Ocean din mitologia greacă. Se spune că

odată, aflat la pescuit, zeul Thor ar fi prins șarpele în cârlig. Epopeea *Edda cea veche* relatează că, la izbucnirea Ragnarökului, sfârșitul lumii în mitologia nordică, între Thor și Șarpele Midgardului se va da o luptă a giganților, din care nimeni n-o să scape cu viață.

57. Erik Pontoppidan, *Det første Forsøg paa Norges Naturlige Historie, forestillende Dette Kongerigets Luft, Grund, Fjelde, Vande, Vækster, Metaller, Mineraler, Steen-Arter, Dyr, Fugle, Fiske, og omsider Indbyggernes Naturel, samt Sædvaner og Levemaade. Oplyst med Kobberstykker. Den vise og almæktige Skaber til Ære, såvel som Hans fornuftige Creature til videre Eftertankes Anledning*, vol. II, Copenhaga, 1977 (facsimil, Copenhaga, 1753), pp. 318-340.
58. *Ibid.*, p. 343.
59. *Kongespeilet* (autor necunoscut) datează de la mijlocul secolului al XIII-lea și este considerată cea mai importantă operă norvegiană din Evul Mediu. Ea relatează istorisirile unui tată care îi povestește fiului său despre toate lucrurile care există pe lume. În apele mărilor din largul Groenlandei, tatăl povestește că s-ar găsi și sirene, și tritoni, numiți *havstramb*. „De fiecare dată când s-au văzut tritoni, oamenii au fost convinși că o să întâlnească furtuni [...]. Dacă tritonul se întoarce spre corabie și se scufundă spre ea, nu mai e nici o îndoială [că va fi furtună]. Dar, dacă se îndepărtează și se scufundă în altă direcție, e semn că marinarii nu vor păți nimic, orice furtună sau ape învolburate ar avea de înfruntat.“ *De norske Bokklubbene*, 2000, pp. 52-53.
60. Erik Pontoppidan, op. cit., p. 317.
61. Bjørn Tore Pedersen, op. cit., pp. 109-110.
62. A.C. Oudemans, *The Great Sea-Serpent: An Historical and Critical Treatise*, Leiden & Londra, 1892.
63. Olaus Magnus, op. cit., cartea 21, cap. 34.
64. Dacă trebuie să aleagă între cinci cutii marcate cu cinci simboluri diferite, în interiorul uneia dintre care se ascunde un crab, caracatița va învăța rapid cărui simbol îi corespunde crabul. Dacă crabul e pus în altă cutie, caracatița își dă seama că simbolul pentru crab s-a schimbat. Wendy Williams, *Kraken*: *The Curious, Exciting, and Slightly Disturbing Science of Squid*, Abrams, 2010, pp. 154-158.
65. Scott Stinson, „Skipper Uses Knife To Kill 600-kilo Shark“, *National Post*, 2 noiembrie 2003.
66. Eivind Berggrav, *Spenningens land*, Aschehoug, 1937, pp. 36-37.
67. Mark Kurlansky, *Torsk. En biografi om fisken som forandret verden*, J.M. Stenersens Forlag, 2000, pp. 50-51.
68. Richard Ellis, *The Great Sperm Whale: A Natural History of the Ocean's Most Magnificent and Mysterious Creature*, University Press of Kansas, 2011, pp. 123-125.
69. Pescarii ruși consideră că prospecțiunile seismice care s-au făcut în nord-vestul Rusiei în anii 1970-1980 le-ar fi distrus zonele de pescuit cod. Pescarii de coastă norvegieni au încercat să împiedice pătrunderea unor astfel de ambarcațiuni pe teritoriile lor, dar au fost rapid înlăturați de paza de coastă. Aceste prospecțiuni seismice sunt finanțate de industria petrolieră și apelează

la paza de coastă când se confruntă cu protestele pescarilor – chiar și în zonele în care autoritățile au decis să nu se desfășoare activități de forare.

70. Frank A. Jenssen, *Torsk. Fisken som skapte Norge*, Kagge, 2012, pp. 52-53.

71. Philip Hoare, op. cit., p. 34.

72. Există două cântece ale Skrovei. Unul dintre ele se intitulează *Skrova-sangen* („Cântecul Skrovei“) și a fost compus de Wilhelm Pedersen, cunoscut ca Ville Pedersen, în jurul anului 1950. Este considerat și imnul oficial al insulei. Al doilea, *Se Skrova-fyret blinker* („Iată cum strălucește farul Skrovei“), a fost compus în 1949 de Herleif Pdere Risbøl și textul a văzut lumina tiparului pentru prima dată într-o revistă a Casei Tineretului.

73. Olaus Magnus, op. cit., cartea 21, cap. 2, p. 984.

74. Johan Hjort, *Fiskeri og Hvalfangst i det nordlige Norge*, John Griegs, 1902, p. 68.

75. Mai târziu, Johan Hjort a colaborat cu John Murray, cel mai important cercetător marin britanic, care participase și la prima expediție marină legendară, pe HMS Challenger. Acesta părăsise portul din Portsmouth în 1872 și navigase patru ani pe toate mările globului. În timpul expediției fuseseră descoperite patru mii de specii marine. În 1910, Hjort și Murray au pornit într-o expediție la bordul vaporului cu aburi numit Michael Sars. Expediția a cuprins Atlanticul de Nord și zonele de coastă ale Africii. Hjort și Murray au descoperit peste o sută de specii de adâncime și au aflat că în adâncuri există animale care produc lumină cu ajutorul unor substanțe chimice și bacterii (prin biofotogeneză). Rezultatele expediției au fost prezentate în *The Depths of the Ocean*, 1912. O ediție norvegiană a fost publicată concomitent cu cea engleză: Sir John Murray & Dr. Johan Hjort, *Atlanterhavet. Fra overflaten til havdypets mørke. Efter undersøkelser med dampskibet «Michael Sars»*, Aschehoug, 1912.

76. Fenomenul a fost cercetat de Dag L. Aksnes, biolog marin și conducătorul proiectului de cercetare „Coastal Water Darkening Causes Eutrophication Symptoms“. O prezentare mai populară a descoperirilor făcute în cadrul proiectului a fost publicată în Dag L. Aksnes, „Mørkere kystvann?“, în *Naturen*, nr. 3, 2015, pp. 125-132.

77. Per Robert Flood, *Livet i dypets skjulte univers*, Skald, 2014, p. 59.

78. http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/2014gl062782/abstract?campaign=wlytk-41855.6211458333.

79. Apud Sigri Skjegstad Lockert, *Havsvelget i nord. Moskstraumen gjennom årtusener*, Orkana Akademisk, 2011, p. 111.

80. Christian Lydersen & Kit M. Kovacs, „Haiforskning på Svalbard“, în *Polarboken*, 2011-2012, Norsk polarklubb, 2012, pp. 5-14.

81. Werner Herzog, „The Minnesota Declaration“, discurs susținut la Walker Art Center în Minneapolis, Minnesota, în 1999.

82. Donovan Hohn, *Moby-Duck: The True Story of 28 800 Bath Toys Lost at Sea*, Viking, 2011.

83. *The Guardian*, 8 martie 2013.

84. Recent, Ministerul Național al Pescăriilor a eliberat o astfel de autorizație controversată chiar în largul provinciei Nord-Trøndelag. *Fiskaren*, 17 iunie

2015, p. 5.

85. Gustav Peter Blom, *Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene og igjennem Lapland til Stockholm i Aaret 1827*, ed. a II-a, R. Hviids Forlag, 1832, pp. 77-78.

86. Svein Skotheim, *Keiser Wilhelm i Norge*, Spartacus, 2001, p. 168.

87. Majoritatea informațiilor cu privire la vârsta Pământului și eforturile de a o stabili cu exactitate, de la cercetările episcopului Ussher până la cele din prezent, au fost preluate din studiul aprofundat al lui Martin J. S. Rudwick *Earth's Deep History: How It Was Discovered and Why It Matters*, University of Chicago Press, 2014.

88. Ivar B. Ramberg, Inge Bryhni, Arvid Nøttvedt & Kristin Rangnes (eds.), *Landet blir til. Norges geologi*, ed. a II-a, Norsk Geologiske Forening, 2013, pp. 89-90.

89. Roy Jacobsen, *De usynlige*, Cappelen Damm, 2013, p. 97.

90. http://www.lincoln.ac.uk/news/2013/05/691.asp.

91. „Olav Tryggvasons saga", în *Norges kongesagaer*, cap. 63.

92. Elizabeth Kolbert, *The Sixth Extinction: Un Unnatural History*, Henry Colt, 2014.

93. Ultimul raport de cercetare finalizat care tratează această temă a fost publicat în revista științifică *Science Advances*, în 19 iunie 2015, cu titlul „Accelerated Modern Human –Induced Species Losses: Entering the Sixth Mass Extinction".

94. Tim Flannery, *The Weather Makers: How Man is Changing the Climate and What It Means for Life on Earth*, New Atlantic Press, 2005. Atunci când apele mărilor și oceanelor se încălzesc, își pierd capacitatea de a transmite căldură la adâncimi mai mari. Diferențele dintre cele trei straturi de apă devin mai pronunțate, iar schimbul dintre acestea se diminuează. Apa caldă de la suprafață nu mai poate ajunge în adâncime, supraîncălzindu-se. Cu cincizeci și cinci de milioane de ani în urmă, apele mărilor s-au încălzit atât de mult, încât aproape toate formele de viață din adâncuri, care nu pot trăi decât în ape reci – rechinul boreal este un exemplu bun în acest sens – au pierit.

95. Neil Shubin, *Your Inner Fish: A Journey into the 3.5-Billion-Year History of the Human Body*, Pantheon Books, 2008.

96. Dante, *Divina Comedie*, cântul XXVI.

97. *Andøyposten,* 3 iulie, 2006.

98. Juliet Eilperin, op. cit.